

A central, glowing yellow eye with radiating lines emanating from it, set against a dark background. The eye is the focal point, with numerous thin, golden lines radiating outwards, creating a sunburst effect. The overall color palette is dominated by dark tones and bright yellow/gold.

MÜLLER PÉTER

GONDVISELÉS

ALEXANDRA

MÜLLER PÉTER

GONDVISELÉS

ALEXANDRA

Ez egy beszélgetőkönyv. A sorsunkról szól. Kihasználom azt a helyzetet, hogy hetvenhárom éves lettem, és vissza tudok nézni. Történetem vége felé kezdem már érteni a sorsom rejtett összefüggéseit. A megvalósult jövőmben élek. Csakis azokról a gondolatokról írok, amelyeket megéltem. Számadás ez a könyv az életemről. S mint minden emberé: tele van csodákkal. Ezekről beszélgetünk. A várakozás művészetéről, a jövőnk sejtelméről, a sorsteremtés mágiájáról, a gondviselésről és a szellemvilág segítségéről. Arról, hogy van egy dalunk, a mi dalunk, s meg kell hallani, ha szól.

Mivel a legfontosabb kérdésekről írok, igyekeztem élvezetesen beszélni. Néhány magasröptű gondolat kivételével nem is volt nehéz, mert szeretek mesélni.

A magasröptű gondolatoknál pedig nincs mit tenni: repülj velem!

Szerintem ez is élvezet... Talán a legnagyobb.

Várlak a sorok mögött!

Copyright © Müller Péter, 2009

Minden jog fenntartva.

Tilos ezen kiadvány bármely részét sokszorosítani, információs rendszerben tárolni vagy sugározni bármely formában vagy módon a kiadóval történt előzetes megállapodás nélkül; tilos továbbá terjeszteni másféle kötésben, borítással és tördelésben, mint amilyen formában kiadásra került.

Kiadja a Pécsi Direkt Kft. Alexandra Kiadója, 2009

7630 Pécs, Üszögi-kiserdő utca 1.

Telefon: (72) 777-000

[e-mail: info@alexandra.hu](mailto:info@alexandra.hu)

www.alexandra.hu

Felelős kiadó a kft. ügyvezető igazgatója

Szerkesztette: Müller Péter Sziámi

A kiadványt tervezte: Müller Péter Zerido

A nyomtatás és a kötés a debreceni nyomdászat több mint négy évszázados hagyományait őrző Alföldi Nyomda Zrt. munkája

Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Megjelent 25,59 (A/5) ív terjedelemben

ISBN 978 963 297 104 9

MÜLLER PÉTER

GONDVISELÉS

Beszélgetés a sorsunkról

ALEXANDRA

*Az embernek ahhoz, hogy boldog legyen, két dolgot kell tennie:
először hinnie kell, hogy van az életének értelme.
Másodszor meg kell találnia, hogy mi az.*

L. Tolsztoj

Ez egy *beszélgetőkönyv*.

Beszélgetni szeretnék – valami fontosról. Tudom, hogy nem csak meghallgatsz. Néha szólsz hozzám, kérdezel is, és továbbszövöd mindazt, amiről beszélgetünk.

Írás közben elképzellek. Hallom a gondolatodat. Együtt olvasom, s ha kell, újraírom veled a szöveget. A néma kérdésed inspirál. Valósággal kihúzza belőlem a válaszokat, és rákényszerít arra, hogy olyasmit is megpillantsak magamban, amit eddig észre sem vettem.

Hiú emberek működnek így, igaz.

Gyöngyhalászok, akik nemcsak magáért a gyöngyért ugranak a mélybe, hanem azért is, hogy másoknak felmutassák: nézd, milyen szép igazságot találtunk!

De vajon érték lenne-e a gyöngy, ha valakinek a markában maradna?

* * *

A *Sorsról* fogunk beszélgetni.

Hetvenhárom éves vagyok.

Számomra is fura ezt kimondani. Nem azért, mert sok, hanem mert nem számokban élem az életemet, hanem egyetlen, szüntelenül lüktető folyamatban. Nem évekre oszlik az időm, hanem hullámhegyekre s völgyekre. Egyetlen folyamatos áramlatban élek, nem is nézem a naptárt, csakis azt, ami bennem zajlik, és ezért én nem „visszanézek”, ha látni akarom a múltamat, mert ami fontos, itt van, velem.

Ötven éve dédelgetek egy témát, lehet, hogy holnap megírom.
Van olyan gyerekkori kérdésem, melyre a mai napig keresem
a választ. Mintha tegnap kérdeztem volna.

Ilyen például ez: *Mi az élet értelme?*

Van olyan reményem, amely teljesen friss, pedig hatvan éve
hurcolom magamban. És most itt van, mégis...

Nem látszik rajta, hogy régi.

És itt van ez a régi érzésem is:

– Jó beszélgetni! Csevegni, jókedvűen, mélyen, őszintén, hogy
kibukjon belőlünk végre az, amiről magunk se tudtuk, hogy
bennünk van!... Akkor jövünk rá, amikor kimondjuk!

*(Ha jól emlékszem, ezt S. L. barátommal éreztem először,
nyolcéves koromban.*

Már nem él.

*De akkor jöttem rá, hogy életünk legnagyobb pillanata, amikor
megnyílunk egymás számára. És ezt az élményt – biztos vagyok! –
először te is egy gyerekkori barátságban élted át!)*

Próbáljunk meg beszélgetni!

Hol is kezdjem?

Talán itt...

ELSŐ RÉSZ
A várakozás művészete

Mit érlel a sorsunk?

Az öregkoromnak van egy nagy hátránya.

Nem szívesen írok.

Legalábbis nem úgy, mint fiatalon. Akkor még élveztem az írást, gyönyörködtem a ritka jelzőkben, a hatásos mondatokban, az érzékletes leírásokban, melyek élővé tették a papírt. Élveztem a lüktető sorokat. Ma pedig úgy vagyok már, mint egy öreg suszter, aki faszögekkel rögzíti a talpat a felsőrészhez, s utána jó erős cérnával megvarrja a kitaposott cipőt, hogy sokáig tartson.

Nem baj, ha nem esztétikus, csak tartós legyen.

Strapabíró darab. Nem azért, hogy kívül szép, hanem hogy belül jó legyen.

Ha megkérdezed, milyen könyvet írnék legszívesebben, azt felelném: olyat, amin nem látszik, hogy írták.

Olyan legyen, mint egy lábhoz idomult, elnyűtt cipő, mely hűségesen szolgál, sokáig fog tartani és kényelmes járni benne.

Az öreg suszter pedig nem gyönyörűségből dolgozik, hanem szolgálatból.

Ebben már nincs nagy öröm. Gondolom, ezért szokott fütyörészni néha, munka közben. Teszi a dolgát, s miközben kopácsol, szórakoztatja magát.

Így írok manapság; nem tűzzel, hanem fontolgatva – ez a hetven évem hátránya.

De előnye is van, ám!

Méghez a hatalmas!

Mert vissza tudok nézni, és látom, hogy mi lett belőlem.

Látom, hogy mi lett a hitemből, a gyermekkori sejtelmeimből.

Látom, mi lett mindabból, amire kamaszkoromban vágyakoztam.

Látom, mi lett azokból a lelki csírákból, melyeket valaha ábrándként éltem meg.

Hogy miről szól egy színdarab, azt csakis az utolsó felvonásból értjük meg, amikor kibomlott már a sztori, s látjuk, hogy mi lett belőle.

Az elején minden lappang.

Rejtőzik.

A színházról sokat beszélünk még, mert ez volt, és ma is ez az életem. Ott tanultam legtöbbet a világról, a teremtésről, az emberi lélekről is. Ma is ott élek a színpad mögött (néha még rajta is), de már most, a beszélgetésünk elején elmondom, hogy *megérteni egy színdarabot csak akkor lehet, ha ismerjük a végét, s tudjuk, hogy mire ment ki a játék.*

Az elején nem tudjuk még.

Az életünkkel is így vagyunk.

A végén derül ki, hogy miről szólt az egész.

* * *

Íme, egy példa:

A *Hamlet*, a világirodalom legnagyobb drámája azzal kezdődik, hogy a helsingőri kastélyban éppen őrsváltás van. Éjszaka van, pont éjfél, és egy Francisco nevű őr azt mondja a társának:

„Köszönöm, hogy felváltasz. Kemény hideg van, s nem jól vagyok”.

Ennyi.

A történet elején hangzik el ez a hétköznapi mondat. Mi csak arra gondolunk, ha egyáltalán figyelünk rá, hogy egy mellékszereplő, egy jelentéktelen epizódfigura fázik. Kicsit náthás, talán. Esetleg az író így akarja érzékeltetni, süvítő szélgépek helyett, hogy csípős hideg van Dániában.

„Brrr!”... – ennyit jelent ez a mondat, gondolod.

Később azonban kiderül, hogy ebben a kastélyban egy kísértet jár. A meggyilkolt király szelleme. Ráadásul pont éjfélkor, „mélységes éjfél halotti csendjén”, mert „most van az éjnek rémjáró szaka, minden sír ásít, és maga a pokol dögvészt lehel ki” – és megjelenik talpig vértben, fegyverben a halott király. Bosszúra biztatja a fiát: ölje meg nagybátyját, a trónbitorló, gyilkos Claudiust. Ezt Hamlet királyfi csak vonakodva, hosszú idő után, a darab legutolsó jelenetében teszi meg. Ráadásul úgy, hogy az események sodrában sok mindenki gyilkosává válik, akarva s akaratlanul. Mérget iszik az anyja; Ofélia, a szerelme megőrül s öngyilkos lesz; a lány apját, a szolgálalelkű vén politikust, Poloniust leszúrja a királyfi; halálba küldi besúgóvá züllött, áruló barátait... És végül az egész országa elvész. Dánia összeomlik az egész korrump, hazug rendszerével együtt...

Szóval amikor mindez kiderül a darab legvégén, s te *visszanézel*, látod, hogy ez a Francisco nevű őr a történet elején nem influenzás volt, és nemcsak érezte a Jelenlétet (a szellemvilág jelenléte különös hidegérzettel jár, ezt ne feledd!), hanem *pszi-*

choszomatikusan „átélte”, hogy egy rohadt, halálra ítélt világ katonája.

„Valami bűzlik Dániában” – híres mondat ez.

Vagyis ez a Francisco a nyomasztó társadalmi légkörtől volt beteg, nem megfázott! „Csípős hideg van, s fázom” – elég lett volna ez a mondat is, ha Shakespeare csak annyit akart volna éreztetni, hogy hűvös van a várfokon, vagy azt, hogy az őr érzi a közeledő kísértet jelenlétét és megborzong.

De nem! Nem csak a hidegre panaszkodik.

Azt mondja: „Nem jól vagyok!”

Hányszor mondjuk manapság mi is: „Nem jól vagyok!” És éppen ezért! Gondoltál már erre? Hogy nem a vírusok okozzák a járványokat, az influenzát, az allergiát és sok egyebet, hanem ez a beteg, elvetemült világ, melyet nehezen viselsz el, s ettől hamar legyengül és összeomlik az immunrendszered? Gondoltál erre? Hogy a „Nem jól vagyok!”, amit egy évben számtalanszor érzel, honnan ered? Nem akarsz emberek közé menni, találkozni senkivel, nem csak idegenekkel, még az ismerősökkel sem! Tudatosult benned, hogy nemcsak a lelked, de gyakran a szervezeted is tiltakozik ez ellen a korrump és lélektelen világ ellen, amelyben élsz? És az önbetegítés nem válogat: egy beteg világban mindenki beteggé tehet, azok is, sajnós, akiket egyébként szeretsz. Ilyenkor terhessé válnak számodra még a saját hozzátartozóid is.

De ez csak a történet végén derül ki.

Az elején még nem tudni, honnan jött ez a mondat.

Azt hisszük, megfázott valaki – s ez, látod, nem a teljes igazság.

Én most, életem utolsó felvonásában járva, kezdem megérteni, hogy *mire ment itt a játék!*

Hogy miért gondoltam valaha azt, amit gondoltam. Miféle sejtelem készítetett rá! Milyen életmese lappangott bennem valaha, amiről csak homályos előérzeteim voltak!

Itt van bennem a mélyen rejlő csecsemő (akiről nem tudok semmit, csak anyám, apám mesélt róla, s néha rejtjelekkel ma is üzen), itt van a totyogó kis Petike, a kamasz, a szerelmes, a férfi, a férj, az apa, a nagypapa... Nem sorolom, mert az életünk, bár különböző szerepekből és felvonásokból áll, mégis egyetlen mondat...

Kezdem sejteni már, hogy mi ez a mondat.

S látom, hogy egy-egy futó gondolatomból vagy reményemből mi lett.

Mi az, amit előre láttam, mi az, amit nem.

Mit sejtettem?

Mit hittem?

És a hitemből mi vált valóra, s mi maradt egy beteljesületlen álom emléke csupán.

Vagyis, mi volt a *valódi hitem*, s mi volt az önáltatás.

Kibomlott életem meséje.

Én szőttem.

És persze sokan mások is.

De most már hátraléphetek, és megnézhetem végre távolról és felülről az egész szőttest. Kezdem már látni az összefüggéseket, és lassan értem is az egészet.

Hogy mi miért történt, s miért kellett épp így lennie!... Hogy egy véletlen összenevetésből, egy apróságból, hogy valaki kiej-

tett a táskájából egy rúzszt, én lehajoltam, visszaadtam – s ebből *egy egész hosszú élet lett!*... Ebből a jelentéktelen semmiségből!... Mert összekoccant a fejünk!... És ezen nevettünk... És a másikba hiába voltam halálosan szerelmes, gyermeket is akartunk már, mégsem lett belőle semmi... Alig emlékszem rá...

Nem magamról akarok beszélni!

Hanem a *gondviselésről*.

Ne ijesszen meg ez a magasztos szó, csak magyarul hangzik ilyen különösen. Mintha lenne valaki, aki vinné helyetted a sors-terheket – latinul ez a *providencia*; „előrelátás”-t jelent, „isteni rálátás”-t, mely előre tudja alakuló életünk sorstervét.

Az én személyem csak annyiban érdekes, hogy magamon tapasztaltam meg mindazt, amit elmesélek.

A hitről akarok beszélgetni veled és a hitetlenségről, a váráról, a türelmetlenségről, a reményről és reménytelenségről, és mindenekelőtt a *sorsteremtő mágiáról*. Talán a szerencséről is, ha úgy látom, hogy életem történetét az alakította. Vagy mások? A társadalom, amelynek gyermeke voltam?... Mennyire felelős a külvilág az életemért? Mennyire „csinált” engem a világ, az apám, az anyám, az őseim? Mennyire lettem áldozata, gyári tömegprodukciója ennek a beteg történelmi kornak, amelybe születtem?

Mit hoztam magammal?

És hol adtam föl?

* * *

„*Tudjuk, mik vagyunk, de nem tudjuk, mivé leszünk*” – mondja Shakespeare egyik hőse, a szegény Ofélia.

Ez az igazság.

Nem tudjuk, mit érlel a sorsunk.

Látod, ez a mondat is mélyen fölszívódott az emlékezetemben. Ha róla írok, erről a szerencsétlen lányról, olyan, mintha egy elmúlt szerelmemről írnék. Asszisztense voltam fiatalon a Madách Színház legendás *Hamlet*-előadásának; több mint háromszázszor láttam; s ma is úgy él bennem, mintha ez a mese valóban megtörtént volna velem.

Álmodtam is a boldogtalan Oféliáról. Megcsókoltam, s könnyű volt az arca. Pedig nevetett szegény. Csillogó, boldog szemmel.

Ő is ennek a *Hamlet* című csodálatos sorsszöttesnek az egyik szereplője, aki egy nagyon szomorú színdarab, a saját életének a sorsfonalát szövi bele a színpadi mesébe.

Korának gyermeke.

Látod, ő valóban „gyári produkció”. Azt teszi, amit a világ belé programozott. Mint egy jól nevelt kislány, hűségesen engedelmeskedik aljas, szolgálalkú apjának, aki szabályos besúgó feladattal bízta meg: kémlelje ki szerelmének, Hamlet királyfiának a rejtett szándékait.

Ma ezt úgy mondanánk, hogy beszervezi. Ügynöki feladattal bízta meg a saját lányát. És Ofélia gyermeki kötelességből végrehajtja ezt az aljasságot. Akkor mondja ki ezt a mélységesen igaz gondolatot, hogy *nem tudjuk, mivé leszünk*, amikor élete vége felé jár, s tudja már, szegény, mivé lett. Besúgóvá. Aljas árulóvá – merő jóságból, engedelmességből elárulta a szerelmét. Tudja már, de csak félhomályosan. Elméje elborult, saját lelkének szemébe nem bír belenézni, tettébe beleőrült, és hama-

rosan öngyilkos lesz, mert nem bírja tovább. Egy beteg korszellem által belé nevelt „gyermeki hűségéből” eladta a hatalomnak a szerelmét, mint egy rossz III/III-as ügynök.

Valaha ebbe beleőrültek, látod? Ma már ilyesmi nem létezik.

Most is itt járkal az emlékeimben ez a szegény lány, mezítláb, félőrülten. Mezei virágokat osztogat a döbbent embereknek, ávizst és rutát. Néha dalol és félrebeszél, de mégis minden szava fontos, mert Shakespeare-nél az őrültek és a bolondok mondják ki az igazságot.

Ez a mondata egészében így hangzik:

„Azt mondják, a bagoly egy pék leánya volt... Uramisten, tudjuk, mik vagyunk, de nem tudjuk, mivé leszünk!”

A bagoly egy ír népmeséből való. Az éhező Krisztus betér egy pékségbe, enni kér. A pék süt is neki egy szép nagy, barna héjú, ropogós kenyeret, de a lány azt mondja, hogy nem kell ennek a koldusnak ilyen nagy kenyér, elég lesz neki a sercli.

És a lány bagollyá változik.

Ott ül, és huhog a forró kemence tetején.

Ofélia ezt látja magán.

Elbagolyosodott.

Tudod, hogy a kenyér a szeretet jelképe.

S aki megtagadja az éhezőtől, önzésből, vakságból, szívtelen-ségből, ronda bagollyá változik.

És huhog.

Így látja magát a lány.

Erre mondja, hogy *„Nem tudjuk, mivé leszünk!”*

Látja, hogy egy szörnyeteget csinált magából – sorsa pocsék életmesét érlelt.

Hamarosan beleöli magát egy folyóba.

Nem tudta, szegény, hogy ez lesz az ő történetének vége.

Azért idéztem őket, a királyfit és kedvesét, mert éppen erről akarok beszélni: a sorsunkról. Hogy mennyire sejtethjük előre, hogy mi lesz velünk.

Mennyire ismerjük a jövőnket?

S főleg, hogy mennyire formáljuk mi magunk, s mennyire alakítják a külső körülmények életünk eseményeit.

Mi az, amit hoztunk magunkkal, s mi az, amit varázshatalmunkkal mi magunk idézünk meg?

Meddig van elterelve a sorsunk?

És mennyire ronthatjuk el az életünket?

Tudta vajon ez a bájos Ofélia, amikor gyerek volt még és szerelmes szüzlány, hogy mire felnő, elaljasodik, megőrül és a folyóba veti magát?

Tudta, hogy élete ilyen csúnyán végződik majd?

Hogy merő jó szándékból tönkreteszi az életét?

Csupán azért – s ez a mi problémánk is, ne feledd! –, mert egy romlott világban az ember a saját szívéen kívül nem követhet senkit! Se az apját, se az anyját, se a hatalmat, sem a társadalmi törvényeket, sem a neveltetését, sem az iskoláit, de még a gyónató papját sem (el se temetik szegény lányt rendesen!), semmiféle ideológiát, elvárást, politikát, morált – csakis a saját lelkiismeretét!

Saját szívünkön kívül minden jó tanács, elv és parancs megvizsgálandó! Különben mi is bagollyá válunk, és huhogunk!

Lehet, hogy Ofélia sorsának ez volt a tanulsága, hogy rádöbbenjen: önmaga hangján kívül minden más hang életveszélyesen hazug.

Hogy ebben az elvetemült világban a szereteten kívül semmilyen vezércsillagunk nincs, és nem is lehet!

Mit hoz a jövőnk? És hogyan várakozzunk rá?

Beszélgessünk hát...

Hányat kell aludni még?

Türelmetlen kisfiú voltam.

Ha közeledett a karácsony, nem tudtam aludni.

– Hányat kell aludni még? – kérdeztem anyámat.

– Még nyolcat – mondta. – Nyolc éjszakát.

De nem tudtam még, mi az a nyolc. És akkor anyám megmutatta, hogy a két kezemen egy, kettő, három... összesen tíz ujjam van, ha mindennap behajtok egyet, és csak két ujjam marad nyújtva, a jobb kezem gyűrűs- és kisujja – itt a karácsony.

És persze a sok ajándék, amit lerajzoltam, amit kértem, s amiről csak álmodoztam.

Mindennap megnéztem: hogyan is állok az ujjaimmal.

Úgy járkáltam napokig, behajtott ujjakkal, mint egy kézsérült vagy egy indiai táncművész.

Mudrának hívják ezt a fura kéztartást, biztos láttál ilyet az indiai szobrokon.

De mivel nagyon izgatott voltam, s elszámoltam magam, kitálaltam, hogy nem fogok félig ökölbe szorított, félig ágaskodó uj-

jakkal, élni: mindennap befestettem a már „lejárt” ujjaimat kék tintával.

Így aztán egyrészt ott voltak a kék foltos, túlélte napjaim, másrészt pedig a még előttem álló, egyre keservesebbnek és hosszabbnak tűnő „várakozó” napjaim, vagyis a festetlen ujjaim, melyek minél inkább közeledett a szenteste, annál lassabban fogytak.

A baj ott kezdődött, hogy ekkor már nemcsak a napokat, hanem az órákat, sőt éjszaka az ágyban a perceket is figyelni kezdtem.

Anyám ugyanis ravaszul kihasználta a türelmetlenségemet, s a többi számra is gyorsan megtanított. Adott egy nagy, kattogó vekkerórát, egy színes zsírkrétát, és ahogy lassan körbemászott a kismutató, egy-egy piros vonást húztam a számlap üvegére.

– Hány órát kell még aludnom?

Most már ez volt a kérdésem.

Így tanultam meg a számokat 1-től 12-ig.

Sok-sok évvel később tudtam meg, hogy amikor valaki a katonaságtól vagy a börtönből szabadul, ugyanezt éli át: minél inkább közeledik a szabadulás pillanata, annál lassabban múlik az idő – a hat év rabságból az utolsó napok és órák a leggyötrelmesebbek.

Persze nem tudtam aludni.

Azt, hogy a lábam olyan gyorsan nőtt, hogy félévenként új cipőt kellett venni nekem: észre sem vettem.

Föl se tűnt.

Nem éreztem, hogy múlik az idő.

De most, a várakozás nyugtalan óráiban szorongva tapasztaltam, milyen átkozottul lassan jár a nagymutató.

Egy hernyó hozzá képest versenyautó volt.

Szinte vánszorgott.

Tak... tak... tak... tak...

Szemmel nem is lehetett látni, amint milliméterről milliméterre mászik, araszol körbe-körbe a számlapon.

Szinte éreztem, hogy nő a hajam.

Ekkor fedeztem fel, hogy egy másodperc nem addig tart, amíg kimondom: „egy”, hanem sokkal hosszabb ideig. Azt kell mondani, „huszonegy”, vagy még pontosabban, ahogy a nagymamám tanított: „ein und zwanzig”. Az pontosan egy valódi, teljes másodperc.

Állni látszott az életem.

Ekkor érzékeltem először, hogy az idő viszonylagos.

Van *időtlen* idő, *repülő* idő, *lassú* idő és *vánszorgó* vagy *camogó* idő.

A szenvedés: vánszorgó idő. A fogorvosi székben például tíz perc egy életnek tűnik. És amikor a barátaimmal játszani kezdtem délelőtt, mondjuk, fociztunk a réten, észrevétlenül besötétedett. Amikor S. L. haverommal beszélgettem, nem volt idő. Minél boldogabb voltam, minél önfeledtebb, annál inkább repült az idő. Sőt, eltűnt. Megszűnt. És minél rosszabb volt, annál lassabban múlt.

Észrevetted?

Ekkor rémlett nekem először, hogy többféle óra van bennünk: az egyikén lassan kullog az idő, a másikon gyorsan; a harmadikon nincs is mutató.

Néha csodálatos, de néha nagyon kellemetlen, amikor megáll az idő.

A moziban például váratlanul megáll a vetítőgép, a mozgóképből csak egyetlen állókép marad a tűzforró lencse mögött, mely lassan barnulni, feketedni, hólyagosodni kezd – látod, hogy egy kimerevedett cowboy, akinek még a szélfúttá, hullámzó haja is megállt a levegőben, egyszerre csak megsül előtted; ég, mint egy eretnek a máglyán, mert valahol a masinában megállt az idő. Benned még ott a várakozás, nincs befejezve a sztori, mert a hős megsül anélkül, hogy elérték volna mellét az indiánok égő nyilai.

A folyoni látszó idő: maga az élet.

És az állókép: a halál.

Ez a gondolat akkor is iszonytal töltött el, amikor életemben az első hullát, Tóth Pista holttestét megpillantottam a szomszéd udvaron.

Lelőtték.

Nyolcéves voltam. Az emberek akkoriban nem betegségben haltak meg, hanem a háborúban.

Az volt a riasztó, hogy Pista többé már nem mozog. Úgy maradt örökre, ahogy volt – ez volt az első gondolatom. Hogy soha nem fog megöregedni, mint a papája meg a nagypapája; Pista mindig gyerek marad, és rebbetlen zöld szemmel néz a semmibe, örökké. Nem kell neki a háború után visszaülni az iskola-padba, nem eszi meg többé a tízórait, és nem lesz belőle sohasem csillagász, ahogy remélte...

De ez az emlékem már jóval későbbi...

Az első karácsonyom idején még béke volt. Legalábbis ott, ahol éltem; Zuglóban még nem lóttak. És a gyertyák még nem azért lobogtak, mert nem volt villany, hanem mert vártuk az ünnepet. (Ma is kétféle gyertya ég bennem: a misztikus, Istent idéző misegyertya és az óvóhelyi mécses, melynek piszkos-sárga fénye vibrál a rémült, éhező, düledt szemű arcokon.)

Voltak olyan szorongó pillanataim is – ma is emlékszem rá –, amikor arra gondoltam, hogy ez a karácsony elmarad! Mire eljön, olyan öreg leszek, hogy a kisvasútnak, amit állítólag a Jézuska hoz majd, egyáltalán nem is fogok örülni.

Mit kezdjen egy felnőtt egy játék vasúttal?

Azért majd játszogatok vele, gondoltam kedvetlenül. Új elemet teszek bele, futtatom egy-két kört, aztán odaadom az én gyerekeimnek. Legalább neki ne kelljen átélnie a várakozásnak ezt a kibírhatatlan poklát.

Mert ez egyáltalán nem volt kellemes.

Az eleje igen – az még bizsergető.

Jólesően izgalmas; de jó lesz!

Amikor az ember mindenfélét képzeli és tervez, álmodik és remél – ez a várakozás jó része.

Milyen lesz?... Hogyan lesz?

Néha megálmodjuk!... Ezért nehéz az álmok üzenetét megfejteni, mert nemcsak a múltunk és a jelenünk, de gyakran a jövőnk is üzen. Néha bizony belenézünk életfilmünk következő, még nem megélt jelenetébe... Erről beszélünk még!

Várakozni egy ideig jó.

De amikor várunk, várunk, és *hiába* – az már nem.

Ha például a fenti mondatot így írom: „Várunk, várunk, várunk, várunk, várunk... várunk és várunk és várunk és várunk...” eluntad volna. Szemed már a harmadik „várunk”-at is türelmetlenül átugorja; mintha egy hibás hanglemez forogna, ugyanazt az ismétlődő hangot hallanád, és ha nem *történik valami*, vagyis ha megáll az életed, s nem bomlik ki előtted, amit a jövőd rejt... az már nyugtalanító, sőt kifejezetten kellemetlen.

Ha meghal az idő, meghal a hit és a reménység is, s megjelenik az embernek az a sötét és halálszagú őszelménye, hogy amit vár, soha nem jön el!

Soha.

Az ígéret nem teljesedik be.

Az utolsó napokban azonban már fogytán volt ez az ősbizalmam is.

Hallottam, hogy apám a drágaságra panaszkodik, s mivel tudtam, hogy anyagilag ő áll a Jézuska mögött, egyre nyugtalanabb lettem.

Mire kell várni még?!

Ha már itt lapul valahol az ajándék a padláson vagy a fene tudja, hol, ha már „meghozta a Jézuska” a fát és azt a nyavalyás kisvonalat is: mire várunk még?!

Egy kattogó óra szabja meg, mikor legyek boldog?

Csak úgy!

Miért kell várni?

Ma sem értem.

A lelkem mélyén nem értem.

Csakis az eszemmel.

Igen, a józan eszemmel felfogom ma már, hogy miért kell a nagy dolgokra várni.

De a lényem még ma is gyermeki állapotban van: nem szeretek várakozni, és nem szeretek senkit se megváratni. Nem szeretem, ha várnak rám, és a legsötétebb indulatokat váltja ki belőlem, ha valaki késik, akár csak tíz percet is.

Wass Albert írja valahol, hogy bármit ellophatsz, azt vissza lehet adni, de ha valaki idejét lopod el, azt soha jóvátenni nem lehet. Kemény erkölcsi tanítása a késést a legfőbb bűnök közé sorolja. Amikor olvasom, egyetértek vele, igen, igen, bólogat bennem valaki (akit azonban nem nagyon szeretek magamban).

Most olyasmiről írok, ami a gyengeségem: *türelmetlen vagyok*.

Bármikor szívesen veszek ajándékot a feleségemnek, a gyermekeimnek, de sohasem karácsonyra, névnapra vagy születésnapra, hanem „csak úgy.” Meglátok valamit, tudom, hogy örülni fognak neki, és megveszem.

És odaadom.

– Tessék.

– Mi ez?

– Bontsd ki!

Ekkor mindig elhangzik a csodálkozó kérdés:

– Miért kaptam ezt?

– Csak úgy! – felelem.

Rám néz, nem érti. De látom, hogy örül neki. Százszor jobban, mintha a névnapján vagy a születésnapján adnám át – mert az öröm váratlanul éri. És csillog a szeme. Őszintén.

Mert igazán örül.

Még a jóskártyában is ez a legjobb lap: a „Váratlan öröm”. Unexpected joy, Unverhoffte Freude. A vándor kincsre bukkan, örömeiben szétcsapja a kezeit, elejti a vándorbotját... Nem érdemes küszködni, gürcölni, vándorolni tovább: meg vagyok mentve! A Véletlen Öröm a cigánykártya legjobb lapja, jobb, mint a Szerencse vagy az Ajándék, mert úgy jön az öröm, hogy nem „véled”. Ezért vél-etlen. Ahányszor ezt a lapot húztam, anyám, aki tünevényes boszorkány volt, figyelmeztetett, nehogy nézelődjek a földön és keressem az elvesztett pénztárcát, gyűrűt vagy egy értékes töltőtollat, nehogy elvárjak egy jó szót a padtársamtól, a duci és zsömleszagú Emmikétől, mert ha már várom, ha már úgy „vélem”, hogy meglesz, akkor már nem véletlen.

És akkor a jóslat nem teljesedik be.

Azóta tudom, hogy az ihlet, a jókedv, a nagy megoldás, de még az isteni áldás is váratlanul csap le az emberre. Nem szabad várni, sandítani rá, mert akkor nem jön.

Karácsonykor azonban minden ajándék belevész az ajándékdömpingbe, a masnikba, a színes doboz- és papírtengerbe; a játékokat mindjárt letapossuk, eltörjük, szétzúzzuk, elrontjuk – s ha alaposan megvizsgáljuk az érzéseinket, ott is csalódás lapang: *mindig jobbat vártunk, mint amit valóban kaptunk.*

Átélted már ezt?

Hogy hálát és örömet kell sugároznod a szemeddel, mert tudod, hogy szeretettel adták azt a valamit... azt a vacakot!... Hálásan mosolyogsz, jaj, de szép, de közben érzed, hogy mélységesen csalódott, sőt bosszús vagy, mert *nem ezt vártad.*

És aztán továbbadod az ajándékot... Kihajítod, vagy fölteszed a padlásra.

Számomra kifejezetten bosszúságot okoz, ha ajándékot kapok – mert mindig szebbet remélek.

Szebbről álmodok.

És mindig eszembe jut Füst Milán drámájának öreg hőse, a vén, szomorú Henrik király, akit a jóságos apácák szép lantzenével próbálnak felvidítani, s ő azt mondja őszintén és mogorván:

– Én ennél szebb zenét képzelek!

A kisvasút is, amit annak idején kaptam – mert végül megkaptam! – csalódás volt. Most már elmondhatom. Ócska, színes pléh, nehezen indult el, és hamar lejött a kereke. Ma is emlékszem: leest a kereke! A vasútra nem emlékszem, csak arra, hogy lejött a nyavalyás kereke! És soha utána már nem játszottam vele. Vacak volt!... Szar – így mondtam akkor. És látom manapság az unokáimon, hogy ajándékaim a lázas, nagy várakozáshoz képest mindig csalódást okoznak nekik. Ezért tépkedik és bontogatják egymás után az újabb és újabb csomagokat, ezért gázolnak bele a dobozokba, mert bíznak benne, hogy hátha köztük van az Igazi is – ami tényleg örömet keltene bennük. És szétdobálják a papírokat, a díszes szatyrokat, dobozokat, spárgákat és masnikat, tépik és marcangolják a csomagokat, mint az éhes hiénák a döglött antilopot, de az Igazit nem találják, mert az csak bennük élt...

És az más!...

Ott belül van az Igazi.

És végül, mi lesz?

Elkezdnek a papírgalacsinokkal focizni!

Igen.

*Ott hevernek a méregdrága ajándékok, s ők önfeledten rugdos-
sák a szemetet.*

És ekkor – öt percig – boldogok.

*Ez a pillanat – a lelkes, vidám foci az összegyúrt, ócska papír-
gombócokkal –, ez van legközelebb ahhoz az élményhez, amit a
lelkük mélyén vártak.*

*Ez adja nekik az örömet. Nem a kisautó, nem az értékes játé-
kok, babák, villanyautók, vonatok, kistelefonok, laptop... hanem a
papírfoci.*

Mert végső soron senki sem tárgyat vár – hanem örömet.

Ma már tudom, az álom mindig szebb, mint a valóság. És az elképzelt boldogság mindig teljesebb, mint a keserves nyikor-
gással létrehozott „realitás”, mert abba mindig belejön valami zavaró. A szomszéd átkopog, hogy zaj van; az ing szép, de a gal-
lérja túl kemény, az anyaga szúrós; a rádióban nincs elem, nem működik, majd holnap veszünk; a trikó csak a képen volt tetsze-
tős, valójában szűk, és pocsek a szabása. *A karácsony utáni áru-
visszaváltás az álmok csődjének fekete gyászünnepe.*

Van fehér karácsony és fekete karácsony.

Az ünnep utáni első hétköznapi a fekete.

*Amikor hozzák be az emberek a halott reményeiket, a csaló-
dásaikat, a döglött vágyaikat; a széttépett dobozokba vissza-
hányt vacakokat.*

A valóra válás mindig értékvesztéssel jár.

Ezt jó, ha tudjuk, és ezért leírom, így, külön is:

„A VALÓRA VÁLÁS MINDIG
ÉRTÉKVESZTÉSSEL JÁR.”

Ezzel a mondattal máris benne járunk abban a különös örömben, amit egy gondolkodni szerető ember átélhet: *az igazság keresésében.*

A kabbala bölcsei azt mondták, hogy a teremtéssel *az Isten világokká korlátozta* magát.

Vagyis bármilyen csodálatos a természeti világ, a Teremtő végtelen csodájához képest lefokozódás.

A bölcsek feltételezték, hogy Isten is átélte azt, amit mi: hogy álmodni, elképzelni, erőnkkel szabadon játszani és tervezni, reménykedni és várni a beteljesülést: a legnagyobb öröm. De a megvalósulás már korlátozás.

Hét valóságszintbe öltözik a Teremtő, míg a legutolsó, sűrű, földből-porból-húsból készült ruhájába belebújik.

Előtte még minden köntöse színes energiából, érzésből, gondolatból, örömből van.

Szabad és boldog az alkotás induló állapota.

Ott a legszebb ugyanis minden, mert korlátlan még és végtelen.

A legpompásabb városligeti tölgyfa sem ér föl annak a tölgyfának a szépségével, ami a Teremtő elméjében élt.

Ha valaki *jól tud várni a megvalósulásra* – öröm.

Amilyen pokol a türelmetlen, kétségbeesett, rossz várakozás, a „mi lesz már, nem bírom tovább!”, olyan öröm, ha az ember művészien tud várakozni.

Várni egy barátomat vagy a szerelmemet: öröm.

„Ha például délután négykor érkezel majd – mondja a róka A kis hercegben –, én már háromkor elkezdek örülni. Minél előrébb halad az idő, annál boldogabb leszek. Négykor már tele leszek izgalommal és aggodalommal; fölfedezem, hogy milyen drága kincs a boldogság. De ha csak úgy, akármikor jössz, sosem fogom megtudni, hány órára öltöztessenem díszbe a szívemet...”

Szép gondolat – de mi van másnap, ha az illető ott marad?

Mondjuk beköltözik hozzád, és még mindig ott van.

Te pedig már mennél.

Ő meg ott van. Várja a reggelijét.

Mi van a mézeshetek után? Amikor lecsillapodott a láz, s elhangzik az első mondat: „Már megint lehamuztad a szőnyeget?!”

Sőt, mi van egy szerelmes, lázas ölelkezés után?

Reggel belenézel a tükörbe, hajad borzas, szemed kissé bedagadt; fogkrémet nyomsz a kefére, s fogat mosol. Nézted már ilyenkor az arcodat? A szemedet, nézted már? Láttad, ki néz vissza rád?

Nem lehet „díszbe öltözött” szívvel élni.

Pedig az lenne az igazi.

De nem lehet.

Mert aki csak a másiknak öltözteti fel a szívét, az függ a másiktól. És függ a száguldó, mindent átváltoztató időtől is.

A színész, a pap, a törzsfőnök vagy a taláros bíró díszbe öltözik, de még egy nő is, ha találkára megy vagy kilép az utcára, kifesti magát... Kihúzza a szemöldökét, az ajkát... De mi van hajnalban, amikor veritékes testtel, kócosan felébred?... És mi van

az előadás és a mise után?... A díszbe öltözött állapotot nem lehet sokáig kitartani, mert ha máshol nem, a WC-ben le kell venni. Tolldíszben nem lehet...

Hány királyt láttam én gatyában! Fölsorolni sem tudnám. Hogy néz ki meztelenül egy István király! Egy Rómeó! Egy fenséges Lear! Egy Oidipusz! De még egy Hamlet királyfi is. Anyajegy van a hátán, és pocakos szegény. És amikor lemossa az arcáról a festéket egy Pillangókisasszony, egy mandulaszemű Csocsoszán, kiderül, hogy kövér, öreg néni, csak a hangja szép még és fiatalos.

Az embernek két lénye van: egy égi s egy földi.

Egy ünnepi és egy hétköznapi.

Manapság ritkán öltjük föl az ünnepi ruhánkat és az arcunkat, mert fárasztó viselet.

Szüntelen erőfeszítést igényel.

Strapás – ahogy anyám mondta.

És ez nemcsak a testi, a lelki állapotainkkal is így van.

Nagy erőfeszítés a hétköznapi lelkünket ünnepi állapotba hozni, s a szürke, unalmas és szorongó benső világunkat emelkedetté s örömtelivé tenni.

Nem tudom, észrevetted-e, hogy tervezni, elképzelni valamit milyen jó!

De megvalósítani egy álmot már nem olyan jó.

Az már „strapás”.

Abban is lehet még jó – de azért nem annyira, mint elképzelni. Mert a kalapáccsal az ember néha az ujjára üt. És rossz helyre veri a szöveget, és ott marad a csúnya lyuk a fában; és nem jól

nyílik az ajtó, és leesik a vakolat... Egy épülő ház tele van bosszúsággal. És ha író vagy, csalódva tapasztalod, hogy mennyi gyenge mondatot írsz.

És amikor végre, nagy nehezen elkészül a műved, a képzeletben élő csoda... amikor egyszer csak láthatóvá válik a gondolatod, a „légi semmi” megfagy, és végre itt van: mindig csalódással jár.

Jó, hogy megszületett – de amíg bennem élt, szebb volt.

Így vagyok a műveimmel.

Elképzelem: csodálatos.

Leírom: már nem jó.

Papíron minden mondatom csalódás. Ez is, amit éppen olvasol, mert én ezt ennél sokkal szebben és gazdagabban képzeltem el! Így, ilyen szárazon leírva, már nem is egészen igaz.

Közhely.

Bárcsak elolvashád azt, amit nem tudok kimondani!

Amikor megvalósulva látom, mondjuk egy színdarabom előadását: óriási csalódás.

Még akkor is, ha nagy rendezők állítják színpadra, és zseniális színészek játsszák.

Miért?

Mert a szellem országa végtelen – az anyagé véges.

A képzelet – határtalan!

És főleg: szabad.

De a testté vált gondolat már behatárolt.

Mulandó!

És kemény.

Ezt ne felejtse el:

A képzelet világa halhatatlan – a valóságé halandó.

És izzadtságzagú.

A legszebb nő, a szépség királynője is verítékszagú, borzas és szájszagú, ha mesterséges eszközökkel nem javít az illatán.

„Csak az elfáradt madarakat tudjuk megfogni” – mondta Nietzsche.

Nem így vagyunk a szerelemmel is?

Hogy amíg a lelkünkben él: részegítő, tébolyító és boldogító, olyan, mintha egy gyötrelmesen szép mesében élnénk – de amikor megvalósul, és jönnek az ideges összevillanások vagy pláne, a sok ordító gyerek és a gondok... Jön a „Hol a cipóm?” az „Úristen, elkések!”... Jön az őszinte gondolat, évek múlva: „Milyen idegen lett az arca!... És a természetel!... Hová lett a SZERELEM, ami a lelkünkben élt?”

És végül: „Ki ez?!”

Igen. Ez a sűrű, tapintható, megehető, öregedő, sok szenvedést okozó testi, anyagi valóság elrontja a képzelet művét.

Mert vénül.

Mert elmúlik.

Mert fáj.

Isten országa – valami ilyesmit mond Jézus – nem kívül van, hanem benned!

Emlékszel?

Nem kívül, a látható és tapasztalatilag érzékelhető, testi, „valóságban”, és nem kívülről jön el, hogy majd azt mondd, íme itt van, vagy íme amott van – hanem a Lelkedben.

Belül.

És azt is mondja még, hogy éppen ezért ez az Ország nem „szemmel láthatólag” jön el. Sosem mondhatod, hogy „itt van” vagy „ott van!”

Csak ha behunyod a szemed, és befelé nézel – lelked legmélyén, ott van.

Nagy titok ez.

Hogy amit kívülről várunk, sohasem jön el. Nem is jöhet, mert nem ott van.

Hanem bennünk van.

Ha egy boldog embert megkérdezel: Miért vagy boldog? – nem tud felelni rá. Ha már mond valamit, nem IGAZÁN BOLDOG!... Ezt ne feledd! Egy igazán boldog, ha egyáltalán felelni tud az értelmetlen kérdésre, azt mondja: „Csak!”

Minden, ami megvalósul, vagy ahogy mondjuk: „létrejön”, magán viseli a mulandóság savanyú izzadságszagát.

Még egy kisbaba is, amikor világra jön, sír, üvölt, sőt velőtrázóan bömböl. És összecsinálja magát. Büdös lesz. Még akkor is, ha ezt a szagot a „kedves bűzök”-höz sorolod.

Innen kezdve – minden öröme mellett – sohasem szűnik az anya aggodalma.

Az álmaiban élő baba, akit várt, „álom-arcával” belülről rámosolygott, akit csakis a lelki szemeivel látott, akit úgy várt, ahogy az ismeretlen szerelmesét várja valaki, az nem kakilt be, nem vizelt be, nem kellett pelenkázni, nem bömbölt céklavörös

fejfel, mint egy csapdába szorult kis állat; nem kellett félteni vagy menekülni vele, ahogy Máriának és Józsefnek kellett a kis Jézussal.

Egyetlen olyan festmény sincs, ahol Mária tisztába teszi a gyermekét és kimossa a pisis pelenkáját. Nem értesülünk arról, hogy az ürülékszagú istállóban (finoman mondom!) az ordító Jézuska hangját takarókkal kellett elfojtani, nehogy rájuk hozza a gyilkosokat. Arról sem szól az írás, hogy az újszülött köldökzsinórját ki tépte vagy harapta el... József?... Vagy Mária?... A vallásos képzelet meg akarja őrizni a Tiszta Ideát, nem engedi, hogy a valóság beszennyezze.

Pedig milyen gyönyörű ez a kettősség!

Milyen megrendítő például az a bibliai jelenet, amikor a könyörtelen hatalmi háborúban az ifjú Dávid csak azért nem öli meg Saul királyt, mert meglátja, hogy a hatalmas termetű szent király éppen szükségét végzi egy bokorban. Ott guggol a zsidók királya, fölhajtott vértben és letolt gatyában... és nyög.

Megölhetné, de nem teszi.

Megsajnálja – mert látja, hogy *ember*.

„Ne a valót mondd, hanem annak égi mását.”

Emlékszel?

Ezt mondja Arany János, és ezzel az ars poeticával a legmélyebb önvallomását is elmondja.

Ez nem azt jelenti, hogy a művészet „lakkozzon”, hanem azt, hogy ebben a vérben, húgyban, bélsárban, unalomban, fájdalomban, boldogtalanságban és szüntelen szorongásban, ebben a fázó, verítékező hétköznapi életünkben lássa meg azt a tiszta állapotot, ahonnan eredtünk és lezuhantunk ide. És nem csak mi: min-

den! Egy rózsának, egy almának, de még egy ócska széknak is van „égi mása” – nézd meg Van Gogh művét.

Már maga az, hogy valaki versben beszél, azt jelenti, hogy visszaérzi magát egy olyan világba, ahol még a pokolnak is sajátos muzsikája, ritmusa, dala volt, a halálordításnak is szépsége és melódiája. Hány gyönyörű halál- és haldoklászenét ismerünk, örülésjelenetet, hány megrendítően szép halálverset és kivégzések előtt írt gyönyörű költeményt! Minél magasabb rendű a művész, annál magasabbra lát, a tiszta ideák világába – ránéz egy kecskére, és az Istent látja benne.

Csak a rossz művész „idealizál” – ami azt jelenti, hogy olyasmit igyekszik belezárni az elviselhetetlen hétköznapi világba, ami nincs benne. Ő teszi bele, most. Csal. A jó művész azonban éppen fordítva: először az égre néz, vagy ami ugyanaz: nagyon belülre, s ott megpillantja azt, aminek a földi „valóság” csak egy lehullott, fonnyadó, szárnalmas változata.

„A költő szeme földről égre villan... – mondja Shakespeare –, hogy megtestesítse ismeretlen dolgok vázait”... szinte szó szerint idézve a mágia nagymesterének, Hermész Triszmegisztosznak a szent szavait:

„A földről az égbe emelkedik, aztán ismét a földre leszáll, a felső és az alsó erőket magába szívja... Az uralmat az egész világ fölött így nyered el.”

Aki „nem emelkedik az égbe” – egyáltalán nem is művész.

Se nem jó, se nem rossz.

Nem művész.

Jogosítvány nélkül vezet.

A „csak úgy” misztériuma

A *várakozás* azt jelenti, hogy valami, ami még „nincs” elindult a megvalósulás felé. Még csak képzeled, de már több annál. A *Lelkedben* már létezik, mocorog és rugdos; „lenni” akar a látható világban is. Meg akar születni, testté akar válni, hogy meg lehessen fogni, tapintani, szagolni, hogy a *tiéd* legyen végre – de egyelőre még nem érkezett ide.

Várni kell rá.

Nem született meg.

Minden várakozás a megtermékenyült állapottal, a szüléssel és a világra hozatallal rokon.

Várandósság!

Milyen jó szó!

A „Csak úgy” ravasz trükkjével azonban az ember kihagyja a várakozás stációját.

Nincs hosszadalmas terhesség.

Mindjárt itt van, amit akar.

A jelenben él, s ha hirtelen szeretne valamit, nem kell várni rá, máris itt van!

A gondolattal együtt születik a megvalósulás. Azonnal. Nincs kihordási időszak. Akarsz egy gyereket? Nem kell várni rá! Nem kell kilenc hónapon át sejtenként érlelni és cipelni magadban... Úgy veszem elő, mint a bűvész a cylinderéből a nyusztit...

Valószínű, hogy az édenkertben így volt.

Nem volt idő.

Így van a forró tengerparton is – ha meleg van, zsupsz, belecsobbansz a vízbe; ha éhes vagy, letépsz a fáról egy banánt – a

vágy és a beteljesülés között nincs áthidalhatatlan távolság.

Ruha nem kell.

És ha megkívánsz valakit – máris a tiéd. Nincs udvarlás, leánykérés, eljegyzés, nászajándék, várakozás... A ruhát nem kell ledobni, a gátlást nem kell levetni... Kell, és máris öleled.

Csak úgy.

És most hadd dicsekedjek.

Én erről már írtam valaha. Nagyon régen.

S egyszer csak azt tapasztaltam, hogy a virágüzletekben a „Születésnapodra”, a „Névnapodra”, a „Legjobb anyának” kártyák mellett megjelent a kis piros szívbe írt „CSAK ÚGY”.

Boldog vagyok.

Újházy egy tyúklevest adott az emberiségnek, Hadik a bevert tojást, Rossini valami húsételt – én ezt a kis kártyát – és ezt is névtelenül.

Valami maradandó végre! – s ez jó érzés.

Büszke vagyok.

Láttam már ilyesmit.

Egyszer láttam működni a „csak úgy” misztériumát.

Barátom elvitt pecázni a váci tóra.

Soha nem horgásztam, mert nem szeretek várakozni.

Ott ültek a szerencsétlen horgászok a parton gumicsizmában, mozdulatlanul, mint az elfelejtett agyagkatonák; a moccanatlanság, a borostás arcok azt sugallták, hogy időtlen idők óta üldögéltek itt.

Egyszer csak megjelent egy fura figura. Olyan volt, mint a kis vörös Kabos. Cinóberpiros bermudában, pipec horgászbottal,

zöld vödörrel és drága csalikkal. Kényelmes, fejtámlás kis kerti széket szorított a hóna alatt.

De ki sem nyitotta.

Hunyorogva rátűzött egy csalit a horgára. (Sok dioptriás, speci napszemüveg volt az orrán, alig látott, olyan rövidlátó volt.)

Majd megpörgette horgászbotját, mint egy karikás ostort, suhintott két-három kört, félő volt, hogy egyensúlyát veszelve belepottyan a vízbe – s behajította horgát nem is olyan messze, a part közelébe.

Az időtől meggyűrt, fáradt arcú profi horgászok leplezetlen undorral figyelték a kis Vöröst.

Abban a pillanatban, ahogy bedobta pecáját a vízbe, a zsinór azonnal rángani kezdett – és kirántott egy óriási halat.

Föltekerte a zsinórt. Levette róla a vonagló keszeget. Beledobta a vödrébe – és elment.

Nem is örült neki.

Pontosan a hal tátott szájába dobta a horgát. Úgy kapta ki, s vitte el azonnal, mint akinek ez régóta jár; mintha csak itt felejtette volna a tóban, és most visszajött érte. Mintha Isten neki, csakis neki küldte volna.

Mi, a várakozók, ott ültünk a parton. A szívünk tele volt irigységgel.

Ilyen is van?

Hogy nem kell várni a szerencsére? Instant mázli?

És pont egy ilyennek, aki olyan mafla, beképzelt pofával jött ide, mintha tudta volna, hogy ez neki jár!

Mai napig emlékszem rá.

A gyűlöletemre is.

S arra a fájdalmas kérdésre, hogy hát ilyen igazságtalan ez az isteni világrend?

Mert hát gyönyörű a „Csak úgy” csodája.

De ha ez mással esik meg?

Ha te megszenvedsz, és mégse kapod meg, a másiknak pedig odaadják, „Csak úgy”, nem háborodsz fel?

Miféle törvény igazgat itt bennünket?

Miféle igazság?!

Hányszor gondoltál már erre?

Az irigység gyökere itt van. Egy nem igazságos Isten iránti káin-i gyűlölet ez – ő miért, és én miért nem?

Gondolkozzunk ezen!

Igen.

Irigy voltam a kis Vörösre.

„A fene egye meg!... Mi itt ülünk türelmesen, szenvedünk a tűző napon, esőben, szélben – és semmi!

Ez meg jön – és máris megkapja?

Miféle istenség jutalmaz egy ilyen hólyagot?!”

De azt is észrevettem, hogy a többi profi horgász nem így van ezzel, mint én.

Egyszer elmondta az egyik, hogy ő szeret várakozni. Nem a halért jön ide. Pontosabban: *nem csak a halért*, hiszen azt az üzletben is megvehetné, olyat és akkorát, amelyet kiválaszt.

Olcsóbb is lenne talán.

Nem. Ő szeret itt üldögélni. Szereti a nyugalmat, a csendet, azt a bizsergően jó lelkiállapotot, hogy egyszer csak jön majd egy hal. Nem tudni, mikor. Ez a lényeg! Várni kell. Lesni a vizet,

mikor csobban az ajándék. Mint turista vagy fürdőző nem szívesen jönne ide. Pecabot nélkül, várakozás nélkül nem tudna eltölteni ezen az unalmas parton még fél órát sem. Így meg fél napokat, néha egy egész éjszakát is üldögél itt, nyugodtan és szemlélődve, még szemerkélő esőben, sőt záporban is – és a boldogsághoz nagyon hasonló állapotban van.

Szeret itt ülni.

Csendben.

Békességben.

Amikor nem történik semmi.

Nincs más – csak a várakozás.

És ehhez kell a hal. Még akkor is, ha nehezen vagy egyáltalán nem akad a horgára.

Amikor elmeséltem neki a kis Vöröst, azt mondta:

– Uram, ez egy szerencsétlen ember.

– Miért?

– Mert a legjobbat hagyja ki a horgászásból: a reménykedést. A békét. Azt, hogy végre nem kell sietni, loholni, veszekedni ott-hon a nejevel; nincs hová mennie, és észre sem veszi az idő múlását – egyszóval: a misztériumot hagyja ki a pasas.

– Maga nem a hal miatt jön ide?

– Dehogynem! Ha nem lenne hal a vízben, sohasem jönnék... De nem *csak* a halért!... A hal a csali!... Az én csalim!... A halé pedig a kukac, amit rátűzök a horogra... Egymást várjuk itt a folyóparton, uram.

A történethez hozzátartozik, hogy kb. húsz év múlva megismertem a kis Vöröst. A szemüvegéről ismertem fel. Dobos volt egy éjszakai bárban. Egy színész barátom mutatott be neki. Nem

volt már dús vörös haja, csak néhány ősz, kopott szál. Kemoterápiára járt akkoriban, s boldogan mesélte: nagy esélye van, hogy talán megússza a bajt. Három gyereke volt... Ez is a sorsában volt tehát, nem csupán a „csodálatos halfogása”. Ezt nem az Isteni Igazság okán mesélem el, mert az ennél sokkal bonyolultabban működik, és meghaladja az emberi ész hatókörét – hanem az irigységem miatt.

Amikor irigyelek valakit, sohasem az egész életét irigylem, csupán egy részletét.

A halat irigyeltem tőle – az áttételes rákját már nem.

Megrettennék, ha azt mondaná a sorsom Angyala, hogy cseréljek életet bárkivel, ő elintézi.

Gondolom, így lennél te is.

Amikor valaha megkérdeztem a tanítómesteremet, mi az én legrosszabb tulajdonságom, azt felelte:

– A türelmetlenség. Ma elveted a magot, és holnap már lesed, mennyit nőtt a fű. És mindennap lesed. Szíved szerint még húzkodnád is egy picit...

– De miért ilyen baj ez?

– Sok mindent elrontottál vele. Nemcsak a saját, de mások életében is. Sok kárt tettél vele, de még többet azzal, ami okozza: *a türelmetlenség a valódi hit hiányából ered... Ha egy vallás türelmetlen, annak nincs Istene... És egy embernek sincs... Hová sietsz?*

Hová sietsz?

Tényleg, hová?

Miért gondolom azt, hogy most nem jó, de majd holnap jó lesz? És ha nagy nehezen elérkezik végre a várva várt holnap, miért gondolom azonnal, hogy „most ugyan még nem *egészen* jó, de holnapután tényleg jobb lesz!”

Barátom mesélte:

Régóta vágyódtak szerelmével a Balatonra. Ez régi történet, olyan időből, amikor egy balatoni nyaralás is ritka, nagy esemény volt még.

Szegények voltak, kevés szabadságuk volt.

Két hét.

Hónapokig váraoztak a nagy pillanatra. Elképzelték, milyen lesz majd ott: napfény, vitorlázás, éjjeli fürdőzés, és végre valami kis szállodai jólét... Amikor nehéz helyzetben voltak, zaklattak, szomorúak vagy éppen valami bosszúság érte őket a lélekölő robotban, azt mondták, nem baj, most már csak két hónap... Majd a Balatonnál!

Eljött a nyár.

Az ő pillanatuk!

És megérkeztek végre Siófokra.

Por, zaj, zűrzavar, sokaság. Rengeteg autó, motor, turista, szaxofon, dob és üvöltés.

Este csalódottan kibotorkáltak a partra.

Átnéztek a túloldalra, Füred felé.

Csillagok az égen; odaát a kikötői fények vibráló csillagokat szórtak a hullámtalan vízre; édes jólét és távoli csend; a hold ezüstoffénye ragyogott.

Ott a távolban, a *másik parton*, ott volt az Élet!

Szomorúan sóhajtottak.

A barátom némi töprengés után azt mondta:

– Tizenhárom napunk van még! Ennyi egy évben! Kerül, amibe kerül: holnap átmegyünk!

Nem is aludtak. Egész éjszaka várták a megváltó reggelt. Mentek át a túlsó partra az első hajóval.

Szívük dobogott...

Megérkeztek – és por, zaj, zűrzavar, sokaság. Rengeteg autó, motor, turista, szaxofon, dob és üvöltés.

Este kétségbeesetten visszanéztek Siófokra.

És: csillagok az égen, a kikötői fények vibráló csillagokat szórtak a hullámtalan vízre, édes jólét és távoli csend; a hold ezüstoffénye a vízen...

Ahogy Karinthy Frigyes mondta:

„Mindenhol jó, de a legjobb máshol.”

Már a paradicsomban sem volt jó

A *várakozás* a mi nyugati vallásainknak egyik legfontosabb szava.

Ez az, ami megkülönbözteti a keleti hagyományoktól.

A keleti hagyományok főszava: a *nyugalom*.

Az örökkévaló: *sanatana*. A *Tao*: az örök út. Az üresség: a *wu*. Nevezhetjük értelenségnek is. A nem cselekvés: a *wu wei*. A *nirvana*: az ego kialvása. A *shanti*: a béke.

Om, om, om, shanti, shanti, shanti...

Ezt az időtlen nyugalmat a mi zsidó-keresztény hagyományunk nem ismeri.

A vallásokról itt azért kell beszélnünk, mert mindig kifejezik annak a népnek vagy kultúrának a legbensőbb lelkületét, ahová tartozunk.

Nemcsak azoknak az embereknek a szellemi karakterét tükrözi, akik hívők és vallásosak, hanem azokét is, akik ebben a világban születtek és élnek, de már régóta ateisták, és nem is ismerik talán a vallásos hagyományukat. De látod, mégis: ebben a légkörben nőttek fel, ennek a világnak a lelki erőterében – ráadásul az őseik már kezdetben is azért fogadták el éppen ezt a mítoszt, mert úgy érezték, hogy ez belőlük szól, és jellemző rájuk: „Igen, ezek vagyunk mi!” – mondták. Úgy érezte mindenki, aki valaha ebben élt: – „Ez én vagyok!”

Hitvilágukat az emberek nem „kitalálták” – hanem a lelkükből eredt.

Csak zárójelben mondom: ez a keresztény megtérés lélektani gondja is. Csak ott működik igazán és hitelesen, ahol az ősi, „pogány” hagyományt magába öleli, s egy nép ősi hitvilágával szervesen egybeolvadt. Ezt látom sok helyütt Afrikában, de még az amerikai feketéknél is, ahol egy szentmise néha boldog törzsi ünneppé válik; a gospel, a blues és a tam-tamok önfeledt zenéjére élik át a Krisztus szeretetét, és a Szentszellem érintését. Ez az ősi gyökerekkel való élő kapcsolat nagyon hiányzik nálunk, magyaroknál.

Fájdalmasan hiányzik...

Ma már a Kelet–Nyugat különbség szinte teljesen megszűnt. A Kelet évezredekken keresztül próbálta őrizni időtlen nyugalomát, tengermély mozdulatlanságát és a gyökereihez való hűsége-

gét, miközben a nagyravágyó, egocentrikus nyugati civilizáció elkezdett egyre nagyobb sebességgel rohanni a jövőbe.

Nem véletlen, hogy az *időszámítás* Krisztussal indult. Van „előtte”, és van „utána”, de mintha a történelmi világverseny startpisztolya ott dördült volna el. Mintha ekkor kezdődött volna a mérhető Idő, a „fejlődés”, a jelenünkkel való szüntelen elégedetlenség és a jövőbe való egyre gyorsabb rohanás.

Kelet sokáig állni látszott.

Mahatma Gandhi ugyanolyan jelmezben járt, mint több ezer évvel ezelőtti ősei; Churchill „mezítlábas koldusnak” nevezte, így élt egy *saddhu*, egy remete időtlen idők óta – és ugyanazt a *sanatana dharmát* (örök törvény) képviselte.

Ezért számunkra a Kelet egyszerre vált valaha meséssé – és taszítóvá. Életük eseménytelennek tűnt. Képeskönyvnek, melyben az időtlen múltat lehetett látni. Azt mondtuk rájuk, hogy „elmaradottak”. Ők meg ránk, hogy „nyugati barbárok” vagyunk, „őrült majmok”, akik elrontják az életüket. S miközben lenéztük – és persze gyarmatosítottuk, kifosztottuk és kizsákmányoltuk őket – nem is gondoltunk rá, hogy ők pedig minden igyekezetükkel azon voltak, nehogy olyanná váljanak, mint mi: jövőbe rohanó, kielégületlen, mohó, egoista törtetőkké.

Nem is olyan régen egy Keletre utazónak még olyan érzése támadt, mintha több ezer évet lépett volna vissza az időben: India, Kína, Japán, egy mongol jurta vagy egy sivatagi beduin törzs mintha skanzen lett volna – visszalátott az ősi időkbe.

Miközben a nyugati ember egyre nagyobb sebességgel, először háromszáz, majd száz, majd tízévenként, ma már évenként, sőt naponként varázsolja át a világát.

Mégpedig kívül-belül. Nagyszüleink, akik nem ismerik a mobiltelefont és az internet használatát, olyan elmaradottnak tűnnek, mint a tibeti hegyi pásztorok vagy az egykori navajo indiánok, akik egyszerre ismerkedtek meg a kereszténységgel és a szívükre szegezett puskákkal...

Ma már, az „idők végén” mi is kezdjük látni: az, hogy jobb autónk legyen, nem éri meg, hogy föláldozzuk érte a lelki békénket. És menekülünk, ki a városból! De ez kezdetben még nem volt ennyire nyilvánvaló. Az, hogy a nyugati civilizáció éppen a lelki nyugalmat, az eseménytelen boldogságot – és persze a mélyebb lelki tartalmat – kéri el az embertől a „fejlődésért” cserébe, nem volt előre látható.

Legalábbis számunkra, jövőre szomjas várakozóknak nem.

A keletiek tudták. Több írásuk is tanúskodik róla, hogy nem a lustaság, nem az „elmaradottság”, sokkal inkább az aranykori léthez való reménytelen ragaszkodás tartotta vissza őket attól, hogy rálépjenek arra az útra, amelyen ma már, ha nem is vidáman, de ők is győztesen menetelnek, szegények.

Csak döntés kérdése volt, hogy Kína öt perc alatt legyen szuper-Amerika, India atomhatalom, és a sanghaji pagodák helyén New Yorkot megszegyenítő bábeli felhőkarcolók emelkedjenek az ég felé.

De valaha, talán éppen ezen a tájon, az egykori Szung-birodalomban és olyan időben (ami akkor nekik még nem is igen volt, mert „időtlen időben” éltek), vagyis a mi fogalmaink szerint kb. Kr. után kétszáz évvel, állították össze azt a szent könyvet, amiből a következő történet való.

A saját szavaimmal mesélem:

Élt egy Hua Ce nevű ember, aki betegesen feledékennyé vált. Este elfelejtette, amit reggel kapott, s ha este kapott valamit, arra reggel nem emlékezett. Ha úton volt, nem tudta, hogy menni kell, ha otthon volt, nem jutott eszébe még az sem, hogy leüljön. Nem tudta, mi volt, mi van, s azt sem, hogy mi lesz. Se varázslat, sem fohász nem segített rajta. Orvos sem. De eljött egyszer egy írástudó, aki azt mondta: ha a lelkét és gondolkodását sikerül megváltoztatnom, talán meggyógyul! Levetkőztette a hidegben, és a beteg ruhát kért. Éhezett, és ételért könyörgött. Szomjaztatta, s azt kiáltotta: Vízet!... Vízet!!!... Sötétbe zárta s világosságért esedezett.

És Hua Ce felgyógyult.

S amikor magához tért, éktelen haragra gerjedt: feleségét elzavarta, fiát elverte, majd lándzsát ragadva az írástudóra támadt.

Amikor lefogták, és faggatni kezdték a dühe felől, így válaszolt:

– Azelőtt, feledékenységem homályában azt sem tudtam, létezik-e egyáltalán világ. Szívemben béke volt, időtlen jó érzés. Jó volt élni. Most meg egyszerre ráébredtem mindenre, ami volt, van és lesz is talán. Minden öröm, bánat, nyereség és veszteség, vonzódás és viszolygás, félelem, sóvárgás és nyugtalanság, idegesség és bizonytalanság itt kavargat már a lelkemben. Óriult lettem. Vajon visszakapom-e csak egyetlen pillanatra is a békés tudatlanságomat?

És sírva fakadt.

És nem tudták megvigasztalni.

Ez a ma már nem létező ősi Kelet története.

A mi hagyományunk szerint azonban Ádám és Éva nem érezte jól magát a paradicsomban. Nem kellett nekik. Valami más kellett. Nem az öröklét nyugalma, a boldog időtlenség, hanem a megkülönböztető tudás és az egoizmus nagy kalandja – hogy „történjen végre valami!” Ezért evett Éva a tiltott gyümölcsből, és ezért űzte ki őket az Úr az áldott béke birodalmából, elindítva jelképes őseinket egy olyan rögös úton, amelyen igazán boldogok sohasem lehetnek. Időbe vetett életük hirtelen drámaivá vált, s a mai napig mindannyian ebben élünk, te is, én is.

Azt mondja az Úr a nőnek:

Ellenségeskedést szerzek közötted és az asszony között... és megsokasítom viselősséged fájdalmait, fájdalommal szülsz... epekedel a te férjed után, ő pedig uralkodik rajtad...

A férfinak pedig azt mondja:

Átkozott legyen a föld temiattad, fáradságos munkával élj rajta... egyed a mezőnek fűvét... arcod verítékével egyed a te kenyered, míg visszatérsz a földbe, mert abból vétettél: mert por vagy s ismét por leszel!

Vagyis: eddig halhatatlan voltál, most halandó leszel.

Jelképes történet – de tudjuk, mert éljük, hogy az Úr betartotta a szavát.

A bűnbeeséssel született meg az egységből kivált ego, az „én”. És ezzel a polaritás és a mulandó idő.

Innen kezdve arra várunk, öntudatlanul, hogy visszajussunk az ősboldogság színhelyére, melyet az Isten kerubokkal őriztet

előlünk.

Vagyis nincs visszaút.

Csak előre...

Előre, előre, előre!...

De hová?

Ez a mi „nyugati” mítoszunk.

Ettünk a Jó és Rossz Tudásának fájáról – és aki erről evett, tudja, hogy az Örök Életét elvesztette. Innen kezdve kétség és remény között őrlődik. A születés és halál polaritásában...

Az Örökkévalóságból az Időbe került... és vár.

Az ember vár.

Mire?

Hogy hazatérjen.

Addig vándorúton van.

Szüntelenül bolyong, mert sehol sem jó neki igazán.

De bolyongása közben is állandóan vár. Olvasd tovább a Bibliát: vár arra, hogy letelepedjen, de továbbúzik, vár, hogy kiszabaduljon Egyiptomból (újra és újra rabságba kerül) vár arra, hogy lassan és keservesen eljusson az Ígéret Földjére, s amikor eljut végre, kiderül, hogy ott sem jó neki.

A Kánaánban sem jó!

Új és új Szövetséget köt az Istennel, mert a szüntelen várakozás közben állandóan elárulja Őt.

Az „égből” kiesett, nem volt jó neki, de a földön sem jó, soha, sehol, mert a boldogsága nem valahol előtte van, a jövőben, hanem a saját szívében – de oda visszatalálni nem tud.

A Biblia tanúsága szerint a zsidó embernek soha sehol nem volt jó igazán. Még Dávid királynak és Salamonnak is csak át-

menetileg volt jó. Életük végén rossz lett. Néha már a közepén is. Nagyon rossz. A zsidóság, néhány röpke történelmi pillanattól eltekintve, hazátlan volt.

És üldözött.

Az örök vándor sorsa, hogy mindenhol idegen.

Végre megtudta, ki hiányzik az életéből.

A Messiás.

Aki majd hazaviszi őt.

Akit állandóan várt és várt és várt.

A mai napig várja, mert amikor eljött Jézus, és azt mondta, „Én vagyok!”, nem ismerték fel, hogy ő az... És várahoztak tovább, szétszóródva és összegyülekezve; és jelenleg is várnak, várnak tovább.

El tudom képzelni, hogy örökké, mert a valóságos Messiás mindig csalódást fog jelenteni ahhoz a MESSIÁS-hoz képest, aki a lelkükben él.

Később a *várakozás* a keresztény vallásnak is az egyik legfontosabb lélektani eleme lett.

Adventnek hívják, ami a latin „*adventus Domini*” kifejezésből ered.

Azt jelenti: „az Úr eljövetele”.

Ez a szent pillanat pontosan karácsonykor történik, abban a kozmikus, csillagászati időben, amikor a leghosszabb téli éjszaka végre elmúlik – és megszületik a Fény.

Minden ember a fényre vár.

Fényre a sötétségben, örökre a szomorúságban, békére a zaklatottságban, jóra a rossz időkben. Ilyenek vagyunk, te is, én is, mindenki. A már felnőtt Jézus is szüntelen várakozásra tanít-

ja híveit: *Legyetek készen, mert nem tudjátok, mikor jön el az Uratok. Lehet, hogy éjjélkor vagy kakasszóra, vagy reggel. Ne találjon alva, ha váratlanul megérkezik... Legyetek éberek!* (Márk 13:35)

De várni kell.

Jézus a tanítványait a szüntelen várakozás állapotában tartja. Mint kiderül, sikertelenül, mert még az életében, szenvedéstörténetének kritikus pillanataiban is elalszanak.

Az alvás itt nemcsak a kimerült test kába szunyókálását jelenti, hanem a szellemi éberség hiányát. Hol látnak, hol nem látnak... hol szeretnek, hol félnek és gyűlölködnek; hol hűségesek, hol gyáván elárulják mesterüket.

Az éberség – amit a Védák *vidjának* neveznek, tudatunk tiszta, szellemi állapota. A Mindenlátó Szem tekintete, mely soha sem csukódik le: örökké lát. Lényege éppen az, hogy időtlen. Mi azt mondjuk este, hogy „a nap nyugovóra tér”, de valójában csak mi alszunk el, csak a mi földünk fordul el a lángoló naptól – maga a nap, az éberség örök szimbóluma szüntelenül fénylik: öröktűz ég benne.

Épp úgy, mint a szellemileg éber emberben:

A fény – mondja Jézus – a fényember belsejében ég, s ha ő nem világít, mindent elnyel a sötétség.

Bennünk ez a fény vagy kialudt már, vagy, jó esetben, csak pislákol.

Egy-egy ritka pillanatunkban fölrebbenünk még – ilyenkor nincs halál, nincs idő, nincs „volt” és „lesz”, csak egyetlen fényes VAN! És ez a „rebbenünk” nagyon jó szó, mert a szemünk is „rebben”, és mint a tengeri sirályok, mi is *felrebbenünk* ilyenkor

a viharos tenger fölé, fel, fel a magasba!... A fénybe szállunk, a vakító, határtalan Fénybe, mely nemcsak a Napban, de mintha bennünk is ragyogna ilyenkor. *És boldogok vagyunk!* Aztán újra elalszunk. Visszazuhanunk a mélybe, fényünk ellobban, s szorongva várakozunk tovább. Aki szárnyatlanul él a viharos, köd-szürke Időben, nem tehet mást, mint vár – várja a jobb világot, s a partot.

Így élünk.

Jó azoknak, akik várni tudnak még – mert sokan már nem is várnak, egyáltalán.

És azoknak, jaj!

Ez a várakozás nem vallásos, hanem örök emberi tulajdonság. Jobbra vágyunk, mert ahol vagyunk, ott nem jó nekünk. Valami mindig hiányzik, még a legszerencsésebb életekből is. És ami hiányzik, az – figyelj meg – mindig a legfontosabb.

Arccal a jövőnk felé nézünk, és bízunk benne – ha tudunk még bizakodni! –, hogy hátha ott... ott talán jobb lesz.

Elvesztettük a bentet, a szívünk boldog közepét – azóta csakis kívülre és előre tudunk nézni.

A Most sohasem igazán jó, csak a Lesz.

Talán...

Várandósság

Az *advent* – vagyis a várakozás misztériuma – az áldott állapotban lévő Mária testében, lelkében játszódtott le. Azóta is minden anya átéli várandósságának utolsó hónapjában.

(Milyen jó szó: várandós!)

Ha meg akarod érteni a várakozás pszichológiáját, ezt az utolsó hónapot kell megfigyelned.

Ilyenkor már közeledik a gyerek, akit az angyalok megígértek neki. Kevés anya van, aki az angyali üdvözlőt valamilyen formában ne sejtene vagy ösztönösen ne érezne, sőt aki ne élne át egy futó sejtelemmel a magasabb világ jelenlétét...

A „nem vagyok egyedül” állapotát férfi csak ritkán, szellemi érintéskor élheti át! Ihletnek hívják. Inspirációnak. Ehhez azonban föl kell szabadítani a benne lakó női princípiumot. Elfogadónak, megtermékenyíthetőnek, alázatosnak kell lennie. El kell fogadnia, hogy most nem ő játszik, hanem rajta játszanak. Éreznie kell, hogy „laknak benne”, hogy most nem az a lényeg, hogy ő mit gondol, hanem az, amit gondoltatnak vele.

És nem az, hogy ő mit mond, hanem hogy mit mondatnak vele.

A keresztény misztikának ez a leglényegesebb része: ezen alapszik a Szentszellemmel való kapcsolat.

Aki már átélte ilyesmit, tudja, hogy ilyenkor néha olyasmit mondanak neki, amit nem is szívesen hall meg.

S főleg olyat, amit hétköznapi értelmével nem tud.

Minden magasabb kapcsolatban a Szentszellem játssza a „férfi” szerepét.

Ő az, aki informál, ad, megtermékenyít – spermatikusan működik.

Ő az adó.

S mi a befogadók.

Fura kettősség ez bennünk, mert ugyanakkor a lelkünk „férfi-része” tudja csak józanul eldönteni, hogy aminek (akinek) odaadjuk magunkat, magasról vagy alacsonyról jött sugalmazás-e.

És az utóbbi veszedelmes.

Az öntudatlan vagy fél-öntudatlan „alvó próféták”, a műveletlen, önmagukat kontroll nélkül odaadó női médiumok csak a homályt növelik, és igen ártalmasak.

Az igazi, nagy médiumokban és prófétákban a jin és a jang egyenlő arányban áll – ahogy egy jó művésznél is egyensúlyban van az ihlet és az értelmi kontroll.

Egyik sem mehet a másik rovására.

Az ihletettség, a sugalmazottság csakis akkor válik hitelessé, ha a „próféta” maga is érti, amit beszél.

Mindezt azért mondom el, mert a megtermékenyülés adó és befogadó pillanata, és utána a hosszú kihordás és a nehéz „várandósság” folyamata életünk minden „megvalósítására” jellemző.

Ha valamit akarsz és megvágysz, létrejövetelenek három állomása van: az első a megtermékenyítő gondolat, a második a befogadás alázata, a harmadik a megvalósításhoz szükséges hosszú és küzdelmes kihordási folyamat.

Ez a mágia.

A „gondolat csodálatos hatalmáról” szóló könyvek ezt a harmadik nehéz fázist – hogy néha harminc évig kell dolgozni valamin, amíg létrejön – nem említik, mert akkor nem lehetne eladni őket.

Szóval érzi már a kismama, hogy valaki nagyon mocorog ott belül, mert ő is várakozik. Igen, a pici is várakozik az anyai test sötét tengerében; türelmetlenül forog, rugdal, készül a jövetelére. Készül már kimenekülni az eddig otthont adó, de kényelmet-

lenné vált létóceánból, jön már a pillanat, amikor letépődik az anyatest szívéről, és önálló lényé válik végre.

Egyre több anyától hallom, hogy Szűz Mária élménye, az anyagi üdvözlet, nem is olyan különleges csoda. Áldott állapotban sokan válnak médiumokká: hallanak, éreznek, sejtenek, álmodnak... Néha nemcsak a mamák, hanem a már földön élő kistestvérek is döbbenetes dolgokat mondanak; mintha ők is ismernék, sőt várnák valahonnan a családba érkező új jövevényt!

Volt ilyen élményed?

Az anya médiumi képessége ugyanis nemcsak a saját gyerekére, de az élet egészére is kiterjedhet. Mint ráérezés, megérezés, előrelátás működik néha. Egy barát vagy akár egy idegen lelkének a befogadása és benső titkainak átélése ez – amire azt mondjuk mi, férfiak, hogy „a feleségem egy boszorkány!” Ahogy a női test nyitott egy másik élet befogadására, úgy a lelke is befogadóbb: érez olyasmit is, ami nincs még itt, és nem tapintható, de mégis van.

Sokan kérdik, miért van több női olvasóm, mint férfi.

Ezért.

Ismerős élményeket mondok nekik.

Adventi időszakban az anya a „napokat” számolja már.

„Mindjárt kibújik belőlem a baba, és láthatom végre a kis pofikáját! Nemcsak érzem és elképzelem, de végre látom is – mert valóvá lesz.”

Így az anya.

És: „Mindjárt megérkezem ebbe az új és ismeretlen világba. Elhagyom a szűk anyai ősakvárium birodalmát, s elkezdek végre élni”...

Így a gyerek.

Ne felejtse el, ez fájdalmas pillanat lesz. És nehéz. A létesülés fájni fog! Sejtik szegények. Mindketten. Hogy megszületni: dráma. Fájdalmas és nem veszélytelen, véres küzdelem. Birkózás, görcs, remegés, didergés. Megszületni, sőt újjászületni is: halálugrás. Dimenziók szakadékát kell átugrani. Együtt és külön. De főleg együtt. Eltépni a köldökzsinórt! Elszakadni! Letépődni, mint egy elszabadult léggömb, és repülni, egyedül a semmibe!...

A „KAPJ EL, ANYÁM!” élményét egy életen keresztül hurcoljuk magunkkal.

Nincs más, aki elkapjon.

Anyánk a GONDVISELŐNK ilyenkor. Néha egész életünkben. Erről még beszélünk később, mert most mondtam ki először a könyvünk címének egyik jelentését!...

A megszületés külső segítség nélkül nemigen sikerül.

Az élet se...

Gondviselés nélkül nem lehet élni...

Hogyan kell hát várakozni ebben az egyre feszültebb és terhesebbé váló állapotban?

Az adventi koszorún négy gyertya van.

Három viola és egy rózsaszín.

Minden vasárnap meggyújtanak egyet.

Az első a hit gyertyája.

A második a reményé.

A harmadik az öröme.

A negyedik a bűnbánaté.

A keresztény vallás hagyománya szerint ez a négy dolog kell a jó várakozáshoz.

Vagyis nem az a görcsös, ujjkékítő, izgága türelmetlenség, ahogy én váraкоztam valaha karácsonykor.

Ma már tudom, hogy csupán tárgyakat vártam, kisvonalot, semmi egyebet. Azóta sem látom, hogy az ajándékok és az áruk között hová sikkadt a valódi öröm: a lelki újjászületés.

Egyébként az ilyen türelmetlen, hisztérikusan várakozó kisgyermekre is gondolt a népi hagyomány.

Egyes családokban a gyermekeket az advent kezdetekor „adventi naptár”-ral lepik meg.

Ezen a házikóra hasonlító dobozon kis ablakocskák jelzik a karácsonyig még hátralévő napokat, és az ilyen türelmetlen gyermekek, mint amilyen én is voltam (és vagyok), úgy csillapíthatják izgatottságukat, hogy mindennap kinyithatnak egy-egy ablakot, és kihalászhatnak a házikóból egy elrejtett ajándékot. Rendszerint valami apró dolgot; csokit vagy kis cukorkát.

A kis vacak olyan, mint a cumi a bőgő csecsemőnek: érezze, hogy azért kap valamit.

Az „adventi naptár”-t állítólag az anyák találták ki, hogy bírjanak mohó kölykeikkel, s elviselhetővé tegyék számukra a várakozás feszültségét.

Nekem nem volt ilyen, de engem nem is lehetett volna ezzel az olcsó trükkel becsapni: néhány cukorkával nem engedtem volna a szememet kiszúrni.

Az áldozatról

A négy gyertyán túl, vagyis a hiten, a reményen, az örömmön és bűnbánaton kívül, még egy ötödik valami is kellett az adventhez: a *böjt*.

Vagyis az áldozat.

Nem enni és éhesnek lenni – még ha valaki örömmel és mosolyogva csinálja is – szenvedéssel jár.

Igen.

A fényért áldozatot kell hozni.

Meg kell szenvedni érte.

Ez a lényege.

A böjt hozzátartozik a keresztény várakozás lélektanához.

Böjtöt a mai, várandós, de nem vallásos anyák is tartanak: nem isznak, nem dohányoznak; a magzat miatt abbahagyják rossz szokásaikat; nem esznek fűszeres vagy zsíros ételeket, nem szednek szükségtelen gyógyszereket, mert tudják, hogy ez árt a babának.

Ebben a „terhes” időszakban lesz világos, hogy „áldozatot” az ember csak akkor hoz, ha valaki vagy valami születik belőle.

A gyerek miatt – mondják.

De ez mindennel így van, nem csak a gyerekekkel!

Minden nagy mű, tett vagy beteljesített sors az áldozatból születik.

Bármit el akarsz érni az életben, az csakis az áldozatból születik. Egy eredményes vizsga, egy győztes sportverseny, de még egy jó barátság és párkapcsolat is áldozatból jön létre.

Még az önmagunkra ébredés is.

ÁLDOZAT NÉLKÜL NINCS MEGVALÓSULÁS.

Kínában ismerték a szellemi embrió fogalmát.

Azt mondták, az ember az igazi Önmagát meg kell, hogy szülje.

Aki átélte már a megvalósulás nehéz folyamatát, mind azt mondta, hogy ez nagyon is hasonlít a szüléshez.

Ezért is hívjuk „újjászületés”-nek, a Mestert pedig bábának – segít a szülésnél.

A jóga, a meditáció, az igazi vallásos gyakorlat, de még egy sokkal hétköznapiabb és profánabb dolog is – mondjuk fogyni akarsz, mert kövér vagy és formásabb szeretnél lenni – mind a „megtermékenyülés-kihordás-megszülés” folyamatán kell, hogy átmenjen.

Bármelyik hiányzik: az egész nem jön létre.

Igen, az ember nemcsak testileg, de lelkileg is „teherbe” tud esni. Egy szép gondolattól, egy ihletett pillanattól, egy biztató jövőképtől. Ami az életünkben szép és nagyszerű, az mind önfeledt örömmel indult az útjára, olyasféle lelki élménnyel, mely érzéki szinten az ölelés testi kéréjéhez hasonlatos – de csak komoly áldozattal és szenvedéssel tud „világra” jönni.

Ezért mondjuk – biztos átélted már –, hogy egy szép gondolat megtermékenyít. A szó szoros értelmében érzed, hogy a lelked várakozó méhébe hull egy mag, s ott elkezd rejtélyesen működni. És közben olyan kéréjhez hasonló örömed támad, mintha szeretkeztél volna egy könyvvel.

Beleszeretsz, és az övé leszel!

De még a megtérés is ilyen felvillanó „enyém vagy!” élmény. Valaki van bennem, aki több mint én!... (Lásd: Pál apostol. „Krisztus él, bennem!”)

De ez csak egy boldog villanás – utána ott marad a kihordás már korántsem élvezetes hosszú és küzdelmes időszaka.

Az áldozat.

Ez a különbség a bigott önkínzás és a valódi, termékeny áldozat között. A böjt, az öngyötres önmagában semmit sem ér.

Csakis a „szerelem” a fontos! Csakis azért érdemes nem enni és nem inni és szenvedni és keserves munkára ítélni magad.

Áldozatot az ember mindig valamiért vagy valakiért hoz, ami-be vagy akibe „szerelmes”!

Utólag visszanézve azt is lehet mondani, hogy a kisebbet a nagyobbért oda kell adni.

Húst a lélekért, lelket a szellemért... Önzést a szeretetért.

Önmagamat az Istenért...

Ez az áldozat.

És a „kisebb”, amit odaadunk, lehet az életünk is – ha hiszünk abban, hogy egy ilyen áldozattal elérjük a „Nagyobbat”.

Ez a „valami” lehet a földi életcélunk is, amit el akarunk érni. És ez a „valaki” lehet egy ember, akit nagyon szeretünk.

Egy gyerek például.

Vagy a párunk – ha szeretjük.

Egy jó párkapcsolat szüntelen áldozattal jár. Erről ritkán esik szó. Hogy a szeretetnek mindennap le kell győznie az önzést – erősebbnek kell lenni az önszeretetnél, mégpedig kölcsönösen mindkettőnkben. És ez az „erősebb szeretet” nemcsak azt jelenti, hogy én odaadom magam, hanem azt is, hogy a páromnak segítek megszülni önmagát. Tükröt tartok elé őszintén, néha kíméletlenül!... A saját nyugalmam árán is! Sőt, a közös életünk nyugalma árán is! A szeretet néha kíméletlen, s nem szívesen

asszisztál a másik süllyedéséhez. És ez fordítva is igaz. Ha társad szemében nem látod meg életed mélyebb, sokszor kellemetlen igazságát, vagyis ha nem őszinte tükör – akkor ő nem a te igazi párod.

(Ezt csak zárójelben mondom, mert nem egészen a témánkhoz tartozik. Gondold tovább magadban ezt a gondolatot!

A saját szebb és valódi arcunkért meg kell harcolni. Önma-gunk fölfedezése a legnagyobb háborúsággal jár, s a legnagyobb áldozatot is követeli.

És igazi társunk az, aki ebben segít.

Később még beszélünk erről.

Elméselem majd Pilátus feleségének történetét... Erről szól.)

Tendzing és Hillary

A zsidó-keresztény vallás, amelyből lényegében az egész nyugati civilizáció kinőtt, *jövőszomjas* vallás.

A *vallásról* beszélek, ne feledd, és nem metafizikai alapjáról. Az éppúgy időtlen, mint az emberiség minden hiteles tradíciója. Hagyomány csak egy van. A „vallás” itt az örök igazságnak azt a jóval felszínesebb rétegét jelenti, mely a történetiségbe beleke-veredik, s ami az embernek nem annyira a szellemi, mint inkább a lelki részéhez szól; az érzéseihez, az érzelmeihez, a képzeletéhez és a szenvedélyeihez. A vallás mesébe burkolózik, jelmezt ölt, és nem a benső megismerésen, hanem „elhívésen”, nem a személyes önátélésen, hanem külső információkon alapul.

Ha egy kis tibeti gyereknek születtem volna, nem festettem volna kékre az ujjaimat az ajándékozás ünnepe előtt. Nem élttem volna át azt a viszkető türelmetlenséget, amellyel vártam valamit.

Néha egy történet sűrűbben mondja el a lényegét, mint egy sokoldalas tanulmány.

Ezt is a színházban tanultam: egy jó sztorinak rendkívül gazdag mondanivalója lehet.

Elmondok egy ilyet.

Amikor a Mount Everest csúcsára először följutott két ember, az angol *Edmund Hillary* és hivatásos kísérője, a nepáli serpa, *Tenzing*, az angol diadalmasan leszúrta a fagyos földbe a brit birodalom lobogóját: Elértem! Meghódítottam! Itt vagyok, ahová egész életemben vágytam és álmodtam magamat: a világ tején!... Az enyém!!!... És az én hazámé!

Tenzing pedig mélyen meghajolt a föld legmagasabb pontján, amely fölött már nincs semmi, csak a határtalan, ezüstfehér ég és a csontdermesztő hideg – és elmondott egy halk imát. Számára ez a csúcs, amit gyerekkorától kezdve látott lentről, az ablakából (mert valójában Tibetben született, de politikai okokból titkolnia kellett), az Istenség örök lakóhelyét jelentette. Nem magát az Istent – mert tudta jól, hogy Ő szemmel láthatatlan. *Tenzing* nem érkezett sehová, csak egy jelképes pontra. Létezésének értelme és célja nem fönt volt, a hóborította hegycsúcson, hanem a saját szívében.

És nem egy erőszakos, hódító nagyhatalom zászlaját hozta magával, hanem néhány jelképes ajándékot; kislány játékát és színes ceruzáit ásta el a jeges földbe, a kövek alá.

Így köszönte meg az Istenségnek, hogy ide feljuthatott. Valójában nem is vágyódott ide, csak felkísérte az angolt – segített neki.

Ez a serpa hivatása.

Ezt csak azért meséltem el, hogy lásd a mentalitásbeli különbséget: *Tendzing* nem olyan hagyományban nőtt fel, hogy ő egy világhatalomra törő gyarmatbirodalom kiváltságos fia – és nem olyanban, mely a diadalt külső eseményekben, zsákmányban, szerzésben és hódításban kereste. Nem olyanban, amelynek hagyományában az Úristen parancsa így szól: „Töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá! Uralkodjatok a tenger halai, az ég madarai és minden állat fölött, mely a földön mozog.”

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk most, az „idők végén”, hogy nemcsak a saját sorsunkba, de az egész emberiség sorsába is vissza tudunk nézni. Ma, a huszonegyedik század elején jól látszik már, hová vezetett, sajnos, ez a parancs.

Edmund Hillary mint a nyugati hagyományban felnevelkedett ember csakis azt tette, amit a Biblia Istene kért valaha az emberiségtől: *uralkodni akart a Himalája fölött*. Mindazt, amit tudománynak, technikának, civilizációnak, fejlődésnek nevezünk, ebből a szemléletből nőtt ki. Megismerni, meghódítani, saját hasznomra fordítani.

Tendzing azonban, népének ősi hagyománya és neveltetése alapján, a Természetet apának és anyának tartotta.

Együtt élt vele, és hálás volt neki.

Ambíciói között nem szerepelt a hódítás. A „természet meghódítása” sem. Az út, amelyen ő haladt, belső út volt, amelyen nem volt fontos a tér és az idő.

És a haladás, a fejlődés gondolata sem.

Lelke mélyén *Edmund Hillary* egy technikai eszközeiben roppant fejlett, de lelkileg „fejletlen” embernek tartotta, hiú, nagyravágyó gyermeknek, minden kiváló jellembeli tulajdonsága ellenére.

És amikor később durva, nagyhatalmi vitává fajult, hogy kettőjük közül melyik lépett fel elsőnek a Himalája csúcsának legtetejére – mert ugye a győztesé a csúcs –, hogy ki volt az, aki a legutolsó lépést megtette azok után, hogy egymást húzták, vonszolták, cipelték fölfelé, és mentették meg számtalanszor a zuhanástól, a fagyhaláltól, jobban összeölelkezve életre-halálra, mint két szerelmes vagy két holtfáradt testvér – szóval amikor politikai háborúsággá aljasodott a hőstettük, és Nagy-Britannia és Tibet, sőt a Nyugat és a Kelet által fölheccelt világsajtó tombolva várta, hogy ki volt az első, a legelső, Tenzing azt mondta:

– Ő.

És még azt is hozzátette:

– Ha szégyen, hogy én voltam a második ember a Mount Everest tetején, akkor együtt fogok élni ezzel a szégyennel.

Tudnod kell átváltozni

A mi zsidó és keresztény vallásunk jövőváró.

Profétikus vallások, ami azt jelenti, hogy az isteni akaratot nemcsak tanításokban és parancsolatokban, de *jóslatokban* is hirdetik. A Biblia tele van jövendőmondásokkal.

Maga Krisztus és Mózes is jósol.

Jézus eljövételét sok próféta megjövendölte. Az egyik mint Jahve szolgáját, a másik mint leölésre szánt áldozati bárányt, a harmadik mint Emberfiát és Messiást látta előre.

Látták, és lázasan várták, sok évszázadokon át.

(S várják ma is. Már nemcsak a zsidók, a keresztények is természetesen. Majd jön. Majd egyszer – a jövőben – jön. Megígérte, hogy újra eljön.)

Az áldott állapotban lévő Mária utolsó hónapja az ő életében mindössze csak négy hét volt, huszonnyolc nap, de a népe életében ezt az időt több ezer esztendő várakozása előzte meg.

Tintás ujjakkal haltak meg sorban a generációk – de hiába: nem jött el, akit vártak.

Az utolsó hónapnak a szimbolikus története pedig minden évben újra és újra megismétlődik.

És ahogy múlnak az évszázadok, úgy felejtjük el ennek a misztériumnak az igazi jelentését, ami valahogy így hangzik:

„Krisztus százszor is megszülethetne Betlehemben, ha a szívedben nem születik meg, hiába jött közénk.”

Vagyis, hogy itt nem „emlékezni” kellene egy valaha élt csodálatos embernek az egykori születésnapjára, hanem *újjá kell szülni magunkban.*

Az advent lehetőség, ha egyáltalán terhes vagyok egy boldogabb, fényesebb Önmagammal: most megszülehetem végre.

Mert ilyenkor „eljött az én időm”. Szinkronban vagyok a kozmosszal, a csillagokkal és annak a Mesternek a születésével, aki azt mondta:

– *Én bennetek vagyok.*

Ha valamennyien átmennénk ezen a stáción, vagyis a várakozás valódi misztériumán, karácsony éjszakáján csupa boldog kis Jézus állna a fa körül, s nem a tárgyi ajándékokat mohón marcangoló, nyugtalan fenevad. Nemcsak a gyerekekre gondolkok, akiket korán elrontunk, hanem magunkra, felnőttekre is. A szülők rádöbbenének arra, hogy ez nem a gyerekek, hanem az ő ünnepük is: lehetőség arra, hogy újjászülessenek.

Egyébként ez nemcsak Jézus, de minden ember születésnapjának a jelentése is.

Az asztrológia „szolárhoroszkóp”-nak nevezi azt az időpillanatot, amikor a Nap minden esztendőben ugyanott áll, mint valaha, földi születésünk idején.

Minden évünk: egy életkör.

Egy gyűrű az életfa törzsén.

És minden életkör végén kicsit meghalunk – ugyanakkor minden új kör kezdetén kicsit föltámadunk.

Ezért van az, hogy az ember, rejtélyes okból, szomorú a születésnapján.

Nem tudom, észrevetted-e.

Először azt hittem, csak én vagyok így, de később azt tapasztaltam, hogy mások is. Érzékeny, önmagukra figyelő emberek tudják, hogy ilyenkor átúszik rajtuk egy sötét felhő. Néha csak rövid ideig. Már pár nappal a születésünk napja előtt kezdődik, s néha még utána is tart; tavalyi lényünk ilyenkor elhervad, átmeleg az elhagyottság halálszagú senki földjén, titkos számadást végzünk, s ha jól haladunk tovább a homályban, hamarosan pislákolni kezd az új fény, mely sohasem egészen új, mert az

előző évkör eredményeiből vagy éppen a kudarcaiból táplálkozik.

Vagyis a születésünk napján nem az zavar, hogy számszerűen szembesülünk öregedésünk korántsem vidám tényével, hanem az, hogy egy körnek ilyenkor vége van. Egy évgyűrű lezárul.

Vége életregényünk egy fejezetének.

Leteszünk egy pontot.

Kicsit meghalunk.

Érezted már a születésnapod körül ezt a szomorúságot?

Szándékosan nem mondok depressziót, mert ez súlyos szó, de ahhoz hasonló. Nemigen vesszük észre, mert durrognak a pezsgők és a hangos jókívánságok – környezetünk nem hagy minket átmenni a senki völgyén –, mosolyogni kell.

Ritkán őszinte az ilyen mosoly.

Mert ez nemcsak születésnap, de halálnap is – valakit temetünk is ilyenkor. Tavalyi lényünket.

Kicsit kinőttük magunkat.

„Hol vagy?” – kérdezi ilyenkor egy benső hangunk.

Rejtélyes ciklusokat élünk át, anélkül, hogy tudnánk. Ahogy a női életnek a holdciklus, az emberéletnek – férfinak, nőnek egyaránt – a napciklus felel meg; az égi órák bennünk is kattognak, lelkünkben, testünkben egyaránt. És ahogy a női holdciklus is érezhető testileg-lelkileg – a napciklus is.

Ezt a kettősséget – hogy minden születést megelőz egy halál, s minden halált követ egy újjászületés – mi már nemigen érzékeljük.

Egyszerűen azért, mert az Időnek csak egyetlen oldalát látjuk: vagy a kijáratot, ha megyünk, vagy a bejáratot, ha jövünk.

Ha valaki tényleg meghal, látjuk, hogy kimegy – szemünk előtt „örökre” eltűnik –, de azt már nem látjuk, hogy a másik, a szellemi oldalon éppen bejön.

Egy gyermek születésekor pedig látjuk, hogy itt nálunk, az „e világban” bömbölve megjelenik valaki, egy hús-vér emberke kiharcolja magát a véres anyaölből, de hogy honnan jött, mint szellemi-lelki lény, azt nem tudjuk. Fogalmunk sincs. Ma már ezt nem is szokás kérdezni. A modern ember meg van győződve arról, hogy gyermekének csakis genetikai múltja van: vagyis a sejtek ősvilágából jött. A mai, materialista világ csak annyit kérdez: „Mi ez a síró, ember formájú, majomszerű húsdarab itt?” – és nem azt, hogy „Ki vagy te?”

Amikor pedig valaki meghal, látjuk, hogy kilép, és itthagya a sebzett vagy szánalmasan elaggott testét – de hogy hová ment, nem tudjuk. A mai ember úgy néz a halottra, mint egy autóra, mely nem működik már.

A nagypapa olyan, mint egy öreg Trabant – leáll, mert nem lehet már hozzá alkatrészt kapni.

A baj, hogy ez a szemlélet nem csak a halottat látja így – már az élőre is úgy néz, mint egy működő autóra.

A metamorfózist, vagyis a meghalás és újjászületés szüntelen ritmusát nem ismerjük.

Pedig ez az Idő titka.

Hogy az önazonosságunkat itt, a testi világban csak a megújulás szüntelen folyamatában tudjuk fönntartani.

Tudod, hányszor haltam meg?

Számtalanszor.

És mégis: ugyanaz vagyok, mint aki hároméves és tízéves és húszéves és hatvanéves koromban voltam, és aki jelenleg is vagyok; ugyanaz az „én-élmény” kísért végig sok-sok évtizeden át a mai napig – miközben mennyi minden történt s változott! Úristen! Naponta minden atom meghalt a testemben. De lehet, hogy másodpercenként. Három kiló harminc dekából lettem kilencvenkilós hús, csont és zsírszövet és agyvelő... És mennyi történet, történelem, ember, társ, rokon, apa, anya, gyerek, szerelem, temetés, tenger, intenzív osztály, vér, fájdalom, nevetés és rögeszmés kóborlás az ismerős és ismeretlen utcákon...

Nem veszem észre!

Csak most, hogy földidézem.

Annyira velem maradt például az anyám, annyira itt van, hogy ha szembejönne velem az utcán, nem arra gondolnék először, hogy „Úristen, hiszen ő sok éve halott!” – mert ez csak a második gondolatom lenne. Az első az, hogy megszólítom, s megkérdezném: „Hogy vagy, mama? Mit szólsz, az utolsó könyvemhez?”

Csak később esne le a tantusz: de hiszen ő nem él már a Földön!

Biztos átsuhant már benned is ilyesmi.

Hogy mondjuk, láttál valakit az utcán, aki hasonlított egy barátodhoz, aki régóta meghalt már, de az első gondolatod mégsem az volt, hogy „Úristen, föltámadt a Robi!” – hanem az, hogy „Jé, itt jön a Robi!... Pedig hát... igen...” – és ekkor hirtelen eszedbe jutott: „De hiszen ez nem lehet a Robi, ő régóta halott már!”

Először folytattad a megszokott életmesédet, s csak utólag vilant beléd, hogy egy döntő fejezetet kihagytál.

Álmunkban is így működünk.

Rendszerint késve jut eszünkbe, hogy holtak lelkével beszélgetünk.

De mást mondok:

Egymás mellé teszem a fényképeimet. Két hónapos koromtól kezdve a mai, hetvenkét éves fotóig. Magam sem hiszem el, hogy mennyi ember voltam, mennyi mesét és szerepet éltem át!

Hány figurával voltam azonos, s mondtam rá, hogy „Én vagyok”! Mennyi ruhát, cipőt és kabátot nyűttem el, mennyi ostoba történelmi kor és hazug eszmét éltem itt végig – hányszor halt meg bennem valaki, s született újjá!

Mi már azt se nagyon tudjuk, hogy a születés pillanata nemcsak a babára, hanem a nőre is vonatkozik, aki megszülte – mert ekkor lesz nőből anyává.

Egy új archetípusba öltözik ilyenkor.

A férfi, akinek eddig kedvese, szeretője volt, ajánlatos, ha most a „Szervusz” helyett egy hangos „Kezét csókolom!”-mal köszön neki.

Más lett a szeme, az arca.

És a lelke is.

Ez az „egy életen belüli” újjászületés.

És ezért az asszonynak az „előző”, női életéből oda kellett adnia valamit. A lényéből, a szabadságából, de még testének anyagából is oda kell adnia egy darabot.

A mai rohanó világban ezt nemigen vesszük észre. Folytatni akarjuk azt, amit abbahagytunk – s ezt nem lehet.

Nem azért, mert „gyerekünk van” – hanem mert más lett a lelkünk.

Egy nőnek, ha anya lesz, a világfelfogása is megváltozik.

Megváltozik az örömről, a boldogságról és a felelősségről való felfogása is. Más lesz a tekintete. Kénytelen bölcsebben gondolkodni, mert „Isten teremtő társa lett”. Akinek ez az újjászületés nem sikerül, és mindenáron benne akar maradni a régi lányszerepben – mert megteheti –, az mindkét szerepében megbukhat. Sem Anya nem lesz igazán, sem Nő nem marad, a szónak abban az értelmében, ahogy önmagát még az anyasors vállalása előtt átélte.

Az anyaszerepnek van egy másik nagy misztériuma is.

Hiába született meg a gyermeke – a várakozás nem szűnt meg benne.

Végre itt van, akit várt – de a várakozásnak ezzel nincs vége. Mert vár tovább: most már babájának a lassú kibontakozását kell szüntelen figyelemmel követnie.

Virrasztania kell.

Ébernek kell maradnia, mert nem tudja, mit hoz a következő nap vagy óra.

Vagy év.

Vagy évtized?

Manapság, a technika világában nemcsak ösztönösen érzi a mama a távolban szuszogó csecsemőjét, de még egy „bébifigyelő” is közvetíti neki a kicsi minden sírását, gügyögését.

Ez a kütyü garantáltan nem kell, állítom! A feleségemben több mint fél évszázadon át hibátlanul működik a bébifigyelő

hálózati áram és elem nélkül is. Ahogy anyámban is működött országnyi távolságból, fél évszázadon át.

Ráadásul ez a mamába épített „bébifigyelő” jövendőt is lát.

Előre is jelez.

Az anya figyelme együtt lüktet a gyerekével, akinek minden elkövetkező létfázisát várja. Várja, mikor etetheti mással, mint anyatejjel, mikor nő ki a foga, mikor kezd mászni, állni, beszélni, várja, hogy mi lesz vele az iskolában, az életben...

A gyereke soha sincs „készen” – és az az anya, aki nem ismeri a várakozás művészetét, ezt a folyamatot nem mint örömet, hanem mint szüntelen aggodalmat éli meg.

Ismerős élmény?

Ez onnan van, hogy nem tud szellemi – tehát kevésbé érzelmes, bölcs tekintettel nézni, kicsit a távolból és főleg magasból, hanem beleszorul az ösztönös félelembe. Nem önfelelt örömmel követi gyermekének alakulását, hanem állandó szorongással.

Nem jót vár a folyamattól, hanem rosszat. Ez az aggodalom lényege. Mindig az van benne, hogy „Jaj, istenem, mi lesz vele?!”

Az anyák többségének ez a mondat van felírva a... hová?

Az ösztönébe?... A szívébe?

Nem tud olyan jó történni a gyerekével, hogy ne aggódjon miatta.

Átveszi a fia a Kossuth-díjat és a vele járó dicsőséget és pénzjutalmat – s az anya látja, hogy fia a hűvös parlamenti huzatban áll, és azt gondolja: „Csak meg ne fázzon, szegénykém! Vékony kabát van rajta!” És utána: „Úristen, mennyi irigye lesz meg halálos ellensége!...”

Mivel ő maga, az anya, nem tud jól változni, mások változásait is szorongva követi.

Az anyai szorongás teljesen érthető. Úgy lett a méhébe rejtve egy élni vágyó, de egyedül életképtelen kis lény, hogy neki kellett etetni, tisztába tenni, öltöztetni, hogy meg ne fagyjon, egy szóval szüntelenül gondoskodni kellett róla, hogy ne haljon meg... Az Isten rábízta az anyára a gondviselés feladatát. Ezt a „Tőlem függ az életed, nélkülem véged!” – érzését nehéz megélni. És ha a gyermeke bajba kerül – vagy csak úgy véli, hogy bajba került –, nehéz elfogadtatni magával, hogy ezért nem ő a felelős.

Még akkor is, ha a fia vagy a lánya felnőtt lett.

Ezt a szerepet kell átélnie egy nőnek, ha anya lesz.

Később ebből a szerepből kell nem kilépnie – hanem fölé lépnie. Az idős asszonyban, ha jól élt, már ott van nemcsak az anyai és női, hanem az Örök Emberi bölcsesség is.

(Sok ember örök példaképe és mintája a nagymama.)

Ha jól élsz, tudnod kell átváltoznod.

Ez is hozzátartozik a várakozás művészetéhez, hogy nincs beteljesülés. Nincs „Elértem végre!”, mert menni kell tovább, új szerepben, új életfelfogással.

Mindig várunk valamire.

Nőj meg, hogy elérd az almát a fán

Itt meg kell állnunk egy pillanatra.

Láttuk, hogy minden várakozás valamiféle újjászületésre való várakozás. Vagyis a vágyunk valójában csak akkor teljesedik be, *ha mi is mássá válunk.*

Így, ahogy most vagyunk, még nem kaphatjuk meg.

Az, aki vár valamire, nem egészen ugyanaz, mint aki megkapja.

Át kell változnunk hozzá.

Úgy szoktuk mondani: *meg kell érniünk rá.*

Meg kell nőned, hogy elérd a vágyott almát a fán.

Nem szoktuk figyelembe venni, hogy a külső vágyunk a bensőnk alakulásával szoros összefüggésben van.

Ez még a karácsonyi ajándék esetében is igaz, mert rendszerint ott van mögötte a mondat:

„Ha jó gyerek leszel...”

Nem azt mondja a papa, hogy „Mert jó gyerek voltál”, hanem „ha leszel!”

Vagyis egy minőségi változás a beteljesülés ára.

Azonkívül ott van az illúziónk, ami sajnós már gyerekkorunkban kezdődik, hogy egy kisvasúttal én már egy egészen más gyerek leszek.

Teljesebb, boldogabb.

Vagyis fordítva gondoljuk. Figyeld meg, hogyan működsz: a vágyott tárgyaktól várod lelked változását – és nem fordítva.

Ezt azért mondom, mert a tárgyak bűvöletében nem vesszük észre, hogy a birtoklással nemcsak „valamihez” jutottunk, hanem kicsit más valakik is lettünk!

Egy gyerekkori példa: más volt az a Péter, akinek még nem volt, s más az, akinek már volt biciklije. Az egyik egy csóró Petike volt, a másik már egy irigyelt fickó. „Mehetek egy kört?” Hány-szor hallottam ezt a sóvárgó kolduskunyerálást, s ilyenkor éreztem, hogy „vagyok valaki!”

Más lett az önérzetem, főleg a lányokhoz való viszonyom.

És egy felnőtt példa: más ember az – ostoba korunk degenerált önátélése folytán –, akinek Trabantja, és más, akinek egy 600-as turbó Mercije van. Más az „önérzete”, és az emberek is másnak látják őt.

Nem is járnak egy társaságba.

Ha lelki szemmel látsz, észre fogod venni, hogy minden anyagi vágyunk (pénz, kocsi, lakás, kert, egy karkötő, egy nyaklánc, sőt még egy kedvenc fotel is) beépül a lelkünkbe, részévé válik az érzelmi s energiatestünknek. Mindez annyira bennünk van, vagyis a pszichénkben, s ott olyan létező „finom anyagi” valóság, hogy mindenhová jön velünk; hurcoljuk magunkkal, mint a jó vagy a rossz emlékeinket, és a lelkiállapotainkra is hatással van.

Fura dolgot mondok: a halálba is gyakran velünk jön!

Amit itt a földi életben „anyagi birtoklásnak” nevezünk, az egyúttal lelki tény is, amit minden szellemileg Látó érzékeny ember ismer.

Ezért temették valaha a halottak mellé kedvenc tárgyaikat.

A lovukat, fegyvereiket.

Szellemileg éberebb korokban ugyanis tudták, hogy aki átköltözött a túlvilágra, úgyis viszi magával.

Minden, amihez ragaszkodsz, amihez hozzátapadtál: benned van!

Nagyon nehéz elveszíteni! Mondom, éppúgy, mint az emlékeidet – azok is élnek benned; létező valóságok.

A túlvilági létnek erről az álomszerűen működő, fél anyagi valóságáról sokat írtak már.

Charles Dickens a sokat tapasztalt, nagy médiumok tudásával írja le a *Karácsonyi énekben*, hogy a mohó és dúsgazdag üzletember, Joseph Marley szelleme súlyos láncokkal tér vissza a másvilágról; lelke béklyóként éli meg odaát, amit valaha Londonban mint bankár szabadságnak hitt: a pénzét. Láncokat kovácsolt a fontjaiból. Vagyis mindaz, amihez a földön, mint értékhez lelkileg hozzátapadt, belenőtt, benne maradt, odaát is cipeli, s szellemének végtelen szabadságát és szárnyalását gátolja.

Nem tud az „idekötöttségtől” megszabadulni.

Hamlet apjának szelleme pedig talpig vértben, fegyverben tér vissza helsingőri kastélyába. Vagyis abban a lelkében még a halála után is létező „harci jelmezében”, amelyben győztes háborúit vívta valaha.

Nem a féltékeny férj, nem is a meggyilkolt király, hanem a hadvezér harcba hívó szelleme jelenik meg a fia előtt. Nem a bosszúra szomjas, hálóinges férfi, akinek elszerették a nejét. Ezért is döbben rá Hamlet királyfi, hogy itt nem magánbosszúról, hanem háborúról van szó – a haza sorsáról.

„Rohadt az államgépben valami” – mondja az egyik ór, aki megpillantja harci vértjében a holt király szellemét.

Mert ezt az „asztrálvértet” nemcsak a feldúlt lelkű királyfi, hanem többen is látják. Még az egyszerű katonák is.

Vagyis páncél, sisakrostély és fegyver „odaát” is van – a lélek finomanyagi világában minden létezik! Ezt „álmodta” magára a néhai király, amikor egykori földi birodalmában a fia és a vár őrizői előtt pontban éjfélkor megjelent.

Ezért imádkozik a nagy hindu költő, Tagore haldokló anyja ágya mellett: feledkezzen el végre a szegény asszony a hétköz-

napi teendőiről, a kötésről és a horgolásról, hogy lelke, ha végre nagy nehezen elhagyja a földi testét, ne a kötőtűt s a félig kész asztalterítőt cipelje magával, hanem az istenszerelmét és a háttartalan örömet.

Igen.

Ami itt van, a testi világban, az a lét minden síkján a valóság képét öltheti fel. Anyagban, energiában, lélekben, külsőben és belsőben.

Belénk szervül, azonosulunk vele, s könnyű anyagi vagy ahogy mondják: asztrális világunknak is részévé válik.

„Oly anyagból vagyunk, mint álmaink” – mondja Shakespeare.

A lét minden síkja „képzetekből” áll. Még a széked is, amin ülsz. Nem is tudod, hogy csakis a te érzék- és képzetvilágodban szilárd és tapintható szék ez, csak te érzékeled annak – egy benne lévő farost molekulája nem tudja, minek a része ő, s ha ráadásul azt gondolod, hogy ez a „te széked”, akkor a birtoklás érzésével, az „enyém-tudat” mágiájával még magadhoz is kötöd. Beléd épül. Ha ellopják, s közben figyeled magadat, érzed, hogy nemcsak a szobádból, de a lelkedből is fájdalmasan hiányzik.

Ha a nyakláncodat letépi rólad egy rabló, nem csak a nyakadról – a lelkedből is kiszakítja.

A lelke is vérzik; onnan lopták el, onnan is hiányzik.

Nem tudom érezted-e már ilyenkor a hiánynak ezt a fizikai fájdalomhoz hasonló érzetét. (Ha meghúzzák a kocsidat, azt mondd: „Juj!” Nem azért, mert pénzbeli veszteség ért, hanem mert fáj a kocsi friss sebe. Vérzik a lelke. Ha meg a karosszékiát roncsolják össze, az olyan érzés, mintha a saját csontod tört volna el.)

Könnyen megúsznánk, ha úgy lenne, ahogy mondják, hogy „A halandó ember mindenét itt hagyja”.

Ne hidd el!

Nem lenne pokol és pokoljárás és rossz álmok, nem lennének gyötrelmeink és olthatatlan szomjúságaink a szellemi világban, ha mindaz, amit az anyagi-tárgyi világ sóvárgásában, görcsös birtokvágyban és „enyém-élményben” megéltünk, nem jönne velünk.

„Ahol a kincsetek, ott van a szívetek is” – mondja a Mester. Ez azt jelenti, hogy amivel önmagadat azonosítottad, mindaddig veled marad, és jön veled (és benned) mindenhová, míg az azonosulás mágiáját föl nem oldod.

A fizikai halál ehhez kevés.

A test letéződik rólad, de a lelked és a belé tapadt képzetek nem.

Ezért van az – és most már a földi dolgokról beszélek –, hogy mi a megvágott dolgokkal valójában nem a bankba tehető, ruhaként hordható és ékszerként viselhető holmikra és értékekre vágyunk, hanem arra a LELKIÁLLAPOTRA, amit a birtoklás bennünk – reményeink szerint – előidéz.

Ezért van az, hogy a pénz sohasem elég – csak a mindig több és több pénz.

Az éhséged kielégülése lenne a cél – és ezt nem éred el.

Soha.

Mert a lelked éhes marad.

A tested jóllakik. Ahogy mondják: „A gazdagok se tudnak többet enni.”

Ez igaz.

De a lelked éhes marad.

(„Pénzéhség” – milyen jó szó.)

Ennek oka pedig az, hogy lefokozott módon és külső eszközökkel ugyan, de beteljesülésre vágyunk.

Ezt az utolsó két szót nagybetűvel írom: BETELJESÜLÉSRE VÁGYUNK.

Mert azt remélem, ha földi vágyamat elérem, nemcsak más lesz körülöttem minden, hanem ÉN MAGAM IS MÁS LESZEK!

Például boldog.

És az leszek?

Az lettél?

Vágy és valóság

Izgalmas kérdéshez jutottunk.

A vágy „valósággá” válik – és a „valóság” vággyá.

Ezért van az, hogy a vágy sohasem tud „kielégülni”. Arra is vágyódsz, amid már megvan! Ezt legjobban a szexuális vágnál tapasztalod. „Enyém vagy!” – mondod szeretkezés után, mikor a tested már betelt – de a lelked még azt mondja: „Ugye jössz, máskor is!” Ez van a pénzzel, hírnévvel, sikerrel is... De még ha nyugalomra vágysz, sem találsz nyugalmat, mert a vágy nem engedi...

Maga a nyugalomra való szomjazás nyugtalanít.

Ezért mondja Jézus a samariai asszonynak, Jákob kútjánál, hogy „Aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjazik... – emlékszel rá? –, de aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik, mert örök életre buzó víz forrása lesz benne”.

Azért tettem idézőjelbe a „valóság” szót, mert a halál utáni állapot is valóság. Éppolyan valóság, mint amiben most élsz – de én ezt a szót most a megszokott földi értelmében használtam. A halálélményben az a legdöbbenetesebb, hogy a „vagyok” és a „van” élménye nem szűnik meg.

Ahogy az álomban sem!

Még a test képzete is megmarad.

S ha már itt tartunk, a beszélgetésünknek ennél a fontos pillanatánál hadd mondjam el, hogy ebből a megfontolásból ered az ősi nagy kultúrákban a meghalás művészetének tanítása. Ezért volt az, hogy az öregek előbb hagyták el mindenüket, ami az életben hozzájuk tartozott, tárgyakat, vagyont, értékeket, gyakran még a megszokott otthont és családot is, jóval előbb, mint a halál pillanata, hogy ne kelljen a „leválás” keserves folyamatával odaát megbirkózni. Még itt, a földön lefejtettek magukról mindent, ami hozzájuk tapadt, és szabadokká váltak. Levetkőzték földi szerepüket, és igyekeztek meztelen lélekkel átkelni a túlpartra.

Ez az, amit ma nem tudunk és nem is engedélyezünk az öregeknek.

A mai, transzcendencia nélküli, síró-rívó, a testhez rémülten kapaszkodó világban rendszerint bután halunk meg. És ha nagyrítván mi magunk már boldogan levetnénk magunkról a ránk tapadt terheket, a külvilág visszacibál bennünket a túlélő szerepünkbe, nem engedélyezi a felszállás szabadságát.

A ravatalon fekvő halott kisimult arcán a halvány, mosolygó békesség onnan is van talán, hogy „Végre nem kell alakoskodnom, viselkednem! Elengedtek, és én is elengedtem mindenkit. Magamat is!” Ez a „Jaj, de jó, végre!” szépíti meg a halottakat.

A hinduk úgy mondják: a földi tetteink és gondolataink „csírákba” sűrűsödnek, és a csírákból egyszer majd újra tettek és gondolatok születnek.

A csíra megvalósul a földi világban, ahol a sorsunk majd új csírát szül bennünk az életünk során.

A lélek testté válik, és a testi élmények lélekké lesznek megint.

Ide-oda működünk.

Ha valamit elérsz, beleépül a lényedbe. Nem csak a pénz – én azt csak példának említettem –, minden. A beteljesült és beteljesületlen vágyaink megváltoztatják a lelkünket is.

Aki sok pénzre vágyik és gazdag lesz, annak a lelkülete is megváltozik. Akarva-akaratlan beleszövődik lelkének szövétébe. Hiába mondja, hogy „Én, öregem, ugyanaz az ember maradtam, aki szegényen voltam!” – nem igaz! Nem maradt az! Nagy ostobaság is lenne, ha ugyanaz maradna – mert akkor minek élt? Az életünk legfőbb célja a tapasztalás, és aki „ugyanaz” marad, nem tapasztal semmit. A Jót és Rosszat meg kell ismerünk! Hogyan tudsz megismerni valamit? Csakis úgy, hogy átéled! *Megéled.* Aki azt hazudja, hogy ő *ugyanaz maradt* gazdagon, mint szegényen, lényegében azt állítja, hogy ő egy szent, akinek nincsenek kísértései, mert már felülemelkedett a teremtésen, és egy személytelen nirvánában él.

De akkor minek neki a pénz?

Ne hidd el!

Most nem erkölcsről, nem jóságról és rosszaságról beszélgetünk, hanem a lélektanról. Hatalomérzetről. Az „Enyém” tudatról.

A birtokvágy éninflációt indít el.
Énünk részévé válik az, ami a miénk.

Meg kell érni rá

Vágyunk teljesülésének előfeltétele tehát a kisebb-nagyobb újjászületés. Úgy mondjuk: „Meg kell érni rá.” Ez a megérés pedig – és ezt már nem vesszük észre – az újjászületések sorozata.

Sok bőrt kell levetni magunkról, míg megérünk egy élethelyzetre.

Ez nagyon lényeges.

Van mondjuk egy jövőbeli sejtelked. Egy vágyad, amit el akarsz érni.

Így, ahogy vagy, még nem lehet a tiéd.

Éretlen vagy rá.

Ilyenkor látjuk, hogy a teljesüléshez „idő kell”. Ez nem azt jelenti, hogy türelmetlenül nézed az órát és lapozod a naptáradat, miközben ujjaddal idegesen dobolsz az asztalon, hanem hogy alkalmassá érleled magad a teljesüléshez. Sőt, még azt is be kell várnod – s ez már valóban nagy türelmet igényel –, amíg a külvilágodban is beérnek a teljesülés feltételei.

És ez már nem tőled függ.

Csak egy gyors példát mondok: életem első, igazi könyvsikere a Kígyó és kereszt című művem volt, melyet a kommunizmus negyven éve alatt sohasem adtak volna ki.

Arról nem is szólva, hogy meg se tudtam volna írni.

Hiányoztak hozzá a spirituális tapasztalataim.

Az égi és földi segítségek, amelyek nélkül se megírni, se kiadni nem tudtam volna.

A legtöbb színdarabomban „szellemek” járnak, és valamilyen rejtett formában szó van a szellemvilágról – de mindezt elrejtettem a színpadi mesébe. Erről tilos volt beszélni. Már 1964-ben leírtam nagyanyám transzcendens élményét. Amikor megtudta, hogy fiát megkínózták és kivégezték, eszeveszett fájdalmában kirohant az udvarra, s a petróleumlámpájával jeleket adott az ég felé, az alacsonyan szálló ellenséges repülőgépeknek:

– Ide vágjatok!... Ide, ide, rám!... Nem akarok élni tovább!...

Meg akart halni.

És ekkor hirtelen megpillantotta a halott fiát, Sándort. Ott állt az udvaron, a szomszédok között, és azt mondta neki, nagyon keményen és erélyesen: „Szedd össze magad, mama!... Pizskos az arcod!”... „Sírtam” – mentegetőzött a nagyanyám. Mint aki álmában mozdul, letörölte a könnyeit. Idegenek állták körül, nem tudták, kihez beszél. Azt hitték, a fájdalom elvette az eszét. Csakis ő látta a fiát. És amikor később levessel kínálták, és ő vakon eltolta a tányért, azt mondta neki a fia szelleme:

– Egyél, mama!

Ezt írtam meg a Márta című darabomban.

Leírtam, hogy ekkor az asszony, Márta, mintegy parancsszóra, enni kezd. Nem azért, mert éhes, hanem azért, hogy ne tartsák örültnek az emberek.

Egy kanál... lenyeli... még egy kanál... lenyeli...

Kortyolgatja a levest, szorgalmasan.

Miközben meredten nézi... mások szerint a semmit... valójában a fiát.

A halott fiát.

Tolnay Klári gyönyörűen játszotta el ezt a pillanatot. Tudta, milyen a médiumitás. Hogy milyen az, amikor valaki iszonyú fájdalomában hirtelen „látni” kezd. Tudta, mi a nézés és a látomás közötti különbség. (Onnan tudta, hogy maga is megélte valaha.) Szemhéjai remegtek, vibráltak, mint akinek fáj a fénybe nézni, miközben, szép, nagy szemei meredten bámultak egyetlen pontra – a fia szemébe.

Arcán ott csillogtak a rettenetes fájdalom könnyei.

De most már nem fáj semmi.

Csak látott – nem nézett.

És furán mosolygott.

Nem értették az emberek, miért mosolyog ez a szerencsétlen nő.

– Hunyd le a szemed! – kérte a fia szelleme.

És Tolnay Klári engedelmesen lehunyta a szemét.

Így jelezve, hogy semmi baja – és ekkor a látomása is eltűnt.

Ezt a darabot akkoriban az egész kommunista politikai vezetés látta. Még Aczél György és Kádár János is. Ott ültek a színházban mind. Játéknak tekintették ezt a spirituális jelenetet, egy fájdalomában fölkavart asszony beteg lelkiállapotának – senki nem gondolta, hogy én ezt szó szerint értettem.

Elrejtettem az igazságot a színpadi mesébe.

De a Kígyó és keresztben már – ha nem is veszélytelenül, de nyíltan kiléphettem végre a világ elé.

Beszélhettem a szellemvilágról.

Megértek rá a külső-belső feltételek.

Nemcsak azért, mert akkor már szabad volt ilyen spirituális kérdésekről szólni, hanem azért is, mert az olvasók szomjasak lettek a mélyebb igazságra.

Én is érettebb, főleg tapasztaltabb lettem.

Sokkal többet tudtam már akkoriban az ilyen „kapcsolatról” – és nagyon sok földi és szellemvilági segítséget is kaptam a könyvhöz.

Huszonöt évig kellett várni rá.

Nekünk, mai embereknek a legnagyobb gondunk nem is a várakozással van, hanem azzal, hogy *nem tudunk újjászületni.*

Ami a teljesülés feltétele lenne.

Beleragadunk magunkba.

Nem tudunk újjászületni.

Nem tudunk maszkot, szerepet és lelkiállapotot változtatni. Félünk meghalni a múltnak, hogy újjászülethessünk a jövőnek.

Az igazi várakozás pedig nem egyéb, mint szüntelen átváltozás. Aki elkezd várni, nem egészen ugyanaz, mint akihez a várt eredmény elérkezik.

Vagyis nem a várakozás tárgya változik meg az időben, hanem mi magunk.

Sőt, a beteljesülés feltétele éppen a vágyódó, reménykedő ember lényének átváltozása.

Más az, aki a vágy magját elülteti bennünk, s más az, aki a termést learatja.

Anyám évtizedeken keresztül vágyódott egy harmonikus párkapcsolatra. Kutatott, keresett, próbálkozott, hiába. Öreg volt már, mire megkapta.

Ezt kellett megvárnia. Amíg megöregszik.

Megérett rá.

Azt mondod: későn.

Én azt mondom: idejében.

Mire megvalósul egy gondolatunk, más lesz a lelkünk, a testünk. Még a tekintetünk is. Írsz magadnak egy levelet gyerekkorodban, hogy író leszel – s mire a leveledet megkapod, és az első műved megjelenik, a tükörben már egy egészen más ember néz vissza rád.

Elmesélem a saját esetemet.

Az ország bennünk van

Én kb. ötven (50) esztendőskoromban kaptam meg a sorsomtól azt, amire tizenkét (12) éves koromban kezdtem várakozni.

Azért írtam le számmal is, hogy érezd, milyen hosszú idő. Régebben egy teljes emberi élet hossza volt.

Akkoriban történt, tizenkét éves lehettem, forró nyár volt, iskolai szünet, hogy rágyújtottam egy Fecske cigarettára – író dohányzik! –, és eldöntöttem, hogy író leszek. (Hogy milyen egy író, arról sok mindent gondoltam, de benne volt az, hogy bölcs mesemondó, varázsló, híres... És persze dohányzik.)

Elszívtam egy doboz cigarettát, de nem írtam egy sort sem. Gondoltam, elszívok egy második dobozt is. Semmi. Csak fulladoztam, de a művemnek még a címe sem jutott eszembe. Csak annyit firkantottam le szép, formás betűkkel, hogy:

„Írta: Müller Péter...”

Itt elakadtam.

A címet sem tudtam még.

Vártam, hogy jöjjön az ihlet.

Akkoriban sokat olvastam az alkotás lélektanáról. Tudatosan készültem az írói pályára, elolvastam sok csodált mester vallo-
mását, ars poeticáját, és azt hittem, hogy az ihlet – úgy, mint a
misén a Szentszellem – valahonnan fönről, az ég irányából ér-
kezik.

Nekem csak várni kell.

Várni, és jön.

Ültem az üres papír előtt, és várakoztam.

Mint egy író médium.

Rátettem a tollam hegyét a papírra...

Figyeltem, mozdul-e.

De nem mozdult.

Semmi.

Az ihlet nem jött.

Órák teltek el, de nem jött.

Figyeltem a tollamat, de nem akart egyetlen betűt sem leírni.

Soha ilyen egyedül nem éreztem magam.

Nem azt éreztem, hogy nem jön senki és semmi, hanem azt,
hogy elhagytak.

Akkor még nem tudtam, hogy az ihlet, amit „fölről” vá-
runk, a legmélyebb *befelé* figyelés állapota. Nem tudtam, hogy
az, amit az ember kívülről vár – ha megérkezik egyáltalán –,
először mindig belülről jön, és ha teherbe ejtjük önmagunkat
valamiféle gondolattal, az éppúgy a saját lelkünkben érlelődik,

és a saját lelkünk tartalmából fejlődik, mint az anyák testében a magzat. Várni kell türelmesen, amíg a világra jön.

És ha a Szentszellem szólít meg – nem tudom, volt-e ilyen élményed? –, azt is belülről hallod, mert Akit megszólít, lelked mélyén él. Ott van a Vevőd, benned, s amit kívülről üzennek, az is benned szól.

Ez nemcsak a médiumitás, de minden lélekkapcsolat, barátság, szerelem, még egy jó beszélgetésnek is a titka, hogy amit kívülről kapsz, az is a te Lelkedben szólal meg.

Ha megszólal...

Ha hallod...

Ezt a könyvet én írom. Az én gondolataimat és érzéseimet mondom el, de ami a szavaimból életre kel benned, azt már te gondold, te érzed, te képzeld: a te világodban válik élővé. Amit mondok, a lelkedbe fogadod, és innen már TE MONDOD MAGADNAK – ezért írom sokszor, hogy fogd meg a kezem, hogy gondolkozzunk együtt, mert így működünk.

Az én benső világom nélkül nem lesz semmi.

Ekkor jöttem rá.

Az én akaratom, tudásom, érzésem, képzeletem, tapasztalatom nélkül nem lesz semmi.

Nem elég az odaadás, hiszen kinek adom oda magamat? – valakinek meg is kell termékenyíteni önmagamat.

Vagyis egyszerre kell hogy apja s anyja legyek a műnek.

Később megtudtam, hogy ez a mágia titka. Van valaki bennünk, aki megtermékenyít – ha akar.

Ez fontos!

Ő akar! Nem én. Hatni nem tudok rá – mert ő az, aki hat bennem.

A szellemi apa...

Róla keveset tudok, csak annyit érzek néha, hogy ha megszólal, leírhatatlan öröm önt el – teremtő kedvem lesz!

És utána van bennem valaki, aki ezt a hatást befogadja, és türelmesen kihordja.

És megszüli.

A szellemi anya...

A megvalósítás nagy munkáját – ezt ne feledd – már a bennünk lévő lelki „anya” végzi.

Ha akarsz valamit az élettől, bármit, amit megvágysz vagy elérni szeretnél, ahhoz egyszerre kell férfinak és nőnek lenned. Vágyad megtermékenyít, s utána ki kell hordanod. Ez a nehezebb.

Ez a Megvalósítás alapja.

Az ihlethez nem elég a teljes lelki üresség, az „itt és most” passzív, várakozó állapota, mert abból még nem lesz mű.

Tüzet is kell fogni... Lángra kell gyulladni!

Kedvenc mesém a Pinokkió volt. Ott is átéltem (olvasás közben én voltam Pinokkió), hogy a fabábu igazi „művészsorsa” akkor indul el, amikor leszakad alkotójának, az öreg Dzsepettónak a drótjairól, és nem fölülről rángatják többé, hanem ő maga kezd el „rosszalkodni”, Dzsepettó legnagyobb fájdalmára és döbbenetére. Riadtan látja a vén mester, hogy teremtménye túlságosan jól sikerült – mert szabad lett.

És a megelevenedett fabábu elkezd a szabadsággal járó öntudatlan, ábrándokkal és veszedelmekkel teli öntörvényű életét.

Nincs nagyobb ámulat, talán rémület se, mint amikor egy ilyen bábu rádöbben, hogy karja nem azért mozdul, mert húzák – hanem mert ő maga mozgatja!

Ilyen Pinokkió-táncot akartam járni én is.

Saját zenémre, saját szövegemre a saját táncomat járni.

Ekkor már sejtettem, hogy minden mondat, amit leírok, *önvallomás*.

Akkor is, ha valaki másról írok, bárkiről, anyámról, apámról, akkor is, ha egy üzenetet hagyok a konyhában, hogy „Főzelék és hús a jégen, melegítsétek föl, és egyetek!”

Nemcsak egy regény vagy színdarab, de egyetlen szó is vallomás lehet, mert ha más nem, maga a betű, amit a papírra vetek, árulkodik rólam.

Egyszerre megmozdult a tollam.

És leírtam egy szót:

– *Jaj!*...

No, nézd csak!

És aztán még tovább:

– *Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj!*...

Két sor „jaj”-t írtam le, egyre nagyobb betűkkel és felkiáltójellel.

Ez volt életem első műve.

– *„Jaj... Jaj... JAJ!*

Ez a sok jaj belülről jött.

Bajban lévő lelkemből.

Őszintén.

Talán mert úgy éreztem, hogy nem lesz az ambícióból semmi?

Honnan jött ez a jaj?

Van bennem valaki, aki kiáltozik.

De vajon csak ezért? Csak ezért van bajban, mert nem megy az írás?

Vagy mélyebbről jön?

Életjel a romok alól?

Ki tudja, mióta jajgat bennem valaki, és nem hallottam szégyent.

Csak most vettem észre, amikor életemben először befelé figyeltem és a hangokat önkéntelenül lefirkantottam. S amikor megpillantottam a papíron, amit leírtam, először magam is megdöbbsentem, de olyan furcsa volt, hogy valaki dörömböl bennem, hogy elnevettem magam.

Röhögtem, önmagamon.

S máris leírtam, hogy „hahaha!”

A művem tehát teljes lett: először volt a „jaj, jaj!” – és utána a „hahaha!”

Életem első, és máig a legjobb műve volt ez:

Müller Péter

JAJ, JAJ, JAJ ÉS HAHAHA

Ekkor jöttem rá, hogy nem az a hiú, türelmetlen fickó az érdekes, aki odafönt cigarettázik, és golyóstollal a kezében várja az ihletet, hanem az, aki benne dörömböl, jajgat és röhög, és szeretne végre kiszabadulni.

Rádöbbsentem, hogy nem kívülről, hanem *belülről hangzik az én zeném*; az agyamból, a szívemből, a lelkemből, a testemből, a

szívemből és a hasamból... Vagyis hogy nemcsak önmagam hangszere vagyok, de a magam zenéjét is játszom rajtam.

S azt kell írnom, ami bennem hangzik.

Ha jaj – akkor, jaj.

Ha haha – akkor haha.

Soha ilyen tömören nem tudtam kifejezni, hogy mit jelent embernek lenni.

Talán csak egyszer.

Amikor megszülettem és fölsírtam... Igen!... Ott a kórházi szülőszobában még ismertem a jajt! Apám is hallotta, aki odakint várakozott a folyosón. Csak a végső bajban ordít ilyen fültépő hangon az ember. És amikor lemostak, odatettek az anyám mellére, és éreztem, hogy nincs is olyan nagy baj: akkor jött a hahaha.

Figyelmem ezután már nem kifelé, hanem befelé irányult.

Mindig szerettem játszani, szórakoztatni magamat és másokat. Szerettem a csavaros meséket és a bohóctréfát. Alapvetően bizakodó, derűs lélek voltam. Ezt hoztam magammal. (Anyám mesélte. Csecsemőnek is az voltam.) Hogy mindezekre hogyan rakódott rá a „Jaj”, a fájdalom és a szorongás és később a súlyos, metafizikai gondolatok, más kérdés. De az is lehet, hogy a „Jaj” mélyebben volt. Sőt, az is (ez a legvalószínűbb!), hogy a *Jaj* és a *Haha* ugyanannak a lelkiállapotnak a két oldala. A színe és a fonákja. Azt hiszem, mint mindenki, én is végigfutottam azon az élménysoron, amiről Buddha beszél: hogy az élet: szenvedés (Jaj), és csak az szabadulhat tőle, aki az elveszett Boldogságot az énje feláldozása árán megtalálja. És akkor eléri a nirvánát. (Hahaha).

Talán maga az írás is csak eszköz volt ahhoz, hogy megszabaduljak a „Jajaj”-tól és a „Hahahá”-tól.

Mert mindkettő feszít, és ilyenkor társat keresek.

Bajban és örömben is.

Főleg örömben! Nagyon nehéz egyedül örülni...

Nem tudom, próbáltad-e?... Lehetetlen.

Szeretek mulatni az életen.

Most is van bennem valaki, aki nyelvet ölt, amikor azt érzem: jaj.

Kint csicseregnek a madarak, kék az ég, süt a nap! S azt mondja: „Hülye vagy?! Itt ülsz a sötét szobában és vájkálsz magadban? Ahelyett, hogy fölnéznél az égre vagy belecsoobbannál a Dunába, akármilyen koszos is!... Írsz, ahelyett hogy élnél?”

Ma is tudom még önmagamot mulattatni. Minél nagyobb a baj, annál inkább. Régen is így volt. Gyermekkoromban, ha beteg voltam, mesét mondtam magamnak. Hangosan! Feküdtem az ágyamban, lázasan, verejtékben úszva – és meséltem a saját szórakoztatásomra. Elkezdtem valamit, de direkt nem tudtam, mi lesz a vége. Tekertem, csavartam a sztorit, és a végével mindig megleptem magam.

Ma is ezt teszem. Mesélek magamnak.

Van például egy mesém – ez már egy öregkori történet, a múltkor találtam ki –, kifogok a tóból egy csodálatos aranyhalat! Azt mondja, ha visszadobom, teljesíti egyetlen kívánságomat. Eddig még szokványos a helyzet, és ismerős az elátkozott aranyhalígéret is.

No, mondom, most kitolok veled!

Olyasmit kérek tőle, hogy a hal elképed és tátog. De nem úgy, mint egy hal, hanem mint egy döbbent tündér.

– *Szeretnék* – mondom – *nevetve meghalni!* Kitépve magamból az infúziós tűket és az orromba dugott csöveket, meglógni az intenzív osztályról; vagy véresen elkúszni az utcasarkon odáig, ahol már nem ér el több golyó; esetleg egy pillanatra fölédredni még a mélyvénás altatásból, és röhögni, röhögni az egészen, de úgy, hogy a nevetés fájjon... Nem baj, ha fáj, csak nevessek!... És lássam, hogy a sebész is letépi az álarcát, ő is röhög, és képtelen belém vágni a szikét, mert rázkódik a nevetéstől, s én azt nyögöm, hebegve, kacagva, hahotázva, bruhaházva, a röhögéstől sírva, hogy hahaha, jaj, jaj, nem bírom tovább, hahaha!... és vége.

Kórházi zárójelentés: „Halál oka: röhögés.”

Ennyit kértem a haltól.

Egy ilyen halált, légy szíves. Tudod, ilyenkor már, hetven év után, az ember ilyesmit kér.

Láttad volna a meredt szemét és a tátogó száját.

Ilyet még nem kértek tőle.

Azt mondta:

– Sajnos ezt nem tudom teljesíteni! Kérjen bármi mást, egészséget, hosszú életet, vagyont, beteljesült szerelmet... nem probléma! A kedvesét föltámasztom, uram, véget vetek a világválságnak, elsüllyedt hajót hozok vissza a hullámsírból teljes legénységgel és zenekarral együtt... de amit maga kér, lehetetlenség!... Az még egyetlen elátkozott aranyhálnak sem sikerült.

Ezt mondta a hal.

És azt is motyogta még, de már csak magában dohogva, hogy mindig ezekkel az átkozott művészekkel van baj.

A csoda sem elég nekik.

Mert én azt mondtam neki – miközben visszadobtam a tóba –, hogy azért próbálja meg!

Hátha egyszer sikerül!

Az élet álom

Amikor rádöbbsentem a belső országomra, hogy sokan élnek bennem, és ott van a saját égboltom, saját csillagokkal; erdők, mezők, városok meg rengeteg ember, angyal, sors, mese, szerelem és gyűlölet, egyúttal azt is fölfedeztem, hogy a külvilág, vagyis mindaz, amit akkoriban éltem és „valóságnak” neveztem: az iskolám, a tanárok, a barátaim, a május elsejei felvonulások, Rákosi Mátyás pajtás, a vizsgáktól való félelmeim és magányos éjszakai sétáim a patak partján, nem csupán az én hétköznapi életem volt, hanem egyúttal Téma is egy színdarabhoz....

Nemcsak éltem, de *néztem* is az életemet. Ha elhagyott egy lány, nemcsak szomorú voltam, de egy hang azt mondta bennem: „Most figyelj meg alaposan, milyen nélküle... Milyen, amikor szeretsz és nem szeretnek!... Figyelj meg, milyen, amikor szarban vagy!” (Magammal gyakran így beszéltem.)

Megtaláltam azt a forrást, ahonnan a könnyeim erednek. Ez volt aztán a nagy hahaha: bármikor el tudtam sírni magam! Mint a bohóc a cirkuszban: odanyúltam magamban ahhoz az érzéshez, ami fáj – és máris spriccelt szememből a könny... Bruhahaha...

Ez érdekes és roppant tanulságos felfedezésem volt. Bármikor tudok sírni, ha akarok. Az érzések és gondolatok nemcsak „rám törnek”, de néha ura is vagyok a lelki állapotaimnak. Nem úgy, hogy elfojtom, hanem úgy, hogy magam is elő tudom idézni őket.

Ezzel többé-kevésbé mindenki így van, anélkül, hogy tudatában lenne. Mi azt hisszük, hogy hangulataink a külvilág hatásaitól függenek. Ez részben igaz. De tőlünk is! Tudunk vihart kelteni magunkban, s le is tudjuk csendesíteni a viharunkat. Nem tudom, tapasztaltad-e. Gyerekek, nők s gyakran férfiak is élnek ezzel a képességgel. Érzelmeket tudnak előállítani magukban. Sírni, dühbe gurulni, örülni s elszomorodni lehet „belülről” is. (Ha házasságban élsz, ha gyereked van, semmi újat nem mondtam.) A gond csak akkor van, ha egy-egy lelkiállapotunk elural bennünket, és tehetetlenül sodródunk az örvényben. Életünk valóban hajózás a nyílt tengeren, ahol nem lehet tudni, milyen vihart hoz a következő óra – de azért azon a hajón egy KORMÁNYOS is van!

Ez messzire vezető gondolat, de érdemes tudatosítanod magadban, hogy hangulataidnak nemcsak áldozata vagy, de a saját belső éghajlatodat, érzelmi és tudati világot is irányítani is tudod.

Nem csak a külvilágra reagálsz. Él benned Valaki, aki a lelkednek ura, aki érzéseid és gondolataid felett van.

Semminek sem kell, hogy rabja légy.

Isten országa benned van!

Téma lett az anyám és az apám is. Nemcsak az anyám és apám voltak, hanem egy megíratlan regény figurái. Ez azt jelentette, hogy két apám lett: az egyik, akivel a hétköznapijaimat töltöttem, aki hajnalban munkába ment, este hazajött, s még éjszaka is rajzolta a mérnöki terveit; először túhegyes ceruzával,

majd tussal húzogatta hatalmas rajztábláján, körzővel és vonalzóval a számomra érthetetlen vonalakat – és a másik, aki bennem élt (s él ma is), s akit a külső apámból én magam teremtettem a saját képzeletemben.

Sőt, én is téma lettem a saját magam számára – *most is, látod, magamról írok.*

Ekkor fedeztem fel, hogy nemcsak látom az embereket, „úgy, ahogy vannak”, hanem *teremtem is őket.*

Lelkemnek ezt az álom működéséhez hasonló teremtő folyamatát „*aktív látás*”-nak neveztem.

Képzeletemben ugyanis mindenkit átrajzoltam és kiszíneztem. Vagy befeketítettem. Sőt, *kitaláltam!* Innen ered, hogy családunk hiteles történetét ma sem ismerem pontosan. Csak azt tudom az én drágáimról, amit én képzeltem róluk. Ne hidd, hogy ezzel csak én vagyok így! Te is így vagy! És többé-kevésbé minden ember.

Ehhez nem kell művésznak lenni, mert a lelkünk így működik.

Aktívan látunk.

De ezt csak jóval később tanultam meg: hogy ún. „objektív valóság”, vagyis a *saját lényüinktől független ember- és életismeret nem létezik.* Amit kívül látok, az a fejemben átalakul és a saját világommá válik. Lelkem színszűrőjén és torzító lencséjén keresztül árad be a külvilág. A sarki fűszeresben, a mosolygós Mahler bácsi lelkében egészen másképp élt az a férfi, aki az édesapám volt, mint bennem; és lehet, hogy a fűszeres képe jobban hasonlított a valóságos apámhoz, mint az enyém.

Senki sem azt látja, ami *van*, hanem amit *képzelt* róla.

Szemed egy külső képet közvetít befelé – de a lelked *teremtő varázshatalma* a képet átfesti és átdramatizálja; saját országodba már csak a félelmeiden, reményeiden, emlékeiden, szereteteden és utálatodon átszűrt „valóságot” engeded be.

És ez így van nemcsak egy másik emberrel, de mindennel.

Egy bogárral is.

Van, aki fél tőle, van, aki utálja, van, aki eltapossa – és van, aki istenként imádja és szentnek tartja. (Egyiptom.)

És amikor egy másik emberrel beszélsz, belép a lelkedbe (te pedig az övébe), itt, a saját varázsvilágodban azonnal újrateremted őt. Ahogy az agyad és látóidegeid újrateremtik az észlelt valóságot – lelked is azonnal kifesti az arcát: szerepet osztasz rá, bekoszolod, megmosdatod és résztvevőjévé teszed annak a színdarabnak, mely benned játszódik.

A léleknek olyan rejtélyes működése ez, amelyről nemigen tudunk.

Mindannyian teremtünk magunkban egy valóságot.

Később láttam, hogy ezt mások – Krúdy, Calderon, Shakespeare és főleg az ősi hindu tanok is így gondolják. (Még az elméleti fizika is azt mondja, hogy az „objektív valóság” a szubjektív szemlélőtől is függ. A látott a látótól.) Az, hogy az „élet álom” nem azt jelenti, hogy nem valóságos, hanem azt, hogy ezt a valóságot saját lelkünk hatalmával mi magunk teremtjük újjá.

Vagyis éberén is úgy működünk, mint álmunkban: teremtünk.

A Joga-szutra *viparayanak* nevezi ezt a jelenséget, és azt a közismert példát hozza rá, amikor az ember megretten egy földön heverő kötélről, mert kígyót lát benne.

Hányszor vagyunk így emberekkel!

Nemcsak álmomban „teremtem” meg az apámat, hanem ha kinyitom a szemem és ránézek; ha látom a könyökénél kopott, szürke kardigánját, amelyre a legfelső gombot maga varrta fel, ha látom fantáziától csillogó, kidülledő nagy, nedves szemét, ritkuló, szerte álló ősz haját, ha érzem vibráló, nyugtalan lényét, frissen mosott ingjének csecsemőszagát (ő maga mosta, nem mosóporral, hanem Baba szappannal), akkor is teremtem őt, mert a képzeletem vetítógépét sohasem tudom leállítani.

Anyám egészen másképp látta őt, mint én, mert más vetítógépe volt. Az én életfilmemben más embernek látszott az apám, mint az övében, még akkor is, ha voltak a két szereplőben hasonló, sőt azonos vonások is.

Most, hogy olvasod ezt a könyvet, te teremtéd magadban... vagy inkább így mondom: *újrateremtéd magadban az egészet.* Minden sorát! Nagyon meglepődnék, ha elolvasnám mindazt, ami a te varázsvilágodban megjelent – lehet, hogy rá se ismernék a saját gondolataimra.

Most olyasmiről beszélünk, amit gyakran megtapasztaltam. Számtalanszor átéltem ezt az élményt színdarabjaim bemutatóin, amikor a sokféle magyar és külföldi színész eljátszotta azt a szerepet, ami az én lelkemben jelent meg először. Néha rá se ismerem!... Ezt én írtam?! Miről beszél ez a színpadon? És miért nevet, amikor itt sírni kéne? És miért sír, holott én komédiára gondoltam? És miért nem tudja, hogy ebben a pillanatban fordul meg a sorsa? Nem értette, hogy mit akartam?

A szöveg, az én szövegem volt, de az ember, aki mondta, egészen más volt, mint aki a lelkemben élt.

Nincs nagyobb misztérium, mint a szerző és a színészek közötti titkos kapcsolat! Volt olyan figurám, amelynek negyven-ötven újraszületését is láttam. Ötven színész is eljátszotta. Nem is hasonlítottak egymáshoz. De ahhoz sem, aki bennem élt. Minden színész önmagát játszotta. És én boldog voltam! Főleg, ha zseni játszotta a darabot. Ilyenkor – két órán keresztül – én is zseni lettem, mert olyasmit álmodott hozzá a szerephez, ami eszembe se jutott. Egy egész kötetet tudnék írni képzelt figuráim „inkarnációi”-ról.

Itt tanultam meg nemcsak azt, hogy mennyire másképp éljük meg egymás gondolatait, de azt is, hogy milyen óriási különbség van egy életterv és a megvalósítás között.

Hogy az én „eleve elrendelt” precízen leírt művemből mi mindent művel a „szabad akarat”!

Mindezt azért mesélem el, mert a várakozás és a képzelet szorosan összefügg. Ez a vetítés ugyanis fordított irányba is működik; *amit várok, az először mindig a képzeletemben él.* Kint még nincs, csak bent. Ott születik meg. Ahogy az írói sorsom is először csak a képzeletemben élt.

Először csak elképzeltem, hogy író leszek.

Nem voltam az.

Iskolai tanuló voltam.

Csak képzeltem, hogy mi lesz belőlem.

Nagyon erősen...

No már most, mit csinál egy író?

Cigarettazik, ugyebár.

És rágyújtottam egy Fecske cigarettára. Mint egy igazi író. És fújtam a füstöt, mint Pereszlényi bácsi, a filozófus.

Meg akartam felelni a bennem élő mintáknak.

Ha akkor tudtam volna, hogy az elképzelés és a megvalósítás között micsoda hatalmas akadályok állnak, lehet, hogy visszariadtam volna az úttól.

Gyötrelmes lassúsággal, sok kudarccal, néha hiú örömmel, többnyire azonban keserves küzdelemmel próbáltam azzá válni, akinek képzeltem magam.

Egy csodagyereknél, gondolom, ez a folyamat villámgyorsan megtörténik.

Én azonban – hatvan év után! – ma is úgy érzem, hogy ahhoz a „ÍRÓHOZ” képest, akinek gyerekkoromban képzeltem magamat, ez a mai derék bácsi, aki körmöli most ezt az oldalt több mint hetvenévesen, ritka és szerteszét szálló hófehér hajjal, amelyet az apján se szeretett, mert olyan szánalmasan szegény lett tőle a feje – szóval ez a bácsi csak egy kis íróciska, aki megtanult ugyan a szerény eredményeinek is örülni, de amit csinál, gyenge muzsika.

Író lett ugyan – de hol van attól, akinek képzelte magát?!

A Kóbor Lovag

Az első művem pedig így született.

Elmesélem. Nem azért, mert önmagamról akarok beszélni, hanem mert a várakozásról itt tanultam meg sok mindent.

Az iskolai úttörőőrssel meglátogattunk egy nyugdíjas szeretetotthont. Valami kastély volt. Azt hiszem, a Zichy családé lehetett. Ódon, lerobbant épületet képzelj el; poros volt, sötét és pók-

hálós, mint az erdélyi Drakula vára. Dohos bútorai régi korok, főleg az amerikai filmek kísértetkastélyainak hangulatát idézték. A hátsó szárnya még mindig romos volt, a falán golyóvert lyukak; nem volt pénz a rendbehozatalára.

A földszinti nagy „lovagterem” lépcsőjének tövében porral és törmeléssel borított páncélos lovag állt. Nem zavarta az öregeket; itt totyogtak körülötte papucsban, pongyolában, kerekesszékeken; néhányan járókerettel ügettek a viaszosvászonral letakart ebédlőasztalok között.

Először láttam ilyen páncélos vitézt.

A gyerekek hülyéskedtek a lovaggal; köszöntek neki, rácsaptak kongó hátára. Benyúltak a félig nyílt sisakrostélyán és kivettek belőle egy almacsutkát. Az egyik bele is bújott, és halálra rémisztette a tanárnőnket, mert amikor elment mellette, hörögve sóhajtott... Hááááá!... és lassan megemelte nyikorgó bal kezét...

Ebből az élményemből született meg az első színdarabom, „A KÓBOR LOVAG”.

...Egy kóbor lovag jár a világban, nagy hírű, félelmetes zsoldosvezér, akit az egymással hadakozó népek vezetői időnként felbérelnek, hogy meghódítsák a szomszéd birodalmakat.

...A Lovagnak senki sem látta még az arcát. Páncélban él, és a sisakrostélyja örökké le van húzva. Csak pletykák és feltételezések keringenek róla; nem tudni, hogy a darab tizenhat szereplője közül ki rejtőzhet a széles mellvért és a fényes sisakrostély mögött.

Különös hatása van az emberekre.

Lelkesíteni tudja őket; bátorrá, elszánttá, önfeláldozóvá teszi a népet. Hitet ad nekik. Sokan meg is halnak érte. A nők szeretik,

főleg az egyik oligarcha, Dagobert felesége, mert izgatja őt a Titok: ki rejtőzhet a félelmetes páncél mögött?

(Facia Negra, az Operaház fantomja és Zorro históriáját nem ismertem még akkoriban.)

A Lovag kitűnő politikus. Remek diplomata, démoni erejű szónok és kitűnő hadvezér – a történet szereplői közül hat emberről is sejthetjük, hogy ő rejtőzik a páncél mögött.

De senki sem látta még az arcát.

Dagobert fejedelem, aki el akarja foglalni a szomszédos erdőket és termékeny földeket, behívja a Vezért országába, és megbízást ad neki: állítsa harcra népét, és hódítsák meg az idegen birodalmat.

A Lovag egy démonikus erejű beszédben új világot hirdet – a korlátlan bőségnek és az abszolút hatalomnak a korát.

Sisakrostélya mögül is pontosan látja, mi rejlik az emberek szívében: látja a vágyaikat, mérhetetlen mohóságukat és becsvágyukat (ahogy én is láttam, a saját lelkemben: mindenemet oda dobtam volna, hogy jó író lehessek!) Beszédében elmondja: mint a katonák soraiban bárki, ő sem szereti a háborút! Semmi kedve meghalni, és ezt a súlyos harci vértet sem szívesen hordja, de ahhoz, hogy az ember gazdag és hatalmas legyen, vagyis hogy a VÁGYAI TELJESEDJENEK, harcolni kell!

Vér és könny nélkül nincs nagyság!

Iszonyatos háború indul.

Az emberek eszelős hittel követik a Vezért.

Vonzza őket a jövőbeli élet látomása.

A színpad már lángokban áll. A kocsik „tengelyig gázolnak a vérben”. Férfiak pusztulnak, asszonyok, menekülnek... a katonák részegen és eszelősen küzdenek... Már a gyerekeket is hadrendbe állítják...

Végül azonban a háborút elvesztik.

A birodalom összeomlik.

Mindenki menekül. Dagobert fejedelem is, sőt még a felesége is, akire féltékenységből egy súlyos lakattal lezárt erényövet tett, amelynek jelszavát a nagy pánikban egy sajnálatos fejsérülés következtében elfelejtette. Nem tudja leszedni. Nemcsak a hatalma, az emlékezete is összeomlott: a jelszó örökké elmerült dúlt agyában. A lakatos pedig, aki rátette nejére az övét, halott már.

Menekülnek.

Az országot romok és holttestek borítják. A birodalom olyan lett, ahogy Pestet láttam valaha; a saját, összeomlott házunkat, a friss tömegsírokat, az utcákon heverő fejetlen, lábatlan hullákat, a kifordult belsejű emeleti lakásokat a semmibe lógó ágyakkal, tükrökkel, matracokkal és szélfúttá, mocskos lepedőkkel.

Kiszakadt belőlem az átélt pokol emléke.

Füst, lerombolt templomok, döglött állatok, gyerekhullák mindenütt.

A Lovag eltűnt.

De még mindig tartanak tőle.

Sőt, még mindig vannak, akik hisznek benne! Misztikus örülettel rajonganak érte, eszelős vakhittel, s bár éhesek és betegek, mégis hajlandók az életüket odadobni egy nyilvánvaló rögeszméért.

De egyre többen másznak elő a romok alól olyanok is, akiket a bosszúvágy fűt.

A Lovag keresésére indulnak.

Agyon akarják verni. Baltákkal, kövekkel, husángokkal üldözik mindenfelé.

A Lovag azonban nem menekül.

Nem is kell keresni.

Üldözni sem kell.

Ott van.

A füst eloszlik, és ő ott áll a romokon, a véres emberek előtt.

A hitüket kéri számon.

Azt mondja a népnek:

– A hitetlenségetek sodort titeket bajba! Ha hinnétek, még mindig meg lehetne nyerni ezt a háborút!... Igen!... Innen, a semmiből, a gyalázatból, a romokból is! Ha hinnétek, s nem a halottaikkal és a sebeitekkel, hanem a jövővel foglalkoznátok, meg lehetne fordítani a helyzetet. AZ ÉLETET A GONDOLAT TEREMTI! Az ember azzá válik, ami a hite – kiáltja a Lovag –, s ti nem a győzelemben, hanem a veszteségben, a „Nem lehet”-ben hittetek! Gyengék voltatok az áldozatra! És gyávák, hogy álmaitokat valóra váltsátok! A félelmetek erősebb volt, mint a hitetek! És most engem okoltok, mert íme, valóra vált a félelmetek... De ha követtek, még mindig nem késő! Ha utánam jöttök, véresen, otthontalanul, árván és társtalanul: megnyerjük a csatát!... Aki halott, maradjon a halottaival, feküdjön melléjük a sírba, de aki él és hisz, az jöjjön utánam!... Kövessetek!

Ekkor azonban már túl sok a veszteség és az iszonyat.

Az ész azt mondja: ezt a háborút már semmilyen hittel megnyerni nem lehet.

Csodával sem.

És ekkor így szól valaki a tömegből:

– Nem bántunk, ha megmutatod az arcodat. Futni hagyunk. De tudni akarjuk végre, ki az, aki megölte a gyermekeinket, a szüleinket, aki miatt megerősszakolták az asszonyainkat, aki gyilkossá és áldozattá tett bennünket. Ki az, aki elpusztította a hazánkat? Ki az, akiben hittünk?!... Emeld föl a sisakod rostélyát... és elengedünk!

Csendben állnak.

A történelem nagy pillanata ez.

És ekkor a Lovag egy gúnyos mondat után felnyitja a sisakrostélyát.

Nyikorog a páncél, már régóta van lehúzva.

Nincs mögötte ember.

Nevet.

És röhögve eldobja mellvértjét, két fényes acélkarját, lehull róla a lábát védő fémpáncél...

És nincs ott senki.

Nincs kit agyonverni, nincs kin megbosszulni a szenvedéseket...

A Semmi áll előttük.

A háború, a halál és a szenvedés, a gyermekek és anyák pusztulása visszamenőleg értelmetlen. Az emberek saját „hitük” áldozatai. Akiről azt képzelték, hogy naggyá teszi őket, az nincs. És amire várahoztak, arról kiderül, hogy nem más, mint a tönkremenetelük.

Vagyis, mint látod, gyerekkoromban sikerült megírnom a történelem ma is érvényes bírálatát. Benne van Hitler, Sztálin, Rákosi stb. Nem jól meséltem el, mert a műfaja komédia. Sok benne nemcsak a „jaj”, de a „hahaha” is.

Ma is tele vagyunk Kóbor Lovagokkal. Akiket a „hitünkkel” és a mögéje bújt mohóságunkkal mi magunk éltetünk.

Ők maguk senkik. Nullák. Nem létezők.

Saját kollektív hiedelmeinkből áll össze az a pokol, amit történelemnek nevezünk.

Mint látod, megírtam azt, amit gyerekként láttam és átéltem.

De ami akkoriban még nem vált tudatossá bennem, az nem a történelmi tapasztalatom volt, hanem egy nyugtalanító, személyes kérdésem, sőt több KÉRDÉSEM is, melyekre ma is nehéz felelnem:

Meddig lehet hinni?

Mert hiszen a Lovagot is magamból írtam!

Hány kudarc szükséges ahhoz, hogy valaki föladja a hitét?

És végül a legfontosabb:

Mikor derül ki a hitről, hogy vakhit?

Mikor derül ki, hogy becsaptam magamat? S amit vártam és reméltem, nem valósul meg soha!

Mikor derül ki, hogy a vágyad – bárhogy hiszed, akarod, reméled s bármennyi áldozatot hozol érte – nem teljesül?

Mikor történik az, hogy a hit egy eszmében, egy vallásban vagy akár a saját jövőmben elévül?

Mikor jön el a pillanat, amikor a padlóról már hiába állsz föl – vesztettél.

Mert a darabom azzal zárul, hogy valaki a tömegben azt mondja: „Csakis azért nem látjuk Őt, mert nem hiszünk benne!... Ő van!... Igenis, létezik!... Mi vagyunk a hibásak. Elvesztettük a hitünket... és ezért a háborúnkat is!”

És hallani a semmiből, a szürke égből és a föld alól, hogy a Lovag röhög rajtuk...

Hahahaha!...

A darabnak ez a rétege – most látom csak, hatvan év után – önvallomás.

Egy jövőre szomjas ember vallomása – arról a szorongó kérdéséről, hogy mi van, ha a hite hamisnak bizonyul?

És nem teljesülnek az álmai.

A vesztés gyönyöre

Büszke voltam az első művemre.

Gyerektől ez szép teljesítmény volt. De a képzeletem itt nem állt meg.

Másnap már megjelentek az elismerő kritikák, sőt a zseninek szóló döbönt méltatások is. Először a külföldi világlapokban, majd kicsit megkésve a hazai sajtóban is. Mint a hősöm, én is Kóbor Lovagként éltem akkoriban. Az emberiség nem tudta, hogy egy tizenkét éves gyermek rejlik a színdarab írójának neve mögött, mert személyesen sohasem mutatkoztam.

Osztályfőnököm, Gyarmathy István tanár úr vette át helyettem az irodalmi Nobel-díjat.

Az összeg egy részét a szüleimnek adtam, a nagyszüleimnek és a zuglói kis haveroknak, a többit az iskolám kapta, ahol cso-

dálatos színpadot építettünk a tornateremben, és pompás körülmények között bemutattuk az első színdarabomat.

Magam játszottam a főszerepet, ami az előadásnak különös fényt adott.

Sokan látni vélték a sisakrostély rácsai mögött az én arcomat.

De ez csupán a siker látványos része volt, amely a képzeletben zajlott. Ami azonban a lelkem mélyebb tartományában történt, már jóval valódibb volt. Ekkor sejtettem meg, minden becsvágyó képzelgésen túl, hogy itt nem csak rólam van szó... Én valami... most nem találok a megfelelő szót... Eszmét?... Gondolatot?... Szóval valami olyasmit fogok szolgálni, ami túlmutat a személyemen és szavakban kifejezni még ma sem tudok igazán. A kínaiak találtak rá egy jó szót: *ming*. Ez egyszerre jelent Jellemet, Sorsot és Küldetést. Mert minden lénynek – mondják – van egy személyén túli *életfeladata*.

Ez a *ming*.

Vagyis hogy egyszerre élünk magunknak, másoknak – és a Világszellemnek, aki küldött minket.

Nem csak a művész – egy fűszeres, egy segédmunkás és egy utcaseprő is háromfelé él.

Minden tettünkkel három irányba kell elszámolni.

Magunknak... Másoknak... és Neki...

Ez a *ming*.

Kimondasz valamit, nekem – s ezt egyszerre hallom én, te magad... és Ő...

Nevezd, ahogy akarod.

Valaki hall benned s látja a szívedet.

Egy író például hoz magával egy tehetséget, hogy apja-anyja legyen itt valamiféle műnek, amit létrehozni nemcsak nagy küzdelemmel, de a teremtői gyönyörrel is jár, amelyben – akkor még nem tudtam – csúfosan meg is lehet bukni, ha mint a hiú szülő, aki a gyermekét önmagának tulajdonítja, azt mondja: az *enyém!*

Egy író *mingje*, hogy bátran gondolkozzon, „tiszta tükröt” tartson az emberek elé, melyben megnézhetik valóságos arcukat. És hogy ő maga is megnézhesse a saját tükrében önmagát. De ez még nem minden: elszámolni a művel nem másoknak, nem is önmagának, hanem Neki kell, mert Tőle kapta.

Erről megfeledkezünk: semmit sem adunk – csak átadunk.

Az alkotói öröm roppant hasonlít a testi gyönyörhöz: a sóvárgáshoz, és ha sikerül létrehozni valamit, a kéjes beteljesüléshez.

A tudós boldog üvöltése, a „Heuréka!” ugyanonnan jön, ahonnan egy férfi vagy nő az öröm kéjes csúcspontján hangoosan fölkiált.

Ez a teremtés pillanatának örömhanga.

„Megvan!!!!”

Az igazság keresésének szomjúságában *rábukkantam az asztrológiára.*

Hiteles, jó mester tanított rá.

Ezt csak azért mesélem el, mert összefügg a várakozással.

Az első, amit megpillantottam a horoszkópomban, hogy a sóvárogva várt külső elismerés elérkezhet ugyan – de későn.

Nagyon későn.

Életem utolsó negyedében – talán.

Öregember leszek már.

Láttam, hogy születésem pillanatában a déli Napom az égbolt „közepén”, a Medium Coelin, magasan ragyog, de a Küszöb Óre, a Nagy Akadályozó sötét kvadrátfényt vet rá a mélyből, az „én” házából, ráadásul a remetemagányú Halak jeléből...

Ez azt jelentette, hogy jó esetben, sok-sok csatavesztés és csőd után, életem vége felé *talán* felragyoghat a napom. És akkor mások is láthatják magányos igyekezetem eredményét.

Talán...

(Ezt a korszakomat élem most.)

De odáig – és ezt előre tudtam! – a sorsommal hatalmas akadályokat állítottam önmagam elé. Láttam, hogy kudarcok, bukások, teljes reményvesztések kísérnek majd. A magamba vetett hitem számtalanszor omlik össze, és – ha elég erős leszek – épül újra... talán.

Talán...

Így is történt.

Semmi sem sikerült.

S ami kezdetben sikerülni látszott, végül mindig csúfos bukással végződött.

Gyakran szégyennel is.

Háromszor rúgtak ki a főiskolai felvételig. Ma sincs főiskolai, egyetemi végzettségem. Később az ország legnagyobb színészei, zsenik buktak meg a darabjaimmal, úgy, hogy ők se szívesen emlékeztek rá.

Kivételesen sikeres, nagy rendezők szégyenültek meg a darabjaimmal, filmjeimmel, televíziós játékaikkal.

Ez így volt itthon és jórészt külföldön is.

Azóta sok évtized telt el, de minden nagy színészünk és rendezőnk életrajzából kimaradtam. Még az előadások fényképeit sem őrizték meg. A *Mártáról* sincs egyetlen képem sem. Sötét emlékké, talán szégyenné is vált bennük a közös csatavesztéseink története. Életművükből a velem való közös munka emlékét is kitörölték.

Meg akartak feledkezni róla.

A kritikák lenézően, gúnyosan, néha gyilkos indulattal azt írták – lefordítva most a saját nyelvemre –, hogy Senki vagyok. Üres, mint a Kóbor Lovag. Senki. Semmi. Nulla. Tehetségtelen, ügyeskedő.

De rendszerint nem is írtak rólam.

Hallgattak.

Egyszerűen nem néztek oda, ahol vagyok. És ha odanéztek, nem láttak senkit.

Észre sem vettek.

Nem létező voltam. Láthatatlan.

Nemcsak a szakma – ez nem fájt volna annyira –, de sajnós a közönség szemében is.

(Az ún. „irodalmi élet” számára a mai napig nem létező vagyok.)

Várni kellett.

És vártam.

Vártam jól... és néha nagyon keservesen.

Ezekben az időkben – és *most negyven évről van szó, ne feledd!* – tanultam meg, mi a depresszió, a reménytelenség. Mi az, amikor a hitedbe, mint láthatatlan kötélbe kapaszkodsz, mert nincs más, ami tartson, és egyszer csak azt érzed, hogy ez a kö-

tél csakis a te kezében van. Fölül nincs beakasztva. *Sőt, ez a kötet nincs is!* Csak te képezed! A Semmit fogod! És az életednek nincs értelme. Hogy minden, amit reméltél, hittél és vártál: önáltatás volt.

Nemcsak a siker hiányzott, hanem bármiféle visszajelzés – egyetlen jó szó is erőt adott volna.

Becsaptam magam – gondoltam számtalanszor –, de már késő. A semmibe kiabáltam. Valamit képzeltem magamról – aminek nincs valóság alapja.

Reményvesztetten és félve javítottam a kéziratomat, mint az éhező kísérleti egér, akit valahányszor táplálékért nyúl, fájdalmas elektromos sokk éri, s végül elmegy az étvágya... Nem mer éhes lenni.

Úgy éreztem magam, mint a bokszoló, aki túl sok pofont szedett össze; már csak tántorog a szorítóban esélytelenül. Nem adja föl, de tudja, hogy minden elveszett. Még áll, még próbálkozik valami erőtlen dologgal, de hiába... csak a gongra vár.

Úgy omlott össze a hitem magamban, mint az embereké a Kóbor Lovagban.

Úgy éreztem, hogy a hiúságom áldozata vagyok. Tehetségesnek hittem magam, teremtésre született embernek, de belül nincs senki.

Csak a Jaj!

Igen, csak a Jaj! maradt.

Naplót vezettem, de gyakran csak azt írtam bele: „Jaj!” – és dátum. Ma már nem is emlékszem, mi történhetett aznap, mi volt az aktuális csőd, mert már a leírás pillanatában el akartam felejtetni, hogy tovább tudjak élni.

Ezt meg is tanultam: villámgyorsan elfelejtem a bajaimat... Ha valamit szívesen átadnék neked, ez lenne az! Azt hiszem, hogy a gyors fizikai regenerálódás képessége, amit testileg élek, összefügg ezzel. A testem villámgyorsan elfelejti, hogy beteg... A lelkem is... Valahogy nem figyelek oda... Azt hiszem, aki távoli célokért él, mind így van ezzel. Annyira vonzza a cél, hogy elfelejti, hogy sánta. Időnként belenyilall, és eszébe jut, hogy juj! – de aztán mégis fut tovább, és hamar elfelejti a baját. Úgy hívtam ezt magamban: a „Gyors kioldás művészete”... Egy hang azt mondja bennem ilyenkor: FUSS TOVÁBB, NE NYAVALYOGJ! És bár tart még a baj, már javában intézem a jövőmet, s arra figyelek. Amíg sportoltam, a túllépésnek ez a képessége felfokozottan működött bennem, és gyakori élményemmé vált. Nem vettem észre, hogy megsebesültem. Nem fájt. Nem sajnált, hogy szétnyílt a húsom. Csak onnan érzékeltem a sérülést, hogy a fölrepedt szemhéjamból dőlt a vér, és nem jól láttam. De nem éreztem, s utána sem érdekelt a sebem.

És hamar gyógyult.

Elmeséltem negyven évem keserű, vereségekkel teli, néha ijesztően reménytelen történetét, de az ujjamon kellett kiszámolnom, hogy ez mennyi idő volt összesen, mert így utólag pár napnak tűnt.

Elfelejtettem a kudarcaimat.

Egyébként nem biztos, hogy ez a gyors túllépés mindenkinek üdvös.

Van, aki nehezebben emészt, és tovább kell rágódnia.

Néha sajnós egy életen... vagy több életen át.

Képtelen felejteni, és nagyon sokáig fáj.

Nagy kérdés – és nem tudok válaszolni rá –, hogy miért elég valakinek egy pillanat, miközben a másiknak sok évtized is kevés.

Végül abbahagytam a naplóírást, mert láttam, hogy ostoba panaszkönyvvé vált.

Megtanultam, mi az a hitvesztés.

De megtanultam mást is.

Azt is, hogyan kell a padlóról fölállni! Nem egyszer – sokszor. Újra és újra. Nehéz, mert a padlón heverni vesztesen, kimerülten, nemcsak ájuláshoz hasonló, keserves állapot, *de valahol jó is... Kéjes érzés!* „Meghalni s elszunnyadni, és semmi több!...” – mondja sóvárogva a depressziós Hamlet. Az lenne jó! Belehatlanlani a nemléttbe. Földadni és beleomlani a Semmi karjaiba. A híres monológot, a „Lenni, vagy nem lenni”-t csakis az a színész tudja elmondani, aki ismeri a halálösztön édes kését, amikor az ember szeretne végre beleájulni a halálba, ahelyett, hogy a Sorsát megvalósítaná.

Ezt sokszor tapasztaltam.

Hogy élvezem az önfeladást.

Az önsajnálásban van valami élvezetes kék; nem kell újra küszködni és megint fölállni, és keservesen várakozni az újabb és újabb pofonokra. Földadni az egészet: élvezet is.

Ez rendkívül fontos élményem volt, s most átadom. Figyelj jól, mert hasznát veheted! A depresszió csak kívülről szörnyű, belül, sajnos, van benne valami kéjes, mámoros, vonzó érzés is.

Láttál már antilopot vergődni a párduc szájában?

Egy ideig küzd, rugdal, vergődik, kétségbeesetten védekezik – de az utolsó pillanatban *kéjesen megadja* magát.

Pofája kisimul – kifejezetten boldog lesz!

Teste ellazul, elengedi magát, szinte elmosolyodik.

„Egyél meg!... Végre!... Nem kell lenni tovább!... De jó!”

Átlendül az életösztön kétségbeesett hitén, s élvezettel belehanyaglik a „minden elveszett” állapotába.

Van a vesztésben valami *fanyar-édes gyönyör*.

Ezért van tele nemcsak az irodalmunk, de az életünk is szüntelen panaszáradattal. Mert a vesztés, a „Nekem semmi sem sikerül”, az „Itt nem érdemes csinálni semmit” langyos álmából kiszakadni nagyon nehéz. Jó panaszkodni! Jó sajnálni és sajnáltatni magunkat! Jó a világra meg a többi emberre hárítani a veszteségeinket. Ha valaki elkezdi magát rosszul szeretni, az így működik: kéjjé varázsolja a fájdalmát és „józansággá” a gyengeségét. Megindokolja számos racionális érveléssel, hogy miért lesz ő mindig vesztes és szerencsétlen. És akkor jönnek a buja, halál-mámort erősítő gondolatok: „Nem érdemes tenni semmit”... „Ez egy gonosz, elvetemült világ”... „Az emberek aljasok és ostobák”... „Ebben az országban nem lehet élni”... „Az ellenségeink legyőzhetetlenek!”...

Vagy vallásosan: „Az Isten ver minket...”

Magyarországon különösképpen divat így érezni és gondolkodni. A legnagyobb versekben, sőt még a Himnuszunkban is felhangzik a reménytelenségnek, az örökös vesztésnek ez a gyönyörűen hangszerelt, magasztos kéje... Az ellenség túlerejének, a „bántják a kicsit”, az igazságtalan istenverésnek az emlegetése.

Isten panaszkönyve tele van magyar beírásokkal.

Ha nem ismerem föl nagyon korán, hogy ez *veszélyesen hamis tudatállapot*, magam is szaporítottam volna a keserű beírásokat.

A reményvesztésnek a keserű mámoron kívül megvan az a gondolati öncsalása is, hogy itt a kudarc nem az én lelkiállapotom (gyengeségem, bűnöm, ostobaságom, hibám, alkalmatlanságom) következménye, egyszóval nem az én *megérdemelt sorsom*, hanem valamiféle külső, objektív helyzet, amellyel szemben tehetetlen vagyok.

A hitetlen ember mindig igazolva látja, ha valami nem sikerül neki.

Megbűnhődtem már nemcsak a múltat, de a jövőmet is – az Isten mégis bánt és ver engem! Olyan bűnökért, melyeket el sem követtem még! A jövőmet is leverte már rajtam.

Ezt énekelem, amióta élek.

Vagyis egy igazságtalan Istenhez fohászok gyerekkorom óta, aki túlbünteti az ártatlanokat, s olyan sorsot ad az embernek, amit nem érdemel meg.

Mégis *megrendülök*, ha hallom a Himnuszt, nem azért, mert igaz, hanem mert kifejezi annak a népnek a kollektív tudatlanságát, amelynek a gyermeke vagyok.

A hitetlenségnek – vagyis az önmagamban való hit kialvásának – az a tünete, hogy *másokat vádolok a veszteségeikért*.

Mindig mások a hibásak.

Miattuk nem megy.

Miattuk jutottam idáig.

Ez a gondolat itt, nálunk általános kórtünet. Ez az oka annak, hogy a hazám (vagy ahogy vak indulattal mondjuk: „Ez az ország”) sohasem tudott egységbe kerülni önmagával; az egymás gyűlölete már az idők hajnalán kioltotta benne az összetartás harmóniáját. És ami a legnagyobb baj: lehetlenné tette valódi önismeretét.

Szerencsére hamar fölfedeztem ezt a veszélyes gondolatot, és nem engedtem magamban uralomra jutni.

„Amit az Igaz Ember keres – mondja a kínai mester –, önmagában van. Amit a közönséges ember: másokban.”

Ez a mondat segített át a nehézségeken.

Nagyon korán fölírtam a szívembe.

Igyekeztem hinni magamban, amikor senki sem hitt bennem. (Vagy csak nagyon kevesen. A feleségem, az anyám és egy-két barátom. Nélkülük nem ment volna.) Megtanultam, hogyan kell azt a magasból leengedett kötelet, amit rajtam kívül senki sem látott, mint a sokszor lezuhant artista, újra és újra elkapni, (akkor is, ha nincs!) – és mászni, mászni rajta fölfelé.

Láthatatlan kötélén, egy csakis a lelkemben élő cél felé kapaszkodni, és tudni bizonyosan, hogy elérem: ez a Hit.

A valódi Hit bizonyosabb, mint a Tudás.

Ezt tanultam – most már így mondhatom – egész életemben.

Amit tudtam, arról később kiderült, hogy nem jól tudtam, át kellett gondolnom, de amiben hittem, az mindig úgy volt, és most is így van. És úgy is lesz.

Ez volt „életem iskolájának” egyik fő tantárgya: a Hit.

Megtanultam, hogyan kell belső szememmel látni a csillagomat viharos, csillagtalan éjszakán.

És hogy milyen fontos szó az, hogy *jövő*.

Nem a külső elismerés, hanem a saját értéktudatom megerősödése miatt.

A valóra válás megtapasztalása miatt.

Érted, mire gondolok?

A megérés a *megtapasztalás* élményével jár – e nélkül minden hitünk éretlen. *A gondolatnak valóban teremtő ereje van. De csak akkor, ha vállalkozunk egy sokéves vagy évtizedes kihordásra.*

Ezért áldott a jövődő.

Nagy baj lenne, ha így ahogy vagyok – ahogy ezt manapság sokféle meditációs trükk tanítja – kilépnék az ÖRÖK MOST-ba. Elintézetlen ígéreteket, megszelídítetlen démonokat, kifizetetlen sorsszámlákat hagynék itt magam után.

Több mint fél évszázaddal (!) ezelőtt megsejtettem azt, aki jelenleg, hetvenhárom (73) évesen vagyok.

Most itt tartok.

De még nem vagyok készen.

Nem.

Messze nem!

Még tanulom, hogyan kell küzdeni a türelmetlenség démonával. Elfogadni azt, hogy majd két év múlva, vagy...

Vagy soha?

Lehet.

Amikor számot vettem azzal, hogy „soha”, akkor kezdett pirkadni valami fény a látóhatáron...

Amikor életemben először elfogadtam a sorsalakítás mágikus kulcsmondatát, hogy „Ne az én akaratom legyen meg, hanem a Tiéd...” abban a pillanatban kipattantak az odáig keményen lezárt vágyrügyeim: egyszerre virágozni kezdett körülöttem minden.

E nélkül ezt a könyvet meg se tudnám írni.

Felfedeztem még valamit.

Azt hiszem, ez volt a sorsom által vállalt hosszú kudarcorozat eredménye.

Hogy a külső elismerés csak akkor érkezhetsz el hozzám, *ha már nem lesz fontos neked.*

Ha azt mondom: megtettem, köszönöm – a többi nem lényeges.

Ha képes leszek minden művem, mint Ábrahám a fiát, Izsákot, letenni egy láthatatlan áldozati oltárra: én lemondtam róla, csináljon vele az Isten, amit akar.

Az övé.

A tapasztalás jelentősége

Térjünk vissza egy pillanatra a karácsonyhoz!

Jézus megszületett.

A fény végre megjelent a világban.

De a történetnek itt nem lett vége. Most jött csak a neheze.

Azonnal menekülni kellett a babával, mert hírért vette a szorongó zsarnok, és csecsemők ezreit gyilkoltatta meg. A boldog anyából egyetlen idilli pillanat után sorsüldözött asszony lett.

Az advent azt az ősi tudást is jelenti, hogy *a Fénnyel együtt szüntelen harc is születik.*

Nem akarok a várakozás vallásos részénél sokat időzni, de ha már belekezdünk, elmondom, hogy végső – vagyis eszkatológikus – értelemben az Úrjövét, vagyis a Végső Beteljesedés, az *utolsó ítélet* lesz.

Amikor Krisztus másodszor is eljön ítélni élőket és holtakat.
Addig az ember vár és vár...

Hiába lett az idők során ateista és materialista és racionalista, sőt bármilyen „ista”: a nyugati ember szüntelen várakozásban él.

Az Istent elfelejtheti, a vallást is – de sohasem felejtheti el lélekének azt a dinamikáját, mely lényét a mai napig meghatározza.

Vagyis, hogy vár...
Várunk.

*„Holnap és holnap és holnap: tipegve
Vánszorog létünk a kimért idő
Végső szótagjáig, s tegnapjaink
Csak bolondok utilámpása voltak
A por halálba. Hunyj ki, kurta láng!
Az élet csak egy tűnő árny, csak egy
Szegény ripacs, aki óra hosszat
Dúl-fúl, és elnémul: egy félkegyelmű
Meséje, zengő tombolás, de semmi
Értelme nincs.*

Így mondja Shakespeare Macbethje, Szabó Lőrinc gyönyörű fordításában.

Vagyis áltattuk magunkat; életünk nem volt egyéb, mint az önbecsapások és téveszmék sorozata. Hogy holnap, majd holnap!... És egyetlen holnap sem volt jó... s ezért kénytelenek voltunk mindig egy új holnapot várni...

És az se jó.

A történelmünk is ilyen.

Mindig azt mondtuk, jobb lesz... És jobb lett?

Amikor egy rezsim azt mondja, hogy most már látni az „alagút végét” – abban a pillanatban megbukik.

És jön a következő hatalom, amely ugyanezt mondja, hogy „holnap!”...

A várakozás világtörténelméről a legrosszabb tapasztalataim vannak.

Olyanok beszéltek a várakozásról, akik a megvalósulás érdekében semmit sem tettek, hazug politikusok, örültek, diktátorok és persze tolvajok. A biztató jövőképet úgy lógatták az emberek orra elé, mint agárversenyeken a kolbászt a kutyák orra elé – s ezért kivétel nélkül minden kor előbb-utóbb megbukott – az eszmékből sohasem lett semmi.

(Lásd: Az ember tragédiája.)

Az ideológiák jövőképeivel egyetlen baj van: sohasem valósulnak meg.

Egészen más világot valósítunk meg, mint amelyet tervezünk s hirdetünk. Ne hidd, hogy ez csupán a politikusok ravasz játéka. Nem. Ez magának az embernek a tévedése: a tiéd is, az enyém is. Nem tudjuk, hogy az a mágikus Életképzelet, amely *ténylegesen megvalósul*, jóval mélyebben fekszik bennünk, mint bármilyen vallás vagy ideológia, amelyet eszünkkel és érzése-

inkkel elfogadtunk. Mélyebben, mint a vágyaink, mélyebben, mint a terveink és az elméleteink...

Az, ami valóban megvalósul, *a lelkünk tudattalan mélyéről ered.*

Keveset tudunk róla, *hiszen a földi életünknek éppen az a célja, hogy a láthatatlan lelki tartalmaink láthatóvá váljanak.* Hogy körülnézzünk, mint egy vulkánkitörés után, és lássuk: mi rejtőzött a föld mélyében.

Ha a tudattalanunk legmélyén mohóság él és hatalomszomj, hiába akar valaki akár a legnemesebb szándékával is, mondjuk kommunista, demokrata, buzgó keresztény, esetleg szelíd buddhista lenni, sohasem fog sikerülni neki, sem egyénileg, sem közösségileg, mert a tudatos gondolat megvalósító ereje *ezerszer kisebb*, mint a Tudattalané. Realizálni mindig a Démonod fog (vagy az Angyalod), és nem az elméleteid.

Erről beszélnünk kell, mert rendszerint itt rontjuk el az életünket – anélkül, hogy észrevennénk.

Ez minden „eszményre” vonatkozik, a politikai eszményekre éppúgy, mint a vallásokéra.

Hiába mondja, sőt gondolja valaki azt, hogy ő keresztény, ha a lelke mélyén nem a Krisztus-tudat működik. Élete merő hazugság lesz. És a világ, amit teremt, köszönő viszonyban sem lesz a jézusi eszményekkel.

Nem lesz benne szeretet.

Éppen ellenkezőleg: embermegvetés, fulladt vagy nyílt gyűlölet, inkvizíció, gyarmatosítás, birtoklás és önhittség lesz belőle. Nincs nagyobb baj, mint ha önmagadat „jó embernek” hiszed, mert ez azt jelenti, hogy mindent a szőnyeg alá söpörtél.

Sorsunk abból lesz, amit a szőnyeg alá söprünk.

Fontos tudni, hogy *ami megvalósul, lényed magjából ered*. De hogy ott mi rejlik, azt rendszerint csak utólag tudod meg, ha már megvalósult.

Akkor ugyanis már tapasztalni.

Előtte nem, mert önismereted nem lát oda.

S ha utólag azt tapasztaljuk, hogy szörnyet szültünk, tudnunk kell, hogy azt senki sem rejtette lelki méhünkbe; az a mi saját szörnyünk volt. Most legalább kint van, meg lehet nézni. Olyan füle s olyan farka van, ami hasonlít ránk. De lehet természetesen szelíd tündér is, ha ott mélyen a valódi szelídség képzete élt.

Ez egyébként a földi lét isteni oka, hogy ami belül rejtve van, azt kívül is látni lehessen – és főleg megtapasztalni.

Csodás magyar nyelvünk, látod, a Tapasztalást a Tapintással, a Tapogatással, vagyis a legérzékibb élménnyel rokonítja.

Hozzá kell érned. Meg kell tapogatnod.

Szoktuk mondani: „Olyan hülye vagy, hogy az már fáj!” Erről van szó! Nemcsak a hülyeségnek, de minden szenvedélyünknek, hiúságunknak, önzésünknek van egy olyan foka, ami már „fáj”. És csakis ebből tanulunk, semmi másból! Betegségünk is ezért tanít – ha megértjük, mit üzen. Vagyis az érzéki élményből okulunk igazán, meg a földi történésekből – amikor a láthatatlan benső valóságunk megfogható, sajgó vagy kéjes tapasztalattá válik – az élményeket ilyenkor tapintani lehet.

Ez a Tapasztalás csakis a földi síkon lehetséges – a szellemi világban nem.

Anyám, aki egyébként nagyon szeretett élni, azt mondta, azért születünk ide a földre, s vállalunk halandó testet és nehéz sorsot,

„Mert a Mindenségben itt a földszinten van a bérelszámolás.”

Mókuslélektan

Az ősi időfogalom nem azt kérdezte az időtől, hogy *mennyi*, hanem azt, hogy *milyen*.

Mindennek ideje volt: a születésnek, a meghalásnak, az ültetésnek, az aratásnak, a betegségnek, a gyógyításnak, a sírásnak és a nevetésnek, a megőrzésnek és az elvesztésnek...

A *Jóskönyv*ben hosszan idézem a Biblia szövegét.

Az, hogy én *milyen* időben születtem erre a világra, megfelelésben van azzal, hogy *milyen* ember vagyok. Ez az asztrológia alapja.

Sejtjük ezt már éntelen, pici csecsemőkorunkban is, amikor még az időtlenséghez közel élünk, s csak azt érzékeljük, hogy van *éhes* idő és *jóllakott* idő, *álmos* idő és *éber* idő... Csak anyánk számolja az életünket, s mondja: „Az én picim reggel kilenckor és délután fél háromkor szopik, és este fél nyolckor jön el az elalvás ideje...”

Idő ugyanis csak a földi dimenzióban van, és jól teszi a mama, ha itt a napjárás szerint tagolja a pici életét, mert segít neki hozzászokni ehhez a világhoz.

Ahogy kialakul lelkünkben a mindenségtől különvált egotudatunk, úgy lesz a lebegő Lét helyett szorongó életünk. Ezzel együtt nő a türelmetlenségünk is... Akiben az ego átveszi a hatalmat, annak nincs már „ráérő ideje”. Gyorsan kell neki minden, mert félő, hogy mire beteljesedik a vágya, nem találja őt életben... Leteszik végre a várva várt csomagot, de nem lesz, aki átvegye.

Siralomházban egy lottó ötösnek nemigen tudunk örülni. Még akkor sem, ha a Joker számunk is nyert.

Minél zártabb és keményebb az ego, annál inkább retteg az elmúlástól. És annál gyorsabban múlik számára az idő.

A mozdulatlan középpont elhagyásának ez a természete: biztos megfigyelted, hogy az örvény a széle felé egyre gyorsabban és szédültebben forog.

A nyugati ember manapság egy eszelős sebességgel forgó *mókuskerékben* él. Ő hajtja, és abban bízik, hogy előbb-utóbb majd csak a tetejére kerül.

De mindig az alját tapossa. Csak a kerék fordul a talpa alá, neki nem sikerül följutnia.

A hinduk úgy hívják ezt az önmagunkat utolérni nem tudó körforgást, hogy *szamszára*.

Ez az életnek, a születésnek és a halálnak a kereke. Az ősi hagyomány egyik alapfogalma.

Ha az örökkévalóságból az időbe lépsz, máris a mulandóság kerekén forogsz... Kitavaszkodsz, kibomlik virágod, elhervadsz, meghalsz, magod újra csírázik, kibukkan, kitavaszkodsz, virágod kibomlik, elhervadsz... satöbbi satöbbi.

Az embernél ez a folyamat lelki célokkal is telítődik: pörgetjük a kereket abban a mulatságos tévhitben, hogy fölfelé megyünk – úgy hívjuk: „fejlődés” – de csak egy helyben futunk, s körülöttünk hol kivilágosodik, hol besötétedik.

A létkerék pedig egyre gyorsabban forog.

Mostanában már olyan gyorsan hajtjuk, hogy elszédülünk tőle.

Tántorgunk, szédülünk, véres a talpunk.

Ezt nevezzük „felgyorsult élet”-nek. Abban a tévhitben tartjuk magunkat, hogy ha nagyon rohanunk, olyan eszeveszett sebességgel, hogy az arcunk eltorzul a süvítő ellenszélből, akkor – ha nehezen is, de – végre a kerék tetejére érünk.

Valaha az évszázadokat, ma már a napokat számoljuk.

Tíz percet késtél – és milliókat buktál a tőzsdén.

„Versenyszférában” élünk, „növekedésről”, „hajtásról” beszélünk – a ráérő idő elfogyott.

Mondjuk is, hogy *pörgős* életet élünk, „rohanunk”, „kavarunk” – mintha sejtenénk a hindu létkerék szimbólumát.

Mókusok vagyunk.

De hogy hová futunk s miért? Erre nincs felelet.

A mai embernek nincs ideje.

Elfogyott.

A mókuslélektant feltétlenül meg kell ismerned, mivel Mókus-korban élünk, és mókusok vagyunk.

A taoista bölcsek azt mondták: a Lét titka nem a kerék tetején, hanem a mozdulatlan közepében van.

Ott lakik a Mozgató.

Vagyis lényünk közepén, szellemi valónk szívében örök béke van.

Nyugalom.

Most is.

Benned is... bennem is.

Csak nem éljük át.

Minél távolabb kerülünk tőle – vagyis lényünk magjától –, annál gyorsabban rohanunk. A kerék peremén már olyan eszeveszett a forgás, hogy szinte kirepülnek a fogaink.

Minél távolabb élsz a benned lakó Istentől, annál gyorsabban kell futni.

De ki forgatja a kereket?

Te magad.

Mert ahogy a centrumból kilépsz – máris forogsz.

Márpedig kilépsz, mert az élet szétpörgésből áll – az örvény a teremtéssel együtt született, amikor szikraként kipattantál a centrumból, s azóta forogsz a centripetális és centrifugális erők táncában.

A centrumban – léted szívében – csend van.

Időtlenség.

Oda visszatalálni csakis meditatív állapotban lehet. Nem könnyű, mert olyan, mintha egy hurrikán „szemét” keresnéd – ha rátalálsz, megéled, hogy az örvény közepén teljes nyugalom van.

De ahogy távolodsz tőle, egyre zaklatottabb, hajsoltabb leszel, és fogy az időd.

Mi készíti bennem a mókust rohanásra?

Ráadásul egyre úzótebb rohanásra?

Egyetlen mondattal lehet rá válaszolni.

Mert elvesztettem az aranykori boldogságomat.

És keresem.

Elkezdlek futni, mert sehol sem jó, és azt hiszem, hogy a jövőben majd jó lesz. Ha üldözöm, előbb-utóbb elkapom valahol a Célt, s akkor megnyugszom s boldog leszek. De ez sohasem történik meg. Elérem, amit akarok – s rájövök, hogy „nem az”. Sorozatos csalódások érnek, s mivel a jelenemmel mindig elégedetlen vagyok – rohanok a jövőbe.

Majd ott!

Az irodalom ezt a jelenséget a fausti ember tragédiájának nevezi.

Madách is annak nevezi, *az ember tragédiájának*, hiszen mi másról szól ez a nagy mű, mint hogy Ádám és Éva kiestek a paradicsomi „középpont” időtlen nyugalmából, ahol „*Óh, élni, élni mily édes, mily szép!*” belezuhantak a földi lét keserves mulandóságába. Ádám új és új történelmi eszméket álmodik. Egyik nagyobb kudarc, mint a másik, s ő „megtört szívvel” a jövőbe menekül, míg végül arra kéri szellemi vezetőjét, Lucifert:

*Vezess jövőmből a jelenbe vissza,
Ne lássam többé ádáz sorsomat:
A hasztalan harcot.*

És fölébred. De ez sem segít, és Istennel dacolva eljut a szakadékhoz; öngyilkos akar lenni.

Ez valóban tragikus.

Akarsz komédiát látni benne?

Nézd így:

Valaki kívül keresi azt, ami benne van (mint egy szórakozott nagypapa, aki a szemüvegét keresi, ami az orrán van), s mivel nem találja, egyre vadabbul rohan s mindent föltúr. Minden tippje rossz. S eszébe sem jut, pedig számtalanszor megmondták neki, hogy amit keres, az nem előtte van – hanem a saját szívében.

A saját túlhajszolt, lázadó szívében.

Ott roppant össze valaha az édeni lét boldogsága, de oda visszatalálni nem lehet, mert az „Úr kerubokkal őrizteti”.

A lét nagy misztériuma ez. Az is, hogy minél távolabb a középpont – annál eszelősebb a pörgés.

Ezen nevetni is lehetne, ha nem élném s érezném, hogy gyakran sorspánikba kerülök – mert egy olyan világ gyermeke vagyok, mely minden értelmét elvesztve rohan.

A pánik az önelvesztéstől való rettegés.

Ahhoz súlyos baj kell, rendszerint kéz- és lábtörés, vagy más komoly sorcsapás, betegség vagy baleset, hogy leálljak végre, és normális emberritmusra éljem az életemet. A nagyon fontos dolgokat rendszerint a kórházban beszéljük meg, a traumatológián, mert ott végre van figyelmünk egymásra: nem rohanunk.

Ma is nosztalgiával emlékszem azokra a boldog hónapokra, amikor medencegipszben araszolgattam az utcán a megálló felé. Derűsen. Békésen. Komótosan. Egyáltalán nem zavart, ha láttam, hogy elmegy az orrom előtt a villamos. Akkor még tudtam, hogy az „nem az én villamosom” volt. Az „én villamosom” a következő villamos volt: az sohasem ment el.

De ahogy meggyógyultam: futni kezdtem, s átkoztam a vezetőt, ha nem várt meg.

A mókus sohasem lehet boldog. Nem tud megérkezni, mert ha megérkezik valahová, nem találja ott, amit igazán várt, és máris rohan tovább.

Boldogság, harmónia, békesség, szeretet, elégedettség – ezek csak szép szavak, melyek a mókus lelki szemei előtt lebegnek, valójában, amit keres, az Önmaga.

Oda azonban – maga felé – nem lát.

Mert az belül és középen van.

Szemét fölfelé fordítja: majd ott! Majd a kerék tetején, a csúson mindent elér és boldog lesz végre, de mivel mindig odalent tapos, és ha csak egy kicsit följebb tipor, máris visszabilen alulra, azt hiszi, a kudarc attól van, hogy *nem fut elég gyorsan*.

Ez a komédia poénja.

Minél céltalanabb az élete valakinek, annál inkább „hajt”.

Ez a Mókus-szótár főszava.

„Hajtunk.”

„Pörgünk.”

„Növekszünk.”

„Versenyszférában élünk.”

A Mókus nem ér rá élni.

Meghal – és nem veszi észre!

Ez nem tréfa. Szellemi látók mondják, hogy aki ilyen eszelős hajszából zuhan át a „másvilágra”, rendszerint hirtelen halállal, az odaát még rohan tovább, még hajtja a tempó, a ritmus. Az űzött lélek átviszi magával az űzöttségét, mert ez a megkergült állapot a lelkében is csillapíthatatlan rezgéssé vált, s csak nagyon nehezen lehet megnyugtatni: „Most már lazíts, pajtás, ereszd el magad – meghaltál, és itt már nincs idő.”

A versenyfutók se tudnak leállni a célban – futnak még tovább. Nemcsak a lábuk rohan, nemcsak a felspannolt idegzetük, de a lelkük is fut még, belül. Vagyis nemcsak a fizikumnak – a lábnak, az inaknak, az ereknek, a szívnek és az idegeknek –, de a léleknek is kényszere még ez a tovább futás.

A hitet, a fanatikusán vicsorgó akaratot is le kell állítani, mert az a lélekből eredt.

Nehéz megállni egy olyan embernek, aki ha meghal is, rohan tovább.

Életében egyszer, kétszer, kifulladásra, sőt kidögölve belehull a mókus a kerék középpontjába. És váratlanul megéli a boldogságot. „Jé, itt béke van!”... De maradni nem tud, mert ott nem történik semmi. Egy mókus a békében nyugtalan lesz. Lába még ál-mában is rángatózik, azt álmodja, hogy most is rohan.

Futás közben elfelejti félelmét.

Ilyenkor ugyanis nem ér rá félni, nem ér rá depressziósnak lenni; mint aki „be van löve” fut tovább; egyik ügyből a másikba menekül, azzal áztatva magát, ha egyszer eléri végre a célját, megáll, és visszamenőleg elkezd majd élni.

Csak hogy ilyen „beérkezés” nem létezik, mert a Mókus célja maga a rohanás.

A nyugdíj a mókus tragédiája, mert önmagát csakis loholás közben tudja megélni.

Mahatma Gandhi, aki sokat élt Nyugaton, azt mondja, a legdöbbenetesebb élménye az volt, hogy a nyugati ember a magányosságot – ami a keletiek kedvenc időtöltése – egyszerűen nem bírja elviselni.

Az ego természetéhez tartozik, hogy nincs örökkévalósága, csak múló ideje – s ezért rohannia kell.

Az újkor egyik nagy filozófusa, azt hiszem, Pascal, úgy határozza meg a boldogságot, hogy az nem egy beteljesült, békés állapot, hanem *tágulásélmény*. Pascal úgy látta, hogy boldogságunk nem statikus, hanem dinamikus folyamat: akkor vagyunk

boldogok, ha tágulunk, mint a lufik. Növekedés, hízás, áramlás közben. „Flow” – ahogy mondja a modern tudományos elmélet. Amink van, nem tesz boldoggá. Csak amikor lelkünk hasonlítani kezd egy multinacionális nagyvállalathoz, és érezzük, hogy növekszik, még, még, Még!...

A világ mostanában olyan eszeveszett sebességre kapcsolt, hogy egy régebbi korból érkezett embertársunk kiszédülne belőle.

Arany János nem merne átmenni egy forgalmas pesti utcán. Állna a járda szélén rémülten, mint egy másik bolygóról érkezett lény. A csizmáját sem merné letenni az útra. Ő, aki gyalogszerrel járt, s nem omnibuszon, és versbe szedte a sérelmét, amikor egy lovaskocsi sarat vert rá, iszonyodva állna a dübörgő vasszörnyetegek torlódásában, melyek számtalan embert tesznek nyomorékká.

A közlekedési világháborúban sok ember esik el naponta.

Nem tudom, vezetsz-e kocsit, de magam is tapasztalom, hogy egy életmentő mozdulatra, mondjuk egy zöld lámpa nélküli kikapcsolódáshoz valamikor tíz másodpercem volt; ma csak egyetlen pillanatom maradt.

Kegyelmet kell kérni a főúton haladó vezetőktől, amit rendszerint nem adnak, mert ők is mókusok: rohannak.

A mókus nem ér rá udvariaskodni, mert nem ér oda...

Egyáltalán, az illem egy bizonyos sebességhatáron túl egyszerűen lehetetlen. Előreengedni valakit csak akkor lehet, ha van időm – ha nincs, át kell gázolnom rajta.

Most, hogy erről beszélgetünk, jut eszembe, hogy valaha tánc- és illemórák voltak. Emlékszel? Ma már csak tánctanfolyamok vannak. Az illem lemaradt. Erre már nincs idő, és igény sincs.

A táncban ez nem is olyan nagy baj, de egy munkahelyen, egy iskolában, de főleg egy családban vagy egy párkapcsolatban már tragédia.

Nem csak az öregember lassult le – maga az élet ijesztően felgyorsult körülötte.

A múlt század elején, ha beléptél dolgozni egy közhivatalba, tudtad, hogy az évek során milyen előmenetelre számíthatsz, és mikor mehetsz majd nyugdíjba.

Ma öt nap után kirúghatnak.

A természetnek, így az emberi életnek is megvan a maga üteme. Üteme van a szívdobbanásnak, a pulzusnak, a normális légzétvételnek, a magzat kialakulásának.

Az Isten ezt gyárilag beállította.

Ma a legtöbb szív összevissza kalimpál, s a tüdőnk zavaros érzelmektől feldúlva zihál.

Tudjuk, hogy az örvény a szélén pörög a leggyorsabban – mi most az örvény szélén állunk.

Nincs megállás.

Talán csak akkor, ha a mókusénünk elájul.

Ezért szeretünk inni, ezért szokunk rá egyre többen a kábítószerekre, mert ilyenkor összeakadnak a lábaink és kábán leesünk a kerék aljára. És ott végre édes nyál csurran ki a szánk-ból, mint az alvó babákból; csendesen ringatózunk, feszültség, hajsza nélkül.

Sajnos értelem nélkül is.

A magyar „eszméletvesztés” szónak van egy másik, rokon értelmű jelentése is. Nemcsak ájultságot jelent, hanem azt is, hogy ilyenkor nemcsak eszméletünk, de „eszméink” sincsenek már.

Bennünket már semmiféle „eszmék” és „eszmények” nem vezetnek, s ha igen, azokat jobb elveszíteni.

Azok téveszmék. Vagy csak papíron létező áleszmék (pl. „kommunizmus” vagy „demokrácia”).

Tudom, hogy ezzel semmi újat nem mondtam neked.

Csak azért írtam le, hogy lássuk mindketten: amit élünk, az nem természetes. Magamnak is összegeztem a helyzetet, mert így, amikor visszanéz a papírról az életem, azonnal fölismerem, hogy ez örület! Amikor élem: nem. Mert megszoktam. Amit az ember él, ahhoz hozzászokik és természetesnek tartja még akkor is, ha kellemetlen.

„Ilyen az élet!” – legyintünk.

Nem ilyen.

Ilyen csak a bolondok élete.

Az idő folyamában

A védikus hagyomány úgy tartja, hogy amikor Örökkévaló Szellemünk (*Atman*) kilép önmagából, egy személyes én-t formál (*ahamkara*), ez belekerül a létesülés örvényébe (*szamszára*). És elkezdi körbeforgását, körülbelül úgy, ahogy néhány krisnás képen látni: alulról, a sötét föld irányából megszületik egy kis csecsemő, baba, kisgyerek, majd kamasz, aztán felnőtt lesz belőle – érett férfi vagy nő –, aztán öregedni kezd, öszülni, ráncosodni, háta meggörnyed, összemegy, már bottal jár – végül behanyatlik abba a földbe, ahonnan valaha született.

De a folyamatnak nincs vége, mert újra születik, más énnel, más sorssal; megint újszülött, csecsemő, gyerek, kamasz... s így tovább...

Ezt a karma törvénye irányítja.

Az, hogy „fejlődünk”, az ősi szemlélettől idegen gondolat. Ezért, ha visszanezel a keleti hagyományok múltjába, az idő ott állni látszik. Ahol ebből az életfelfogásból megőriztek még valamit, ma is azt látod, hogy az emberek ugyanolyan ruhában járnak, mint ősök – nincs divat –, ugyanolyan ekével szántanak, mint az ősapáik.

Egy buddhista szerzetes épp úgy öltözik, mint Buddha; Krisna hívei hatezer éves divatot követnek, és ha feltámadna Péter apostol, és betoppanna közénk, mondjuk a bazilikába egy római katolikus szentmisére, azt hinnénk, hogy egy beduin tevépásztor érkezett közénk, ő pedig azt, hogy valami elegáns jelmezbálba csöppent. Nem is sejtené, hogy itt keresztény szertartás folyik. A vallási hagyomány ugyanis csak jóval később alakult ki,

mint a barlangokba rejtőző, szegény őskeresztény gyülekezetek hitvilága. Az egyház „színházi” külsőségeiben nem az evangéliumi, hanem egy sok évszázaddal későbbi kor divatját merevítette állóképpé. Csak rajtunk, a padosorokban ülő, plázákból és butikokból öltözött híveken látni, hogy nem 1200-ban vagy 1500-ban járunk – a papokon nem.

A vallások legnagyobb gondja, hogy bár a metafizikai gyökereink időtlen, a hitvilág, amely ebből született, már korántsem az. Minden vallás megoldhatatlan feladata az ősi hagyomány őrzésének és a „társadalmi fejlődés”-nek az összeegyeztetése.

Jézus a példabeszédeit egy földművelésből s állattenyésztésből élő népnek mondta. Egy mai gyerek lehet hogy sohasem látott még bárányt, hacsak nem az állatkertben; hogy milyen egy pásztor élete, csak elképzelni tudja. A kétezer évvel ezelőtti kor társadalmi világa számunkra már csak meseként élhető át. Ha nem álmodjuk vissza magunkat a múltba, fogalmunk sem lesz – hogy csak egy hirtelen kiragadott példát mondjak – mit jelent az, hogy *Jézus egy szamárcsikó hátán ügetett be Jeruzsálembe.*

Még csak nem is számaron, hanem egy kis csikón.

Képzeld el!

Az ősi hagyomány és a jelen közötti feszültséget állandóan érzem a színházban. Számunkra ugyanis mindennapos feladat, hogy a régít – akár egy ógörög tragédiát vagy Shakespeare-t – a mai közönség ízlés- és tudatvilágához közel kell vinni.

Vagyis megtalálni azt a pontot, ahol az Örökérvényű a Jelennel találkozik.

Megmutatni, hogy Oidipusz király, Hamlet, Lear vagy akár Molnár Ferenc Lilioma hol kortársunk is egyben. Mint egy szív-

műtéttel, ki kell emelni őket abból a régi gazdatestből, amely saját kora gondolat- és érzésvilágát hordozza, s úgy beleoperálni egy mai szervezetbe, mely ennek a posztmodern, atomkori életünknek a világát éli, hogy a mű életben maradjon.

Ritkán sikerül egy ilyen szívátültetés.

Attól ugyanis, hogy III. Richárd motorkerékpáron jár, s közben azt kiáltja, hogy „Országomat egy lóért!”, még nem lesz egy előadás sem korszerű, sem hagyományőrző, hanem csak röhejes. De például egy Leonardo vagy egy Raffaello látomásában olyan szervesen tudott találkozni az Anyaság örök misztériuma a művész reneszánszkori tapasztalataival, hogy Szűz Máriát – ahogy azóta nevezzük, a „Madonnát” –, aki valójában egy két évezreddel ezelőtt élt Mirjam nevű, többgyermekes zsidó asszony volt, a mai napig úgy képzeljük, mint egy észak-olaszországi bájos parasztlányt vagy hercegnőt, aki e zsenik modellje vagy talán szeretője volt.

Meglátták Máriát a saját szerelmükben. S mivel ezek a lángelmék mítoszteremtő erővel rendelkeztek, az „anyaszeretet” örök érzésvilágát beöltöztették koruk divatos ruháiba, selymekbe, bársonyokba, izzó vörösökbe, bíborokba, kékekbe, aranyakba.

Bélyeget az elménkre mindig az a korszak üt, amelyben egy eszme társadalmilag virágjában volt. A katolikus világ számára ez a középkor, és részben talán a reneszánsz lehetett.

Megdöbbennénk, ha a Holt-tengeri tekercsekkel együtt megtaláltuk volna Szűz Mária (Mirjam) hiteles arcmását. A sok évszázad indulatainak hatására még azt sem szívesen képzeljük el, hogy egy göndör, fekete hajú s tán hízásra hajlamos zsidó nő volt,

és lehet, hogy mezítláb vagy koszos saruban menekült Egyiptomba, durva anyagból szőtt, homokszínű köpenyben.

Micsoda selymekben, bársonyokban repül a mennybe az oltárképeken!

A metszéspontok megtalálása a legnehezebb művészi feladat. Gyanúm, hogy ez csak a zseniknek sikerül. Ehhez ugyanis mindkét világban – az Örökben és a Mostban – teljes egészében jelen kell lenni, s csak ezután lehet vállalkozni a „fordításra”.

Ez igen nehéz.

Elképzelhető ugyanis, hogy Jézus Krisztus második eljövetele nem egy kozmikus méretű, angyalokkal és arkangyalokkal kísért égi vízióban történik majd, s nem is olyan látványosan, ahogy Michelangelo vad látomásában a Sixtus-kápolna falán megjelent, hanem mondjuk fölszáll a metróra a Deák térnél, s leül melléd egy kopott aktatáskával s letaposott sarkú poros, fekete cipőben.

Körülbelül ezt jelentette valaha, hogy számárcsikóval érkezett Jeruzsálembe.

De ezt megálmodni egy művésznek úgy, hogy ne legyen nevetéses, csak akkor lehet, ha tisztában van a valódi Krisztus-tudattal, s bele tudja helyezni a mi rohanó, szürke, hétköznapi világunkba. Nem könnyű, mert a mai világ kiveti magából a valódi Jézust – úgy járna, mint Dosztojevszkij Nagy inkvizítor című regénybetétyében, ahol visszaküldik őt a mennybe.

Pesten senki észre sem venné; leszállna a végállomásnál.

Ez a legvalószerűbb.

Legkevésbé a vallásos emberek ismernék föl – mert ők imádatuk égre néző, ájtatos pátozával sokkal fenségesebb jelenséget

várnak – hasonlóan az egykori zsidókhoz, akik az ács egyszerű fiában nem ismerték föl a Messiást.

Az Isten ugyanis emberi szemnek észrevehetetlen.

Egyszer élünk?

A keleti hagyomány azt mondja, hogy a mókuserék számtalan inkarnáción keresztül pörög velünk. Szellemünk visszavisszatér. Új ént, új szerepet vesz magára, és eljátssza a reménykedő és reményvesztett mókus szerepét.

A reinkarnáció eszméje – leszámítva néhány, a „hivatalosak” által sohasem szeretett kabbalista szöveget – nem volt a zsidó és később a keresztény vallás bölcséletének lényege. Egy későbbi zsinat ki is iktatta az egyházi hagyományokból, így csak nyomokban maradhatott az evangéliumi szövegekben.

Abban a pillanatban, amikor az „Egyszer élünk” hitté vált az emberekben, a vallás *türelmetlen* lett. Ez a baj. Nem is lehetett más, hiszen amit az Isten kér, hogy legyünk tökéletesek, azt egyetlen életen belül lehetetlen elérni. Sokféle lélek van, sokféle szellemi színvonal, az együgyűtől a lángelméig, a primitívtől a magasrendűig, a bamba állatembertől a magasztos szentig. És hányféle élet! Néha kétnapos, néha százéves! – ha a szellemünknek csak ez az *egyetlen egy villanásnyi lehetősége van*, akkor itt valóban rohanni kell – esélye sincs megérni.

A reinkarnáció kiiktatásával együtt természetesen a karma fogalma is megszűnt. A tett, a felelősség, a megtapasztalás és maga az igazságos emberi sors fogalma is teljesen homályossá és értelmetlenné vált.

Ha az a hited, hogy csak egyetlen életed van, akkor egy nagyon igazságtalan Istent kell elképzelned. Szeszélyes Hatalmat, aki vaktában büntet és jutalmaz; vén gazembereket támogat és fiatal életeteket könyörtelenül eltipor; a jókat szenvedésre ítéli, a méltatlanokat megjutalmazza – ahhoz, hogy ebben higgy, nem szabad gondolkodnod egy Tökéletes Intelligencia felől.

A Jób könyvét, a Biblia nyugtalanító remekművét, mely erről szól, csakis olyan kultúrában írhatták, mely az őshagyományt nem ismerte, s így az Értelem és Hit – a Logosz és a Pisztisz – egymással drámai módon szembe került.

De a világ is értelmetlenné válik: miért ad az Örökkévaló az anyagvilágnak és a természetnek sokmilliárd évet, szellemi teremtményének pedig, akit „saját képére és hasonlatosságára teremtett”, csupán egyetlen pillanatnyi lehetőséget? És ebben az egyetlen pillanatban is, micsoda egyenlőtlenség!

Maga Pál apostol is „türelmetlen” ember volt, saját sorsát a célba rohanó versenyfutóéhoz hasonlítja. Az egyház története is hosszú időre a türelmetlenség története lett.

Ezért történhetett sajnos a „tűzzel-vassal” térítés.

Mindezt csak azért mondom el, mert az *időpánik* akkor is bennünk van, ha már egyáltalán nem vagyunk vallásosak, sőt már dédapáink sem voltak azok.

Ez a mi kollektív pszichénkben van.

Az ateisták is rohannak, a materialisták is rohannak és a racionalisták is rohannak.

A fasizmus „villámháború”-ról beszélt.

És a kommunizmus is – mintha érezte volna, hogy az egész-
ből nem lesz semmi – rohant. Sztahanovista munkaversenyben
állt, számolták, hány darab téglát tesznek le naponta, hány da-
rab csavart és dűznit marnak és esztergálnak, arról nem is szól-
va, hogy állandóan és rendkívül erőszakosan agitáltak – míg vé-
gül az egész rendszer csendesen kimúlt végelgyengülésben,
anélkül, hogy a célszagot bárki is látta volna valaha.

A mókus megáll?

A nyugalom titka a kerék középpontjában van.

Ami nem mozog.

Ott van az ember igazi valója.

Kínában ezt úgy hívják: *Csung Jung* – A Mozdulatlan Közép.

Itt nyugalom van.

Ez él mindenkinek – a te szívednek is – a közepében.

Ha ujjaddal önmagadra mutatsz, s azt mondod: „én” – erre a
pontra mutatsz.

Mi, nyugatiak imádkozunk. Az ég felé, ahol a láthatatlan Is-
tent elképzeljük, vagy ha befelé, akkor is Valakihez szólunk, aki
nem én, hanem Te.

Valaki „máshoz” imádkozunk.

A keletiek főleg meditálnak.

A meditáció nem valakihez szól, hanem magában hallgat.
Önelfelejtés.

A „mókustól” való megszabadulás művészete.

Lelked mélyén – Isten országában – most is béke van, csak
nem tudod megtalálni.

Ezt tanítják az ősi keleti hagyományok.

Ha el akarod érnei, nem várakozni kell a jövőre, hanem megélni a jelent.

Eckhart Tolle, aki ennek a keleti szemléletnek az átélt tanítója, így ír:

„Életed mekkora hányadát töltöd várakozással? Én például a postán, a közlekedési dugóban, valakinek a megérkezésére való várakozást »kisléptékű várakozás«-nak nevezem. A következő, a nyaralásra, a jobb munkára, a gyerekek felnevelésére, egy igazán értékes párkapcsolatra, a megvilágosodásra való várakozást pedig »nagyléptékű várakozás«-nak. Nem ritka az olyan ember, aki egész életében arra vár, hogy elkezdjen végre élni... A várakozás: elmeállapot. Azt jelenti, hogy jövőt akarok s a jelent nem. Nem kell, amid van, hanem arra áhítazol, amid nincs... Minden várakozással tudattalanul konfliktust teremtasz a nem kívánt Itt és Most és az áhított, kivetített jövő között...”

Majd hozzáteszi:

Mondj le a várakozás elmeállapotáról! Amikor azon kapod magad, hogy belecsúszol a várakozásba, pattanj ki belőle. Lépj bele a jelen pillanatba. Csak legyél, és élvezd a létezést!... És ha legközelebb valaki azt mondja: »Elnézést, hogy megvárakoztattalak!« ezt felelheted: »Semmi baj. Nem várakoztam. Csak álltam itt, és jól éreztem magam.«”

(Dr. Domján László fordítása)

Tolle mai szavakkal mondja el a történelem előtti korok bölcsességét.

Így élt Ádám és Éva az édenkertben.

És ilyen állapotba tér vissza a meditáló jógi vagy zen szerzetes.

A nagy tradíciók az utolsó pillanatig őrizték magukban ezt az inaktív békességet, a teaivásnak, a virágrendezésnek vagy akár a hétköznapi életrendnek ezt a tudatosan lelassított nyugalomkultuszát, amelynek lényege nem a valahová jutás volt – hanem a hazatalálás. A meditáció nem a papok privilégiuma volt, hanem az egyszerű embereké is: hozzá tartozott az életrendhez.

Régebben még én is tapasztaltam, ha városból falura mentem, hogy kiléptem a hajszából, és egy eseménytelenebb, időtlenebb állapotba kerültem.

Pár lépést tettem csak visszafelé az időben, a nagyapám koráig, és megéreztem valamit az aranykor illatából...

Ez vonzott és taszított is.

Nem bírtam ki sokáig.

Ott még, falun, a természetben éltek, s azt nem lehetett siettetni.

(Ma már sajnos lehet.)

A lovakat nem lehetett „fölturbózní”, patájuk ősi lóritmust kopogott. Ma a békés klaffogás helyett a feltört gépkocsik fájdalmas halálsikolya hallatszik; kifosztott házaink éppúgy tudnak jajveszékelni, mint az emberek.

A Védák, ha egyáltalán az időről írnak, sokmilliárd éves teremtetési ciklusokról beszélnek, melyeknek lényege nemcsak a fokozatos elsötétedés – *ami a forrástól távolodik, szennyeződik!*

–, hanem az egyre sebesebb örvénylés is. Az Aranykor hosszú volt, végtelennek tűnt, mert szinte nem volt még Idő: az Ezüstkor lassú, a Vaskor pedig rövid.

Az utolsó korszak, amelyben jelenleg élünk, csak egy villanás, igen hamar lefut. Bár hogy valami lassú-e vagy gyors, szubjektív kérdés is – a rohanó mókusnak a naptári száz esztendő sokkal rövidebb, mint egy régi embernek huszonöt év. A mai ember a halála pillanatában döbben rá, hogy elfelejtett élni.

Az ősi Kelet a nyugalomból kultuszt csinált.

A Himalájához, a Gangeszhez, a mongol sztyeppékhez vagy a zenből táplálkozó régi japán kultúrához a nyugalom fogalma tapad.

De hol vagyunk már ettől!

Manapság a Kelet félelmetes ütemben westernizálódik, s eszeveszetten rohan utánunk... Utánunk?... Dehogy! Már jóval előttünk száguld! Ma már Honkongban van „Amerika.”

Győzött a mókus.

Jézus azonban a világdrámának már egy zaklatott, sötét pillanatában érkezett a Földre, s bár tanításai magukba rejtik mindazt, amit a Kelet bölcsei tanítottak, ő már az idő örvényébe lépett emberhez szólt, és szavaiban az idő, sőt az egyre veszedelmesebben sötétedő idő lényeges szerepet kapott.

„Térjetelek meg – mondta –, mert eljött az ideje.”

Szükségét éreztük annak, hogy az időt mérjük, nem azért, hogy a kozmoszhoz és a csillagokhoz igazítsuk az életünket, mint az aztékok vagy az egyiptomiak, hanem azért, mert csak egyetlen reménységünk maradt – hogy a jövőben üdvözülünk.

Megszületett az időszámítás – a nyugati kultúra időszámítása, mely általánossá vált a Földön.

Fontos tudni – mert hozzá tartozik az önismeretünkhöz –, hogy számunkra, akik ebben a kultúrában születünk, mi sem áll távolabb, mint az inaktivitás. („Amíg az én Atyám cselekszik, én is cselekszem.”) Ha friss szemmel olvasod a hegyi beszédet, látod, hogy a krisztusi boldogság nem az evezőit behúzó passzív emberé, hanem a harcos lelkeké. Boldogok csak azok lehetnek, akik vállalják a küzdelmet, az üldöztetést és háborúságot. Nem a „békések” a boldogok, hanem a „békekességteremtők”.

Vagyis béke sincs magától. Magától viszály van és háborúság. A békét meg kell teremteni.

Nagy munkával.

„Ne légy az ügyek intézője!”

Nálunk a nyugati időszámítás Krisztussal kezdődött. Előtte nem volt fontos az Idő.

Egy tudományos kutató minél mélyebbre lép az időszámítást megelőző múltba, annál bizonytalanabb lesz.

Ha Krisztus előtti 600-tól mélyebbre nyúl vissza, már nem tudja pontosan megállapítani, hogy egy mű mikor született; gyakran még azt sem, ki alkotta.

Az éntelenség és az időtlenség ugyanis összefügg.

Csuang Ce-ről körülbelül sejtjük, mikor élt, Kr. e. 369 és 286 között. Művét – ha ugyan ő írta! – csak hat évszázad (!) múlva állították össze.

Egyébként az idő gyorsulására már ez is jellemző. Valaha egy mű hatszáz évet késhetett! Képzeld el! Az evangéliumokat állítólag már Krisztus után hetven vagy száz évvel is leírták, de a sokféle ihletett szövegnek az első kanonizálása, vagyis a sok száz írás közül a mai végleges szöveg csak több mint háromszáz évvel az időszámítás után jött létre.

Hogy érzékeltessem veled a gyorsulást: ez olyan, mintha a Rákóczi szabadságharc minden eszméjét, tanítását, politikumát és történetét csak a mai napon sikerülne végérvényesen megfogalmazni. Képzeld el, hogy csak ma jönne létre mindaz társadalmi formában, amiért II. Rákóczi Ferenc valaha élt, és amit elgondolt. Mintha ma jönne el végre a kuruc-világ.

Az idő felgyorsulásával az elavulási sebesség iszonyúan megnőtt.

Szóval ez a későn leírt *Csuang Ce* mű rólunk szól, mókusemberekről, akik az ő korában is felbukkantak, és javában hajtották már a kereket.

Így ír:

„A mai világban e kis időre érkezettek elmúlása az örömet is elrabolja. Ebből is látható, hogy az effajta öröm semmit sem ér... tótágast álló, ostoba népség mindegyik!”

A „kis időre érkezettek” mi vagyunk, a mókusok.

Ezt üzeni nekünk:

„Ne légy a hírnév bábja, ne légy a tervek kincsestára. Ne légy az ügyek intézője és ne légy az okoskodás mestere! Tes-

*tesítsd meg a végtelent, s nyomtalanul kószálj!... Légy üres!
– ennyi az egész.*

A hajdani Igaz Emberek aludtak, de nem álmodtak, s ébren nem gyötörte őket szorongás. Egyszerű volt az ételük és mély a lélegzetük...

A hajdani Igaz Emberek nem tudták, hogy az életnek örülni, a haláltól pedig rettegni kellene. Megérkeztek – nem vigadtak, eltávoztak – nem búsultak. Könnyedén jöttek és könnyedén mentek. Örültek annak, amit kaptak, és nem gondoltak vele, hogy amikor kell, visszaadják. Szívük felszabadult volt, vonásaik nyugodtak és homlokuk sima...

... tudták, még ha a test számára létezik is rettenet, a szellem sértetlen marad. Hajnali kunyhó a szálláshelye – a halál nem érinti.”

Ha valaki, akinek az élet nem pánikot jelent, és nem „kis időre érkezett”, hanem az óceáni Létnek a folytonosan születő, elmúló és újjászülető tudatában él, a türelmetlenséget nem ismeri.

Manapság az ilyen ember: csoda.

A sorsszerűen elvesztett boldogság

Egyszer láttam egy ilyen csodát.

Írtam már róla, mert életem egyik meghatározó emléke. Azért idézem fel, mert egy ilyen emberi pillanat többet mond minden elméletnél.

A dalai láma orvosa tartott egy előadást a Tétényi úti kórházban.

Másfél órát késett.

Sok idő.

Az első félórában az ember türelmetlen lesz, a másodikban hisztérikus, a harmadikban – ha nem hagyja ott felháborodva az egészet – gyűlöletet érez.

Mire megérkezett a magas rangú buddhista pap, homlokereink pattanásig feszültek az indulatoktól.

Mit képzelsz ez a pasi?! Kinek néz bennünket, akikkel ezt meg lehet tenni?

Leült.

Lassan, gondosan elrendezte testét a széken. Majd a köpenyét is. Egyensúlyba hozta a gerincét, a vállait s a karjait. Még a köpenyének esését, ráncait is eligazította. Olyan lett, mint egy szép szobor. Lassan lélegzett és „mélyen” – ahogy *Csuang-ce* írta.

Teát kért.

Várt, míg elkészül.

Mosolyogva szemlélgetett bennünket. Csak futólag; nem volt még egészen közöttünk. De amikor rám nézett, az volt az érzésem, csakis miattam jött.

Kb. tíz percet teázott. Csendben, szertartásos nyugalommal. Minden mozdulata lassú és pontos volt. Először mutató- és hüvelykujjával megfogta a csésze fülét, átvette, majd két tenyerének kelyhébe ölelte, mintha őrizné a tea melegét. Aztán a szájához emelte a csészét, és félpercenként (csak én számoltam!) kortyolta belőle a teát. Szünetet tartott. Mosolygott. Újra kortyolt, mosolygott. Újra kortyolt, mosolygott. (Tíz percig). Végül, mint

egy némajáték befejezéseként, átnyújtotta az üres csészét a kísé-
rőjének.

Szabályos teaszertartás volt.

Nyugalma szétáradt a teremben, és elmosta a sötét indulato-
kat.

Egy más világból érkezett embert láttam, onnan, ahol nem
volt idő. Abban a tudatban élt, hogy végtelen múltból jött, s vég-
telen jövő áll előtte. Lelki órája évezredekkel számolt. Mozdulata-
inak kimért tempója szabályozta azt a lassúságot, amit egyálta-
lán időnek lehet még hívni.

Mire beszélni kezdett, megállt bennem a mókus.

Szerintem a vérnyomásom is lement.

Életem egyik csodálatos pillanata volt.

Egy varázsló kezébe kerültem, aki nemcsak lenyugtatott, de
lényegesen jobb emberré tett. Kiemelt a zaklatott világomból.
Idehozta a Himalája bölcs nyugalját.

Ha nem csodálkoztam volna azon, hogy viszkető türelmetlen-
ségem csupán egy emberi lényből áradó sugárzással lecsende-
síthető, azt is mondhatnám, hogy boldogság közeli állapotba ju-
tottam.

Amikor később visszakerültem a mókuskerekembe, világossá
vált előttem, hogy az összes világvallás közül miért nem a budd-
hizmus, hanem éppen a zsidó-keresztény vallások hozták létre
nemcsak az időszámítást, hanem azt az életformát is, ami az
egész világot, ma már talán a Himaláját is eluralta, és *nyugati ci-
vilizációnak* nevezünk.

A jelenét a jövőjének fölláldozó ember *egocentrikus lelki
struktúrája kellett ahhoz az óriási kreativitáshoz, mely a modern*

világot megteremtette.

A Himalája nyugalmát őrző buddhizmus vagy a Védák univerzális szelleme nem ismerte a lélek türelmetlenségét.

Így aztán nem ismerte a mai értelemben vett *hatalmas kreativitást* sem!

„Amivel az ember az Ég nyugalmát feldúlja, az a saját aktivitása.”

Így tartja a kínai mondás.

Mi állandó aktivitásban vagyunk. Beleavatkozunk a természetnek az ösztönökhöz és csillagok törvényéhez mért bölcs rendjébe. Főleg a „természet meghódításában” és a „termelőeszközök fejlesztésében” értünk el szédítő eredményeket.

Az egész földgolyót megváltoztattuk.

És egyre vadabbul pörgetjük a történelem kerekét, melynek órája a mi időszámításunkkal indult.

A Kelet sokáig állni látszott. Hitvilágai nem ismerték a vallási türelmetlenséget sem.

Buddhát a brahman papok nemigen szerették – de nem üldözték azzal a türelmetlen, gyilkos indulattal, mint mi a pogányokat.

A felébredést nem lehet siettetni.

Ahogy lemaradni sem lehet róla – a keleti tanítások mögött nincs időpánik, hogy gyorsan térj meg, mert örökké elkárhozol. Aki türelmetlenül várakozik az eredményre – így tartja minden keleti mester –, még nem alkalmas rá.

Nekünk azonban rohanni kell.

A sietség pedig egyre gyorsabb lett, és minél inkább közeledünk egy robbanásszerű végállapothoz, annál eszeveszettebben rohanunk. Önmagát senki sem tudja utolérni, de ebben a vad hajszában egy valami kiderült: hogy *mi van a mi mókus-lelkünkben*.

Elsősorban *csodálatos kreativitás!*

A Föld nem is hasonlít a több ezer évvel ezelőtti bolygónk kékére. Lao-ce a mai Pekingben azt hinné, nem is a Földön jár. Lehet, hogy megfulladna a benzingőzben, vagy elütné egy autó. Ahogy egy városba tévedt kutyát is elüt, akinek sok évmilliós ösztönébe nincs még belekódolva, hogyan kell védekezni egy ilyen villámgyors, érzéketlen gépszörnyeteg ellen.

A technikai civilizáció csodája a jelenével elégedetlen ember teremtőkísérleteivel jött létre.

Amikor a könyvekben olyan tanácsot olvasok, hogy naponta meditálj tíz-tizenöt percet, nevetni kezdek vagy felháborodok.

Komolyan gondolja a szerző, hogy ez így működik?

Hogy egy egész napon át eszeveszetten pörgő elmét tizenöt perc alatt le lehet állítani?

Ez a meditáció?

Hogy közben fél szemmel lesem a vekkert?

No persze, értem én! A szerzők tekintetbe akarják venni mókus-létünk állapotát. Megpróbálnak némi kis józanságot csempészni az örületbe. Azt mondják, azért ez is több mint a semmi. Nem veszik észre, hogy amit tanácsolnak, nemcsak hiteltelen, de nevetséges is. Mintha morált oktattva egy gengszternek azt tanácsolnák, hogy lopjon kevesebbet. Ha naponta csak pár perccel kevesebbet tölt bankrablással, s hetente csak négy-öt ember-

rel kevesebbet öl meg, máris sokat fejlődött, és ha így halad tovább, előbb-utóbb becsületes ember lesz.

* * *

Az ősi kelet bölcsei az egoizmustól és a természet leigázásától az embert vissza akarták tartani.

Sajnos azonban ott voltak a lelkünkben az átvilágítatlan démonok, melyeket legyőzni csak akkor tudunk, ha napfényre kerülnek.

Az ember sorsszerűen hagyja el aranykorát.

Ott kellett hagynunk a nyugalmat és a boldogságot is, mert lényünk gyökerében mégis csak nyugtalanság volt. Önállóvá akarunk lenni, hogy „olyanná váljunk, mint az istenek”.

Az önteremtéssel együtt kilépünk az örökkévalóság tengeréből.

Az „ego” megszületésének pillanatában létrejön az Idő is. Szívünk olyan, mint egy húsos kis vekker, kattogva számolja perceinket, és előbb-utóbb csönget: menni kell, mert lejárt az idő.

Egónk megszületésétől van jövőnk.

Mert amit a jövőben el akarunk érni, az mindig valamiféle hazatérésvágyból ered. Magunk előtt sejtjük azt, amit valaha elhagytunk. Honvágyunk hajt minél távolabbi és merészebb kalandra. Ott van a messzi-messzi jövőben az, ami hiányzik: a boldogság.

Amit *sejtelemnek* nevezek, lényegében a jövőnkre való homályos emlékezés.

El kell érnem.

Új és új sorsot álmodok magamnak...

Talán majd ott... talán majd akkor... talán majd vele... talán,
ha elérem... talán, ha az enyém lesz...

Így pörög a mókuserék...

Nem így élünk?

Az okos szüzek várakozása

Én menthetetlen várakozó vagyok.

Örökös reménykedő.

A jelenen észrevétlenül siklok át.

Közben állandóan a képzelt világomban élek. Most is, ahogy írok, nem tudom, mi van az utcán és hány óra van. Látlak, amint olvasod ezt a könyvet, pedig le se írtam még!... Mintha itt állnál mögöttem, s velem együtt követnéd az új és új gondolatokat...

A múltam: elsüllyedt Atlantisz, nehezen fölhozható világ – a jövőnek élek.

Életem nagy korszaka volt, hogy megismerkedtem a Kelet bölcsességével, és megtanultam a „mély lélegzet” titkát. Bármikor bele tudok bújni a középpont békéjébe. Ilyenkor mintha visszatérne gyermekkorom gondtalan boldogsága – de ebben megmaradni nem tudok.

És azt tapasztaltam, hogy senki sem.

A bibliai példabeszéd az okos szüzekről, akik a vőlegényt várják, kifejezetten nekem szól.

Emlékszel rá?

Várják a szüzek, hogy jön majd a vőlegény, de nem tudják mikor. Jönnie kell, sóvárognak rá. Éjszaka van (a várakozás éjjel a

legnyomasztóbb), s érzik, hogy beteljesületlen testtel-lélekkal nem lehet élni.

Az ostoba szüzek azonban nem tudnak várni – nincs a lámpásukban olaj.

Az okosak viszont őrzik az olajukat, és a döntő pillanatban – ez a történet fura tanítása – nem adnak könnyelmű társaiknak! Ez önző dolog, gondolod, de aki járt már olyan pokolban, mint én, tudja, hogy ez sajnos így van: *fényt senkinek sem lehet adni!*

Ennivalót lehet. Vízet is! Meleg ruhát is lehet.

De fényt nem lehet!

A háború alatt a gyertya volt a legnagyobb kincs. A mécses! A működő villamosság korában már nemigen tudjuk, hogy fény nélkül, tűz nélkül visszasüllyedünk egy teremtés előtti vaksötét őskorba!

A sötétség félelmetes! A rövidzárlat, ha nincs gyertyád, olyan mintha megvakultál volna. Ilyen vakon éltem a háborúban. Emlékszem, hogyan őriztem az utolsó három szál gyufámat. És amikor már csak egyetlen szál maradt, és meg kellett találnom valahol a mécseset a koromsötét óvóhelyen, úgy őriztem tenyereemben a lángot, mint sivatagi pásztor az utolsó korty vizét. Fényt nem lehet „adni” – csak meg lehet gyújtani, ha van, ami meggyulladjon.

Az én Tanítómesterem hiába lángol: ha nincs olajam, nem lobbanok fel. S az én tüzem is hiábavaló, ha nincs olajad, ami felgyulladjon benned... Engem gyújt valaki, én gyújtalak téged, te gyújtasz másokat... de lánggra lobbantani csak azt lehet, akinek van „olaja”.

Elképzelni se tudjuk „mit élt át az Isten”, mielőtt azt mondta:
„Legyen világosság!”

Milyen volt Neki, amikor még sötétségben élt.

Itt erről a „világosságról” van szó.

A Logosz-fényről.

A szikrát át lehet adni – de lángolni magadnak kell.

Azt magadból kell megteremtened!

Az utolsó időkben önmagad lámpása kell, hogy legyél.

Háborúban telt a fiatalságom. Vér, halál és rettegés között. Sokszor gyertyátlan sötétségben. Rettegtem, és vártam, hogy elmúljon. Vége lett. Fellelegeztem. De újra sötét lett. Tovább vártam. Tovább féltem. Mindig valaminek az elmúlására vártam. „Még ezt kell kibírni!” – mondtuk, s ha kibírtuk, jött valami más. Szüntelenül egy rezsim végére vártam.

A rezsimek elmúltak: a sötétség nem.

A Vaksötétség élménye, főleg, ha ahhoz még a háborús rettegés is társul, vagyis ha mégis fölvilan a fény, abban nem a szép világot, hanem vért és halottakat látsz, tökéletesen kifejezi számomra az istentelenség élményét. Az égbolt nélküliséget, a csillagtalanságot – azt, hogy a sötétségben csakis valami nagyon rossz történhet.

Az Isten nélküli létnek ez az alapélménye. Még akkor is, ha néha valami kis látszathény elnyomja ezt az érzést.

Várok.

És vigyázok, hogy „Ne fogyjon el lámpásomból az olaj.”

Úgy hívom ezt, *éber várakozás.*

KÉSZEN KELL RÁ LENNI!

Hogy mit jelent az „éber várakozás”, azt Shakespeare mondja ki gyönyörűen, *Hamlet* című sorstragédiájának a végén.

Azért nevezem „sorstragédiának”, mert itt éppen arról a drámáról van szó, hogy képes-e valaki beteljesíteni sorsát vagy sem.

Más szóval képes-e valaki a jövőjét, mely hosszú ideig csak sejtelemként élt benne, megvalósítani.

Tudod, hogy a *jövők nincsen készen*.

Azt még meg kell valósítanunk.

Hamlet hamar fölfedezi, hogy mi a sorsfeladata, de nem akarja, vagy nem képes végrehajtani.

Meg akar lógni a sorsa elől – ezért tűnik úgy, mintha ez a történet a nem cselekvés drámája lenne. Mindig kitalál valamit, hogy miért *ne tegye meg* azt, ami a feladata.

A darab vége felé azonban a Gondviselés mégis bekeríti. Egy látszólag veszélytelen pillanatban párbajra hívják ki. Királyi udvarban nem túlságosan nagy esemény: ünnepélyes, lovagi torna.

Sok ilyen van havonta.

Nem tudja, hogy csapdába csalják.

Azt mondja barátjának, Horatióknak, ne féltse, az utóbbi időkben sokat gyakorolt és nyerni fog.

De hozzáteszi:

„*Sose láttál olyat, mily nehéz itt a szívem tája...*”

Megsejti a bajt.

Ezt hívom a jövő sejtelmének.

Horatio pedig le akarja beszélni a párbajról.

Jó barát, és megérzi a királyfi balsejtelmét.

Talán a végzetét is...

„Ha elméje nyugtalan valamiért, fogadjon szót neki – tanácsolja –, én majd eljűk megyek, s megmondom, hogy nincs most kedve hozzá.”

De Hamlet nem hallgat rá.

Így szól:

„Dacolunk e baljóslattal: hisz egy verébfű sem eshetik le a gondviselés akaratja nélkül. Ha most történik: nem ezután; ha nem ezután, úgy most történik; s ha most meg nem történik, eljű máskor: készen kell rá lenni: addig van. Miután senkinek sincs olyanja, mit itt ne hagyjon: mit árt elébb hagyni el?”

Vagyis az éberségnek nem az a lényege, hogy ugrásra készen várunk egy eljövendő időpillanatra – hanem az, hogy készen állunk rá, *bármikor* jön is.

Ma?... Holnap?... Öt év múlva?

Soha?

Mindegy.

Ez a léleknek a beteljesedett állapota, melyben fölismeri a Gondviselés akaratát! Nem azt teszi, amit szorongó egója, hanem amit a sorsa akar. Úgy szoktuk mondani vallásos nyelven: belenyugszik az Isten akaratába.

„Readiness is all.”

„Készen kell rá lenni” – fordítja Arany.

Ennek az állapotnak kellett létrejönni Hamlet lelkében, hogy sorsfeladatát teljesíteni tudja.

Vállalja a párbajt.

És ekkor pillanatok alatt lebonyolódik mindaz, amit az egész tragédia alatt hosszú-hosszú ideje vártunk.

Meghal. S véle mindenki, aki a régi világot képviseli. Hamlet magával rántja az egész bűnös, elrohadt világot.

A „készenlét” az, amikor a *lélek megérik*.

Derűs lesz. Nyugodt. Félelem nélküli.

Jöhet a Vőlegény.

Mikor?

Bármikor... Rajta áll.

* * *

Így szeretnék élni én is.

De nem vagyok még készen.

Nem tartok ott, hogy egy fekete lyukon kibújjak az élethelyzeteimből. Kegyelemnek tartom az Időt. Szükségem van rá, mint egy magzatnak a kilenc hónapra.

Koraszülés lenne kilépni most az életemből.

Ugyanakkor számtalanszor megtapasztaltam, hogy amit a keleti emberek mondtak, igaz.

Meditációs állapotban ugyanis elfelejtek várakozni.

Ilyenkor elfelejtem az időt. Békés leszek. Boldog. Megszűnik nemcsak a nyugtalanságom, de a félelmem is.

Mesterségesen tudok már nem félni.

És tudok boldog lenni.

Békés. Nyugodt. Meg tudom teremteni magamban. És ez jó dolog, főleg sorsdöntő pillanatokban, vagy olyankor, ha nagy baj van. Csukott szemmel visszahúzódni a középpontomba: a legfontosabb, amit életem során megtanultam.

De aztán kinyitom a szemem...

És indul az óra...

Minden embernek lehetősége van visszatérni a nyugodt középpontjába – *csak nem maradhat ott.*

A megoldatlan sorsgubancához s az éretlenséggel járó feladataihoz vissza kell térnie.

Másik idő, másik valóság

Írni is csak olyankor tudok, ha hallom magamat. Ehhez nyugalom kell.

Minden művész átéli.

A színházban például, ahol több mint fél évszázada élek, azt tapasztalom, hogy a várakozás izgalma, amit úgy hívunk, *lám-paláz*, csak addig tart, amíg a színész a színpadra nem lép. Az „Úristen, mi lesz most?!” rémülete rövid idő alatt eloszlik. Abban a pillanatban, amikor belép a színpadra, és kimondja az első mondatot – már nyugodt.

És nem gondol előre.

Nem jut eszébe a következő jelenet vagy a darab vége.

Egy színész ilyenkor egy másik dimenzióba kerül, ahol más-képp működnek az órák. Egy karmester átlép Mozart idejébe. Hogy ez fél óra vagy egy örökkévalóság: nem számít. Kilép a hétköznapi időből. Jelképesen szólva: megáll a karórája. Ez most nem az ő ideje. Mozart zenéjének metronómja üt a szívé-

ben. Ugyanakkor átveszi egy másik jövő sejtelmét, mert amikor a pálcájával lecsendesíti a fúvósokat, tudja, hogy itt hamarosan egy harsány tétel indul. Ezt készíti elő: az eljövendő dagályt egy apállyal. A halk nyugalomban már hallja a közeledő földrengés moraját.

Vagyis a jövő sejtelve a műben is benne van; minden zene-mű titokzatosan tör a vége felé – és a jövőből átszivárgó hangok ismerete nélkül el se lehet kezdeni az egészet.

Most, hogy erről beszélünk, olvasgatom éppen az isteni Shakespeare-t, aki erről a titokról mindent tud. Esténként mindig őt olvasom. És „véletlenül” éppen ott nyitom fel a százszor látott és olvasott szerelmi drámáját, ahol az álarcos bálba siető Rómeó, még a történet elején hirtelen, mint egy villámfényben előre lát, és ezt mondja:

*„...egyszerre sejti lelkem
Hogy a Sors, mely a csillagokban csüng még,
Ez éji bálon kezdi meg komor,
Szörnyű futását, és unt életem,
Mit a mellemben zárok itt, gonosz
Csellel korahalálba kergeti...”*

Ezt mondja élete legvidámabb pillanatában, s lelkesen fölkiált:

*„De Ő, ki kormányon tartja jobbját,
Vezesse gályám! – Menjünk, víg urak!”*

(Mészöly Dezső fordítása)

Benső Istenét hajóskapitányhoz hasonlítja.

Rábizza magát, bár sejtí, hogy a halálba vezetí.

Még nem í igazán szerelmes. Még csak most jön az éjí álarcos bál, amikor majd Júliát életében először megcsókolja – meg se ölelte, csókolta még, éppen csak csírázik benne a jövő, de sejtí már, hogy ebbe a szerelembe belehal majd, nagyon fiatalon. Még azt í megsejtí, hogy „gonosz csellet”.

Valóban így hal meg...

Hirtelen kinyílik előtte a sorskönyve.

Nem így vagyunk, valamennyien?

Mi mindent sejtettél meg előre, jót és rosszat í?

És hányszor nem hallgattál magadra?

Én sokszor!

Ismerni kell a lelkedet, hogy tudd, valódi Benső Éned hangját hallottad-e ilyenkor vagy a sokféle félelmednek s talán reményeidnek a hangját.

Nagy hangzavar van bennünk. Nem könnyű a mélyről szóló, valódi üzenetet meghallani.

Sokszor nem azért üzen a „hajóskapitányod”, hogy sorsodtól eltávolítson, hanem éppen ellenkezőleg – azért, hogy kövesd az utadat, bármilyen veszedelmes vagy végzetes í.

Ahogy Rómeó tette.

A színpadi órák másképp járnak, mint a közönség karórái. És ha jó az előadás, a nézők órája í megáll: a színpadi idő lesz számukra a valóságos idő.

Észrevétlenül más életbe, más valóságba, más idősídba kerülnek.

Két darabot í írtam, a Szomorú vasárnapot és a Lugosit, ahol a színésznek hatvan évet kell eljátszania három óra alatt.

És ha jól játszik, sikerül is.

A közönség észre sem veszi, hogy száznyolcvan perc alatt egy egész emberöltőt, sok történelmi kort és rendszerváltozást nézett végig.

A színésznek pedig három óra alatt fiatalemberből meg kell öregednie s halnia.

Sőt, halála után még vissza is kell térnie a túlvilágról.

Egyébként érdekes – most, hogy utólag belegondolok –, azért írtam meg mindkét darabomban egy-egy hosszú élet történetét, mert úgy láttam, hogy a valódi drámához nem elég egyetlen küzdelmes helyzet: egy egész élet kell hozzá. Ami az igazi nagy sorsdrámánk, az nem egyetlen konfliktus vagy esemény, hanem az egész élettörténetünk.

Elbukni vagy győzni nem elég egyetlen helyzet vagy pillanat.

Egy hosszú élet kell hozzá.

Vagyis idő.

Azt a kimondhatatlan kérdést, amit Lugosi Béla színész, a Drakula világhírű alakítója vagy Seress Rezső, a Szomorú vasárnap szerzője már a születésével magával hozott, csakis egy egész élettel, sok-sok év küzdelmével lehetett megválaszolni.

A néző, mintha csak egyetlen mondat történetét látná – észre sem veszi, hogy három óra alatt több mint fél évszázad drámáját nézte végig.

Láttam olyan előadásokat mindkét darabból, ahol öreg színész fiatalodott vissza negyven évet, s játszotta el a főhős ifjúságát, s olyat is, ahol egészen fiatal színész „öregedett” meg előttünk az előadás alatt. Színpadon negyven évet visszafiatalodni vagy megöregedni, csak az a művész tud, aki a rejtett sorserőkről és a jel-

lem alakulásáról sok mindent ismer. Darvas Ivánnak hetvenhat (!) évesen kellett elcsábítani egy tizenhét éves szűz lányt, hitelesen. Izzott a levegő az érzékiségtől. És láttam olyan huszonnyolc éves színészt, aki, mint boldogtalan Seress Rezső a hosszú, tönkrement házassága után vénen és rozogán kiugrott az ablakon.

Alig tudott már a párkányra fölmászni... csak a halálvágy hajtotta.

Ezek a színházi tapasztalataim mind ennek a könyvemnek az anyagát érlelték meg bennem.

Vissza tudod képzelni magadat gyerekeknek?

Látod magad vénen?

Próbáld meg!

Nagy játék, és hasznos az önismeretedhez.

Megsejted életed rejtett FŐVONALÁT.

Életünknek van egy főmotívuma, olyan zenéje, mely átível a napokon, hónapokon, éveken... Amit elnyel a sok zűrzavar és a hétköznapi lárma, s amit nagy ritkán, a vége felé kezdünk csak meghallani.

Amikor már tudjuk, hogy a „mi dalunk szól”.

Van-e idő a túlvilágon?

Sorsodat magként hozod magaddal.

Minden benned rejlik – láthatatlanul.

Idő kell a kibomlásához.

A várakozás nem egyéb, mint érlelődés.

Mivel mindkét hősöm színpadi története a túlvilágról indul, a szellemvilágból, ahol nem érzik jól magukat, s ezért visszatérnek a Földet jelképező színpadra, hogy újra eljátsszák az életü-

ket, amelybe valaha belebuktak, fölmerült bennem egy nagy kérdés, amit a szellemi Mesterem válaszolt meg.

VAN-E A TÚLVILÁGON IDŐ?

Nem tudom, gondoltál-e erre.

Mert nálunk a Földünk forgásához mérve vannak évek, napok, órák... A Nap körbejár, a Föld forog; ütemre ver az öregedő szívünk, és ha valahová sietünk, akár csak gondolatban is, már is elkezdünk hevesebben lélegezni – de odaát, ahol „az órákon már nincs mutató”, vajon van-e idő?

Nálunk, itt a mókuserékben van születés, felnövekedés, öregedés... De ott?

A lélek világában?

Ott is van valami.

Nem idő, hanem ami ennek a megfelelője.

Intenzitásnövekedés és -csökkenés. Például van, amikor egy fájdalom jobban fáj, van, amikor kevésbé. A lelkiállapotok örvénylenek itt. Az, hogy valami a túlvilágon „elmúljon”, nem lehetséges, mert nincs elmúlás. A léleknek csak állapotai vannak, kora nincs. Ezért használja a Biblia, de még a túlvilági viszonyokat oly jól ismerő Dante is a pokolbéli és purgatóriumi viszonyokra az „örök” szót, mert a „van” ott csak lüktet, de nem múlik el. Nincs felejtés. Nincs az, hogy másnap eláll az eső, és kisüt a nap... mert önmagaddal vagy, a lelked valóságával, s aszerint, hogy a lelked az éberség milyen szintjén él, kap ez a szó, hogy „örök” különféle jelentéseket.

Ahogy az álmainkban, úgy a túlvilágon sincs múlt és jövő. Volt már olyan, hogy álmodban emlékeztél a régmúltadra? Vagy

olyan, hogy bevillant hirtelen: „Ez nem most van, hanem holnap lesz!”

Volt ilyen?

Ez csak akkor fordulhat elő, ha közeledett az ébredésed, s félig már átláttál az éber világodba.

Amikor tudatod „dimenziót” vált.

Utólag megfejteted az álmodat. De amíg álmodsz, mindig a jelenben jársz. Nincs „flashback” és jövőbelátás. Csak ha fölébredtél, vagyis visszaléptél a földi időbe, jössz rá, hogy „Jé, ez már megtörtént valaha! Vagy talán meg fog történni velem?”... De amíg alszol, csak a helyzetek és az érzéseid változnak – az idő nem.

Minden történés most történik... folyamatos jelenben.

Ezért akarunk a rossz álmokból felébredni, mert nem múlik el.

A fölriadásnál éled át, milyen kegyelem az idő. Amikor üldöznek, meg akarnak ölni... s hirtelen kiderül, hogy a gyilkosodat otthagytad a másik világodban.

Ez, hogy az „idő gyógyít” – nem túlvilági fogalom.

Ott nincs idő.

Ezért lát minden költő és misztikus a szellemvilágban furának tűnő állóképeket: a vétkes szeretők fájdalmasan összeölelkezve szállnak Dante szeme előtt a purgatóriumban, boldogan és gyötrelmesen; hogy ez meddig lesz így, és mióta tart, arra nincs felelet.

Álomszerű állapotukból nem tudnak „fölébredni”.

Látod, milyen érdekes?!

Mennyire hiányzik néha, amitől itt a földön annyira szenvedünk: a mulandóság!

Hasonló időtlen állapotba juthat a lélek még az életében is: a gyilkos Lady Macbeth, mint egy rögeszmés mosómedve próbálja lemosni a csakis számára látható vért gyilkos kezeiről, de hiába, ez nem olyan vér, ami lejönne kefével és bármilyen mosóporral, mert ez „lelki vér”, és nem lemosható. „Mindig érzem a vér szagát!”

A halála után is mosni fogja magát, amikor nem lesznek már fizikai kezei.

Amikor ölünk, így tanítja Shakespeare, nemcsak a testi kezünk szúr bele egy másik ember hús-szívébe, hanem – mivel kezünket a lelkünk akarata irányítja – a lelkünkkel is ölünk!

Ez a valódi gyilkosság.

A többi nem.

Ha valakit véletlenül lelöpsz a mozgó villamosról: nem leszel gyilkos. De ha felvillan benned, hogy „Megölöm!”, máris ott van benned a szándék: belül már megtörtént vagy majdnem megtörtént a vétek.

Ezért szomjazik, látod, a lélek a földi születésre, mert csakis itt lehet kibontani végre ezeket az öröknek tűnő gubancokat, az idő csodálatos kegyelmével.

És ezért van az – csak gyorsan mondom –, hogy egy jó beszélgetés, egy baráti szó el tudja úzni a szomorú, depressziós lelkiállapotodat.

De még egy szép zene is.

Megváltoztatja a rossz hangulatodat, amelyben – ha egyedül vagy – sokáig benne maradhatsz.

*Ha magaddal vagy, a saját lelkeddel, olyan mintha álmodnál:
be vagy zárva önmagod időtlenségébe.*

Ahogy anyám mondta: „A saját levedben fősz!”

*Egyetlen jó szó megváltoztathatja bensőd szomorú időjárását.
Elkergeti a felhőidet. Kilépsz a magányod „túlvilágából”, és élvezed
a mulandóság kegyelmét. A jó barátoknak és a jó élettársnak is
az a csodája, hogy arrébb tudják lökni a tűt egy benned régóta is-
métlődő, kellemetlenül kattogó hangulat lemezén.*

A jó szónak megváltó ereje lehet.

Néha egy jó mondat is segít:

A MULANDÓSÁGBAN AZ A JÓ, HOGY MINDEN ELMŰLIK.

A BAJ IS.

Nekem nagyon fontos a jó szó.

*És mindig törődök azzal, hogy bármilyen pokolról írok is, a sötét
felhőket végül, ha vannak magamban vagy benned, eloszlas-
sam.*

A szellemvilágban a lelkiállapotod szüli a mozgásokat, és azoknak nincs „idejük”. Ha félsz, itt a földön sem mondhatod, hogy „Még húsz percet félek, s aztán hazamegyek” – mert a félelem időtlen élmény.

Itt, a testi világban, hála Istennek, van idő – s ez nagy kegyelem. Ezért mondjuk, hogy „az idő gyógyít”. Ami nem azt jelenti, hogy maga az idő gyógyítana, hanem hogy ebben a változó világban az ember ki tudja dolgozni a lelkében örvénylő problémát.

Meg tudja kérdezni: „Doktor úr, körülbelül hány napig tart ez az egész?”

Átlép a fájdalom időtlenségéből a múltó időbe.

Nem csak az idő, a fájdalom is múlik.

Lüktető állóképből mozgóképpé tudjuk tenni a lelkipurdalást, az elégedetlenséget, a bűntudatot és a szomorúságot, s mintegy „le tudjuk futtatni” az egészet.

Ezért van a földi életnek óriási jelentősége!

Minden élet „kiélése” valaminek.

A tiéd is és az enyém is.

Sok folt van bennünk, amit csakis itt, az idő folyójában tudunk kimosni.

Platón azt mondja, hogy „Az Idő az örökkévalóság mozgóképe.”

Csodálatos mondat.

Pedig Platón nem is tudta, mi az a mozi.

De erről van szó.

Isten önmagának is Időt teremt, hogy kilépve az örökkévalóságból végtelen sok lénybe vetítse Önmagát, hogy kiélje fokozatosan mindazt, ami benne, mint Teremtőben feszült.

Mi pedig mint Isten „álmai” fokozatosan kell, hogy megtapasztaljuk azt a sok mindent, fényt és sötétet, jót és rosszat, mert egyszerre, a maga teljességében elviselhetetlen volna.

A földi élet: nagy lehetőség.

Mire?

A megoldásra.

A tett gyógyító ereje

Ezért van az – gondolkozz ezen, érdemes! –, hogy igazi gyógyító hatása CSAKIS A FIZIKAI TETTEKNEK VAN!

A lélek önmagát nem tudja meggyógyítani. Pusztán pozitív gondolattal, jó érzéssel, akarással, hittel, elmélettel, reménységgel nem lehet egy görcsös göcot feloldani. Csakis úgy, ha a lelked mintegy „kiéli” magából a problémát, felhozza az anyagvilág szintjére és megvalósítja.

(„Hiába mondd, hogy Uram, ha nem cselekszed, amit mondd!”)

Amikor egy gazdag ifjú azt kérdi Jézustól, mit tegyen, hogy lelki vágya egy tiszta, magasrendű élet után valóra váljon, mit tegyen, hogy követhesse őt, Jézus nem azt feleli neki, hogy imádkozz, tanulj vagy meditálj, nem azt, hogy „Gondolkozz pozitívan”, hanem azt, hogy „ADD EL MINDENEDET!”

Fogd a pénzedet, és hajítsd el! A valóságos pénzedet, a valóságos aranyadat, a valóságos két kezeddal hajítsd el, és kövess engem!

S erre mi történik?

A gazdag ifjú elsomfordál.

Freud tévedett, amikor azt gondolta, hogy valaki az analitikus ágyán meggyógyulhat. Csukott szemmel, csupán ideológiával, vagyis lélekkel a lélek nem gyógyítható.

Gyógyító hatalma csakis a tettnek van.

Talán a teremtésbe való belebonyolódásunk is azért történt, mert csupán lelki, főleg elméleti úton a gubancaink kioldhatatlanok. Talán magának a Teremtőnek is azért volt szüksége, hogy „világokká csökkentse magát”, mert a bensőt csakis kívül lehet „megváltani”. Démonaink, míg láthatatlanok, legyőzhetetlenek.

A „tapasztalás” szavunk gyökerében ott van a „tapintás” – a szelleminek az érzéki átélése.

Hozzá kell érned, meg kell, hogy égeszen – csakis akkor válik tudottá az, ami tudattalan.

Sorsfordító értéke csakis a *megéltségnek* van.

Ezért mondta egyszer bölcs színészünk, Maklár Zoltán egyik összeférhetetlen természetű nagy kollégájáról, aki másokat bántva, sértegetve élte az életét, és gátlástalanul vad természetét azzal próbálták fölmenteni, hogy „őrült”:

– Őrült? Csak akkor hiszem, hogy őrült, ha a havi fizetését bedobja a kályhába.

Ebben nagy bölcsesség van.

S ez nemcsak az örületre vonatkozik.

Félelem, szorongás, féltékenység, bűntudat, lelkipurdalás, közöny, önzés, hatalomszomj, de még a haláltól való iszonyodás is akkor van csak *valóban legyőzve*, ha az ember itt, a testi létben és a valóságos erőpróbában be nem bizonyítja, hogy vége!

Megéltem. Megtapasztaltam. Túl vagyok rajta!

Csakis akkor mondhatom, hogy „készen vagyok”.

Mint Hamlet a halálos párbaja előtt. Emlékszel? „Readiness is all.”

Ha ellenfele hallotta volna ezt a mondatát, nem állt volna ki ellene.

Miért?

Mert az ilyen ember legyőzhetetlen!

A világ legnagyobb drámája, a Hamlet arról szól, hogy *csupán a gondolatnak nincs megváltó ereje*. Még akkor sincs, ha sokszor és zseniálisan gondolja valaki ugyanazt! Tetté, életté

csak az válik, amit az ember nagy küzdelemmel ténylegesen megszüli magában.

És megvalósít.

Ebben a shakespeare-i történetben jelenik meg először a legnagyobb gondunk: NEM TUDJUK A GONDOLATAINKAT AZ ÉLETBEN REALIZÁLNI.

Hamletnek ez a tragédiája.

Az elgondolás és a megvalósítás között hatalmas szakadék tátong.

Ne ülj fel a gondolat mágikus hatalmát hirdető könyveknek! Semmiféle „gondolat hatalma” és önszuggeszció önmagában nem segít. Elindíthat – és annyi.

Egyetlen ponton tudunk megvalósítani: a technikában.

Más szóval egyetlen MÁGIÁNK működik: a technomágia.

Ott a tudományos gondolat azonnal tetté, anyaggá, géppé lesz. Repülni akarsz? Tessék! Távolba látni, hallani? Mindenre emlékezni? Gombnyomásra egy várost láthatatlanná, gombafelhővé tenni? – tessék!

Technikában tudunk realizálni.

De magaddal nem tudsz mit kezdeni.

Innen jönnek, tudom, a kérdéseid: Hogyan legyek boldog? Hogyan legyek bátor? Hogyan legyek békés, harmonikus, hogyan tudjak bárkit vagy bármit is elengedni?

Soroljam?

Én is ezeket kérdezem egy életen át.

S ahol megtaláltam a választ, ott mindig nagy küzdelmet is találtam. Sok kudarcot, megpróbáltatást. Néha biztató győzelmet is; rengeteg munkát és főleg lassú beérési folyamatot.

Ahhoz, hogy ne féljek és rettegjek annyira a haláltól, ahogy azt gyerekkoromban tettem, egyetlen dolgot kellett tenni: meg kellett halnom.

Ott feküdtem az utcán, s megtapasztaltam, hogy amitől féltem, sokkal szörnyűbb volt, mint a valóság.

A felismerés és a gyakorlati megvalósítás közötti utat nevezzük Életnek.

Mire várunk?

A jóra várunk.

Ez a mi belső Énünk, „hajóskapitányunk” hangjának az árulkodó jele: tudjuk, hogy megbetegszünk, megöregszünk és meghalunk, tudjuk, hogy az élet szenvedés – *de mégis a jóra várunk.*

Rómeó is sejti, hogy ebbe a szerelembe nagyon fiatalon bele fog halni. Mégis szerelmes! Nem tud nem szerelmes lenni! Tudja, hogy ebbe belepusztul, mégis szeret, mert várni nem a halált várja, hanem a *csodát.*

Biztos ismered ezeket a lelked mélyéről fölbukkanó sejtelmeket, melyek feltűnnek s lemerülnek azonnal. És nem tudod, melyik a valódi s melyik a hamis.

Sok előérzetünk csalóka. De van köztük megbízható is.

Ha valaki figyelni lelkének folyamatait, önmaga boszorkánya is.

És várja a jövőt.

Kisunokám minden este kitörő tapssal fogadja képes mesekönyvének azt a fordulatót, amikor a benzinkutas megkérdezi az autóst: „Dízel vagy benzin?”... És velem együtt kiáltja a választ: „Benzin!!!”

Ezt várja, csillogó szemmel: „Benzin!!!”

Százszor hallotta, de százegyszer is örül neki. És amikor közeledik a várva várt szó, a szeme felragyog, még a lábujjai is kéjesen megmerevednek: „Benzin!!!...”

A felnőtt éppúgy élvezi ezt az élményt, mint a kisgyerek, hogy találkozik azzal a mesepillanattal, amit nagyon szeret – és ezt bizony várja is.

Tudod, miért van ez?

Mert a várakozás mögött mindig a *hazatalálás* reménye rejlik.

Nem új dologra várunk, hanem valami *ismerős jóra*.

Ezt hívom *a jövő sejtésének*.

És ha egy jó színművet nézel, ez a beteljesülésélményed – hogy amit sejtettél, végül valóra válik – nem maradhat el.

Ez a beteljesülés lehet a halál is!

Rómeó és Júlia esetében is ez történik: a haláluk a beteljesülés. Ennek a mesének a drámája ugyanis nem élet és halál, hanem szerelem és gyűlölet között feszül – és a végén a szerelem győz.

A haláluk nem klinikai pusztulás lesz, hanem a szerelmüket „átviszik a túlsó partra”.

– *Egy csókkal halok meg* – mondja Rómeó.

És ez nagyon fontos.

A „mennyország” nem valami ismeretlen újnak a felfedezése lesz, hanem ismerős, elvesztett országunknak a visszaszerzése.

Ha létezik hely, ahol otthon érzed magad, az a mennyországod.

Minden más hely, ha jó is, legfeljebb csak hasonlít hozzá.

Ez van az Isten-élményben is.

Nagyon találó itt az „ismerős” szó – mert ha elérkezik az, ami-
re igazán várunk, arra *ráismerünk*.

A szerelemben... de még a szexualitásban is... Az ember haza
akar találni a másikban.

És erre igenis várakozni kell.

A szeretkezés önfelelt élményét megelőzi a várakozás feszítő
érzése. Amíg nem vagy az enyém, idegenben járok. Száműzött
vagyok!

A várakozás feszültségében a jelenünk ellehetetlenül, „nem
bírnjuk tovább” – és elérkezünk egy olyan pontra, amikor képte-
lenek vagyunk már várni tovább; átlendülünk a holtpontra, és
testünkben elárad a régóta vágyott *ismerős* érzés.

Férfi a nőben: *hazatalál*.

És a nő örömeiben ott van az a kimondatlan érzés, hogy akire
sóvárogva várt: *hazaérkezett*.

Ennél pontosabban nem lehet kifejezni a szeretkezés pszi-
choszomatikus örömét:

– *Végre hazajöttél... belém!*

– *Végre itthon vagyok... benned!*

De nem tart sokáig, mert ahogy túllendülünk az élmény csú-
csán, újra egyedül maradunk, újra vágyódni kezdünk; újra ha-
zátlanok leszünk, újra vágyakozni kezdünk... stb. stb... (Lásd:
Mókus.)

*Külföldön, száműzetésben, a hazátlanul élő férfi számára az
egyetlen, ami otthonná tudja tenni a nyomasztó, vadidegen vilá-
got: a nő. A szerelem. Eloszlik a szorongása, elfelejti, hogy idegen-
ben van.*

Bárhol vagy, bármilyen idegen nép között és országban, eszkimók kunyhójában: egy nő ölében, ha szereted, hazatalálsz.

És amíg tart a szerelem, nem vágyódsz máshová.

Ez fordítva is igaz.

A saját hazádban is száműzött vagy, ha nem szeretsz és nem szeretnek igazán.

Úgy érzed, idegen emberek között élsz.

Az ember mindig valamire vár... és nem tud megmaradni abban a meditációs „keleti” állapotban, amikor nem vár semmit.

Az előbb elmondtam ugyan, de nem elég pontosan. Nem figyeltem a benső hangomra, mely elkezdett súgni valamit, de leintettem, hogy nem fontos.

Szóval nem jó az a *Rómeó és Júlia* előadás, ahol a végzet szele nem kezd halkán süvíteni már a legelső pillanatban. Baljós jelek teremtik meg ennek a tragédiának a félelmetes hátterét.

Bármilyen furcsa: a néző a halálra vár. Vagyis a katarziszra.

Akkor kezd sírni, megrendülten (vagyis fájdalmasan, mégis gyönyörködve), amikor várakozása beteljesül, és a két fiatal meghal.

Főleg akkor, amikor Rómeó kiissza a mérget, és ráesik Júlia élettelen testére.

„...Én féltelek, hát veled maradok.”

A veronai szerelmesek nemcsak meghalnak, hanem halhatatlanok lesznek.

Ahogy Jézus feltámadását is szükségszerűen megelőzte a kereszthalála.

Ezekben a nagy, katartikus pillanatokban éljük át, hogy várakozni még a halálra is lehet, ha abban nem pusztulást, hanem az újjászületés gyötrelmes előjátékát látjuk.

Beteljesült életek végénél gyakran tapasztalom, hogy bár a földi partok elhagyása nagy gyötrellemmel, megalázó szenvedéssel és halálfélelemmel jár – a haldoklók mégis a kötelékek eloldására várnak. Ilyenkor marasztalni valakit a legnagyobb önzés.

Ha most bátor lélekkel olvasod, amit leírtam, érzed, hogy én nem a „halálvágyról” beszélek, hanem a *szabadságvágyról*.

Milyen gyönyörűen írja a kórházban, Krúdy Gyula!

„Az a jó halál, mely elviszi az erre megérettet egy másik világba, ahová csak tátott szájjal nézhetnek az orvosok, ápolók, injekciós tűk, csonttá fogyott testrészek, megkergült agyvelők és az élettől megiszonyodott érzések.

Meghalni! Meghalni! – ez volt a leggyönyörűbb érzésem mindazok között, amelyeket a pokrócba való beburkolásom alatt éreztem... Végre... végre... megszabadultunk egy korhadt, alaposan leromlott csizmától, egy kilyukadt zsíros kalaptól, egy kopott nadrágtól, elnyútt mellénytől... a földi élet összes kellékeitől, a köszöngetésektől, a hazug szavaktól, az udvariaskodásoktól... A halálnak rozmaringszaga van, szűzies illata, mint egy új életnek, amely akkor kezdődik, amikor meghúzzák a templomban a lélekharangot!”

A halál tehát egy új élet nyitánya is.

Vagyis mondjuk ki végre:

Minden várakozás valami jó felé irányul. Fény felé. Valami szebb, boldogítóbb és teljesebb állapot felé. Ez olykor lehet a halál is – ha látjuk, hogy az újjászületésének ez az ára. Ha a fény, amire vágyakozunk, csakis úgy érhető el, hogy előtte végigküzdjük magunkat egy sötét alagúton.

De hát nem így születünk?

Nem így jöttünk erre a világra?

Magzatként bizonyára többet tudtunk a Várakozásról, mint most. Tudtuk, belénk írt őstudással, hányszor kell átalakulnunk, testet, szerveket formálnunk, forognunk, fulladoznunk a szűk jelenben; éreztük, mikor jön el a „Nem várok tovább!” nagy pillanata, amikor görcsös elszánással kilöktük magunkat az életbe, a jövőnkbe....

Ezt valaha mindketten tudtuk.

A hazafelé vezető út is hasonló.

Azzal a különbséggel talán, hogy a leszülető szellemiség sejtí, sőt néha tudja is, hová jön – a távozó csak ritkán.

Ne feledd, hogy amikor ideérkezünk, egy jóval éberebb világból bújunk szűkebb bőrünkbe és a megálmodott jövőnkbe.

De amikor haldoklunk, nem tudjuk, hová megyünk. Mert a tudatunk itt le van fokozva. Hozzá van szőve a felejtés mágikus kötésével a húsunkhoz, a szívünkhöz, az agysejtjeinkhez – az egész testünkhöz, mely leszakadni készül rólunk.

De a születés és halál drámája hasonló.

És most mondom a lényegét.

A keresztény hagyomány tanítása a Várakozásról a következő:

Ha a legrosszabb előtt állsz: foghúzás, szívművét, anyagi összeomlás vagy fizikai halál előtt, a Várakozás, ha annak a valódi misztériumát megértetted, mindig túllát a bajon. A betegségben a GYÓGYULÁST, a műtét után az EGÉSZSÉGET, az összeomlás után a FELÁLLÁST és a halálozód után a FELTÁMADÁSODAT látja.

És a világvége után azt, hogy „ÚJ FÖLD, ÚJ ÉG LÉSZEN!”

Metafizikai üzenete pedig ez: a Lélek, ha időbe vetve él is, és sorsa kikerülhetetlenül halad az öregedés, a szenvedés és az összeomlás felé, végső soron – mivel az Örökkévaló gyermeke: mindig a *Hazatér*.

Erről szól nemcsak Jézus szenvedéstörténete, de minden igaz tanítás és tragédia is: a katarziszban az ember megszabadul.

Fénnyé válik, és a fényesség világába hazatér.

A Várakozás tehát sohasem a rosszra, hanem mindig a jóra, az igazságra és a boldogságra való várakozás, amelyért meg kell szenvedni – mert érdemes.

De mi van a rosszal?

Nagy kérdés.

A rosszra készülni kell.

Ezt én egy nagyszerű mestertől tanultam, egy fura zuglói pincértől, akiről hamarosan mesélek. Ő mondta nekem először azt a lelkembe égett mondatot (kisfiú voltam még), hogy „A jóra várakozni – a rosszra készülni kell, pajtikám!”

A pincér tanítása

Dr. Pereszlényi Zsigmondnak hívták. Az osztálytársam, Pereszlényi Buci apja volt.

Pincér volt egy zuglói kisvendéglőben, amelynek lombos akácfákkal övezett, hangulatos kerthelyiségében ifj. Kozarek Béla és népi zenekara muzsikált. A kert közepén hatszögletű, mohazöld akvárium állt; ha valaki halat rendelt, csak rámutatott valamelyik pontyra, Pereszlényi bácsi kézzel vagy hálóval kifogta, s hamarosan hozta rántva vagy roston sütve, tartármártással.

Egyébként nem ez volt a szakmája. Egyetemi tanár volt. Buci megmutatta azt a vaskos jegyzetet, amelyet az apja írt, s amelyből sokáig tanítottak is.

Filozófiát tanított valaha Pereszlényi bácsi.

Akkoriban nem értettem, miért pincérkedik ez a mindentudó, különös ember. Irgalmatlanul sok könyv között éltek; a padláson, a pincében, a folyosón, még a fürdőszobában is könyvek álltak nagy, poros kupacokban; a konyhában, a hálósobában és a gyerekszobában mennyezetig tornyosultak a különféle magyar, német, angol, francia és lengyel kiadványok – csodálatos volt, hogy ezt a sok könyvet valaki egyáltalán elolvasta.

Még a WC-jük is tele volt könyvekkel. Itt is tanult a bácsi, sőt nyilván jegyzetelt is, mert a papírtartó mellett csonka ceruza lógott hosszú cukorspárgán, mellette kockás blokkfüzet, melyből sok lap hiányzott már. Ezt a néhány percet sem akarta elveszteni szellemi fejlődés nélkül Pereszlényi bácsi.

Ebben a mérhetetlen Mindentudás-tárban nőtt fel a barátom és három lánytestvére.

(„Apám kakálni se tud Schopenhauer nélkül” – mondta Buci.)

Mindaz, amit az emberiség az életről, az Istenről, a teremtésről, a fizikáról, a halálról, a sorsról, a lélekről, a csillagászatról, a művészetéről, az esztétikáról, de még a konyhaművészetéről és a vendéglátásról is valaha gondolt, az ott volt ebben a lakásban és Pereszlényi bácsi fejében.

Sűrű cigarettafüst lebegett a szobákban, mert láncdohányos volt. Az ódon könyv- és papírszag keveredett a savanyú füstszaggal.

Két kézzel cigarettázott. Amikor írt, a ballal, amikor töprengett, a jobbal; mindkét kezén barnák voltak az ujjai.

Tőle hallottam először Krisna, Seneca, Heidegger és Chateaubriand nevét. Az utóbbiról kiderült, hogy nem sült hús vörösboros mártásban, ami a vendéglő étlapján is szerepelt, hanem egy nagy francia író, akinek a „La Vie de Rancé” című művét ő maga fordította le, akkoriban a megjelenés minden reménye nélkül.

Csak érdekességként említem, hogy én ezzel a költővel sohasem foglalkoztam. Most, hogy hatvan esztendő mélyéről fölbukkant a neve, utána néztem az interneten, és mindjárt egy idézetre bukkantam:

„Gyerekkorunk jelei ott maradnak bennünk, ahogy a virág illata is ottmarad a szobában, amit díszített.”

Leírtam, mert éppen idevág. Engem is egy különös szimat vezet most, amikor próbálok előhívni ennek a különös embernek az emlékét.

Nem érdekes? Ha föllobban bennünk egy emlék vagy kérdés, elkezdenek üzeni a könyvek.

Észrevetted már?

Pereszlényi bácsitól hallottam azt a mondatot, amit – főleg azok után, amit tett – soha nem felejték el.

Vannak gondolatok, melyek nekünk szólnak: kulcsok az életünkhöz.

A mondat megértéséhez tudnod kell, hogy dr. Pereszlényi Zsigmond felesége, Márta néni – a távoli őseit tekintve – zsidó volt. Egyébként már az apja is római katolikus volt; engem is tanított hittanra az öreg pap, Bálint atya, a papa unokatestvére, aki valaha összeadta Buci szüleit a Nagy Lajos király úti templomban.

1944.

Régóta gyülekező viharfelhők sűrűsödtek a Pereszlényi család fölött. Négy gyerekük volt, és az akkoriban érvényes tudományos fajszelelet szerint az ilyen vérkeveredések esetén a fiúgyermekben az apa, a lányokban az anya őseinek vére kering hittől, vallástól, meggyőződéstől teljesen függetlenül. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy a bácsi és Buci ezek után is vidáman élhetnek tovább, mert ők rendes, magyar emberek, de a három lányt és Márta nénit be kell szolgálatni egy fegyveres testületnek, hogy elhurcolják vagy azonnal belelőjék a Dunába.

Dr. Pereszlényi Zsigmondnak le kellett volna adnia a családját, mint a vágócsirkéket. (Három kiirtandó lánya volt plusz a felesége.)

Ez volt a Törvény, a Rend, a Szabály – és mint mondták, egy egészséges, szebb jövőt áhító társadalomnak az alapvető érde-

ke.

Nagy kihívás az ilyen feladat egy olyan ember számára, aki elvont filozófiai gondolatok között töltötte az egész életét. Aki mindig két szemüveget hordott, s egyikkel a világot, a másikkal, hunyorogva, a papírokat nézte, melyekből az örök emberi és isteni törvények titkait fürkészte.

Nem sokáig töprengett.

Egy késő novemberi éjszakán behatolt a katonai kiegészítő parancsnokságra – nyilván ártalmatlanná tette az örököt –, tele-rámolt egy lopott teherautót sokféle fegyverrel, lőszerrel, nyeles- és tojásgránáttal, benzinkannákkal; majd kifarolt az udvarról, szétnyomta a kerítést, és kidöntötte az utcai telefonfülkét.

Hazarobogott, és eltüntette a családját. Hová, nem tudtuk.

(A háború után mesélte el Buci, hogy valami tanyán bujkáltak.)

Bucitól tudom, hogy a papája már régóta komoran figyelte az eseményeket. Azért állt pincérnek is, mert megundorodott az egyetemről és mindattól, amit ott szolgálnia kellett volna. Inkább mint pincér szolgált. Amikor azonban a hatalom elkezdett babrálni a családjában, hogy eldöntse, melyik az igaz ember és melyik a férges, ki maradjon életben közülük, és ki pusztuljon el, méghozzá bestiális módon, Pereszlényi bácsi kijött a sodrából.

Nyilas karszalagot húzott, s néha egyedül, néha egy barátjával járni kezdte a már ostromlott Budapestet.

Sőt, az egész országot.

Először kifosztotta a kenyérgyárat. Majd két nagyobb húsüzemet, több pékséget és állítólag valami konzervgyárat is. Főleg lé-

gitámadások idején robogott végig a romos pesti utcákon, amikor mindenki, még a gyilkosok is a föld alatt lapultak.

Pereszlényi bácsinak a szőnyegbombázás olyan volt, mint másoknak az első tavaszi napsütés. Ez volt az ő ideje, az isteni áldás pillanata. Ilyenkor a halálon kívül senki sem járt az utcákon – azzal pedig barátságban állt. Zászlóként lebegő ősz hajjal száguldott a kihalt utcákon (nem volt már autójának szélvédő-üvege), és üvöltve dobálta be az éhező zuglóiaknak, zsidóknak és keresztényeknek, a pincékben lapuló gyerekeknek, asszonyoknak s főleg a rémült vénembereknek a lopott élelmiszereket.

Ahol nem mertek kaput nyitni, az ún. „védett házakba”, de még a rendes keresztény házakba is, ahol óvóhelyeken lapultak a lakók, a férfinak álcázott lányok és családanyák (ők már a közeledő szovjet hadseregtől féltek – a németek nem hoztak magukkal erotikát), oda is behatolt a bácsi. A kocsii orrával ripityára zúzta a nagykapukat, bedöntötte egy-egy magas kerítés téglafalát, hörgő motorral bedübörgött az udvar közepére, és a teherautó platójáról szétszórta az adományokat.

Disznózsír, lekvár, zsákokban liszt és cukor, malátakávé, mosószappan és persze a sokféle hús: hurka, száraz kolbász, parizer, babkonzerv és mérhetetlen sok szalámi... Szalámi!... Ami a csodák csodájának számított!

„A Végítélet idején is minden van, csak nehezebb hozzájutni!” – mondta a háború után. Noé bárkájában pompás ellátás volt, és mindenkinek jutott.

Olyan volt, mint egy Mikulás.

Véres Mikulás, mert télikabátja, lobogó sálja és fehér inge is vörös volt. Valahol belelőttek a bal karjába vagy a vállába; a vére elborította a szakállát és egész mellkasát. Korán őszült haját és szürke szakállát vörösre festette a vére.

Így él a képe bennem ma is, hatvanöt esztendeje. A szalámi íze is őt idézi, a zuglói Robin Hoodot, aki nem „igazságot szolgáltatott”, csak élelmiszert osztott mindenkinek.

Főleg azonban a családját mentette. Szemüvegének bal lencséje törött volt, olyan apró szilánkokra, hogy ezen nem is láthatott. A cuccokra, amiket széthajigált, ráfolyt a vére... Rekedten üvöltött. De nem fájdalomában, ez volt a fura, hanem diadalmas jókedvében. Néha őrjöngő dühében is, mert látta, hogy a megrettent emberek félnek elfogadni az ajándékát.

Féltek enni az éhezők.

Nem a gyilkosaiktól féltek – ez bősztette fel Pereszlényi bácsit –, hanem tőle, a jótevőjüktől, akit véresre lőttek ezekért a holmikért. Féltek, hogy a cinkosaivá válnak. „Jaj, istenem, ebből baj lesz!” Nem merték fölkapkodni a földről a kolbászokat. A félelemtől jobban féltek, mint az éhségtől – a hatalom fenyegetésétől jobban rettegetek, mint az éhhaláltól.

A Mikulás túlüvöltötte a detonációkat. „Zabáljatok, ti marhák! Inkább éhen vesztek?” – ordította a zárt pinceablakokból kileső rémült szemek felé.

Repültek, szálltak a kenyerek.

Ahol nem mertek ajtót nyitni, ott a konzerveket egyszerűen bevágta a pinceablakokon át.

Napokig ropogott az üvegcserep a lábak alatt.

Ahol pedig nem tudta betörni a vaspántos kaput, ott egyszerűen csak áthajította a halakat a kerítésen.

A pontyok nyitott szemmel heverték a hóban.

Erre a képre pontosan emlékszem. És a Véres Mikulásra is: alulról fölfelé bámultam őt, mert kisfiú voltam még: hatalmasnak láttam. Véres arcán mosoly volt – élvezte, amit művel!

Ez a derű, az ép szemüveglencséje mögül szikrázó félszemű jókedv, megmaradt az emlékezetemben. Ez hiányzott a kedvenc irodalmi hősömnek, Robin Hoodnak az arcáról: a *szabad emberek örült vidámsága*.

Káromkodott. És közben valami vidám filmdalt énekelt:

*„A bankban nincs betétem, de mégse látok setéten,
Hiszen az élet, szívem, tevéled nagyon szép!”*

Az éhező emberek, akik olvadt hólevet ittak és döglött állatok tetemeit ették, úgy fogadták ezeket a csakis az álmaikban létező élelmiszereket, mint az égből hullott mannát.

Téliszalámi!... Csokoládé!...

És töpörtyű! Amikor sokan a macskahúsrá is ráfanyalodtak.

Pereszlényi bácsi életem első Rambója volt. Szemernyi félelem sem volt benne.

Tudta, hogy ez már régóta nem az a világ, amikor az egyetemi katedrán elvont filozófiai elméleteket oktat, nem az, amikor a tanítványainak különórákat tart, s nem az, amikor barátaival összejön néha a körúti kávéházban politizálni.

Régóta nem érdekelte már sem a politika, sem a vallás, sem a filozófia, semmiféle rendelet, eszme és hitvilág. Nem érdekelte Marx, Engels, Lenin, Sztálin, Hitler és Göbbels, Hegel, Fichte és

Kant, nem érdekelte Horthy, Bárdossy és Sztójay Döme, nem érdekelte Mózes és Buddha és Jézus Krisztus sem, ez az igazság. Nem érdekelte az újság, az irodalom, a szép költemények és a rádió hírei, nem érdekelték a római katolikus, a református és az evangélikus állásfoglalások, sem a gazdag zsidók önmentő akciói. Nem érdekelte még a Tízparancsolat sem. Főleg a „Ne lopj!” Az emberiség egész intellektuális felépítménye, a vallásoktól kezdve a humanizmuson, egzisztencializmuson, politikán és elméleti fizikán át egészen a törvényes rendeletekig minden hidegen hagyta.

Összeomlott mindaz, amit emberi kultúrának neveztek.

Ő pedig úgy értelmezte – és ez mozgatta valamennyi idegszálát és agysejtjét –, hogy ezt a háborút személyesen ellene és a családjá ellen indították.

– Ez, fiacskám – magyarázta Bucinak – nem orosz–német, nem is japán–amerikai: ez az én háborúm!... Mein Kampf!

Elhatározta, hogy ezt a háborút megvívja.

Nem érdekelte semmiféle ideológiai ellentét. Minden ember ellensége volt, aki a családját bántani akarta. Látta, hogy itt a vallásos vagy politikai álarc mögé bújt téboly működött, s ezért semmiféle „eszme” nem érdekelte. Az emberiség egész kultúrája hidegen hagyta, mert látta, hogy *nincs!* A szellem már csakis papírokon élt, az ő lakásában és WC-jében – semmi nem igaz az egészből!

Egyetlen dolgot tartott valóságnak: hogy a feleségét és a gyerekeit meg akarták ölni.

És ezt ő személyes hadüzenetnek vette.

Így aztán nem lehetett megállítani. Sehol, soha. Átrobogott a kerítéseken, sorompókon, vastag falakon, a hordókkal lezárt, keskeny patakhídon. Aki fegyverrel lépett elé, azt teherutójának orrával félrehajította, vagy ha fegyvert fogott rá, egyszerűen lelőtte.

A világtörténelem – nagy szerencsénkre, mert éhen halhattunk volna – Pereszlényi bácsi *magánügyévé vált*.

„Abból indultam ki – mesélte sok év múlva, a zuglói vendéglőben –, hogy mindenki örült. És hazudik. Te se hallgass soha senkire, tanácsolom, pajtás, csakis a saját szívedre!”

Ő volt az első „pozitív gondolkodó”, akit életemben láttam. Hite és tudása, teste és lelke teljes egységben volt – szemernyit sem kételkedett az igazában. Tudta, mit kell tennie. S ezt nyomban meg is tette. Nem úgy, mint Hamlet! Gondolat és cselekvés a háborús időkben különben is szétválaszthatatlan; félsz és gyilkossá válsz, dühbe gurulsz és hőssé magasztosulsz.

Szorult helyzetben az ember olyan lesz, amilyen.

Amilyen valójában.

A tett az igazi arcunkat mutatja.

Ez történt a Mikulással is. Meggyőződésből cselekedett.

Meg is nyomorodott kissé, mert a bal kezét már sohasem tudta egészen magasra emelni.

– A Heil Hitler nekem csak középmagasan megy – mutatta egyszer bosszúsan.

Ezt nem tréfából mondta. Az utolsó hetekben német egyenruhát lőtt magának valahol, SS karszalaggal, és kihasználva, hogy akcentus nélkül beszélt németül, egy oldalkocsis motorkerékpárral közlekedett az utcákon.

Vidám ember volt.

Azt mondta magáról a háború után, hogy szerencsés.

– Tudod, miért?... Mert négy gyerekem közül *csak egyet* öltek meg!... És amilyen elvetemült, pocsék világ ez: *nem is olyan rossz arány!*

Elsiratta azt az egyet – Rózsikát, aki huszonhat éves volt és szerelmes –, egy repesz ölte meg a távoli tanyán. De Pereszlényi bácsi tudatát nem a gyász töltötte be, hanem az a józan gondolat, hogy hármat viszont megmentett.

Plusz a feleségét!

Ekkor mondta ki azt a mondatot, ami miatt az egészet elmeséltem.

Megkérdeztem tőle, hol tanult meg lőni, aknát vetni, robbantani, géppuskát kezelni.

Ez semmiképpen nem jött össze azzal a szemüveges, nikotinos ujjú filossal, de még azzal a finom lelkű, udvarias pincérrel sem, akinek megismertem. (A háború után csak rövid ideig tanított az egyetemen. Visszament pincérnek, akkor már a kommunisták miatt.)

Azt mondta:

– Lőni az első világháborúban tanultam.

Nem kényszerből. Örült, hogy ezt is megtanulhatja. Olyan szorgalmas odaadással, ahogy a filozófiát tanulta.

Azt mondta:

– *A jóra várni kell, kiskomám! Hittel, reménységgel. De a rosszra készülni kell. Csakis együtt működik ez a kettő.*

A rosszra készülni – a jóra várni kell

Lehetséges ez?

Felkészülni a legrosszabbra, és közben hinni valami jó beteljesedésében?

Lehet ezt?

Hát nem azt várom, amire felkészítem magam? S ha *bajra* készülök, akkor nem az a *hitem, hogy baj lesz?*

Hogyan van ez?

A kérdéssre kérdésekkel felelek.

Nem úgy van-e, hogy amit igazán érdemes elérnünk, az csak is nagy küzdelmek árán lett a miénk?

Nem úgy lesz-e valaki bajnok, hogy előtte az önlegyőzés napi tortúrájával eljut odáig, hogy már minden szenvedést kibír? Hogy föl tud állni olyankor, amikor más a padlón marad?

Láttál már embert a világra jönni?

Láttad, mit kell küszködni, míg kitolja hatalmas fejét a szűk szülőcsatornán át a fénybe?

És ha felnősz, nem akkor leszel nagyszerű ember, ha megtanultál küzdeni?

Ha szembeszálltál a gyengeségeddel, a félelmeddel?

Nem az lesz a miénk, amiért megszenvedünk?

Nem a mindennapos önlegyőzés árán jutunk el valódi Önmagunkhoz?

Nem abból lesz az igazgyöngy, amit a kagyló kiizzad magából?

Hogy jön létre egy jelentős mű, mit gondolsz?

Megálmodod, igen. Látod a láthatatlanban. És hiszel benne. Persze. Mi más a hit, mint lelki szemeinkkel látni azt, ami a „való” világban még nem látható. De meg kell még szülni, szőni,

faragni keserves munkával. Néha évekig tart a szülés és a szülési fájdalom – és mégis, látod, a Hit, a mindennap kialudni készülő és újra lángra lobbanó örökmécses világít a jövődből: „Erre gyere, felém! Ne félj! Kövesd a fényt!...”

Az, hogy „föladom”, természetes gondolata az embernek. Előbb-utóbb úgyis föl kell adni mindent, mert elveszi a halál.

A „Nem adom föl!” nem természetes.

A Hit nem természetes!

Annak természetfölötti okai vannak.

Emberi ésszel nem megmagyarázható.

Hinni a jóban, amikor azt tapasztaljuk, hogy az életünk tele van rosszal: ez az, ami a hétköznapi tudatunk síkján értelmetlen.

Megálmodni és fölépíteni egy gyönyörű homokvárat – nem értelmetlenség?

És mi az, ami itt nem homokvár?

„Nincs itt nektek maradandó városotok...”

Mulandó, porladó, időbe vetett világban élünk. Mi magunk is mulandók vagyunk. Belénk van kódolva a szavatossági idő – életünk előbb-utóbb lejár.

Ki tudja, meddig beszélgethetünk még így, írott formában és élőszóval is? És mikor marad a kezedben egy olyan könyv, melynek szerzője nem él már?

De még ez a könyv is, mit gondolsz, meddig marad a polcon?

Egyetlen értéke, hogy most találkoztunk.

Egy szép hegedűszó is elszáll. Egy papíron maradt vers a könyvtár-sírba kerül. Még a „legmaradandóbb” egyiptomi pira-

mis is idegenforgalmi látványosságként üzemel manapság. Elhagyták az istenek és a híveik. Óriási, holt méhkaptár.

Mégis, látod, valakinek a nagy álma volt!

Generációkon keresztül épült.

Tudjuk, mennyi szenvedés árán?

Fogalmunk sincs.

De vegyünk egy olyan példát, melyet átéltél.

Kisbaba voltál, és életedben először fölálltál. És elindultál. Meg tudtad volna csinálni, ha nem működne benned a nehézségekkel való szembesülés ereje? És ugyanakkor a konok hited, hogy te bizony járni, sőt futni tudsz majd egyszer?

S a hited valóra vált.

No, de mi lesz ebből is?

Előbb-utóbb föl kell adnod ezt a keservesen tanult képességet. Nem csak a futást, a járást is! Rozoga leszel. Áldott az a vénember, aki járni tud még bottal, két bottal vagy kerettel, és ezer-szer áldott az, aki messzebbre lát, a mulandóságon túlra, és tudja, hogy igazi képessége nem is a járás, hanem a repülés.

A nehézségekre való felkészülés és a jövőbe vetett hit csakis együtt működnek. A bajok leküzdésének és a sorscsapások elfogadásának megtanulása együtt működik a törhetetlen hittel.

Az illúziótlan józanság és a messzelátó hit az ép emberben együtt működik.

Ahogy feltámadás nincs halál, úgy semmiféle megvalósulás sincs szenvedések nélkül.

A csődök, a kudarcok, a bukások, a nagy bajokban való bátor helytállásaid előfeltételei a megvalósításnak.

Hogy ezek milyen méretűek, más kérdés.

A legvégsőt mondom: van olyan álmunk, amiért meg kell halnunk.

De hát akkor hogyan működik a lelked? Hiszel a fényes „pozitív” jövőben, miközben felkészíted magadat egy „negatív”, sötét jövőre? Lehetséges ez?

Igen!

Pontosan ez történik!

A lelkednek két szeme van: az egyik közelre, a másik messzire lát.

Az egyik az éles sziklával és a fagyott hóval borított meredek emelkedőt látja, amelyen kapaszkodsz fölfelé – a másik a hófödte csúcsot, ahol „az Istenség lakik”.

Sőt, azt már nem is látod. Csak *hiszed*, hogy ott van. A felhők fölött. Ott kell, hogy legyen!

És egyszer eléred.

Ez két tekintet.

Az egyik a jövődből húz – a másik józanul figyel a jelened keserves gondjait, a veszélyeket, a nehézségeket, és szikláról sziklára irányít fölfelé.

A bajokra való felkészülés nélkül egy magas hegy megmászására el sem szabad indulni. Mert ez nem más, mint *a hit megvalósítási módja*.

És ez a felkészülés, bármilyen „gyakorlati” dolog is, a testeddel, a munkáddal vagy az életed gondjaival való küzdelem, végző soron mindig a *lélek felkészítése*. A legpraktikusabb *külső* cselekvés *belül* is épít.

A virágrendezés – mondja a japán hagyomány – *lélekrendezés*.

Minden külső „megcsinálással” magunkat csináljuk meg.

Ez fordítva is igaz.

Nem csak a külső tanítja a belsőt – a belső is neveli a külsőt.

Ez még egy olyan kifejezetten testi sportnál is így van, mint a súlyemelés. Hiába edzi valaki az izmait reggeltől estig a *lelki erő* kifejlesztése nélkül, amellyel a döntő pillanatban felül tudja múlni önmagát, soha a Nagy Súlyt fölemelni nem tudja.

Így igaz.

A rosszra, a nehézségre készülni kell – a jóra pedig várni, s hinni benne.

Egyik a másikat nem gyengíti, hanem erősíti.

Ez a mondat különbözteti meg az áltanítót a valóditól, az állallást az igaztól, a rossz művészt a jótól; a valódi pszichológiát és ezotériát a gagyitól.

A hamis tanítás az életterheken könnyíteni akar.

Kibúzásra, megúszásra tanít.

Megszenvedés nélkül egyenesen az álmaidba akar röptíteni.

Hogyan legyél gazdag, hosszú életű, mázlista, egészséges, hogyan űzd el csupán a gondolatod mágikus erejével életed sötét felhőit, hogyan hajítsd el messzire a szenvedéseid zsákjait. Minden sikerülhet, mondják az áltanítók, amit csak akarsz, mert amit a gondolatoddal megidézel, valóvá válik.

Rajtad múlik – és sikeres leszel.

A sorcsapások – mondják – csakis azért vannak, mert egy hibás gondolati mágiával magadra idézted, de ezek ugyanígy el is

mulaszthatók.

Mintha a betegség, a halál, hozzátartozóid szerencsétlenségei, az emberélet minden megpróbáltatása csakis egy rossz gondolati mechanizmus következményei volnának, és nem a földi sorsunkkal vállalt, kikerülhetetlen tragédiák részei.

Buddha vérhasban halt meg. Maharsi rákban. Jézus a keresztfán, nagyon fiatalon. Lázárt föltámasztotta ugyan – de meddig? Lázár is meghalt. Sok nagy guru – pl. Ueshiba Morihei, az aikido mestere, a mágikus képességekkel megáldott csodálatos harcművész egész életén át nyugtalan, beteges ember volt.

Embernek lenni tragikus valóság. A testté lett szellem megpróbáltatása.

De a hamis tanítók nem arra nevelnek, hogy készülj a rosszra és álld a sarat a legnagyobb bajban is, nem arra, amit Jézus mond, hogy vedd föl a keresztedet, hanem arra, hogy képzeleted erejével idézd meg a mázlidat.

Utólag, hatvan esztendő távlatából visszagondolva, dr. Pereszlényi Zsigmond történetében nem az volt különös, hogy egy finom lelkű entellektüel, egy nikotinos ujjú „filosz”, máról holnapra szamuráj lett, hanem az, hogy *tudatosan készült* erre a feladatra.

S amikor eljött az ideje, nem hisztériából cselekedett, hanem előre megfontoltan, felkészülten.

Korán fölismerte, hogy mi veszi körül.

Elmondta nekem.

Elmesélte, hogy az a nagy fordulat, ami a huszadik század elején történt, és a kultúrtörténet „Nyugat alkonyának” nevez,

számára nem elméleti kérdés volt, hanem önismereti feladat és gyakorlati próbatétel.

„Tudnod kell, pajtikám, milyen világban élsz!”

Az első világháborúban döbbsent rá, valahol Szerbiában, hogy ha egy gondolat nem tud tette válni: értéktelen. És akkor ott megtanult lőni, robbantani, gránátot vetni, villámgyorsan pisztolyt rántani és pontosan tüzelni.

Ahogy valaha megtanult franciául, németül, spanyolul és lengyelül, és tökéletes szintre fejlesztette a görög- és latintudását, megtanulta mesteri szinten a fegyverek használatát is. Megtanulta, mikor kell megfontoltan s mikor „gondolkodás nélkül” cselekedni. „Ha már ott voltam a fronton, és a sorsom rákényszerített, megtanultam mindent, alaposan. Jó lesz ez még... Mert a világ csak romlik... és az ember nem változik.”

Sokszor beszélgettem vele.

Kora délután, ha nem volt vendég, a cimbalom nem pengett és a bőgő sem brummogott még, leültetett az üres kerthelyiség leghátsó, terített asztalához. Ő csak állt (pincér nem ülhetett le), és fenekét egy székhez támasztva sok mindent mesélt nekem.

Néha meghívott magához. Könyveket kölcsönzött, ami hatalmas kegy volt. Azért részesülhettem benne, mert Buci barátja voltam. S talán azért is, mert fölfedezte bennem a hozzá hasonló „papírember” rokon vonásait.

– Én is fiatalon kezdtem a könyveket falni. Nem mesékkel, hanem Balzackal kezdtem, Plotinossal, és Aquinói Szent Tamással folytattam. Sok mindent megtanultam – mesélte –, csak azt nem, hogyan kell egy embert az égő házból kimenteni... Mit

tegyek olyankor, ha haldoklik a bajtársam: cipeljem tovább, és akkor én is meghalok? Vagy hagyjam megdöglenni?... Szerinted mit tegyek, ha azt parancsolják, hogy öljem meg a gyerekeket?... Mondjuk egy falut kell lerombolni, ez a parancs. Mit teszel?!... Érted? Semmiféle filozófia erre választ nem adhat: csakis a tett. Vihetsz tőlem bármilyen könyvet, pajtikám, bízom benned, hogy vissza is hozod... Ha nem, bedoblak az akváriumba, s úszkálhatsz a pontyok között... de megsúgom neked, a könyvek szart sem érnek!... Egyik sem! Olyan korban élünk, amikor az embernek sokkal fontosabb része lett a két keze, mint a feje. Mert a fejedben bármilyen szép eszmék lehetnek, az enyémben is vannak, elhiheted, de hiába, ha mégis azzal kell elszámolnom, amit a két kezem tesz. Az, hogy él a te Buci haverod, aki egyébként ugyanolyan hülye papírember, mint te, azt nem a könyveknek köszönheti, hanem ennek e!

És a két kezét mutatta.

S még azt is mondta egyszer, mert látta, hogy én is hozzá hasonló, „álomfaló” vagyok, aki az ő füstös, szellemi világraktárából olyan tiltott könyveket kér kölcsön, melyek főleg a keresztény misztikával és a gnózissal foglalkoznak:

– Vigyázz, kiskomám, parazsat veszel a kezedbe. Mert Krisztust megérteni könnyű. Követni nehéz! Szinte lehetetlen. Csakis az a keresztény, aki meg tud halni a szeretetért. Aki erre nem képes, az nem keresztény. Hány ilyennel találkoztál?... No, ugye!... Aki nem tud „halálosan” szeretni, vagyis „életét adni a barátaiért”, az nem az Ő követője. Semmi köze hozzá. És ebből sok van. Több százmillió. Azért tartunk itt... Én, pajtás, egy szen-

telt szuronnyal harcoltam végig az első világháborút... Az ellenségeim úgyszintén... Szerinted kivel volt az Isten?

Amikor visszahoztam neki a könyveket, azt kérdezte:

– No, most már tudod, mi a kereszt?

Elmondtam, amit a könyvekben olvastam. A négyes számról, a földi és égi dimenzió metszéséről, s hogy ez az áldozat szimbóluma, amelyen az ember föláldozza a földi énjét... stb.

Szavaltam, szavaltam.

Hallgatott.

– A kereszt a sorsod – mondta. – Nem mások teszik rád, te hoztad magaddal. Születni, élni, meghalni nehéz. Embernek lenni nehéz! S ha ezt tudod, és ha ebben mégis mélységes értelmet, sőt gyönyörűséget találsz, boldog ember leszel, pajtikám! Jön a balhé, s te vidáman összecsapod a kezedet: *Itt vagy, Balhé, már vártalak!*... Súgok valamit – mondta, és valóban lehalkította hangját, pedig csak ketten voltunk a füstös szobában. – A jó hajóskapitány élvezzi a vihart! Minél magasabbak a hullámok, minél veszélyesebbek a habok, és recseg-ropog az egész, annál inkább!... – szemében ismerős örület csillant. Régen láttam ezt a lázas, gyermekien vidám tekintetét, utoljára a teherautó tetején. – Mentőcsónakban evezni a legnagyobb gyönyörűségem!... Főleg, ha lyukas, és dől be a víz!... Apokalipszis!... Világvége! – csapta össze lelkesen a tenyerét. – Ez az én időm!... Ilyenkor élek igazán!

Illetlen emlékeink

Ennyit a rosszra való felkészülésről.

Most pár szót arról, hogy *a jót viszont várni kell.*

Elmesélem életem egy másik maradandó élményét.

Érdekes, vannak olyan jelentéktelennek tűnő emlékeink, amelyek nem halványulnak el. Halálos sebesülésem, szakításom, nagy színpadi bukásaim történetére, de még apám temetésére sem emlékszem olyan elevenen, mint néhány látszólag jelentéktelen pillanatomra.

A lélek működése roppant fura: a nagy események, kedvesünk halála, az esküvőnk vagy életveszélyes sorshelyzeteink néha gyorsabban halványodnak bennünk, mint egy-egy odavetett gonosz félmondat, egy érintés, egy késő délután hangulata, annak is csak egészen apró részlete. Mondjuk egy madárka, mint egy felhúzott játék állatka, páros lábbal ugrál előre az alkonyi tengerparton, és gépiesen szurkálja a homokot a csőrével... Egy illatot érzünk néha, melynek tudatunk felszínén semmi jelentőséget nem tulajdonítunk – és ez volt a Boldogság.

Hogy mi a valóban fontos nekünk – nem tudjuk.

Bartók Béla egész életét tette rá, hogy felkutassa a népdalokat, hogy a „tisztá forrásból” – az ősi magyar hagyomány értékeiből merítsen. Sok száz vagy ezer csodálatos népdalt gyűjtött. Szent kincseket, melyek úgy éltek még az öregek lelkében, mint az olaj a föld méhében – időtlen korból gyűltek össze, nehéz volt hozzájuk férni.

Ezeket a nótákat formálta később világzenévé s lépett túl Liszt művészetén, aki főleg csak a nagy cigánymuzsikusok slágerait ismerte; nem igen hallotta a talán még az ősi magyar világot is őrző, valódi népzeneinket.

Bartók Béla a mélymúltunk pogány emlékeiből építkezett.

Ez volt a küldetése. A szerelme. Ihletének forrása.

Míg aztán élete vége felé, amerikai magányában és honvágyában, halálos betegen, amikor tudta már, hogy soha a hazáját nem láthatja többé, mélyen önmagába nézett, a szívének Szívébe, hogy végső összegzésként egyetlen, mindent magába sűrítő motívummal elmondja végre, mit jelent neki a Haza, az Otthon, a Nép.

Hogy elbúcsúzzon Magyarországtól!

És nem a népdalokhoz nyúlt, hanem Kulinyi Ernő *Hamburgi menyasszony* című operettjének dalát, a *Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarországot* tette meg nagy műve, a Concerto főmotívumának.

Ebben a szentimentális, pesti verklimuzsikában talált meg mindent, amit valaha keresett.

Ismered? Megszólal benned ez a nóta?

*Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország,
Gyönyörűbb, mint a nagyvilág.
Ha zeng a zeneszó, látom ragyogó, szép orcád...
Táltos paripákon oda szállunk,
Hazahív hű falu, virág...*

Nem hiszem, hogy van magyar ember, aki ne ismerné.

Nem tudom, észrevetted-e, de az emlékezetünk *illetlenül* működik. Más a dramaturgiája, mint a tényleges életrajzunknak. Mást tart fontosnak, mint az eszünk és a műveltségünk.

Néha egészen vicces, mi az, ami valóban fontos.

Federico Fellini filmjében halálra vernek egy szegény, szerelmes bohócot, aki úgy hal meg, hogy előtte a törött óráját a füléhez szorítja, jár-e még.

Az, hogy darabokra roncsolt bordákkal, szétvert arccal és összezúzott koponyával meghal, nem olyan nagy baj neki, mint az, hogy esetleg az óráját is összetörték, s most megáll.

Megnyugszik, amikor hallja, hogy az órája szerencsére jár még – és meghal.

Az ember így működik.

Életünk nagy, sorsfordító jeleneteiről kiderül, hogy nem olyan fontosak, mint amikor egyszer kutyánk szomorúan ránk nézett, vagy amikor egy idegen ember olyasmit mondott, ami maradandóbbnak bizonyult, mint bármelyik halhatatlan költemény örökérvényű mondata.

Én, mint látod, az illetlen emlékeimből halászok.

Pereszlényi bácsi is ilyen. Életem hosszú mozifilmjében egy jelentéktelen statiszta – mégis ahogy ott állt a teherautó platóján véresen, törött szemüveggel, ahogy csillogó félszeméből áradt az erős emberek derűje – örök emlékké vált bennem.

Mit láttam benne?

Példaképet?

Elkövetkező életem sorsfeladatát?

Sohasem írtam erről.

Csak most, hogy fontos dologról beszélünk, váratlanul fölbukkant bennem.

Nem is nagyon mélyről.

Gyakran fölillant már... Nyilván ott élt a tudatom felszíne alatt, mint a Trevi-kútba dobott ezüstpénz: „Ide még vissza kell jönnöd!”

Ahányszor beleharaptam egy szalámiszeletbe, felrémlt bennem a roncsorrú teherautó és Pereszlényi bácsi, amint ne-

vetve hajítja le a „mannát”...

Megigézett, hogy nem fél. És ettől őszinte az indulata, és széles, szabad a jókedve.

Több mint hatvan év telt el azóta.

De akárhogy keverte az idő sorsom lapjait, ha döntő pillanatban kihúztam egy jóskártyát, „Mitévő legyek?” – biztos, hogy azon az ő arca is rajta volt.

Ott a megoldás!

Mintha valóban a következő életem előképét látnám.

Most, hogy erről beszélgetünk, jut eszembe hirtelen az ismerős példabeszéd.

Jézus mondja, emlékszel rá?

A mennyek országa hasonlít a mustármaghoz, melyet fog az ember és a földjébe vet. Ez ugyan kisebb minden magnál, de amikor felnő, akkora fává nő, hogy az ég madarai fészket raknak rajta.”

A mag, látod, egy ilyen illetlen emlék!

Egy icipici semmi.

És mégis egy egész eljövendő világot hordoz magában.

Múltat is, persze, de miből lesz a jövőnk, ha nem a múltunkból? Ahogy testem örökítő sejteket érlel bennem, melyekből gyermekem élete bomlik majd ki, úgy lesz ezekből a tudattalanunk sötétjében érlelődő illetlen emlékekből egy egész eljövendő élet!

Libabőrös leszek, ahogy ezt leírom: tudom, hogy az eljövendő életem valami ilyesmi lesz! Véres Mikulás leszek, és szalámit szórok az embereknek!

Vonz ennek az embernek a sorsa.

Mert a terméketlen papírkorszaka után azt tette, amit én még nem merek: bátran nekivágott a valódivá válás nagy kalandjának!

Biztos neked is van ilyen illetlen emléked.

Keresd meg.

Ez ugyanis lehet, hogy a jövőd emlékezete...

* * *

Ez a történet is, amit most elmesélek, ilyen „illetlen” esemény.

Hatvanhat évvel ezelőtt történt, de ma is elszorul a torkom. Időközben átéltem a második világháborút. Később a forradalmat. Meg is sebesültem, de minden borzalmas emlékem, hullák, tömegsírok, légitámadás, sírógörcs és jajveszékelés, égő tankok és lángoló emberek emléke elhalványul néha ahhoz képest, amit ott – a színházban – átéltem, öt- (hat-?) esztendőskoromban.

Színházban történt, igen.

Ültünk a Katalin valami gyerekszínházban.

(Kati a szerelmem volt – de ez most lényegtelen. Az is, hogy pontosan hány éves voltam, mert az élményem olyan eleven, mintha tegnap történt volna.)

Szóval ültünk a színházban, fogtuk egymás kezét, és lelkesen figyeltük az előadást.

Színház!... Később az életem lett!... Nem tudtam még!

Hogy mit adtak, arra nem emlékszem.

A Katira sem nagyon.

Csak arra, hogy megjelent a színpadon egy frakkos úr. Bekonferálta a következő számot, és amikor kiment, egy pillanatra megállt az oldalfüggöny előtt, fölemelte fehér cérnakesztyűs mutatóujját, biztatóan kacsintott, és azt kiáltotta:

– Jön a ló!...

De nem a ló jött, hanem a következő szám. Valaki szavalt. Alig vártuk, hogy vége legyen. Ekkor újra megjelent a frakkos úr, elmondta, hogy tiroli táncosok következnek – és amikor kiment, újra sokat ígérően fölemelte az ujját, hunyorgott, s azt kiáltotta:

– Jön a ló!!...

„Messze fönn, a nagy hegyen hangzik a havasi kürt...” – énekelte egy gyerekkórus. Csípőre tett kézzel ringatták magukat a duci lányok; térdzokniban, klaffogó nyelvű cipőkben ugráltak a kisfiúk.

Untuk az egészet; vártuk a lovat!

Később az úr már nem is szólt. Csak fölemelte az ujját, s mi, a nézők, sok száz gyerek, egyszerre ordítottuk, sikoltva;

– *Jön a lóóóó!!!!... A lóhóhóó!*

Ezt várta a frakkos, hogy mi üvöltsük helyette lelkesen a mondatát. Boldogan látta, hogy életre keltette a reménységet. Még be se jött a ló, de bennünk már élt.

Vártuk a csodát.

„Jól van, gyerekek!” dicsért bennünket a szemével.

És kirohant.

Akkoriban láttam Walt Disney *Hófehérke és a hét törpe* című rajzfilmjét. Képzetelemben az a paripa jelent meg, amelyikkel a

herceg érkezik a halálos álomban szendergő lányért. Emlékszel rá? Hófehér, ívelt nyakú, büszke arab mén; jóságos emberszeme van, és hosszú selyemsörénye zenére hullámszik... Nem részletezem!... Én a *Nyilas* jegyében születtem. Nekem a Ló nem egy állat, hanem Istenség, mitikus lény, lényem örök szimbóluma: a Napba nyilazó Kentaur, a félig ló, félig ember. A ló a „totemállatom.” Ezt akkoriban, persze, nem tudtam még, csak éreztem, hogy nem egy nagy fenekű, bocskoros szódáslovat, nem is felkantározott cirkuszi csődört, hanem Meselovat várok.

Közeledett az előadás vége.

Be is mondta a frakkos, hogy az utolsó szám következik.

A ló sehol.

És vége lett az előadásnak.

A bácsi kijött, elbúcsúzott tőlünk.

– Szervusztok, gyerekek, szervusztok, jöjjetek el máskor is!...

Csókot hintett, ment kifelé.

Csend.

A gyerekek kiáltozni kezdtek. Én nem. Én villámsújtottan hallgattam. Körülöttem azonban mindenki üvöltött:

– *A ló!... A lóhóhóó!... Hol a ló?!*

A bácsi a homlokára csapott.

– Hja, persze! Majdnem elfelejtettem!

Kiszaladt.

Majd kisvártatva visszatért.

Egyedül.

És a háta mögül előkapott egy partvisnyelet, papírmáséból készült kócsörényes, meredtszemű, festett lófej volt rajta, azon viaszosvászonból készült rövidke kantár.

A frakkos bevágta a rudat a combja közé, majd nyihogva, röhögve és prüszkölve kiügetett a színpadról.

– Nyihaha, kiáltotta, és integetett, nyihaha, nyihaha! – s eltűnt.

Majd visszajött, és diadalmas vigyorral meghajolt.

Ma sem tudom leírni, mit éreztem.

Meghalt az Isten – azt.

Nincs értelme az életemnek – azt.

Nem érdemes felnőni – azt.

Hogy ebből a színházból... és ebből a világból el kell menekülni.

Hogy nem akarok élni.

Ha ez egy ilyen gyalázatos világ, és ebből egy felnőtt ember, olyan idős, mint az apám, még viccet is csinál, akkor én nem akarok itt felnőni, nem akarok élni tovább.

Ha csak simán becsapott volna, és azt mondja a végén: sajnós, gyerekek, a ló megszökött, talán visszajön, holnap vagy holnapután, gyertek el máskor is... Nem bántam volna.

El is jöttem volna.

De azt, hogy egy ócska partvisnyelet mutogat az álmom helyett, csoda helyett egy baromságot, s ezt ő még viccnek is tartja... ez ma épp úgy fáj, mint hatvanhat évvel ezelőtt.

Olvasok egy könyvet, hallgatok egy zeneművet, de ha sejtem, hogy itt a Ló helyett egy partvisnyelet mutatnak majd, azonnal lecsapom a könyvet vagy kijövök a színházból.

Hallgatok egy papot, az Isten titkairól prédikál – de ha „nem jön a ló”, kijövök a templomból.

Szeretek egy embert – de ha „ló” helyett csak partvisnyelet kapok tőle, nem akarok többé találkozni vele.

Soha.

Aki abban a szánalmas rögeszmében él, hogy a partvisnyél a „Valóság”, vagy ahogy mondják manapság: a „realitás” – azzal én nem tudok beszélgetni.

Aki azon igyekszik, hogy leleplezze a mesét, és azt bizonygatja, hogy a mítosz, a költészet, a zene, a szépség, a hit, a hősiesség, a bátorság, a halhatatlanság, a szerelem és minden nagybetűs fogalom, beleértve az Istent és életemet is, csak egy partvisnyél, és minden szívemben élő Ló csak szánalmas, ócska, vacak múltó – azzal én nem tudok szót érteni. Aki azt fejtegeti nekem, hogy Krisztus történetében egy dolog nem igaz: a feltámadás, az nem érti az egészet. Ahol azt méricskélik, hány kiló a zsenik agyveleje, ahol azt keresik, hogy milyen molekulaláncok hatására születhetett a *Psalmus Hungaricus* és mennyibe kerül egy Leonardo-kép; ahol a szerelemről csak annyit tudnak, hogy hormonok funkciója; a hitről, hogy önáltatás s az életről, hogy teljesen értelmetlen... ahol mindent egyetlen szenvedély mozgat: a pénz – ott nem lehet létezni.

Életem legnagyobb gondja, hogy a partvisnyekek világában élek.

Ezért fáj ez az emlékem.

Mert körülnézek – és mindenki partvisnyélen lovagol körülöttem.

S néha az én combom között is az van. Ahogy öregszem, egyre gyakrabban.

Sajnos.

Szegény emberiség!

A várakozás művészete. 1. Mágia

A ló... igen...

Tudod, írás közben nemcsak hozzád, de magamhoz is beszélek.

Hallom a saját hangomat, és figyelek arra, amit mondok.

Kimondom, és mintha valaki más mondaná, visszahallom a saját szavaimat.

Írásom első olvasója én vagyok.

Különös folyamat ez. Remélem, ha olvasod, ez érezhető is: a tudatosulás folyamán megyek át ilyenkor.

Írni azt jelenti, hogy az ember olyasmit is megtud, amit eddig nem tudott. Elkezd halászni magában, s egyre különösebb gondolatokat és emlékeket húz ki a számára is ismeretlen mélységeiből.

Az előbbi fejezetet többször is elolvastam. Először csak homályosan éreztem, később már bizonyosan tudtam, hogy valami fontos kimaradt belőle.

Mivel ez egy gyerekkori élményem volt, nem jöttem rá, mi az, ami ennyire fölkapart. Érzéseink gyökerei mélyen vannak. Valami fáj – nem tudod, miért. Nem tudod, honnan ered ez a fájdalom... Rendszerint nem onnan, ahol először sejtet!

Szóval nem az zavart engem, hogy becsaptak.

Nem az, hogy egy felnőtt bácsi elhíttett velem valami csodát, amit nem váltott valóra.

Nem, nem erről volt szó.

Azt a Lovat nekem nem kellett megígérni!

Tudtam róla.

Érted már?

Lelkem mélyén tudtam, hogy van.

Főleg egy színházban, ami csodahely.

Már amikor beültem, vártam a csodát.

Itt valami lesz... lennie kell!

Ahogy az életben is vártam!

Minden gyerek várja.

Emlékezz vissza: te is vártad!

Amikor megszületünk, és tudatunk kinyílik, az életünk tele van ígérettel.

Ha az ifjúságra azt mondjuk, hogy az „álmodozások kora”, a kisgyermekkort úgy hívnám, hogy az „ígéretes kora”.

Maga a felnövekedés nem más, mint az élethez való rémült és kényszerű alkalmazkodás, az elfogadásért való küzdelem, a körülményekbe való beleromlás, beleszürkülés és belevénülés. Innen kezdve mindvégig hordozunk magunkban egy elfojthatatlan érzést – a csalódást.

Nem így vagy ezzel?

Szerintem nincs ember, aki ezt ne élné át: „Jó, jó. Látom. Vacsak az egész, most már tudom... de kérem szépen: NEM ERRŐL VOLT SZÓ!”

Nem lát magába mélyen az, aki természetesnek veszi, hogy ez a világ eszménytelen, pocsék és csodátlan.

„Ló” nélkül élni természetellenes.

A „realista ember” nem józan, hanem KIÁBRÁNDULT.

Óriási különbség.

Elvesztette az élet szédítő távlatait – és ezt a nagy ősi korok és nagy emberek sohasem engedélyezték maguknak!

Az emberek csodákban éltek. Körülvette őket, benne voltak – nem „hittek” benne, hanem élték.

Az istenek közöttük jártak.

Ma is így van. Döbbenetes, hogy mennyien őrzünk magunkban különös álmokat, üzeneteket, látomásokat, hogy mennyire természetellenesnek tartjuk ezt az embertelen, benzinszagú technikai civilizációt, mely inkább gépeknek, mint embereknek való. Bármennyire is megszoktuk már, mégis természetellenesnek tartjuk, hogy az égboltot ellopták a fejünk fölül. Ellopták azt a szemünket, mely a csillagokban isteneket látott és a Tejúton megpillantotta a Csodalovat.

Ez nem gyermeki, hanem Örök Emberi tekintet.

Ugyanis nem az az igazság, hogy nincs csoda, hanem az, hogy az emberek belevakulnak az életbe. És a Látó Bölcs Gyermeket élve eltemetik magukban.

Ne hallgass rájuk!

Mi várjuk a Lovat!

És ha jól várjuk, jön is.

„Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mehettek be a mennyek országába.”

* * *

Egyetlen keleti hagyomány foglalkozik részletesen a *várakozás művészetével*.

Ez a kínai *Ji King*, melynek alapján a *Jóskönyvet* írtam.

Itt ugyanis történt valaha egy forradalom.

A hagyomány szerint Wen király az Örökkévalót lefordította a mulandóság nyelvére.

Az égit lehozta a földre.

Fu Shi „Ég előtti rendjének” időtlen képét áttranszformálta a mi földi életünk nyelvére.

Ez lett az „Ég utáni rend”.

A mozdulatlan égi óceánt kiárasztotta, és robogó, földi folyóvá varázsolta.

Így született meg a változások, az idő könyve.

Ez a könyv azt tanítja, hogy minden, ami megnyilvánul, szüntelen átváltozásban van. Életünk „folyik”. Nem úgy, mint egy folyóban úszó csónak, mely néha-néha azért itt-ott kiköt: mert maga a csónak is változik.

Olyan nincs is, hogy te csak állsz, és nem történik veled semmi, mert egyetlen századpillanatban is meghalnak a testedben lévő elemi részecskék, és újak születnek, azonnal. Minden átváltozik. A lelked is...

Amiről azt hiszed, hogy VAN, mondjuk a kezed, de még a markodban egy kődarab is, valójában most is átváltozik; máris múlttá, emlékké válik, és azonnal jövővé. Nem érzed a nyüzsgést a tenyeredben és a kőben, pedig minden átalakul bennük.

Amikor elkezdted ezt a könyvet olvasni, más ember voltál. Elfelejtettél elbúcsúzni tőlem az első oldalnál. Én se mondtam, hogy „Isten veled!” – pedig aki azokat a sorokat leírta, már nincs! Üdvözöllek hát szeretettel most, ebben a pillanatban, és ne felejtsetek el egymást, ha a következő oldalra érünk, mert addigra mindketten mások leszünk.

Kapsz egy jó hírt, valaki telefonál, s mire újra fölveszed a könyvet és folytatod az olvasást, már nem tudsz ugyanoda visszatérni, ahol abbahagytad....

– Hol is tartottunk...? – kérded majd vidáman.

A sort megtalálod... de ugyanazt a magadat már nem.

Mert mondjuk motoszkál benned egy jó hír... A lelked pezsegni kezd!... Mintha a véred is gyorsabban áramlana az ereidben... és rájössz, hogy ez egy vidám könyv.

Pedig sajnós nem az. Egyszerűen csak arról van szó, hogy lélekben már máshol tartasz.

Velem is ez történik. Én se tudom, mit mondok majd a következő oldalon, mert mire odajutok, már megváltozom.

Más lelkiállapotba kerülök.

Életünk legnagyobb titka nem is a változás, hanem hogy miért érezzük magunkat mégis AZONOSNAK.

Most, hogy szóba került a Jóskönyv, döbbenet látom, hogy szellemiségének alapja pontosan az, amit Pereszlényi bácsi mondott nekem gyerekkoromban.

Mintha a kínai bölcsek ismerték volna a Véres Mikulás életfilozófiáját.

Azt mondják:

„A VÁLTOZÁSOK KÖNYVE OLYAN KORSZAKBAN SZÜLETETT, AMIKOR WEN KIRÁLY A ZSARNOK CSOU FOGSÁGÁBAN ÉLT. EZÉRT A KÖNYV VÉLEMÉNYEI GYAKRAN FIGYELMEZTETNEK VESZÉLYRE.

AKI TUDATÁBAN VAN A VESZÉLYNEK, AZ BÉKÉT TEREMT MAGÁBAN; AKI A VESZÉLYEKET KÖNNYEN VESZI, AZ BUKÁSA FELTÉTELEIT TEREMTI MEG.”

*Én ezt először a Pincértől hallottam.
Nem érdekes?*

Szóval ebben a nagy Átváltozásban azt tapasztalták a bölcsek, hogy bizonyos dinamikus léthelyzeteket törvényszerűen át kell élnünk. Ezek sorsunk örök állomásai.

Hatvannégy állomás van.

Mindig valamelyiket éled.

Mindegyik jósjelnek más jellegű a feladata és a dramaturgiája.

Az ötödik élethelyzetet úgy hívják: VÁRAKOZÁS.

Kínaiul: *hszü*.

A hatvannégy léthelyzet közül csak *egyetlenegy* foglalkozik a várakozás művészetével. Máshol is előfordul, de itt az egész erről szól.

Ez most a házi feladatod.

Ez a jósjel bevezet a várakozás lélektanába. Megmutatja, hogyan kell művészién várakozni, milyen veszélyeket rejt magában, ha az ember rosszul vár, és ezért elbukik.

Gondolhatod, hogy én, mint türelmetlen ember, sokszor kaptam sorsfeladatként ezt a jelet.

Ma sem tudom megoldani.

Nehéz lecke ez nekem.

Még mindig az történik, hogy „Ma elvetem a fűmagot, és holnap már nézem, mennyit nőtt.” Sőt, még húzkodom is; segítek neki nőni.

Érdemes megismerni ezt a jelet, mert nemcsak a várakozásra, hanem a *teremtő mágia* lélektanára is tanít.

Tudod, hogy a kínaiak képjeleket írnak.

A „hszü” képjele *ősi, mágikus, esőcsináló szertartást ábrázol.*

Egy olyan helyzetet mutat, amikor esőre lenne szükség, nagyon kell már – de a sűrű fellegek még csak gyülekeznek.

A szükség már erős, a „kell!” feszít; szomjas a föld – de a beteljesülés késik.

Akadályok vannak előtte.

Nem értek meg a feltételei.

Várnod kell.

De hogyan?

És itt lép a folyamatba a *mágia*. Ugyanis a te benső magatartásod nem független a külső eseményektől. Ez egyébként nemcsak ennek a jelnek, de az egész *Jóskönyvnek* az alaptanítása: semmi sem „kívülről” jön csupán.

Semmi sem független tőled.

Itt tanulod meg azt, hogy amit élsz, annak a teremtője vagy.

Szerzője vagy a saját sorsodnak.

Ezt nem szoktuk tudni, mert a léletteremtés mágiája öntudatlanul működik bennünk. A „Varázsló” lelkünk legmélyén él. Mi abban a tévhitben vagyunk, hogy az életet mások teremtették körénk, mi csak beleállunk ebbe az idegenek által létrehozott és régóta működtetett világba. Testünket apánk, anyánk csinálta, lelkünk az ő nevelésük áldozata, és az életünk nem más, mint egy társadalomnak gúnyolt ostoba és jórészt leromlott emberi közösséghez való tehetetlen alkalmazkodás.

Eszünkbe se jut, hogy mindezt saját varázshatalmunk vonzó, taszító mágiája idézte meg: „elfelejtettük”, hogy a nyuszt nem mások, hanem mi magunk tettük valaha a cylinderbe.

Azt kérded, hogyan lehet ezt elfelejteni?

Nos, úgy, ahogy a benned élő Istent is elfelejtetted.

Más szóval: a tudattalanodba merült.

Mint teremtmény éled meg önmagadat, s csak nagyon-nagyon ritkán ébredsz rá, hogy teremtő is vagy.

Pedig az vagy.

Ebben a Jósjelben tanulod meg, hogyan kell várni arra, amit a mágiád ereje megidézett, de csak idővel válik valóra.

*Életem eseményeit, a „sztorit” én idézem magamra. Ezért egyáltalán nem mindegy, hogy mit gondolok, hogyan gondolom, s főleg: *hogyan tudok a megvalósulásra várakozni.**

Várni ugyanis azt jelenti, hogy valami „magot” elültettem – és ez a jósjel azt mondja: tőlem függ, hogy kibomlik-e, vagy sem.

Hogy a vágyam beteljesedik-e, vagy sem.

Az ember nemcsak passzív szereplője, hanem szerzője is a sorsának.

Vagyis a várakozásban az a manapság már kevesek által fölismert igazság rejlik, hogy amire várakozok, annak a valóra válása tőlem függ.

Ha ezt az alapvető gondolatot összeveted a keresztény „advent” ünnepének gyermekes értelmezésével, s azt mondod, hogy „Nálunk a Jézuska december 24-én mindenképpen megszületik, függetlenül tőlem”, óriási tévedésben vagy! Mert ha te nem vagy alkalmas rá, HA BENNED NEM SZÜLETIK MEG A KRISZTUS-TU-

DAT, akkor számodra nem jött el. A csoda nem úgy működik, mint egy menetrendszerű gyorsvonat; hanem készülni kell rá, mert az eljövetele tőled függ.

Ha nem jól vársz, a vonat naptár szerint megjön ugyan – de Krisztus nincs rajta.

„Isten ott van – mondta egy bölcs –, ahová beengedik.”

Vagyis a várakozás nem türelmetlen, ideges dobolás ujjainkkal az asztalon, hogy „Mi a fene lesz már?!” – hanem egy mágiikus aktus: saját jövődöd teremtője vagy.

A csodát nem kívülről küldik, hanem belülről idézed meg.

Aki ezt nem érti, ki van téve annak, hogy amire vár, sohasem jön el.

Van egy másik titok is.

Csakis az a vágyad teljesülhet, mely a sorsodban esedékes! Az illúziókból, de még az erős képzelettel megidézett jövőből sem lesz semmi, ha az nincs a sorsodban.

Próbálkoztam ilyesmivel – nem sikerült.

Az igazi „mágus” ugyanis sokkal mélyebben van bennünk, mint az érzéseink, a gondolataink és a vágyaink világa. Hatalmasabb erővel dolgozik, mint a mi gyenge áramon működtetett gondolati varázserőnk.

Van, amit az életünkben el kell fogadni. Nem szabad nekifejteni, mert ami történik, jó okkal a miénk.

És van, amit meg lehet, sőt meg is kell tennünk.

Ebben a jósjelben az utóbbiról van szó. Benne van az élettervedben, amire vágyasz – tehát nem illúzió! –, de még meg kell valósítanod.

A valódi pszichológia ott kezdődik, amikor tudjuk, mikor kell belenyugodnunk és elfogadnunk valamit – és mikor kell megvalósítani.

Ezt a megkülönböztetni tudást léleklátásnak nevezik.

A várakozás művészete. 2. Türelem

A várakozás második titka a *türelem*.

Mit jelent itt ez a szó?

Azt, hogy vágyódom valaminek a beteljesedésére, én magam mindent megteszek érte – de a megvalósulást rábízom a Gondviselésre.

És az egészet elengedem.

Innen kezdve ez már nem az én dolgom, hanem az Istené.

És az Ő dolgába már nem avatkozhatok bele.

De mondhatom kevésbé vallásos szóval: átadom az ügyet egy olyan összefüggésrendszernek, melyet az Univerzum hatalmának neveznek.

Elvetem a magot... néha megöntözöm... de a szárba szökkenés, a termés... vagyis a megvalósulás már a Természet dolga.

A „türelem” szót nem szeretem.

Mintha el kéne tűrnöm valamit, ami tűrhetetlen.

A türelem szóban a kellemetlennel való fogcsikorgató kiegyezés van.

A „várakozás” ősi kínai lélektanában a türelem nem ezt jelent.

Hanem belenyugvást abba, a sorsot végső soron a Tao intézi.

A Gondviselés.

Azt mondja a bölcs Csuang-ce:

– A dolgok élete olyan, mint a vágató lóé. Mit tégy? Hagyd, hogy minden magától alakuljon.

A türelmes embernek nincs naptárja, órája és főleg stopper-órája.

Elkezdett várakozni valamire, ami sorsában, mint lehetőség, benne volt, mágikusan megidézte, utána megfeledkezett róla, s amikor kérése beleteljesedik, ő maga van a legjobban meglepve – el is felejtette, hogy ő ezt valaha is kérte.

Úgy tekint rá, mint egy ajándékra.

Egyszer csak itt van.

Hozza a postás, és leteszi.

Egyik reggel felkel, s döbbenten látja, hogy elmúlt a betegsége.

Nyílik a börtöne ajtaja, s meglepődik, mert elszámolta a napokat: azt hitte, egy hónapja hátra van még.

Figyeld meg, ha valamit nagyon akarsz, nem kapod meg!

Sőt – így mondják a bölcsek – a szüntelen akarásoddal hátráltatod, sőt el is ronthatod az érlelődés folyamatát.

Bizonyára tapasztaltad már, hogy olyankor kaptál meg valamit, amikor már nem is számítottál rá.

Gyakran elfelejtjük a megtermékenyülés pillanatát – nem is tudjuk, hogy most egy régi vágyunk teljesül. Az összefüggések láthatatlan rendszerét nem érzékeljük, s mivel a régi indító vágyainkra nem igen emlékszünk, nem tudjuk, hogy egy-egy eseménynek mi vagyunk az apja.

Elfelejtjük, hogy mi ezt valamikor megidéztük.

És ez nagyon egészséges feledés.

Érdekes módon, ez a lélektana a meditációnak is. Ha valaki mohón várja a megvilágosodást, sohasem világosodik meg.

Maga a jövőre való szomjazás akadályozza meg, hogy elérje a beteljesült lelkiállapotot.

Ugyanígy működik az ihlet is.

Az egocentrikus ember minden erőfeszítést megtesz a siker érdekében, de a szép verssort, a nagy zenei motívumot, a gondolati igazságot vagy éppen egy korszakalkotó tudományos felfedezés ötletét olyan helyről kapja, mely több mint ő. Néha álmában. Nagy tudósok életrajzában olvassuk, hogy a felfedezéseiket megálmodták.

Ugyanez vonatkozik a Szentszellemmel való kapcsolatra is.

Ő is akkor jön el, amikor – Jézus tanácsára – az ember nem tördök azzal, hogy mit mond, még szorult helyzetben, a bírái előtt sem, mert ráhagyatkozik egy nálánál bölcsebb hatalomra, a Szentszellem sugallatára. Ne törd a fejed előre! Ne hallgass az indulatodra, az érzelmeidre, még a logikus érveiddel is bánj óvatosan.

Te ne beszélj!

Majd Ő megmondja, amit kell.

A Ji King ezt úgy mondaná: a shen (szentszellem) sugallata, a Tao viszontválasza a türelmes ember kérésére.

Nem tudom, tapasztaltad-e, hogy a csakis észérveikre hallgató emberek pillanatnyi érdekeiket érvényesíteni tudják ugyan, de hosszabb távon lemaradnak a bensőjükre hallgató, inspirált, „ösztönös” tehetségekkel szemben. Ösztön alatt én a tudattalanból eredő információkat értem, mely gyakran bölcsebb tanácsokat ad, mint az ész.

A *Jóskönyv* arra figyelmeztet, hogy sürgősen ügybuzgalommal bele lehet avatkozni a Mindenség rejtett működésébe.

A türelmetlen ember elrontja a várva várt dolgot.

Miért?

Mert nem engedi megérlelődni.

Rámenősséggel a sorsot nem lehet megerőszakolni.

Itt nemcsak azokról a tettekről van szó, amiket ténylegesen meglépsz, hanem azokról is, amit csak magadban gondolsz; azokról a heves érzésekről, sóvárgásokról, amik benned dúlnak, esetleg másokkal kapcsolatban. Ezeket hiába próbálsz leplezni, mert sugárzik rólad. A lélek láthatatlan energiaszintjén össze vagyunk kötve. Ezért, ha valakire akár csak gondolatban is kivetíted a vágyaidat, és ő még éretlen a teljesítésre: menekülni fog előled.

Átélted már a türelem erejét?

Tapasztaltad már, hogy türelmes csak akkor lehetsz, ha tudod, hogy valami ÉRTELME van!

Értelmetlenül kibírni valamit, az nem Türelem, hanem „elviselés”.

Az összeszorított fogsor nem türelem.

A szeretet türelme – a valódi türelem – a másik ember világnézetével, hitével, jellemével és puszta lényével szemben tanúsított mélységes megértés. Felismerése annak, hogy az élet sokféleségének van valami magasabb értelme. Jó, hogy a másik másmilyen! Még akkor is, ha néha irritál!

Isten titka a sokféleség – két egyforma levél sincs.

Aki ezt nem látja, s nem ámul el ezen, annak a lelke úgy működik, mint a szecskavágó: beledarál mindent a rögeszméjébe.

Ezen a sokféleségen túl van itt még egy másik figyelemre méltó tény is.

Hogy lelki érettség szempontjából is különbözők vagyunk.

Erről a következő fejezetben beszélünk.

Ha türelmetlen vagy, tanácsolom, nézz a tükörbe – én is ezt szoktam néha –, s gondoldj arra, hogy a Jóistennek (a Természetnek) tizenhat milliárd évig tartott, amíg ezt az embert így, ahogy most látod, tudatos emberszerűségével megteremtette.

És még mindig nincs készen!

A várakozás művészete. 3. Szeretet

A várakozásban tanulod meg, hogy Pál apostol miért tartja a „hosszan tűrés”-t a *szeretet* egyik legfontosabb tulajdonságának.

Persze itt nem az érzelmi, hanem a *valódi* szeretetről van szó.

Egyéni sorsod a kollektív sors része. Amíg ezt nem tudod, abban a tévhitben élsz, hogy „a harang csak neked szól”, holott „a harang mindenkinek szól”.

Már a kínai képjel, az esőcsináló szertartás is erre utal: az esőt az ember sohasem csak magának kéri.

A várakozás gyakran azt jelenti, hogy *másokra kell várnunk*.

Mi már beértünk – ők még nem.

S a dolog csak akkor teljesezhetik be, ha mindannyian megértünk rá.

A nagy társasjátékban, melyet Életnek nevezünk, mi csak a saját szerepünket játsszuk. Ritkán éljük át, hogy ami velünk történik, az a többiek története is.

A karmák össze vannak szőve. Ahhoz, hogy valami beteljesedjen, minden szereplőnek meg kell érnie rá.

Néha mi maradunk le, néha a többiek. És késik a pillanat, amit úgy hívunk: *egybeesés*. Ez fontos szó: tulajdonképpen minden beteljesedés rejtett oka.

Hogy ez mikor jön el, emberi szemmel nem látható. Csakis a Gondviselő, a „Nagy Rendező” szemével, aki átlátja az egészet, akinek mindenki fontos, az összes szereplő, s mindenkiben külön-külön is látja az érlelődő folyamatokat.

Így „jön létre” egy gyerek, egy mű, egy házasság, de még egy focicsapat gólja is; sok testnek, léleknek, helyzetnek kell beérni ahhoz, hogy az eredmény az anyagi síkon is megvalósuljon.

A várakozás legnehezebb része, amikor én már készen vagyok, de a másik lemaradásban van.

S ezért az én sorsom se tud beteljesedni.

Családban, főleg párkapcsolatokban gyakran éljük át ezt a helyzetet. Az egyik már készen áll, a másik lemaradásban van. A feleség például a lelki fejlődés magasabb szintjére jut, a férje lemaradt, s ezért nem értik egymást. Az asszony a kapcsolatban magányos marad.

Nincs kivel megbeszélni a dolgait.

Ez persze fordítva is igaz: a férfit sem érdekli igazán az asszony világa.

Ő is egyedül érzi magát.

Nincs közöttük, nem is lehet, igazi megértés.

És semmiféle biztosíték nincs arra, hogy lesz is!

Meg kell várni, amíg a másik is „megéri”.

Tudom, hogy erről a kérdésről szívesen beszélnél még.

Nekem is lenne mondanivalóm és több kérdésem is...

De ez a könyv nem erről szól. Itt most röviden csak annyit, hogy LÉLEKLÁTÁS nélkül egy ilyen helyzet megítélhetetlen. Ez alatt a szó alatt nem pszichológiát értek, hanem azt a jóval mélyebb szellemi rálátást, mely a másik ember végtelen útjának legalább az utolsó stációit ismeri. Ki hol tart az életével, ezt csak mesteri szem látja. Azt is, hogy éppen zuhan-e vagy emelkedik.

Mi nem látjuk egymást.

Annyit igen, hogy néha nagy színvonalkülönbség van közöttünk.

Ez nem műveltségi kérdés. Az emberi léleknek sokkal hosszabb története van, mint ahogy sejtjük. Mindannyian az érlelődés más-más színvonalán tartunk. Erre szoktuk mondani, hogy vannak „fiatalabb” és „öregebb” lelkek. De ezt csak jelképesen értsd. Az, hogy valakiben mennyi tapintat, illem, megértés, lelki finomság, önuralom, bölcsesség, tisztaság, alázat, önérzet, tisztánlátás, jószág, netán egy bölcs derűje van, az nem az egyetemi végzettségen és a műveltségen múlik. Az sem, hogy mennyire foglya valaki a saját önzésének vagy szenvedélyének. Ez tapasztaltság, megélt-ség – végső soron érettség kérdése.

Azt pedig, hogy hol tart valaki az életével, csakis egy „Mindenvilág szem”-mel lehet megpillantani.

Különösen a mi korunkra jellemző, hogy az „egyszerű emberek” lelki értékeik alapján gyakran megelőzik azokat, akik látványosan kiemelkednek a társadalomból.

A Jóskönyv sohasem eleve elrendelt helyzetekről, hanem lehetőségekről beszél.

Ha valaki nem képes megcsinálni, amit javasol neki – a beteljesedés hosszú életkörökön át is elmaradhat.

Bizony nagy szeretet kell egy olyan helyzet elviseléséhez, amikor látom, hogy a *másik miatt nem juthat nekem se*. Rosszul játszik, s miatta szól hamisan az egész zenekarunk.

Elrontja a közös zenélést.

Ez néha olyan kifürkészhetetlen dolgokban is megnyilvánul, mint egy késlekedő gyermekáldás. Vagy egy párkapcsolat kudarca; hiába látja az egyik az eljövendő sors potenciális lehetőségét, ha a másik még vak, és egészen más irányba tapogat.

Néha egy gyermek azért nem jön, mert várja, míg a szülei megérnek a fogadására. Az is lehet azonban, hogy a kozmikus léthelyzet nem alkalmas a megszületéséhez. Még „nem állt össze” a dolog. És azt gondolja magában odafönn: „az én időm még nincs itt”.

Ilyenkor nem érted a késés okát.

Az összefüggéseknek ez a rejtett rendszere csak szellemi szemmel látható. Ez a távlatos és egységlátó tekintet tesz valakit Mesterre. Innen lehet ugyanis bárkinek tanácsot adni... Szepes Mária az „összefüggések tudományának” nevezte ezt a tudást – amellyel, ihletett pillanataiban, ő is rendelkezett.

A másokkal való egységnek – vagyis a szeretetnek – a legnehezebben elviselhető tapasztalata, hogy egymás kudarcainak a terhét is hordoznunk kell. Minél inkább szeretünk valakit, annál inkább így van: a másik gondja a miénk is, és szenvedünk miatta.

Ez az összekötöttség az oka, hogy akit szeretsz, sokkal jobban irritál néha, mint az, aki közömbös számodra.

Beengedted magadba.

Benned fáj a fájdalma, tiéd a tévedése, és viseled természetének azokat a rossz tulajdonságait, melyeket talán ő sem szeret magában. Miatta „áll az életed” – és ez igaz.

De ha szereted, vársz rá.

És akkor még mindig kérdés: meddig kell húznom valakit, és mikor ejtsem el?

Ez a kérdés léleklátás – tehát a sorserők, az egyéni és közös vállalkozás ismerete nélkül – megválaszolhatatlan.

Később, ha majd beszélünk róla, elmondom, mit értek „léleklátás” alatt.

A jóslatot nemcsak magadnak, hanem mindenkinek kéred.

Akár tudsz erről, akár nem.

Minden vágyad egyéni szála a mások sorsával alkotott közös szóttest szövi át.

Teremtő mágiádat fölhasználhatod ugyan arra, hogy önmagadnak egy önző magánjövőt teremts – de az tele lesz boldogtalansággal, nyugtalansággal és végül törvényszerű bukással.

Manapság jól ismerjük a szeretettelen teremtés mágiájának minden látszatdiadalát és látványos összeomlását.

Sajnos a ráksejt is ismeri az „önmegvalósítás” mágiáját. De nem ismeri a türelmet, és főleg a *szeretetet*, ezért rohannia kell. Gyorsan, mindenáron és csakis magának, mert különben nem kapja meg, amit akar. Nem törődik senkivel. Teremtése látványos lesz, gyors és szörnyű: önmaga és mások összeomlása.

Minden olyan mágia, mely nem a szeretet jegyében áll, a rák-sejt analógiájára működik. A csakis önmagunknak élés azt jelenti, hogy mások ellen élünk.

Akarva, akaratlanul.

Roppant hatékony lehet – de életveszélyes.

A várakozás művészete. 4. Hit

Persze van, amit egyedül is elérhetünk.

Mondok egy példát.

Az, hogy egy költő milyen verset ír, csakis tőle függ.

De az, hogy milyen sikere lesz, már nem. Ez már a tehetségétől szinte teljesen független; az elismerésbe beleszól az is, milyen kapcsolatokat épít, hogyan szervezkedik, milyen ügyes „érvényesüléstechnikát” alkalmaz (Hamvas Béla kifejezése). És az is persze, hogy műve mennyire időszerű s mások hogyan fogadják.

Ezért ha sikert vár, csakis odáig várhatja, amíg a műve a talentumához képest a lehető legjobb lesz. Mert azt egyedül ő érleli.

De a társadalmi sikerbe már beleszól a korszellem is. A közösség, amelybe született.

Ha nincs egybeesés, a legnagyobb zseni is magányos marad.

Itt jelentkezik a várakozás lélektanának legfontosabb szava: a *hit*.

Ennek a hitnek a határa ott van, ahol egy ember varázshatalma végződik: rendszerint önmagánál.

Mi a hit?

A szó teremtő értelmében „a még nem látható dolgok valósága”.

Rendíthetetlen bizonyosság abban, hogy ami még nincs, az lesz.

Hogy mi a hit, azt egyszer a Madách Színház egykori bölcs igazgatója, Ádám Ottó mondta ki egyetlen, pontos mondattal.

A „Doctor Herz” bemutatójára készültünk Tolcsvay Lacival, Bródyval és a fiatal Nagy Viktorral, akinek ez a főiskolai diplomamunkája volt.

Nagyon izgultunk.

A főpróbán nem jól álltak a dolgok.

S valaki így kezdte a mondatot az igazgatói irodában:

– Ha netán mégis sikerünk lesz...

Mire Ádám határozottan rávágta:

– Mi az, hogy lesz?!... Volt!!!

Ez a hit.

A várakozás időszakában az ember csakis a hitéből él. Hitet eszik, hitet iszik, hitet szív be a levegővel. Ez a hit azonban nem „elhívés”, nem olyasmi, amit mások mondtak, s én vakon „elhittem” – *hanem lényem magjának, vagyis élettervem magjának „genetikus” előrelátása. A bennem szunnyadó lehetőségekről való titkos tudás.*

Ahogy egy kisbaba hisz abban, hogy föl fog állni, bár ehhez még a csontjai sem alkalmasak... Mégis!... Ahogy minden mag „tudja”, mivé lesz, ha idővel kibomlik; ahogy egy tehetséges emberben ott él eljövendő életének inkább sejtett, mint látott filmje – a *hit ereje*, vagyis a múltból eredő *felhajtó erő* és a jövőből

működő *húzó erő* irányítja azt a folyamatot, amit úgy hívunk, hogy *megvalósulás*.

„Én egész népemot fogom tanítani!” – kiáltja József Attila egy megalázott és elkeseredett, de ihletett pillanatában.

Kimondta a hitét. Nagy mondat ez egy fiatalembertől, akit éppen kirúgtak az egyetemről.

Így is lett – csak nem érte meg.

Tíz-tizenöt évvel előbb halt meg, mint ahogy sikerének gyümölcse beérett.

A megvalósulás folyamata hasonlít ahhoz a folyamathoz, mint amikor egy exponált fotópapíron a kép előhívódik: az a kép már ott van, rajta van a papíron, mégis hosszú folyamaton kell keresztülmennie, míg a látható világban is megjelenik.

A hit segít át a nehézségeken.

Mert amikor valami elindul a megvalósulás felé, szüntelenül akadályokba ütközik.

Gondolj egy földbe vetett magra!

Száz „Nem megy” után érkezik el a pillanat, amikor egyszer csak: „Megy!”

Rengeteg csőd, kétségbeesés és „Ebből nem lesz semmi!” útján érkezünk el a beteljesüléshez.

Ezeknek a legyőzése csakis hittel lehetséges.

Hit az, amikor a padlón heverő bokszoló, akire éppen számolnak, tudja, hogy ő ezt a meccset végül megnyeri.

Az előbb azt mondtam, a vágyat el kell engedni.

Ez igaz.

De a hitet nem!

A valódi hitet nem is lehet.

A hit a gondolatnál ezerszer erősebb.

A külvilág negatív visszajelzései, a hatalmas bukások sem jelentenek neki túlságosan sokat, mert bizonyos benne, hogy *amit akar, az már valahol megvan, csak még nincs itt.*

Nem lesz – hanem „volt”.

A hit: a lélek magjába rejtett jövőendő tudása.

Az életben gyakran összetévesztjük a valódi hitet azzal, amikor valamit a „fejünkbe veszünk”, s nagyon akarunk. Ebből semmi sem lesz, vagy csak nagyon kevés. Önismeretem hibájából sok mindent „akartam”, ami nem valósult meg. Sajnos csak utólag tudtam meg, hogy az összeszorított fogú görcsös „akarom!” nem azonos a valódi hitemmel. Utólag jöttem rá, hogy amit így akartam, „nem járt nekem”. Lelkem „magjában” nem volt elrejtve a megvalósulás lehetősége. Ezek a teljesületlen vágyak mind-mind elmentek már mellettem – nem azért, mert nem tettem meg értük mindent (rengeteget küszködtem, tapostam, robotoltam, hiába!), hanem mert sohasem voltak az enyémeik.

Utólag már látom.

A várakozás művészete. 5. Őszinteség

Az ősi kínai szöveg így szól:

„Csak ha őszinte vagy, jut érvényre a világosság és a beteljesülés.”

Miért mondja ezt?

Miért épp az őszinteséget hangsúlyozza?
Ez valami erkölcsi szabály? Vagy jutalom?

Nem.

Minden beteljesedés a *fény győzelméről* szól. A megvalósítás pedig a küzdelem útja!

A várakozás nem veszélytelen folyamat.

Ezt ne feledd!

A fény nem „önmagától” születik meg. Előtte *le kell győznie a sötétséget.*

Erre mi nem is gondolunk, hogy a nap minden reggel „legyőzi a sötétséget”, és téli napfordulóban a fényerőknek győzni kell a sötétség felett.

Ezt a küzdelmet azért nem érzed, mert a mindenséget nem úgy fogod fel, mint egy szüntelen drámában lüktető eleven csodát, hanem mechanikusan, mint egy felhúzott zsebórát, mely magától jár. Az izzó Napban, az önmaga körül pörgő Földön, a naprendszerben és az egész kozmoszban emberi ésszel felfoghatatlan küzdelem zajlik. Ami élte és mozgatja ezt a csodát, azt energetikailag úgy nevezzük: fény. Maga a lét azért lehetséges és addig van, amíg a fény a sötét felett diadalmaskodik. Fényleni – és egyáltalán lenni: küzdelem! A téli napforduló után pedig ez a sötét halálból való feltámadás a földi természetben is nyilvánvalóvá válik. Azt, hogy elolvad a jég, megpuhul a fagyott föld, a mélyből felszínre tör az élet, és kipattan a rügy, te „természetesnek” fogod fel, és nem érzed, hogy ehhez egy kozmikus háborút meg kell nyerni.

Ezt csak azért mondom, mert éreztem, hogy először „jelképesen” fogtad fel ezt a küzdelmet, pedig ez nagyon is valóságos csata.

A sötétet szüntelenül le kell győzni.

Arról, hogy egy fűmag min megy keresztül a földben, fogalmunk sincs.

A világban minden létesülésért meg kell küzdeni.

Mondok egy ismerős tapasztalatot: *minden anya tudja, hogy a terhesség nem veszélytelen állapot.*

Nincs garantálva a világra jövetelünk. Az anyák ezt tudják: innen a rejtett aggodalmuk.

Anyának, magzatnak meg kell harcolnia az életért.

Nem mindig sikerül.

De ha sikerül is, az embrió fejlődésének útja odáig, míg az anyatesttől leválva önálló élethez jut, igencsak küzdelmes folyamat.

Így van később a felnövekedésünk is, mely nem egyéb, mint a valóra válása az újabb és újabb sorsszerepeinknek.

Minden megvalósítás háborúsággal jár, amelyet meg kell nyerni.

Ezért van szükség arra, hogy az ember leleplezze önzését, önbecsapásait, terméketlen ábrándjait, hogy tisztán lásson a saját lelkében – és utána a külvilágban is.

A harcban minden önbecsapás életveszélyes!

Az *őszinteség* itt az önmagunkhoz és másokhoz való kendőzetlen viszonyt jelenti.

„A várakozás: nem hiú reménykedés. Benne van a bizonyosság, hogy az ember a célját eléri... de veszély előtt áll, amelyet le kell küzdenie. A gyengeség és türelmetlenség nem jó semmire... Csak az erős képes szembenézni sorsával, csak ő

rendelkezik belső bizonyossággal és kitartással. Ez az erő az önmagával szembeni kíméletlen őszinteségben mutatkozik meg.”

Így a Jóskönyv.

A „kíméletlen őszinteség” a küzdelem alapfeltétele.

Álmodozónak, öntévesztőnek, önmagával hazug viszonyban álló embernek nem teljesedik be a várakozása.

Aki a várakozás első pillanatában becsapja önmagát – vagy azért, mert téves az önismerete, vagy azért, mert hibásan méri fel a helyzetét, annak az „álmai” nem válnak valóra.

Csak akkor lehetek őszinte hozzád, ha magamhoz is az vagyok.

Ugye tudod, hogy ez ritkán van így?

Őszinteség nem az, ha gátlástalanul kimondom, ami éppen eszembe jut, hanem az, ha bátran megpillantom magamban azt, amit VALÓBAN GONDOLOK.

Ha sokszor néztél már önmagadba, tudod, hogy a sokféle átsuhanó gondolatod és zavaros érzésed közül a legtöbb nem is a tiéd: idegen programok, önvédelmi reflexek, önáltatások, vakhitek. Nem csak mások, önmagunk előtt se szívesen mutatkozunk meztelenül.

A legtöbb gondolatunk nem valódi.

Fügefalevél, mely önmagunk elől takar.

Őszinte pedig csak akkor lehetsz hozzám, ha lelked legmélyéről szólsz.

Oda lelátni pedig kivételes pillanat.

Ha várakozol valamire, szükséged van erre a kivételes önmagadba nézésre.

Ahogy az orvos egy műtét előtt bemosakszik és kíméletlen őszinteséggel elemzi a beteg leleteit, személytelenül, józanul, érzelmesség és félelem nélkül – a mágus is megtisztítja a „lelki szemüvegét”, hogy ne az illúzióit lássa, hanem azt, ami valóban van, és amiből a jövőt megteremti.

A várakozás művészete. 6. Öröm

Ez a *Jóskönyv* legfőbb tanácsa.

Hogyan kell várakozni szárazságok idején, szükségben, küzdelmek közepette?

„A bölcs ember ilyenkor eszik-iszik, derűs – és jó a kedélye.”

Vagyis örömmel kell várakozni.

A kínai gondolkodásban az ember az Ég és Föld összekötője. Ezért amikor jól működik, mindkettőt szolgálja.

Eszik finom libasültet burgonyával, párolt káposztával, még a tányért is kitörli a frissen sült, ropogós héjú puha fehér kenyérrrel – ezt adja a testének –, iszik hozzá jó, finom borokat, olyanokat, melyeket nemcsak nyelvével, de egész lényével kíván. Ezt adja a testének. Hogy jóllakott és elégedett legyen. És közben nem szűnik meg nevetni, mert önfeledt, és jó a kedélye – ezt adja a lelkének.

Így kell várakozni.

Aggodalmaskodás nélkül.

A testi táplálékra pedig éppen azért van szükség, mert fizikailag is erősnek kell lennünk...

A megvalósításhoz *erő* kell.

(Nálunk ezt az advent harmadik vasárnapjának rózsaszínű virága üzeni: Gaudate!... Örvendjete!)

Az öröm fontos szó.

Amit az ember öröm nélkül tesz: értéktelen.

Még egy étel is vacak lesz, ha nem örömmel főzik.

Egy vershez, egy dalhoz, egy imádsághoz vagy éppenséggel a gyereked tisztába tevéséhez öröm nélkül hozzá sem érdemes fognod.

Egy küzdelmet örömmel kell megívnod.

Ha egy csata „elkeseredett”, ott közel a vereség.

Átmehetsz, persze, nehéz fázisokon is, állhatsz a szakadék szélén, de elkeseredett akkor se légy! Amilyen hamar csak lehet, rázd le magadról, és küzdj tovább, játékosan.

(Isten áldjon, Pereszlényi bácsi, hogy láthattam ilyen embert is!)

Túlságosan komolyan ne vedd az egészséget – ez a vidámság titka.

Higgy a beteljesedésben – de ne légy beteljesedésfüggő.

Legfőljebb nem sikerül.

Majd kiderül.

A libasült párolt káposztával máris itt van!

Örülj neki! Ezt már nem lehet elvenni tőled.

A világot az öröm szüli, és az öröm tartja fenn.

Ezt tudni kell akkor is, ha minden külső erő ellene szegül annak, hogy a várakozásod beteljesüljön.

Az örömben összegeződik minden, ami a jó várakozáshoz kell: a hit, a türelem, a szeretet, az őszinteség... ha ez mind valódi, akkor eltölt az isteni Öröm – függetlenül attól, hol tartanak a külső ügyeid.

Az ember eszik-iszik, dalol, boldogan fecseg a barátaival, nem szűnik meg a gyermeki jókedve, eszébe se jut, hogy körülötte félelmetes a világ, elfelejti, hogy várakozik, még azt is, hogy nem tudja kifizetni a cehhet... Egyszer csak körülnéz, és látja, hogy szűnik az éjszaka, világosság lett és megszületett az Isten.

MÁSODIK RÉSZ
A jövőnk sejtése

Jövőbe látás

1955-ben ünnepség volt a Madách Színházban. Ügyeletes rendező voltam, tizenkilenc éves. Összeverődött utána egy vidám kis csapat, néhány színész, a színházi büfésnő, szép fekete asszony, és jómagam. Átmentünk egy szomszédos presszóba.

Jókedvünk volt, erre emlékszem.

S hogy a büfésnő fölírta rúzzsal egy szalvétára a telefonszámát: 343-961.

Hazamentem.

Anyám valami furát láthatott rajtam, mert megkérdezte:

– Mi történt veled?

– Találkoztam azzal a nővel, akivel leélem az életemet.

Ez jött ki a számon.

Nem emlékszem rá, hogy én ezt kimondtam. Anyám mesélte sok év múlva. De hogy az első pillanatban átsuhant rajtam ez a sejtés, bizonyos.

Azóta ötvennégy év telt el.

Most hétfő reggel van, hat óra.

Korán reggel szoktam írni.

Ilyenkor csend van, és tele vagyok még erővel.

A „szép fekete asszony” lent alszik a hálósobában.

Fél évszázada a feleségem.

Azért csak ennyi ideje, mert bár a szalvétás számot fölhívtam, össze is jöttünk, együtt is éltünk egy darabig, de aztán mégis elmúlt az egész...

Úgy tűnt, hogy örökre.

1956-ban véget ért a szerelmünk.

Évek teltek el, nem is találkoztunk. Nem is láttuk egymást. Vele mi történt, nemigen tudtam. Nem is akartam tudni. Gondoltam, ha véletlenül megpillantom az utcán, átmegyek a túloldalra. De ez csak egyszer fordult elő, egyetlen egyszer négy év alatt. Ő akkor már nem a színházban dolgozott. De egyik este, mint néző jött valakivel. Én akkor is ügyeletes rendező voltam, nem tudtam kikerülni, és összefutottam vele a lépcsőn. Úgy éreztem, mint aki kardba rohan. Pontosan ott szúrt belém, ahol a régi, gyógyulatlan sebem volt. Az érzésem, hogy „ő az” nem szűnt meg – azóta sem –, de én akkoriban már házasságra készülődtem valaki mással, akit szerettem.

Amikor a következőt álmodtam:

Ott jártam, abban az utcában, ahol ő lakott s ahol boldogok voltunk. (Valójában évek óta nem merészkedtem oda, kerültem még a környéket is. Félttem a még mindig élő fájdalmas emlékektől.)

Szóval ott jártam, elmentem az ismerős házig és megálltam az utca túloldalán.

A második emeleten lakott, amelynek kis erkélye volt. Ritkán jött ki az erkélyre. Én amíg ott laktam nála, szinte soha.

Fölnéztem: az erkélyen nem volt senki.

Hanem ahogy továbbmentem, láttam, hogy a mellette lévő házat lebontották. eltűnt egy háromemeletes ház; csak a „mi házunk” kopár tűzfala maradt a helyén. S ezen a pucér, vakolatlan tűzfalon apró ablakocska volt. Nyilván eddig is ott volt, csak eddig nem lehetett látni a szomszéd ház tetejétől. Talán a spájz, a WC vagy egy fürdőszoba ablaka lehetett.

S az én kedvesem megjelent ebben a szűk kis ablakocskában.

*Hatalmas tűzfalon, kis fehér keretben parányi, ismerős arc
hosszú fekete „spanyol” hajával...*

Intett.

Menjek fel?... Vagy csak jelezte, hogy „Szervusz”?

Nem tudom, felébredtem.

Egy év múlva valóban találkoztunk. Ha jól emlékszem, az Astoria szálló kávézójában. Leszámítva a fájdalmas és fölkavaró színházi pillanatot, akkor láttam őt négy év után először.

Megbeszéltük, hogy összeházasodunk.

Pár nap múlva elmentem hozzájuk.

Újra a régi, ismerős utcán jártunk.

Már együtt.

S csodálkozva láttam, hogy a szomszéd házat *valóban lebontották*. Ott állt előttem a hatalmas, pucér tűzfal; a magasban a kis ablakok, az is, amelyben álomban megjelent ő.

Vagyis nem csak azt álmodtam meg, hogy találkozni fogunk, mert ezt még magyarázhatnám azzal, hogy szerelmes voltam, sóvárogtam rá, vagyis hogy ez egy vágyálom volt... Talán egy biztató üzenet is a jövőből... hanem még a *helyszínt* is láttam álomban, ahová most visszatértem.

Ma sem tudom, miért bontották le azt az egyébként nem is olyan rossz állapotban lévő óriási épületet. Állítólag valami vállalat vette meg. Nemcsak azt, de később a mi házunkat is, mert terjeszkedni akart.

Mi történt?

Álomban lelkem rejtélyes mozigépésze befűzte véletlenül életfilmem következő tekercsét, és én megnéztem.

* * *

Ezt az álmomat sokszor elmeséltem az olvasóimnak. Elmondtam, hogy egy könyvön dolgozom: *a jövőnk sejtéséről írok*. Megpróbálok utánajárni, hogy mindabból, amit mi jövőnek nevezünk, mi van már „kész”, és mi az, amit éppen most készítünk, s ezért nem létezik még semmilyen dimenzióban.

Kértem, mondják el élményeiket.

Az eredmény döbbenetes volt.

Azt hittem, az én álmom különös ritkaság.

Egy érzékeny, némi médiumi képességgel is megáldott író álomlátása.

Nem.

Nagyon sok embernek volt ilyen élménye. S gyanítom, hogy akinek nem volt, nem figyelt eléggé. Hagyta elsuhanni a szokatlan látomást, észre se vette és nem nézett utána.

Az én ház-élményemre elmeséli egy asszony, hogy *álmában egy olyan ház második emeletén jár, amelynek nincsenek földémei; mélyen lelát, egészen a homályos pincéig, ahol megpillantja odalent a régen meghalt apját, amint az ócska holmik és kacatok között rendezkedik. Valami olyasmit mond, hogy rendet kéne itt tenni végre, kislányom.*

Az álom jelképes üzenetét megértette. Az életére vonatkozott.

De ami különös volt, hogy évek múlva egy olyan építésszel hozta össze a sorsa, aki különleges faházakat épít, s ezeket olyan technológiával csinálja, hogy a földémeket csak a legutolsó munkafázisban teszik a helyére; addig a padlásról több emeletnyi mélységbe, egészen a pincéig lelátni.

Hosszú létrán járkált a nő, egy ilyen félig kész épület belsejében, és amikor lenézett a magasból a gerendák között, rádöbrent, hogy ezt már látta. Vagyis hogy a „mélybe látás” nemcsak szimbolikus, hanem valóságos, konkrét előképe volt a jövőjének.

Álmában valahogy a következő felvonás díszletébe tévedt, mely életének valóságos színterén nem állt még.

„A szeretőmmel alszom el egy boldog ölekezés után. Hamarosan iszonyú álmot ébreszt föl – mondja egy másik asszony. – Valami idegen társaságban vagyunk, nem tudom hol; mellettem szőke férfi áll. Én vele vagyok. Hozzá tartozom. Egyszer csak jön a szerelmem, nyilván ő is ott volt valahol a társaságban, és ismeretlen fekete hajú nő van az oldalán. Vele van. Beszélgetünk. Nem tudom, miről, teljesen érdektelen, semmitmondó dolgokról... Először ez nem is zavar, természetes az egész, de aztán egyre furább lesz a helyzet, sőt ijesztő, majd a gyanakvásom hirtelen átmegy szívszorító fájdalomba, s ahogy közeledik az ébredés, belém villan hirtelen egy kétségbeesett érzés: JAJ, ISTENEM, HÁT ELVESZÍTEM?!...

És fölébredek.

Csupa verejték vagyok. Ő ott van mellettem... És ölelem, ölelem, görcsösen...

Pár esztendő múlva elváltunk. Hogy miért, nem részletezem. Elmúlt. Én később találkoztam valakivel, aki valóban szőke. Vele élek már hat esztendeje. S a néhai szerelmemnek, úgy hallottam, éppen most szövődik komoly kapcsolata egy fekete nővel...

Ezt mostanában tudtam meg – tíz évvel az álmom után.”

Egy másik történet:

„Többszörösen visszatérő álmom: hatalmas ablak előtt állok. Mögötte a ködbe borult, reménytelenül szürke, végtelen tenger. Horizontja borongós ködbe vész. Mint egy homályos, esős, fekete-fehér film: minden komor és színtelen. Amikor megfordulok, mögöttem az asztalon ott izzik egy hatalmas, színes virágcsokor! Szinte világít a szürkeségben – meséli egy asszony, majd így folytatja:

– Akkoriban még Magyarországon éltem. Később kiutaztam Amerikába, ahol egyszer egy jó módú férfi meghívott a házába.

Tengerparti ház volt.

Nagy, széles ablakai a tengerre néztek, mely ködös volt, szürke és végtelen. „Úristen, én ezt már láttam! De mennyiszor!” – villant föl bennem hirtelen. S ahogy megfordultam, ott volt mögöttem az asztalon egy izzó színekkel virító virágcsokor: engem, a vendéget várva.

Tudtam, hogy ez sorspillant.

Az álmaim sokszor megüzenték.

Így maradtam Amerikában, ahol a férfi felesége lettem, és itt maradtam több évtizeden át, egészen a haláláig. Szép, de nagyon nehéz, küzdelmes és a végén már kilátástalan történet volt...”

Álljon itt még egy élmény. Ezt csak azért mondom el, mert nem álom.

G. barátom, a bokszbajnok meséli:

„A Balaton-bajnokság döntőjét játszottam egy bolgár bunyóssal. Jobb voltam nála, s végül meg is vertem. Leléptették. De a meccs közben véletlenül beleszaladtam egy nagy ütésébe. Nem szédültem meg, nem voltam „leütve”, tovább harcoltam, nem is tudtam, hogy baj van, csak az volt a fura, hogy hirtelen valahol máshol éreztem magam, és láttam, hogy egy vietnami vagy koreai fiú jön felém sötét fejevédőben... Nem értettem, mi a fene ez az egész!... Nem szédültem, nem fájt semmim... de nem itt voltam... és nem azzal, akivel a bunyót elkezdtem!... Ekkor már tudtam, hogy meg vagyok ütve... Védekeztem egy darabig... Néhány pillanat lehetett... nem tudom... aztán a következő menetben a meccset hamar be is fejeztem...

Egy év múlva az IBV-bajnokságon indultam Koreában.

Ez egy ifjúsági világbajnokságnak felelt meg akkoriban. Nem voltam jó állapotban, rosszul fogyasztottam, és csak lézengtem a szorítóban... A második menetben itt is egy nagy ütést kaptam. S ekkor villant belém: én ezt a srácot már láttam! Persze! A koreai fiú fekete fejevédőben! Ő volt az!... A Nagy Ellenfelem!... Amikor beszállt a szorítóba, még nem is gyanítottam, mert elfelejtettem a hazai élményemet... Nem tulajdonítottam neki semmiféle jelentőséget... Csak amikor ugyanúgy megütöttek... akkor villant belém... hogy én ezt az embert már láttam!... Életem legnehezebb meccse volt!... Valósággal meg akart ölni... A hazai közönség, sok ezer koreai üvöltve biztatta, s én azt mondtam magamnak: Ezek itt a véredet akarják, gyerünk!... Végül meg-

vertem, de nagyon keserves, iszonyúan nehéz küzdelemmel... Ekkor tapasztaltam meg először, ha úgy érzem, hogy készen vagyok, nincs tovább, meghalok – akkor kapok erőre.

Amikor meghaltunk, akkor támadunk föl, mint a főnix...”

Ehhez a vallomáshoz még azt tenném hozzá (nem tudom, figyelted-e), hogy a sorsdöntő ázsiai meccsére nem készült fel igazán. Azt mondta: „rosszul fogyasztottam”. Ami azt jelenti, hogy ennek a jövőbe villanó látomásnak a figyelmeztető üzenetét nem értette meg: „Készülj, mert jön életed nagy ellenfele és a nagy pillanatod!”

Mert a legtöbb ilyen álomnak és látomásnak rendszerint segítő, előkészítő célja van.

A belső Énünk (vagy talán őrzőangyalunk?) üzen: „Figyelj!... Eljövendő nagy sorshelyzeted következik!”

Ez nagyon fontos!

A jósalomnak vagy bármiféle, a magasabb világból villámszerűen áttört előrelátásnak mindig valami bölcs segítőszándéka van. Nem lélektani kuriózum, hanem isteni segítség, mely rendszerint csak utólag lesz nyilvánvalóvá.

„Itt sorsom lesz, és ezzel az emberrel” – döbbsent rá barát-nőm, amikor az álmából ismerős valódi virágcsokrot megpillantotta a valódi asztalon.

A másik pedig túllátott „boldog szerelméből” az igaz kapcsolatába.

Az én „előérzetem” és álmom pedig teljesen nyilvánvaló: ma is benne élek.

Számos esetben a saját vagy hozzátartozónk halálát készíti elő egy álom... Hívnak vagy búcsúznak tőlünk... Az ilyen „előrelátás” meg tudja könnyíteni az elszakadás néha elviselhetetlen traumáját... Ha pedig saját házad romjai között jársz, nem azt jelenti, hogy összedől a házad, hanem azt, hogy túlságosan letapadtál az anyagi világban, ahol semmi sem maradandó. Elfelejtettél „átmenő” lenni, s ez bizony a távozásodat nagyon megkeسيرítheti majd.

Isteni előrelátás és a magszem

Sorolhatnám az élményeket.

Azokat gyűjtöttem itt össze, amelyek nem csupán szimbolikus üzenetek, mint általában az álmok, hanem konkrét, pontosan látott képek formájában mutatták be a jövőndőt.

Az „Ezt már láttam!”-élmény (djà vu) sokféle lehet. Van közöttük sejtelem, megézés, néha egy hasonló élményből fakadó átvitel, de vannak helyzetek, amikor az „én már jártam itt”, „ez már megtörtént velem” élménye olyan pontos, mintha előre olvastuk volna életregényünk következő fejezetét, és amikor megtörténik az esemény, mint ismerős helyzet tér vissza.

Ha kutatni kezded, magad is tapasztalod, hogy ez nem csoda, még csak nem is ritkaság.

Kevés ember van, akivel nem fordult elő hasonló. Azért érdemes figyelni rá, mert ennek mindig üzenetértéke van.

De mivel tudatunk lefokozott üzemmódban működik, nem tulajdonítunk jelentőséget ezeknek az elröppenő jelzéseknek. Sejtelveink észrevétlenül suhannak el. Még egy meglepett „Jé!”

sem villan fel bennünk, mert ha egyáltalán felfigyelünk rájuk; azonnal valami racionális magyarázatot fűzünk hozzájuk.

Logikánk rácsát azonnal rácsapjuk az ilyen jelenségekre, mint Dickens hőse, a dúsgazdag Ebenézer Scrooge, aki – amikor megjelenik neki karácsony éjszakáján pontban éjfélkor, holt üzlettársának, Jacob Marley-nak a túlvilági szelleme – azt mondja neki:

– Te nem létezel! Te csak egy rossz álom vagy, egy rágós húsfalat! Este marhahúst ettem, nem tudom megemészteni, s ezért most ilyen ostoba rémálmaim vannak, hogy te, a halott, akinek temetési jegyzőkönyvét aláírta a pap, az orvos és én is, az egyetlen örökösöd, akit én temettettem el, nem kis költségen, itt állsz előttem!... Behunyom a szemem... és te nem létezel! Semmivé válsz!...

De hiába hunyja be a szemét, Marley a szellem ott áll előtte, és gúnyosan röhög.

– Semmivé, te vak kamatláb!... Még hogy rágós húsfalat! – kiáltja bosszúsan, és Scrooge hamarosan rádöbben, hogy Jacob Marley szelleme valóban létezik!

Azért jött vissza a túlvilágról, hogy őt, a volt üzlettársát jobb emberré tegye. Missziót teljesít – lényegében Scrooge szellemi vezetőjévé, őrangyalává válik, aki a történet során képes előtte számos más alakban is megjeleneni.

Erről szól a *Karácsonyi ének*.

Dickens pontosan ismeri elménknek azt az önvédelmi mechanizmusát, hogy amikor magasabb spirituális élmény éri, nem ámul el, hanem azonnal megmagyarázza materialista ala-

pon. A szellemiség jelenléte: rágós húsfalat; a szerelem: tesztoszteron; a boldogság: hormon; az Isten: félelmünkben kitalált mese; a megérezés: véletlen...

Sorolhatnám.

Elmúlt éveim tapasztalata, hogy szinte alig van ember, akinek ne lett volna valamilyen transzcendens tapasztalata, melyet vagy észre se vett, vagy azonnal megmagyarázott magának, mert tudományos könyvekben olvasta, hogy az ilyen valótlán jelenségeknek mi a „lélektani” vagy hormonális oka.

Én főleg az álmokról beszéltem, mert a mai ember magasabb látó- és érzőképesége mélyen a tudata alá merült. Alvó állapotban azonban tudatunk leválik a hétköznapi észlelés megszokott üzemmódjáról, és átvált egy olyan dimenzióba, mely a tér-idő világon túl működik.

Ez persze nem jelenti azt, hogy minden álmunk „jósáalom”, mert ebbe a dimenzióba igen sokfajta látomás, szimbólum, szellemi, lelki, sőt néha valóban a testi funkciók érzete is beözönlik – van benne „rágós húsfalat” is –, ez a sokféleség egymásba kavargog, külön világot teremt vágyakból és sejtelmekből éppúgy, mint a múltunk emlékeiből vagy – mint az előbbi esetekben – a még el nem játszott jövő előképeiből.

A jósáломban előreolvasunk a sorskönyvünkben, és amikor a lomhán kullogó földi időben odaérünk, döbbenten tapasztaljuk, hogy ami most bukkan fel, valahol „meg volt írva”.

Ehhez nem kell álmodni.

Elég, ha lelkünk optikája valamilyen okból megváltozik. (Ez történt a bunyós barátommal is. És mint mondtam, ez nem csu-

pán „kapcsolási hiba”, hanem a tudatfeletti valóság üzenete: előrejelzés vagy figyelmeztetés.)

* * *

Sokféle szó van erre a pillanatra.

Mondják „Már láttam”-élménynek (désjà vu) „providenciának”, „prófeciának” is.

A bibliai „providencia” szót, ami *előrelátást* jelent, mi, magyarok, úgy fordítjuk: „*gondviselés*”.

Nem különös?

„Egy verébfióka sem eshet le a *gondviselés* akarata nélkül” – mondja Hamlet. Így fordítja Arany János, holott az eredeti angolban a latinból képzett „providence” áll, ami „*isteni előrelátás*”-t jelent.

Vagyis nem azt mondja a királyfi, hogy egyetlen veréb sem pusztulhat el, mert a Jóisten vigyáz rá, hanem azt, hogy ha ez megtörténik – márpedig megtörténik –, annak égi oka van, ami csakis isteni szemmel látható.

Ez is az öregedéssel jár, látod, hogy az ember elkezd a szavakkal bíbelődni. Amikor kicsi még, örül, hogy anyanyelvének titkos jeleit egyáltalán megtanulja. De amikor vénülni kezd, észreveszi, hogy elromlottak a szavak. Nem lehet már belőlük igazi világot építeni, pláne igazi vallást vagy politikát, mert senki sem tudja már, hogy *valójában* mit jelentenek! Mondjuk, mondjuk, mondjuk – de az igazi jelentésüket már nem ismerjük.

Fogalmunk sincs róla.

Egészen mást gondolunk, mint amit a szavak valóban jelentenek.

Itt van például a „gondviselés”.

Mit jelent?

Megszokott értelemben azt, hogy nem te viseled a gondjaidat, hanem a Jóisten.

*„Én Istenem, jó Istenem,
Becsukódik már a szemem,
De a tiéd nyitva, Atyám,
Amíg alszom, vigyázz reám!
Vigyázz az én szüleimre,
Meg az én kis életemre.
Ámen.”*

Ez volt az első imádság, amit megtanultam. Minden lefekvés előtt elmondtam. És nagy-nagy békesség szállta meg a szívemet.

Hamarosan azt tapasztaltam azonban, hogy éjszakánként lé-giriadó van.

És én pokrócba burkolózva, ájult félálomban és dideregve botorkálok le a jéghideg, salétromos szenespincébe... Illetve hát, szegény anyám cipel, mert kába vagyok még, és nincs rajtam cipő.

És nem értem a Jóistent.

Mécsesek lángolnak a falak tövében; riadt arcok merednek a semmibe.

Ők sem értik...

Félünk...

S miután a sziréna bűgő, sikoltó vijjogása kiűzött a meleg takaró alól, nem bízom már az általam elképzelt Jóistenem védel-

mében. Nyugodt álmot adott ugyan, de iszonyatos ébredést is: lehet, hogy a közeledő detonáció eléri végül a házunkat...

És akkor...

„Addig jó, amíg hallod a dörrenést, kisfiam, mert az azt jelenti, hogy élünk!”

A közeledő sivítás és a mindent alapjaiban megrendítő dördülés azt jelentette, hogy a szomszéd Tóth Pistáék házára nem terjedt ki a gondviselés hatalma.

A Bibliában nem szerepel ez a szó.

A görög *pronoia* „előre tudás”-t jelent.

A latin *providencia* „előrelátás”-t, „jövőbe látás”-t.

Az isteni *előrelátásban* való bizalom pedig azt jelenti, hogy bármilyen terheket hordozzunk is, sorscsapást, veszedelmet, halált, annak magasrendű oka van.

Az életünknek is, és a halálunknak is.

Jó lenne ma is hinni ebben a gyermekkori imádságban, de nem lehet.

Gyerekek kéne maradni hozzá – ahogy sokan gyerekek is maradunk.

Egészen senki sem nő fel... (a haldoklók gyakran a mamát hívják félig eszméletlenül).

Nem szabadna felnőni és felelősséget vállalni önmagunkért és az életért.

És az isteni világért.

Jó lenne hinni abban, hogy nincs súlyos sorskereszt, vagy ha van is, a Jóisten majd cipeli helyettünk.

Sajnos ez tévhit.

Egyetlen kép van ebben az imádságban, ami viszont a világ legmélyebb gondolata: az Isten örökké nyitott szeme.

„De a tiéd nyitva, Atyám!”

Mi alszunk – de ő lát.

Ez a MINDENLÁTÓ SZEM.

Ez valóban van.

Ebben lehet hinni!

* * *

S most fogd a kezem, és gyere velem, mert a könyvünk „szíve” felé közeledünk! Ez már ezoterikus út. Nem könnyű elmondani, és nem könnyen érthető.

Hogy milyen ősi tudásból fakadt a mi „gondviselés” szavunk, azt csak a könyvünk végén próbálom elmondani.

Meg kell változtatni hozzá az egész belénk rögzült gyermeteg szemléletünket, és ezt nem lehet, csak lépésről lépésre megoldani.

Meg kell például érteni hozzá a következőket:

A Mindenlátó Szem az első héber betű az istennévből, magának az Istennek a jele, a jod, és ezt a képet ott látod az egyiptomi hieroglifák között a papok és királyok homlokán.

Ez a szem sem nem bal szem – mert az a Hold –, sem nem jobb szem – mert az a Nap jelképe.

Ez középen van.

Középről lát.

Ez a Közép Szeme, vagy ahogy az Iszlám szufi bölcsei nevezik: a Szív Szeme (aynul-qalb).

Ha maga felé néz: mindent tud.

Ha kifelé: mindent lát.

Onnan néz, ahol nincs idő. Nincs múlt és jövő, mert itt a Szív Szemében egyszerre van minden – s ezért azt, hogy a jövőben mi lesz, az itt már megvan, és látni.

Mondják, hogy valaha nekünk is volt ilyen szemünk.

Ilyen „előre látó” szemünk.

A homlokunk közepén.

Miközben írom ezt a könyvet, azért szenvedek sokat, mert ez a szemem csukva van.

Csak néha-néha rebben.

Ritka révülésekből és hirtelen felrebbenésekből próbálom megérteni mindazt, amit a jövőbe látásról el akarok mondani.

Egy ilyen felvillanó, tudatfeletti pillanatomban láttam meg, hogy ez a két szó: szem és mag összefügg.

Magyarul ez a magszem.

Egy búzamagra a magyar azt mondja: búzaszem. A magnak valóban szem formája van, gondolnánk először.

Igaz. De nem ez a lényeg.

Ez csak külső hasonlóság.

Nyelvünk sohasem a formák felszínét, hanem mindig a szavak ezoterikus – rejtett – összefüggését érzi.

A magban egy életterv rejlik – s ezt látja is.

Ezért a mag: szem! Lát!

LÁTJA ELŐRE, MI LESZ BELŐLE.

Ez a magszem életet teremt. De látja és tudja is, milyen életet. Látnia kell, hogy mivé alakítja magát.

Amit innen pillantasz meg, a magszemből, az lesz is.

Létrejön.

Ez az aktív látás. A magszem titka, hogy a jövőbe lát.

Ezért: szem.

Kell is előre látnia, különben nem tudná, mivé legyen. Nem tudná, mivé alakítsa magát.

A makknak látnia kell a tölgyfát. Ott rejlik benne a „terv”, melyet idővel megvalósít.

Egyszer volt egy álmom.

És ebben a szó minden titka benne volt.

Egy ondófoltra közelített a tekintetem, s mintha mikroszkópon át nézném, egyre nagyobbak és nagyobbak lettek a spermiumok, míg végül döbbenet láttam, hogy mindegyiknek szeme van! Emberi szeme, amellyel lát. Abszolút tudatos tekintete volt mind-egyiknek. Sokféle kis emberke értelmes, eleven szeme nézett vissza rám. Volt köztük szomorú, vidám, vaksi és okosan csillogó. Volt bölcs és bájos és kacér és butácska is. Volt riadt, és volt erőszakos. Ez az álmom a magban rejlő emberi tudatot mutatta meg nekem...

Írtam már erről, mert az egyik csillogó, kissé rövidlátó kedves szempárt sok évtizede látom: ezzel néz a lányom.

Álmomban azon a szinten jártam, ahonnan a magszem kifejezés eredt.

A teremtő mágia csodálatos titkát őrzi a nyelvünk, amikor azt mondja, hogy „szemzés”, „szemoltás”, de ide tartozik a nemzéssel kapcsolatos „szemérem” szó, a „szeméremrés”, a „szeméremtest” és a babonává süllyedt, de valaha igazi tartalommal rendelkező „szemmel verés” kifejezés is – vagyis hogy a szemmel hatni, teremteni lehet.

A „szem”-nek ez az aktív teremtőképesége nem a bal szemmedben van, nem is a jobb szemmedben, hanem a középső, mindenlátó szemmedben, melyet most próbálok nyitogatni.

Ez a „tested lámpása”.

Ha ez nem világít, sötétben jársz.

Ahogy valamennyien abban járunk.

Ezért érezzük, hogy tapogatva haladunk előre. Nem látunk.

Én így vagyok az életemmel, és te is, egészen bizonyos.

Nem tudjuk, mi lesz velünk.

Nem tudjuk, mi a sorsunk.

Fogalmunk sincs.

De ha fényt ad ez a szem, egyszerre látsz előre és hátra – és ami a legfőbb, ezzel a fénnel teremteni is tudsz, mert ebben rejlik a mag szem teremtő energiája, mely ha jövővé bomlik, valóra válik.

Ez a szem látja előre, mi az, amit majd úgy élsz meg, mint „jó”-t, s mi az, amit úgy, mint „baj”-t. Látja, mikor van a születésed, a virágzásod és az elmeneteled ideje.

Tudja, hogy egy „verébfióka” mikor száll föl vidáman az égre, s pottyán le holtan a fáról.

Ez a Gondviselés bölcs tekintete.

Hatalmas, kozmikus létterv részei vagyunk.

Hinni a Gondviselésben azt jelenti: a Mindenlátó Szem tudja, mi a jó nekünk.

Ő tudja, mi nem.

És mindazok az álmok és megváltozott tudatállapotban kapott jövőbe látások, melyekről már beszéltünk, ennek a harmadik szemnek a felrebbenései voltak.

A Gondviselés üzenetei.

A Gondviselés szó több mint „előre látás”. Több mint „előre tudás”.

VALAKI néz. És lát. És tud.

És segít.

És vezet.

És szeret.

Te nem látsz.

Ő lát.

Te nem tudod – de Ő tudja, mi a jó neked.

Ez a magyar szó értelme.

Később még beszélünk róla...

Nem hiszem, hogy van ember, akiből a jövőbe látásnak a képessége teljesen hiányozna. Ahogy azt sem hiszem, hogy az inspiráció csupán a művészek és a misztikusok előjoga. Valamennyien érlelünk egy sorsot, amit lényünk magjából fokozatosan kibontunk. Ennek a kódjelei egész biztosan adnak valami – akármilyen homályos vagy sejtelemszerű – jelzést magukról.

Az ember a jövőjével terhes.

Várandós.

Csupán éberség kérdése, hogy ebből a várandós állapotából milyen előérzetek szivárognak fel a hétköznapi tudat szintjére.

Sok nőre mondjuk, hogy „boszorkány”, mert néha megérez dolgokat előre.

A feleségem is így működik. Úgy figyelek rá, mint egy időjós levelibékára; rendszerint bekövetkezik az, amit nem szívesen lát, és főleg nem szívesen mond ki.

Őrzi magában a megérzéseit.

Ez egyébként jó jel! A jövőbe látás képessége azokban működik többé-kevésbé hitelesen, akik vonakodnak a jövőmondástól. Az ember tudata nem véletlenül zárt a múlt és a jövő felé.

Isteni kegyelem, hogy nem tudjuk előre azt, ami lesz. Bölcs dolog, hogy fokozatosan göngyölődik ki előttünk létünk teljes sorszövete. Össze is roppannánk, ha egyszerre kellene az egész életterhünket elhordozni. Jól van az, hogy „minden napnak megvan a maga baja”.

Bölcs dolog, hogy el van osztva évekre, napokra és órákra életünk története.

Az igazi jövőbe látás az aggodalmak elviselhetetlen terhét rakná ránk, mivel az élet nem lottónyerések és szerencsés találkozások, sokkal inkább bajok, gondok és csapások sorozata.

„Elég minden napnak a maga baja” – mondja a Mester.

Az élet iszonyú erejű folyam – és nem tudni a jövőről: jótékony gát.

Ha csak azt tudnád, hogyan halsz meg és pontosan mikor, szüntelenül rettegnél. Képtelen lennél nyugodtan élni.

A Biblia nem véletlenül tiltja a jövőmondást, éppen akkor, amikor az üdvtörténet legnagyobb szellemiségei, Mózesről, a prófétákon át egészen Krisztusig mindenki jövőt mondott.

Miért?

Ha emlékszel még arra, amit a Mindenlátó Szemről mondtunk, világos a válasz: azért, mert ez a Szem nemcsak lát, hanem tud is.

Nemcsak mindenlátó, hanem mindentudó.

Vagyis tudja, nemcsak azt, hogy mi történik, hanem azt is, hogy MI MIÉRT TÖRTÉNIK!

Tudja például, hogy mit és mikor érdemes és szabad kimondani. Ez a szeretet bölcsessége.

De tudja azt is, hogy az ego is tud teremteni, vagyis a Nagy Sorsszimfóniába bele van komponálva minden rögtönzésünk, lázadásunk, föladásunk; egyéni szólamaink végtelen variációi.

A jövő nincs „megírva”, hanem szüntelenül íródik is.

Általunk, és mások által is.

Akiben ez a jövőbe látó képesség nem egy lelki „kapcsolási hiba” eredménye, hanem valóban a Mindenlátó Szem tudása, az nemcsak látja, hanem érti is, hogy mi miért történik – tud az „Isten fejével” gondolkodni.

A „Gondviselés” teljes felelősségével.

A tudás lényeges.

Érti az összefüggések bonyolult rendszerét.

Az olyan álpróféták és jóvendőmondók, mint pl. Edgar Cayce (és sorolhatnék még más, divatos hírességet is), ezzel a mindentudással nem rendelkeztek. Úgy beszéltek, mint egy részeg, aki néha, véletlenül kimondja az igazságot. Meg a tévedést is. Fogalmuk se volt, mikor mibe nyúltak bele. S amit mondtak, néha úgy volt, néha nem.

Látás és Értelem csakis együtt érvényes – de ilyennel csakis a beavatott bölcsek rendelkeznek.

S ezek rendszerint, bár tudják – nemigen mondják.

Aztán van itt még valami.

Ez a legdöntőbb – és erről keveset beszéltünk még.

Az élettervünk nincs készen! Formálható, alakítható. Ahogy egy szobor ideája hiába él a szobrász fejében, a mű csak a kővel és vésővel való küzdelemben lesz készen, az életünk is folytono-

san alakulóban van! A megvalósítástól függ, mi lesz belőle. A bennünk lévő sötét és világos erők, az áldozatosan vagy önösen működő akaratunk befolyásolják jövőnk alakulását is.

Ott nyúlni bele egy emberbe, ahol a jövője készül, iszonyatos felelősség, mert ez forró és eleven öntőforma. Lehet, hogy a jövőmondó nem is a kérdező öntőmintáját látja, hanem azt, amelyet éppen ő tesz bele a jóslattal.

Ne feledd, hogy a jövőmondás: mágikus aktus. Avatatlan kezekben nagy károkat tud okozni.

Beleavatkozik az Isten dolgába – így is mondhatnám.

Divinációnak – vagyis „istenlátás”-nak mondják a valódi jóslás tudományát, ami azt jelenti, hogy a jósnak olyasmiket kell tudni, amiket csakis az univerzális egységélményből lehet megismerni.

Aki a jövőjét tudakolja, rendszerint életének eseményeire kérdez: „Mi történik majd velem?” A bölcs pedig az életének az értelmére válaszol: „Mitévő légy?”

A kérdés nem az, hogy mi lesz veled – hanem az, hogy az előtted álló sorsfeladatodat üdvödre vagy károdra fordítod-e.

Ha csak annyit kérdezel, elhagyd-e feleségedet, a sajátodon kívül legalább harminc ember sorsát is megkérdezted: mert ha egyetlen helyen szakad a szál, az egész szötte meg bomlik. És ezt már nem tudod áttekinteni.

A jövőd a lelked magvában van elrejtve. Ott érlelődik életté. Ebben a „mag”-ban nemcsak a jövő csírái vannak, hanem képek, érzések, vágyak, félelmek, rémületek és szomjúságok, vágyálmok és kényszerképzetek, borzalmas emlékek és időtlen sóvárgások, vad ösztönök és kielégületlen éhségek, előző életek és

a jelenlegi sorsodat megelőző életterved titkos kódjelei; tartozások, vétkek, ígéretek, esküvések és fogadkozások; önmagad által vállalt próbatételek; kemény korlátok, szenvedések; a rettegés gátjai és felszabadult, őrült áradások – belenyúlni ebbe a terem-tői műhelybe valóban csak isteni okkal és tudással szabad.

Ez vonatkozik nemcsak a jövőmondásra, de minden nevelésre és kritikára is.

Amíg nem ismeresz egy embert, bírálni sincs jogod.

Magadat ismered, talán?

Tudod, ki vagy?

Honnan jöttél, és hová mész, tudod?

És hogy kicsoda ő, tudod?

Még akkor is, ha a saját gyereked, aki benned érlelődött és belőled lett!

Tudod, milyen sorsfeladatot hozott magával?

Tudod, hogy mit kell átélnie, mit kell megtapasztalnia, milyen nehézséggel kell megbirkóznia, miféle káoszt kell a lelkében rendbe raknia?

Tudod, hogy kivé kell lennie, ha sikerül neki?

És azt tudod-e, hogy sokféle szenvedést magunk vállaltunk, mert csak az érlel?!

Márpedig végső célunk ez: megérni!

Ezért előfordul, *hogy jó, ha szenved az, akit szeretsz*. Bármilyen nehéz ezt látni. Mert több lesz tőle.

Megérleli.

És néha jó, ha elengeded azt, akit nagyon szeretsz – *mert mennie kell*. Hagyni kell elmenni azt, akinek sorsa már befejeződött.

Ilyenkor a „Gondviselés” nem azon dolgozik, hogy meggyógyítsa, hanem hogy tovább segítse a végtelen útján.

Az őrzőangyala itt olyasmiben segít neki, ami a te önző szempontjaid szerint embertelenség: segít meghalni.

A hiteles jós nem informál, hanem segít élni. Más szóval: segít az embernek a sorsát beteljesíteni.

A sorsunkat megkérdezhetjük magunk is.

Sőt, rendszerint ezt tesszük öntudatlanul.

Mindazt, amit elmondtam, nem a jövőmondóknak, hanem neked mondtam, aki naponta szembesül azzal a kérdéssel, hogy „Mitévő legyek?”

Azért beszélek erről, hogy tágítsam a személetedet, és megszólítsam a benned lakó Bölcsét.

Kire hallgatsz magadban?

Egész életed és minden pillanatod nagy kérdése ez.

Önmagunk „javasai” vagyunk.

A Jóskönyv, amiről beszéltünk már, s a kínai Ji King alapján írtam, nem nekünk szól, az ego bűvöletében élő embereknek, hanem a bennünk élő Bölcsnek. Úgy is mondhatnám, hogy hallhatóvá teszi a Segítő Szellemünk hangját.

A kettő lényegében egy.

Mestered benned és kívüled is él.

Ez a könyv azoknak szól, akiknek „fülei vannak a hallásra”.

A kínai írásjelben is két nagy fülnek szólnak az orákulumok.

Azért kell megnyugodni s mélyen meditálni a könyv megkérdezése előtt, hogy lenyugodott lélekkel hangolttá tedd füledet az Igazi Hang számára. Ehhez át kell lépned a hétköznapból egy tá-

gabb valóságba, a profánból a szakrálisba – a mindennapi érdekek küzdelmes frontjáról egy tágabb, szellemi világba.

Az ember ugyanis élheti kicsinyke életét – és élheti a sorsát is.

Aszerint, hogy kire hallgat magában.

Ez a döntő különbség a jóslás és a jövőmondás között.

A jövőmondót angolul „fortune-teller”-nek, szerencsemondónak nevezik, nem véletlenül, mert Fortunát sok helyütt a Sors Istenasszonyának tartják.

Ez már önmagában is nagyon szegény elképzelés.

Még szánalmasabb az, amikor valaki nem látja át, hogy a jövő nincs „megírva” – csak megtervezve, ezért megvalósítása a kezében van.

A magyar nem jövőt mond – hanem javasol.

A Jóskönyv a Mindenlátó Szemedet nyitogatja.

Sors és élet

Számunkra a Mindenlátó Szem előrelátó működése érthetetlen.

De még inkább érthetetlen az, hogy Jézus – aki ezzel a szemmel látott – emberfeletti küzdelmet folytatott azért, hogy a számára jól ismert „forgatókönyvet” *valóban eljátssza.*

Vagyis a sors bár „fent” készen van, „lent” még meg kell valósítani.

(„A lélek kész – mondta –, de a test erőtlen.”)

A legnagyobb erőfeszítésébe került, hogy úgy legyen, ahogy előre tudta.

Mintha minden pillanatban meg lehetne változtatni.

A sátán egy más forgatókönyvet akart elfogadtatni vele. Olyat, amelyre Jézus személyisége és mágikus képességei folytán alkalmas is lett volna.

Nem tudom, hallottad-e magadban ezt a hangot.

Én sokszor.

A „sátán hangja” a lelkünknek a földi élet felé fordult önös hangját jelenti. Ismerős hangunk ez. Azt súgja, hogy ne a vállalt sorsfeladatot oldjuk meg, hanem éljük inkább az önző, „kicsinyke életünket”.

Az „egyszer élek” hangja ez.

Nem ismeri az odaadást, az alázatot, a miattad és a veletek örömét. „Adják ide, mert nem lesz több alkalom!”

Ne feledd, hogy más egy szellemvilági terv – és más a megvalósítása itt, a mulandó húsvilágban.

Pár ezer napot élünk. És ami odafönt valódi szeretet volt, itt érzelmes ragaszkodássá válik.

Péter, a tanítvány félti Jézust, mert látja, hogy mi készül ellene. Aggódik érte. De amikor arra biztatja, hogy szökjön meg sorsa elől, Jézus „sátánnak” nevezi őt. A baráti aggodalom sem igazolhatja azt a biztatást, hogy a sorsát árulja el.

Ahogy az anyai aggodalom se.

Tudod, az én anyám mennyi keserűséget élt át, amikor azt tapasztalta, hogy az írói pályámon bukást bukásra halmozok?

Fájt neki minden kudarcom. Láta, hogy küszködök, reménytelenül. Évtizedekig imádkozott a sikeremért. Elmondta nekem. Minden éjjel azt kérte az Istentől, hogy adjon végre sikert nekem.

Tudta, hogy mire vágyom.

„Ha jót akar Péternek, ne imádkozzon ezért!” – szólt rá a Mesterem.

Mint minden anya, aggódott értem. Féltett. Azt akarta, hogy „boldog” legyek. Nem ismerte sorsom „üdvtervét”, amelyben a vereségek keserves próbatételeit kellett megélnem, hogy valamivel odaadóbb legyek, és talán kevésbé hiú.

Ahhoz, hogy az ilyen testet-lelket fogva tartó aggodalmán egy anya túl tudjon lépni, többnek kell lennie, mint anyának.

Mindenlátó Szemmel kell látnia a saját gyerekét.

* * *

„Ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd, Atyám!”

Ez az emberi létezés kulcsmondata.

A kínai Ji King ezt úgy mondja: „Bele kell simulni a Taóba”.

Morihei aikidó mester pedig így:

„Együtműködni a Mindenséggel.”

Ehhez éntelenség kell.

Ha ez a mondat túl elvontnak s megfoghatatlannak tűnik, és látni akarod, hogyan történik a gyakorlatban ez az „együtműködés”, nézd meg egyszer a legszebb keleti harcművészet, az aikidó alapítójának, Uesiba Morihei mesternek az utolsó filmfelvételeit. Látni fogod, hogyan küzd egy nyolcvanesztendős, halálosan beteg, galambősz szakállú vénember nyolc ellenfelével egyszerre, hogyan táncol testetlenül, könnyedén és méltóságteljesen a veszedelmes örvényben – látni fogod a filmen, milyen az, amikor valaki az univerzum erejével együtműködve küzd. Táncnak fog tűnni az élet-halál csata. A vadul támadó fiatal emberek leperegnek róla, átbuknak rajta, lába elé zuhannak, lerepülnek róla, körbe-körbe,

könnyedén, mint a faforgácsok, miközben ő – alig érintve, inkább csak meglegyintve, vad akaratukban nem meggátolva, de továbbsegítve őket – elegáns, táncos mozdulatokkal, szálfegyenes derékkal átlép rajtuk, és megy tovább.

Körbe-körbe, mert a kozmoszban minden körkörösén, spirálisan jár a tengelyén.

Maga a Mester teljesen „önátadott” állapotban van.

Látszik rajta.

– Nem én harcolok, hanem a Mindenség Ereje – mondta egyik utolsó beszélgetésében, amikor az is kiderült, hogy amikor a felvétel történt, az öreg már járni is alig tudott. Közel volt a halálához.

– Ilyenkor nem érzem a gyengeséget.

– Hogyan lehet az?

– Nem én vagyok.

Életünk két akarat küzdelméből áll – az egyiket a Mindenlátó Szemünk irányítja, ez manapság sajnos mélyen a tudatunk alól hat, a másikat az önző, rövidlátó tekintetünk vezeti.

Az egyik a sorsunkat irányítja – a másik az életünket.

A sorsod az értelmes életterved.

Az életed az önző rögtönzésed.

Ha átélten olvasod Jézus történetét, látod, hogy ő csakis egyfajta szeretetet nevez Szeretetnek: azt, amelyik az embert sorsának megélésében segíti.

A hegyi beszéd csúcspillanatában imádkozni tanítja a népet, és a döntő kérést a Miatyánkba is beleveszi:

„Legyen meg a te akaratod, amiképp a mennyben, úgy a földön is.”

Azt kéri, hogy ami fönt eldöntött, lent is megvalósuljon.

– De hát lehetne másképp is? – kérded. – Lehetne más történetet írni, mint ami a forgatókönyvben áll? Égi segítség kell, hogy egy szellemi terv a földön létrejöhessen?

Hát ez nem magától megy?

Ezért még küzdenünk kell? Még le kell győznünk magunkat, hogy sorstervünket teljesíthessük?

Hát ez nincs megírva?

Ezt még kérni kell fentről, különben nem teljesül az Akarat?

Ne várj választ, mert itt a szabadságnak és a kööttségnek olyan harcáról, folyamatos „szövésben lévő” szötteséről van szó, mely emberi ésszel átláthatatlan.

Fél évszázada élek boldog házasságban azzal a nővel, akinek az arcát álmomban, a tűzfalon lévő kis ablakban megpillantottam.

De már jóval előtte, amikor életemben először – tehát a valóságban – megláttam, azonnal bevillant, hogy „Én ezzel a nővel leélem az életemet!”

Nem értettem, hogy később miért szakítunk, és miért nem láthatom már soha.

Azt mondtam: becsaptam magam.

Szerettem. Ez elég volt ahhoz, hogy alaposan becsapjam magamat! Hiszen minden szerelem a Nagy Találkozás ígérétevel kecsegtet! Még a szalmalángszerű föllobbanás is „Ő az!” élmény...

Aztán elmúlik.

Biztos tapasztaltad már.

De velünk nem ez történt. Ez benne a különös.

Nagyon is... Nem tudom, most milyen szót használjak erre...
Éreztem?... Sejtettem?...

Melyik a jó szó?

Egyik sem. A Mindenlátó Szem pillantására nincs szavunk.

Maradjunk a *látásnál*.

Szóval láttam a jövőmet.

Egyet azonban nem tudtam: hogy a találkozásunk nem volt időszerű. Nem jött még el az ideje. Hiányoztak hozzá az érettség feltételei – mindkettőnk részéről. A jövőt valóban láttam – de a hozzá vezető rögzös utat nem.

Ha ismertem volna akkoriban a *Jóskönyvet*: a *VÁRAKOZÁS* jelét kaptam volna!

Sok mindennek kellett megtörténni mindkettőnk sorsában, hogy valóban találkozassunk.

Ezt gyakran kihagyjuk a számításból: hogy a dolgoknak meg kell élni. Másokkal is meg kell még élni a sorsunkat, Folyamatokat kell lezárni, közös karmákat kell feloldani, elkötni szálakat – át kell menni még sokféle érlelő kalandon, drámán, örömen, poklon, szenvedésen... Ne feledd, hogy a „mellékszálak” minden drámának a döntő részei! Nélkülük a főszál is elsorvad!...

A mi esetünkben még a halál élményét is át kellett élnünk mindkettőnknek.

Hallom a kérdésedet... de a választ most magadnak kell megadni.

Ma már a valaha megsejtett jövőmben élek.

De honnan láttam előre azt is, hogy a szomszéd házat lebontják?! Számptalan ember munkája, papírmunkája, hozzájárulása, adminisztrációja kellett hozzá! És pénz és terv és kivitelező; rengeteg munkás, talicska, markológép, toronydaru!

Kb. harminc kiköltöztetett család története húzódik az én beteljesült álmképem mögött. Érdemes lenne utánanézni, hogy kinek hogyan szövődött tovább az élete! Régi szomszédok kapcsolata szakadt szét! Máshová költöztek, és nem találkoztak többé. Vajon ők is álmodtak arról, hogy más körülmények közé kerülnek? Hogy egy kopár tűzfal lesz egyszer lakásuk oldalfala?

Álmodtak-e arról, hogy a szomszéd ház második emeletén milyen szerelem teljesedik be?

Vajon meddig látnak a látomásaink?

Mert az én „magánálmom” nemcsak azt üzente, hogy mi ketten mégis találkozunk, hanem azt is, hogy sok száz ember történetének is meg kell változnia ahhoz, hogy életfilmünknek ezt a pontosan megálmodott jelenetét az Isten megrendezhesse.

Kettőnk találkozása mindenki sorsát átírta, akiknek élete a miénkkel összefüggött. A fiam, akit az anyjával vettem el! Az anyósom! Anyám! Apám! Az egész rokonságunk! És hol van még a lányom, aki csak évek múlva született?... Hol vannak a közös barátaink?! Hol van az egész átláthatatlan hálózat?!... A nő, akit akkoriban szerettem, és mégsem vettem feleségül?!... És a férfiak, akikhez ő nem ment hozzá?!... S akiknek élete teljesen másképp alakult; mástól és más szült nekik más gyerekeket... Néhányukkal később kapcsolatban maradtunk, sőt barátságban is, de csak úgy, mint amikor egy hegyi túrán szétválík a csoport,

és néha az erdőben találkoznak még... Ilyenkor úgy néztünk egymásra, egykori szerelmesek, mint amikor az ember egy ki-nőtt kabátját máson fedezi föl; egy idegen jár benne. Vissza sem tudom idézni már, hogy valaha az enyém volt.

Sokan közülük nem élnek már.

Te csak egyetlen szálát követsz, de ez Végtelen Szóttas, ne fel-edd!

Bonyolult, szédítő látvány. És most is szövődik, ebben a pillan-atban is...

Azért is írtam le így, hogy kissé megszédüljünk tőle – mert ez a Sors Szövede!

És akkor itt a nagy kérdés:

Mondhattam volna azt a tűzfalas álmomból fölébredve, hogy rendben van, értem az üzenetet – de én *mégsem akarok talál-kozni vele?!*

Módomban állt volna azt mondani, hogy: „Nem”?

„Sajnos késő. Nem veszek el.”

Mondhattam volna?

Hiszen akkoriban már házasodni akartam! Szerettem valakit, aki a férjétől éppen válni akart... Igen!... Látod, itt van még egy másik váltóra állított életsors!

Nem él már, szegény. Nagyszerű nő volt... Szép.

Ugye, milyen csodálatos szó a SORS?!

És én ezzel a szóval nap mint nap találkozom, mert ha szín-darabot írok, akkor ez olyan nyersanyagom, mint a szántóvető-nek a föld.

Ezzel van dolgom.

Sorsszöttéseket szövök.

Váltókat kell irányítanom sokfelé futó síekkel behálózott, bonyolult rendező pályaudvaron. Csak akkor jöhet az egyik szereplő, ha kimegy a másik... ha kiviszem... vagy...

Nekiütközik?...

Karambol?

Ilyen is van.

Manapság főleg ilyen van.

Kire hallgassunk magunkban?

Életem egyik legkedvesebb műve a *Búcsúelőadás* című cirkuszi bohócparádé.

Ennek alapötlete akkor villant fel bennem (nem sokkal utána, hogy a „Kóbor Lovag”-ot megírtam), amikor egyszer a cirkuszban fölfedeztem, hogy a szelídítő, aki ragadozókkal, párduccal, tigrissel és oroszánokkal dolgozott, pontosan ugyanúgy küszködött, mint a drámaírás közben én. Mindegyik nagyvad a saját jelleme, félelme és dühe szerint akart a porondon összevissza rohangálni. Csapkodtak a mancsukkal. Marakodtak. Felfelhúzott ínnyel, óriási, kivillanó szemfogakkal dörögtek. Az idomárnak kellett külön-külön és egyszerre foglalkozni mindegyikkel; megsimogatni az egyik lázadó fülét, odacsapni a másik farára; kérlelni az egyiket, parancsolni a másiknak, míg elérte végre, hogy ez az egoista banda a zene pontos ütemére (és a kegyetlen ostorcsapásra), föllálljon végre a színes emelvényekre, és együttes pitizéssel fogadja a közönség tapsát.

Tudtam, hogy ez a produkció azért volt kivételes, mert fél évvel ezelőtt az egyik lázadó hím oroszán megcsapta az idomár

bal vállát; majdnem leszakadt a karja.

Ez volt a nagy visszatérés pillanata.

A gyilkos állat hörögve-morogva, de féltő alázattal kullogott kijelölt helyére, és mint egy büntudatos fasiszta, a többi társával együtt lomhán köszöntésre emelte veszedelmes jobb mancsát.

Ennyi öntörvényű élet, ennyi örület és korlátozó Rend, ennyi szabadságvágy és mégis fegyelem, ennyi „szabad akarat” s „elrendelt helyzet”...

Ostor – és alázat.

Terror – és forradalom.

És ez nemcsak az idomárnak és a főkolomposnak, hanem az egész társulatnak a sorsa!

Az összes vadállaté!

Ha sikerül a lázadó hím oroszlán tette, és a Szelídítő meghal – vajon mi lesz a többivel ezután?

Állatkert?... Vagy mind éhen vesznek?

Mi lesz a sorsa a többinek, ha az egyik lázadása sikerül?

Szóval ezt éltem át.

Egyrészt, hogy az én lelkem is ilyen! Bennem is van egy Szelídítő – és a vadak.

De mennyi!

Másrészt, ha színdarabot írok, én, mint szerző éppen úgy állok képzelt társulatom közepén, mint az idomár a porondon.

Ezt írtam meg egy *tragikus bohócparádében*.

Búcsúelőadás.

Ez a címe.

Ott állok egy Fehérbohóc csillagos ruhájában, mint egy „isten” a lázadó teremtményei között. Akiket én hívtam meg a vi-

lág minden tájáról, szeretve tisztelt, nagy hírű bohóctársaimat, akik sokat szenvedtek a háború alatt. Börtönökből, lágerekből, hadifogságból gyűlt össze ez a nyomorúságos társulatom. Én adtam kenyeret és lehetőséget nekik, hogy csináljunk együtt valami nagyszerűt. Megálmodtam egy világtörténelmi bohócparádét.

Elmondtam nekik, mi lesz a sztori, amit el fogunk játszani. Egy színdarabot írtam nekik a saját, keserves életünkből. Kiosztottam a szerepeket is. És azt mondtam: bátran rögtönözhetnek, fiúk! Ezt a történetet fogjuk eljátszani, íme, itt van mindenkinek a saját szövege, de ahogy a Teremtő megadta minekünk, embereknek – én is megadom tinektek a „szabad akarat” lehetőségét!... Mondjátok el, amit ti akartok, s ami eszetekbe jut.

„Játsszuk el, barátaim, amit átéltünk, a történelmünket. És tegyétek hozzá mindazt, bátran és őszintén, ami belőletek, a ti lelketekből fakad!”

Az összes bohóc az én barátom, művésztársam.

Szerelmes gyermekeim. Lelkem részei.

És én ott állok ostor nélkül, védtelenül, csillagos fehér ruhában, lisztes képpel, szigorú, de mégis szomorú szemmel, én a Fehérbohóc, a cirkusz igazgatója – a „Szellem embere”... a Signor Intellettuale... A sorskönyvünk írója...

Ostorom, pálcám sincs.

Csakis a gondolataim erejében bízom...

És irányítom az előadást.

A „BÚCSÚELŐADÁST”.

A történet arról szól, hogy a bohócok végül nem azt játsszák el, ami írva van. Föllázadnak a Fehérbohóc hatal-

*ma ellen. Letépi jelmezeiket, összezúzzák a csillagos eget, összetörik a kellékeket és szétszakítják a díszleteket: az egész cirkuszt összerombolják. A világvégét játsszák el a porondon, az apokalipszist. Felgyújtják a díszleteket, letépi a magasból lógó képeket, tűzbe vetik jelmezeiket; lángol a kupola... És a kellék puskát, melyről tudjuk már, hogy éles-
sel van töltve, mert megölte Augustot, a naiv, buta, nagy cipős társukat, odahajítják végül a Fehérbohóc elé, és azt mondják neki:*

– Ha következetes akar lenni magához, Signor Direttore, vegye a szájába a puska csövét, és lője szájba magát!

Így ér véget a teremtmények elvakult forradalma a Teremtőjük ellen.

Értelmes történet helyett káoszt csinálnak.

Megtagadják a sorsukat.

És otthagyják a feldúlt, romokban álló cirkuszt.

A magára hagyott Fehérbohóc úgy ül a romokon, mint egy elárult, szomorú isten. Csak August holtteste hever mögötte. Pepita mellényéből és nagy piros orra alól folyik a vére, nem tudja beszívni a fűrészpor.

A Fehérbohóc szájába veszi a puska csövét.

Egyedül ül álmainak roncsai között.

Ujját a fegyver ravaszára teszi...

Belefúj a csövébe...

És egy csodálatos melódiát játszik rajta. Mint egy fuvalán.

És azt mondja a közönségnek:

– Figyeljenek csak!... Ne itt – és a homlokára mutat –, hanem itt is – a szívére teszi az ujját –, és akkor meghallják talán, hogy ez nemcsak rekviem egy halott cirkuszért... hanem a BÖLCSŐDALA is egy eljövendő társulatnak, mely most születik... Hallják?... ZENE SZÓL!... ÉS ÖRÖKKÉ SZÓL!...

És fújja, fújja tovább a puskát, míg kimegy a romos porondról.

Most is hallom ezt a melódiát.

Kár, hogy nem ismered.

Kottája sincs már, bennem zeng utoljára.

Sajnálom, hogy nem hallod. Betűkkel sajnos nem lehet zenélni.

Barátom írta, Berki Géza, aki régóta nem él már, és nem kottázta le a muzsikáját.

Szép cirkuszi valcer, egyszerre szomorú és boldog is.

Örök búcsú – és biztató találkozás.

Amikor eltemetsz egy világot, nemcsak fájdalmas, de szívszorítóan szép is. És amikor azt kérdezed, lesz-e „világvége”, válasz helyett legszívesebben elfütyülném a Fehérbohóc búcsúkerिंगőjét.

Ebben a darabban írtam meg azt a drámát, amely gyermekkorom óta foglalkoztat, nemcsak engem, de minden ma élő embert. Nincs olyan beszélgetésem és író-olvasó találkozóm, hogy föl ne tennék a kérdést: Mi lesz ezzel a világgal, amelyben élünk?

Gyerekkoromban még csak azt kérdeztük: Lesz-e harmadik világháború?

Ma a felbomlás előrehaladott stációjában azt kérdi mindenki:
Jön-e a világvége?

Napi újságtéma lett. Ilyen helyzetben még sohasem volt az emberiség. Háborúk voltak, népek süllyedtek el, óriási birodalmak is – de az, hogy az egész földi lét veszélyben van, most van először.

A bohócparádé második részének elején, amikor már nyilvánvaló, hogy az „oroszlánok megvadultak” és a bohócok káoszba akarják sodorni a cirkuszt, megjelenik a porondon a Fehérbohóc.

Egyedül.

Ujjával csippent a magasba, magára irányíttatja a kupola reflektorfényét. Jelzi a fejpépnek, hogy szűkítsen szoroson rá. A szín koromsötét. Csakis az ő hófehér, izzó tekintetű arca marad a fényben.

Mint egy Don Quijote-lárva.

És azt mondja:

– Nehéz ma cirkuszt csinálni... De mit tegyek?... Lemondjak róla?... Törjem el a pálcát, s mondjam azt, hogy abbahagyom?... Lehet, hogy ez lenne az észszerű? Az egyetlen becsületes lépés?... Nem tudom megtenni! Egy hangot hallok! Egy hangot hallok ebben a lávaomlásban a romok alól: „Halhatatlanok vagyunk!... Halhatatlanok vagyunk!...” Minden játékom mentési kísérlet... És amíg én ezt a hangot hallom... akármilyen halkán és bátortalanul, hölgyeim és uraim... én nem állhatok le! – és torkaszakadtából felüvölt, hogy az őt gúnyoló, lázadó bohócok is hallják odakint a manézsbán. – Hogy pontosan értsük egymást: MÉG AKKOR

SEM, HA EZ A HANG RÉGÓTA NEM SZÓL... CSAK ÉN KÉPZELEM!

Néha eszembe jut ez a jelenet.

Világcirkusz!... A válságos korunkat akartam a színpadra tenni.

Ha most ezt a helyzetet nem a színházra vagy a világra, hanem a *saját lelke*re alkalmazom, ott egyszerre vagyok értelmes idomár, de főleg lázadó oroszlán és tigris és párduc és vadállat, akik csak egyetlen jelre várnak és azonnal eluralja életemet a káosz... És akkor már nem a sorsomat élem.

Mert ott vannak bennem mind.

Az ember sokszor fölfalja önmagát.

Mi hát a Sorsunk?

Amíg a darabot írtam, tudtam a választ: *a Fehérbohóc értelmével, vagyis a Mindenlátó Szem bölcs erejével irányított játék.*

És mi az Életünk?

Hogy a bölcs szavakat nem halljuk már, a Szem erejét nem érezzük magunkon – szüntelenül lázadunk, és önző módon rögtönzünk olyasmit, amibe tönkremegy az egész és mi magunk is.

Még azt is tudtam akkor – mert néha még nyitva volt a Szemem! –, hogy az „isteni” megölhetetlen.

Mert ha az egésznek vége is, és egy utolsó, apokaliptikus zűrzavarban a Nagy Világcirkusz föl is számolja magát – a Szellem Embere újat teremt a káoszból is.

Istent nem lehet legyőzni.

Sorstalanság?

Mindezt azért meséltem el, hogy eljussunk egy világos és tömör gondolatig.

Ezt most külön írom, hogy összefoglaljam benne a lényegét.

* * *

Létünk a rendnek és a káosznak a nagy küzdelméről szól.

SORS-nak nevezzük azt, ami a káosz zűrzavarából a rend felé tereli az embert.

ÉLET-nek pedig azt, amikor a káosz magába nyeli lényünket, s létünket eluralja a rendetlenség.

A SORS harmóniát teremt.

Az ÉLET diszharmóniát.

A SORSNAK messzi távlata van.

Az ÉLETNEK csak rövid távú érdekei.

Akármilyen zűrzavaros is valakinek az élete, ha a SORSÁT éli, végül rendbe rakja. Nagy szenvedés árán is.

Lásd Oidipusz vagy Hamlet, vagy akár Jézus történetét. Ezek csak nevezetes példák. De sok egyszerű ember létét is említhetném: akármilyen nehezek meg tragikusak és követhetetlenül bonyolultak – a végén minden zűrzavaron és kudarcon túl kiragyg belőlük a rendezettség állapota.

Ezt érezni. Ezekre mondjuk, hogy értelmesen éltek.

Amikor Jézus azt mondja: „bevégeztetett” – azt nem a halálára, hanem a beteljesített Sorsára érti.

A SORS gyakran nehéz, keserves és tragikus – de szép.

Az ÉLET néha könnyebb és látszólag szerencsés – de csúnya.

A SORSNAK értelme van.

Az ÉLETNEK nincs.

* * *

Nézzünk hát körül a világban, amelyben élünk!

Ugye tudod, hogy a „világ”, nemcsak a körülöttünk lévő objektív valóság, hanem a tudatállapotunk is. A mi kollektív tudatállapotunk, mely bennem is, benned is él. Bármilyen nehéz elfogadni, az, hogy apokaliptikus korban élünk, azt jelenti, hogy *a pszichénk struktúrája apokaliptikus.*

A káosz gyermekei vagyunk.

Ez nagyon messzire vezető kérdés, amit mindannyian tévesen élünk meg. Nyilván te is úgy gondolod, ha a társadalomra gondolsz, amelyben élsz, hogy méltatlan körülmények közé keveredtél. Ez azonban az igazságnak csak a fele. A másik az, hogy te is éppúgy alakítod a világot és a közösséget, amelybe születted, mint az téged. Ezer módon vagy nemcsak áldozata, de tette is a világnak. A világot ugyanis emberek teremtik, nem a természet, nem is a gazdasági helyzet vagy a „termelőeszközök fejlettsége”, ahogy azt a bamba materializmus hirdeti. Még csak nem is a politikusok, ahogy azt dühünkben szívesen képzeljük. Hiszen a termelőeszközöket éppúgy az ember hozta létre, ahogy a politikát is emberek csinálják.

Vagyis mi magunk teremtyük a társadalmi világunkat.

És ezért sajnós hasonlít ránk.

A történelem: Ádám álma.

A te álmod, még akkor is, ha rossz álm. Kilépni a világból – ahhoz egy Buddha kellett, és még ő is magán hordozta korának számos bélyegét a haláláig. Egy mai buddhista pedig jó, ha nem számítógépfüggő; a bölcs és időtlen Tibet jelenleg szenvedélyes politikai háborúk színtere; a dalai láma kénytelen politizálni, ami

*a Buddha szemében nonszensz, és az utolsó különc és zavaros lel-
kű japán samuráj, hogy visszatartsa hazáját a romlástól, látvá-
nyos harakirit követett el több mint hatvan évvel ezelőtt. Azóta a
hagyományaihoz hűséges Japánban amerikai életszemlélet ural-
kodik – ez történt az ősi tradíciójukat rögeszmésen tisztelő japá-
nokkal.*

*Amit a társadalmadban nem szeretsz és bíralsz, benned is ott
van, mint pszichéd láthatatlan anatómiai szerkezete.*

*A világ a tükröd. Téged mutat. Tudom, hogy nem szeretsz bele-
nézni, én sem, de kell az önismeretünkhöz.*

Hamvas örültnek tartotta önmagát és kortársait. A legna-
gyobb erőfeszítésébe került, hogy magában és a saját életében
az ép emberséget helyreállítsa.

Anyám, aki szerette az egyszerű kifejezéseket, még formálta
kissé a gondolatot. Azt mondta:

– Minden ember speciális módon hülye.

* * *

Én most erről a „speciális” mai világról beszélek, amely ben-
nünk él.

Manapság ennek a szónak, hogy SORS, *semmi értelme sincs.*

Olyan elavult fogalom lett, mint a nagyapám bajuszkötője –
egy régi, főleg ókori felfogáshoz tartozik, mely már az emléke-
inkben is csak homályosan él.

Egy olyan világban, ahol az általános közfelfogás szerint a
sorsomat egyetlen kóbor ondósejt dönti el, sőt még az sem, ha-
nem a *vak véletlen*: sorsról beszélni nem lehet.

Az a sperma, amely anyám várakozó petesejtjébe végül is belefurakodott, hangosan röhög azon, hogy én, mint a belőle létesült ember a sorsomról fecsegek itt.

– *„Ha tudnád – kiáltja –, te felpuffadt, ostoba hólyag, hány társamat kellett megelőznöm, félrelöknöm és legázolnom, amíg én lettem a győztes, éppen én, akiből Te lettél – most nem fecsegnél itt a sorsról, kedves fiacskám. Harmincmillióan rohantunk a cél felé! Ha a másik győz, bármelyik társam, és az anyád ölében várakozó szerelmes célpontom aznap éjjel másképp lett volna hangolva, lehet, hogy nem is Péter lettél volna, hanem – ahogy a szüleid remélték – Zsuzsi... Müller Zsuzsika!... És akkor hol lenne ez a könyved, az írásaid, a múltad? Hol lenne a feleséged? Hol lennél te egyáltalán?!... Ki lettél volna, ha föladom a versenyfutást, s egy másik alkalommal, egy másképp hangolt nővel egy másik kollégám találkozok?... Akkor mit fecsegnél a Sorsról, Zsuzsikám?!”*

Bármilyen muris ez a monológ: mi ebben a tudatban élünk. Olyan világban, ahol ennek a spermának van igaza, és nem Plátonnak, Jézusnak, Goethének, Hamvasnak, Tolsztojnak, Szophoklésznak és Shakespeare-nek.

Ennek a szónak, hogy Sors addig volt értelme, amíg az embernek legalábbis sejtelve volt arról, hogy van egy természetfeletti világ, ahol a földi életterve készült, amelyet magával hozott.

Egy isteni világrend sejtelve kellett ahhoz, hogy sorsról, sőt egyáltalán értelmes életről lehessen beszélni.

Istent azonban ez a világ nem ismeri. A káosz jóval közelebb van az általunk tapasztalt „valósághoz”, mint bármiféle intelli-

gens törvény és harmónia.

A szó, hogy „sors” olyan fokig lett a tudásból sejtelemmé, babonás fogalommá, ma pedig már teljesen értelmetlenné, amilyen mértékben az ember szellemhazájáról és isteni származásáról elfeledkezett.

A mai ember számára ez a szó semmit sem jelent.

A sors a genetika – mondják.

Politika.

Szerencse.

Balszerencse.

Véletlen.

Külső események és zavaros körülmények sokaságának kiszámíthatatlan eredője.

Két sejt összevész a testedben, és véged.

Vagy besoroznak katonának, és puff, lelőnek.

Zsidónak születél, rossz történelmi pillanatban, máris visznek... Nem követtél el semmit, cipész voltál, becsületesen dolgoztál – mégis. Vagy költő, érzékeny, intelligens, jólelkű poéta – és puskatussal agyonverték. Dupla tévedésből, mert mint kiderült, nem is zsidó, hanem római katolikus voltál. Elnézte a gyilkosod, aki később a rólad elnevezett utcában jár, s valami olyasmit mond (megtörtént!): „Ha tudom, hogy ez ilyen nagy ember, dehogy teszek ilyesmit!”

Azt, hogy a „sorsunkat odafent döntik el”, ma is mondogatjuk, de ez azt jelenti, hogy valahol a parlamentben, a minisztériumban vagy a nemzetközi pénzvilágban.

„Speciális hülyeségünk” szerint azt gondoljuk, hogy sorsunk a mindenkori miniszterelnök kezében van.

Ahogy a híres regénycím mondja: „Sorstalanság”-ban élünk.

Régóta egyébként, mert a sötét kor, a Kali-yuga természetéhez tartozik, hogy nem a felsőbb Rendet, hanem az alsóbb zűrzavart tükrözi.

A felbomlást.

A „sorstalanság” sok mindent jelent. Azt, hogy az élet értelmetlen. Istentelen. A szellemtől elhagyott. Tudjuk, ha a szellem elhagyja a testet, bomlani kezd. Hiányzik a sejtekből a szervezőerő. A sejteket „emberré” tévő intelligencia. Lélek nélkül a *test sorsa*, hogy felbomlik és megrohad.

Értelmetlen körülmények között élünk és halunk meg. Az a káosz, ami jelenleg a világban uralkodik, nem más, mint az önmagát sorstalannak képzelő ember rögtönzése. Minden tragédiát, sőt komédiát is nélkülöző vegetálás, amelynek műfaját úgy nevezhetjük, hogy *abszurd*.

Nem lehet rajta nevetni.

Az, hogy egy olyan zseni, mint Hofi Géza kibetegedett, kifáradt az életből, részben onnan is volt, hogy a valódi komédia lelke meghalt.

Tudom, mert sokszor beszélgettünk róla.

Úgy érezte, nincs már dolga itt.

Amíg a színpadon állt, az *egész ország* vele nevetett.

A mai komédiáson legföljebb az ország fele nevet – a másik fele gyűlöli. Leleplezni pedig ma már senkit sem érdemes, mert *le van leplezve*. Mindenki, keresztbe-kasul. A tolvaj rókák úgy tartanak magasztos erkölcsi prédikációkat, hogy a lopott tyúkot ki sem veszik a szájukból.

Fölösleges.

Mindenki mindent tud. Mégse történik semmi.

Képmutatás valaha azért volt, mert el akartunk hitetni magunkról valamit.

Ma már ez lehetetlen. Ismernek minket – mi is őket. És mindketten tudjuk, hogy nagyon jól ismerjük egymást.

Nem érdemes képet mutatni – és mégis képmutatók vagyunk!

Ez az abszurd.

Ha a Jóisten bekapcsolna egy olyan villámot, mely a rablókat és hazugokat agyonsújtaná – a világ összes kormánya, multinacionális vállalata és teljes nemzetközi bankrendszere összeomlana.

És nem tudom, hogy velem mi történne...

Ezt a villámot egyébként már többször bejelezte. Nem kell hozzá isteni előrelátás, csak józan értelem, hogy lássuk: az igazi vilámnak előbb-utóbb szükségszerűen le kell sújtania, mert maga az egész pénzvilág működése abszurd. Nem igazságtalan – az még egy emberi kategória –, hanem abszurd. Értelmetlen. Vagyis tébolyult. Nincs pénze a pénznek, mert már nincs mögötte semmi. Üres zseton, jel a komputerben, egy kollektív hipnózis állapotában lévő emberiség képzelt Semmije, melyért bármikor képes a világot lángba borítani.

Életünk olyanná vált, hogy azon már nem lehet nevetni.

Egy örült emberen – bármit művel is – nem lehet nevetni.

Az örült nem mulatságos. Akármilyen pofákat vág, bármit beszél, sír, röhög, szónokol vagy éppenséggel nekiugrik az ápolójának, nem humoros.

Hiába intézkedik, politizál, tervez, főleg azonban lop és rabol, s néha – ha közveszélyes – még gyilkol is, ez egy öntudat nélküli lény értelmetlen működése.

Nincs kedvünk nevetni rajta.

Az ondósejt még tudta, hogy miben hisz, létrehozta őt – neki azonban, a felnőtt embernek, már fogalma sincs róla, hogy mit művel, és mi az, amiben valóban hisz.

Így aztán az életünknek semmiféle távlata nincs – legjobb nem előre látni.

Az *abszurd* azt jelenti, hogy semmi, amit mondok, nincs úgy. Én se gondolom komolyan, hogy úgy van, és azok sem, akiknek mondom. Abszurd, hogy egy halottnak még nő a haja, mert senki sem értesítette a sejtjeit, hogy ennek már semmi értelme nincs. (Ezért iszonyodunk a hullák látványától, mert az értelmes rend helyett hirtelen az értelmetlen káosz képét mutatják – a szellem nélküli szétesés riasztó képét.)

Abszurd a posztkapitalizmus áttételes rákhoz hasonló működése, mely az egész földi létezést fenyegeti, s bár ezt ma már mindenki tudja, tart is tőle fenemód, de a folyamatokat nem képes és nem is akarja megállítani.

A helyzet uralhatatlanná vált.

Abszurd nem az, hogy az emberiség rohan a szakadék felé, hanem az, hogy ezt jól tudva mégis rohan tovább.

Abszurd az, hogy egy negyven évig tartó terror, egy kommunizmusnak nevezett vallás úgy múlik el máról holnapra, hogy annak az égvilágon semmiféle tanulsága nincs. Mintha nem is lett volna soha. Egyszerűen lefújták, mint egy rossz futballmeccset rossz idő miatt. Az emberek úgy járták végig a poklot,

mintha semmi sem történt volna. Öntudatlanul másztak bele, és öntudatlanul jöttek ki belőle. A bűnösök nem bűnhődtek meg, az „erényesek” pedig, akik valaha bátor, önfeláldozó lázadók voltak, hamar korrupttá váltak. A legtöbb egykori hősből karrierrista lett. A szenvedésből nem tanultunk semmit. Így aztán az egész bármikor újra megtörténhet, mert nem született belőle semmiféle hasznos tapasztalat.

Egy normális világban mindig van valami értelem.

Valami eszmény.

Valami jobbat akaró szándék.

Valami *nemes* (még egy elavult szó!) cél.

Minden nehézség ellenére azért mégis volt az ember életében valami szép, amit mások is így láttak, s amit a sírjánál hazugság nélkül el lehetett mondani.

Sok gyászbeszédet mondtam, de őszintét csak nagyon keveset, mert amikor összegeztem magamban az elköltözött *valódi* életét, elképesztő zűrzavart találtam. Ide-oda sodródást, önárulást, zavaros viszonyokat, szeretetlenséget, hamis vallásosságot, képmutatást, álhazafiságot, gerinctelen alkalmazkodást, csupán az érvényesülése érdekében vállalt különféle politikai pózokat, elárult embereket, szenvedélyek miatt föláldozott kapcsolatokat...

Sorolhatnám.

A valódi életünk egészen más, mint amit másoknak mutatunk belőle.

Ezeket nem lehet egy búcsúbeszédben elmondani. Csakis a szépeket... A tehetségről lehet beszélni, a hátrahagyott művekről, és csak nagyon ritkán a mögötte lévő emberi nemességről...

„Életünk egy őrült meséje”... ilyesmit mond Shakespeare, idéztem már.

Amikor Polonius elmondja a királyfinak, hogy színészek jöttek az udvarhoz, Hamlet azt mondja:

– *Bánj velük jól.*

– *Érdemük szerint fogok velük bánni* – feleli a vén politikus.

Mire Hamlet felüvölt:

– *Veszethordtát, ember, sokkal jobban kell! Bánj mindenki-
vel érdeme szerint: melyikünk kerül el a mogyorópálcát!*

Így igaz.

Rám is nagyon igaz.

Nem szívesen írnám meg a gyászbeszédemet. Még kevésbé hallgatnám, amit mások szavalnak rólam.

Abszurd az, amikor egy zenekar szétesik és mindenki összevissza játszik. Külön-külön kihallunk ugyan a zűrzavarból néhány szép szólamot; egy méla fagott, büszke kürt és szomorú gordonka talán még harmonikus futamokat is játszik – de az egész együtt zavaros. Csúnya. Törvénytelen. Nem is zene: olyan, mintha egy váza összetört cserepei csikorognának egy szűk zsákban. Beülsz egy mai koncertre, s ha nem vagy járatos a posztmodern zenében, tíz perc múlva azt kérded:

– Mikor kezdődik az egész?

Az abszurditás története régóta tart, de az emberi szellemben mégis volt egy szüntelen ellenállás, hogy valamiféle isteni rendet megpillantson a káosz mögött.

Oidipusz története is abszurd – tudtán kívül megölte apját, s elvette feleségül az anyját –, de végül mégis rádöbben, vakon és

megöregedve, hogy ebben a „vétlen történetben” igenis vétkes volt. Fölismeri, hogy a zűrzavar mögött egy kozmikus világrend megkerülhetetlen igazsága áll, amiről semmit sem tudott.

Éppen ez volt a vétke: az öntudatlanság.

Shakespeare drámája, a *Rómeó és Júlia* véres és könyörtelen, de mégis *értelmes* história.

A szereplőknek van még sorsuk.

De ha mondjuk véletlenül kiderül, hogy Rómeó biszexuális, s nemcsak a lányt, de a hírvivő szolgát is ugyanolyan hévvel szereti, és a sírboltban Júliával nem közös öngyilkosságot követnének el, hanem azon veszekednének, hogyan tudnának valahogy hármásban élni ezután, az sem tragikus, sem komikus nem lenne, csak zavaros és röhejes.

Vagyis abszurd.

Nem tréfáltam, csak elmeséltem egy mai rendező korszerű ötletét – lehet, hogy holnap már a színpadon látod.

Egyébként hadd mondjam el, mi, drámaírók régóta nem is tudunk már tragédiákat írni.

Mert nem igen tapasztalunk már olyan életet, amelynek értelme van.

Ha valakiben mégis megszületik a felismerés, hogy életének magasabb célja van, annak az egész haldokló világ káoszával, örületével és embertelenségével naponta szembe kell mennie! Semmit nem szabad elfogadni abból, amit ma mondanak, hirdetnek, élnek és magyaráznak!

A legértelmesebbnek látszó szavak mögött is ott lapul a gyanú, hogy a lényegről nem tudnak semmit, és amit mondanak, az nincs úgy. Utolsó működő vallásunkról, a tudományról kiderült,

hogy minden csodálatos és pozitív eredménye mellett halálveszélybe sodorta az emberiséget és az egész földi életet. Holdba tudunk repülni – de felelősséget vállalni az életért, nem.

Az utolsó időkben minden a rendezetlenség állapotába kerül. A bomló testhez és a bomló elméhez hasonlóan a Szellem, vagyis az összetartó Értelem kivonul belőle, és a széthulló részeket magára hagyja. Az elhagyott rendszer pedig magába roskad; rohadni kezd és szétesik. Nincs, ami összetartsa.

A magára hagyott önzés utolsó erejével az egész Teremtést magával akarja rántani: pusztuljon az egész, lehetőleg szenvedéssel! Fájjon az Istennek, hogy teremtett, s kínlódjon az ember, aki szeret és fényt akar.

A Sötétség nem passzívan, hanem aktívan gonosz.

Ezt ne feledd! Ma ezt nem lehet „filozófiailag” értelmezni – már Jézus korában sem lehetett: a Gonosz nemcsak halált akar, hanem szenvedést és kínt is.

Ha megtestesül, sztálini logikával működik. S ez a logika nem megszüntetni akar valamit, hanem éppen fenntartani, ameddig csak lehet – fenntartani a hazugságot és az irracionális retteget.

Ez a Golgotának és a kereszthalálnak a társadalomlélektani oka.

A Sötétség bosszúja azért, hogy „legyen világosság”.

A tudomány ezt *entrópiának* hívja.

Mi úgy, hogy *halál* – ami egy testnek, egy kultúrának, egy egész civilizációnak, vagy ahogy Jézus nevezi, egy „aion”-nak, vagyis egy világkorszaknak a törvényszerű végét jelenti.

Ez a képzeletünket messze felülmúló Ütközetet jelent. Hatalmas drámai végjátékot, melyre írott történelmünkben nincs tapasztalat.

Egyben valami újnak, tisztának és fényesnek a megszületését is.

Ez a Golgota tanulsága.

Hogy a Fény – ha valódi – legyőzhetetlen.

Ez a világdráma végső értelme, mely az „utolsó időkben” mindenki számára nyilvánvalóvá válik.

Ebben vagyunk most. Ez a háborúság zajlik minden szinten. A fejünkben, a tudatunkban, a lelkünkben épp úgy, mint a családjunkban, az emberi kapcsolatainkban, a társadalmunkban, de még a növények, az állatok, a föld, a földet körülvevő légkör, az erdők, az óceánok és az egész természet sorsában. Ezt tudatosítanunk kell magunkban.

Ezt a világot élni, kívül-belül: a sorsunk.

Szellemi tanítómesterem mondta:

– Tiszteljük azokat, akik ma születnek, mert nem akármilyen feladatot vállaltak.

* * *

– Elmondok egy titkot! – mondja a közönségnek a Fehérbohóc, a *Búcsúelőadás* drámai pillanatában, nem sokkal a végső összeomlás előtt.

Ott áll a cirkusz kupolájában, fönt, a csillagok fényében. Mágikus jelekkel kivarrrt hosszú ezüstköpenye szinte a földig omlik; arca kemény, mint egy keleti maszk:

– Titkok titka ez... ezért teljes figyelmet kérek!... A Mindenható Isten, aki szomjúságában világokká robbantotta magát, határtalan térré, bolygók s napok végtelen seregévé: SPÓROLÓS!... Igen, az ISTEN SPÓROLÓS!... Minden használt lélegzetre, fölösleges könnycseppre és lezüllött csillagra fukar marokkal vigyáz!... Semmit sem enged elveszni... S ezért az Új miből jöhet létre? Csakis a káosszá rohadt régitől!... Ez a helyzet, hölgyeim és uraim! Pusztulásból születik az Élet, nyomorból az Öröm, és rothadásból a Fény!...

Ezt ma is így gondolom.

Új világ lesz.

Egyetlen atomja s eszméje sem fog hasonlítani arra, ami van.

A mag mágiája

A Sors titokzatos szó.

Ha tanulmányozod a régi nagy korok tanításait, érzed, hogy megtorpannak a titok előtt. A görögöknél azt olvashatod, hogy sorsuk még az isteneknek is van: Zeusz, szegény, bármennyire is fáj neki, nem tud tenni semmit, amikor sorsa úgy dönt, hogy el kell vesztenie kedves fiát.

A latin „fátum” azt jelenti: „Ami ki lett mondva”. A sorsisten-nők az ember születése előtt „ünnepélyesen kijelentik” mi végre jössz a világra, s ezért néha a boldogságodat is föl kell áldozni, ahogy Aeneas föláldozta szeretett Didójának életét, hogy teljesítse a fátum által kijelölt küldetését...

A „sors” szó mögött az a tudás rejlik, hogy nemcsak káosz van, de világrend is. Nemcsak öntudatlan felbomlás, de *értelmes*

élet is.

A természeti világ a természetfelettiből ered. Így minden, az ember is, egy Tökéletes Intelligencia műve.

Amikor csakis a zűrzavart látod magad körül, nem veszed észre, hogy mögötte bámulatos összműködés van.

Ha a sorsodat kérdezed, csakis a pillanatnyi boldogságodra vagy kíváncsi, a szerencsédre, a mázlidra, a sikeredre, a hasznodra, s nem látod, mert nincs hozzá szemed, hogy beláthatatlan távlatú kérdést tettél föl – magát az Istent kérdezted meg a céljai felől.

De haladjunk sorban.

* * *

Szellemi lények vagyunk.

Hazánk a szellemvilágban van.

Itt csak átutazunk.

Sorsunk pedig az, hogy testet öltünk, anyagi életet éljünk, hogy a földit összekössük az égivel – az örök szellemit a mulandó testi világgal.

A testté válás minden ember sorsa.

Az életünk nagy misztériuma, hogy minden egyes testet öltés előtt *megteremtjük önmagunkat* – az életszerepet, melyet a földi színpadon eljátszunk majd.

Bele kell öltöznünk, azonosulnunk kell a hússal, a csonttal, a szívünkkel, az agyvelőnkkel. Az anyag időtlen múltjával.

Ez az azonosulás azzal jár, hogy az ember égi származását elfelejti, s mivel itt, az érzékelhető világban mindennek megtalál-

ja a megfelelőjét, ami odafönt volt, azt hiszi, hogy ez az egész szellem nélkül, önmagától is működik.

Azt tartja valóságnak, amit érzékszerveivel tapasztal. Minden, amit nem lát, nem tapint és nem szagol, számára valótlan. Ezért van az, hogy a modern fizika tudományos elméletei a mai napig nem váltak a közgondolkodás részévé. Számunkra ugyanis nem megfoghatóak. Hiába magyarázzák el a só vegyi összetételét, s írják föl a képletét, amíg nem tudjuk megnyalni, számunkra *nem igazi só*.

(A magasabb felfedezésekről, a relativitásról, a kvantumfizikáról, és sok egyéb – már régóta a metafizika körébe tartozó – tudományos elméletről nem is beszélek. Korvallásunknak, a tudománynak a nyelvét, nem értjük.)

Az érzékeivel azonosult ember csak az érzéki benyomásainak hisz. Amíg nem tapintja meg, számára semmi nem létezik. Még a lelkének működésére is úgy gondol, hogy azok agysejtjeinek „állapotait” jelzik. Nem tudja elképzelni, hogy az érzései épp olyan valóságok, mint a szék, amin ül.

Ezek ugyan finom rezgésállapotú energiák – de lényegében a széke is az.

Ha szeretsz valakit, meg akarod érinteni.

Lehet, hogy nem teszed, de a késztetés benned van.

Ezt mi, művészek jól tudjuk, ezért szeretünk nem elvontan, hanem *érzéketesen* beszélni, mert akkor könnyebb megérteni minket.

Én például tudom, hogy most nagyon „elméleti” vagyok, nem tudok az érzékeidre hatni, nem tudom „láttatni” veled, amit szeretnék.

Sajnos van olyasmi, amit nem lehet.

Nem mondok le róla, mert az „elmélet”-nek az a veszélye, hogy nem érint meg. Azért mesélek történeteket és érzékletes példákat, hogy szinte fizikailag is átélhetővé tegyem a gondolatot. Amiről most beszélünk, nem az érzéki dimenzióban játszódik. A könyv vége felé megkísérlem a lehetetlent, és megpróbálom „kézzel foghatóvá” tenni a mondanivalómat – remélem, sikerül.

A testet öltés tudatállapot-változást jelent.

Azért mondják, hogy „Az élet álm”, mert ahhoz képest, ahonnan jöttünk, ez az életünk, amit itt érzünk, szagolunk és tapintunk, a szellemi létünkhöz képest álomnak tűnik. És úgy is működik: hiába van nyitva a szemed, a világot álomszerűen teremted meg. Magadban hozod létre, amit kívül láatsz.

Számunkra azonban ez most a *valóság*.

Elfelejtjük, honnan jöttünk, és főleg azt, hogy egy *élettervet* hoztunk magunkkal.

Ez az életterv a szellemi világban jött létre. Egy olyan dimenzióban, ahol nincs Idő – ami itt a földön volt és lesz, az ott Jelenvaló.

A szellemvilági időtlen állapotban minden benne rejlik.

Önvalód ekkor látja a mélységes múltadat és a messzi jövődőt – tudja, hol tartasz, s mi lenne a következő hasznos – szellemi kifejezéssel – „üdvös” lépés.

Lényegében minden életterv: üdvterv, mely sok-sok állomáson vezet át, hogy az ősforrásból kiszakadva számos megpróbáltatással teli életkaland után megtaláld a tengert és megélve minden teremtkísérleted kudarcát, visszatalálj újra az eredet-hez, a Tiszta Forráshoz. És vidd vissza magaddal minden megélt

tapasztalatodat. Találd meg, amit halandó életeidben hiába kerestél: a boldog beteljesülést.

Az élettervedhez megkapod a segítséget olyanoktól is, akik az eszmélésnek jóval magasabb síkján élnek, mint te: a szellemi Mesteredtől és szellemcsaládod vezetőjétől. Ha a sorsról beszélgetünk, hozzá kell szoknunk ahhoz, hogy a létezésnek nemcsak emberi, de beláthatatlanul magas *szellemi hierarchiái* vannak. A földi természet is gazdag világ. De a szellem világának gazdagsága messze meghaladja az ember képzeletét.

Azok, akik egészen magasra láttak, elnémultak a csodálattól.

Nem vagyunk magunkra hagyva, és nem vagyunk egyedül.

Ez mind a Gondviselés titka.

Soha semmi sem magánvállalkozás.

Még akkor sem, ha a sorstervedet végső soron önmagad álmodod meg.

De hogyan?

Hogyan történik egy eljövendő életszerepnek a megteremtése?

„Hogyan jött létre egy ilyen ember, mint én, s egy ilyen életterv, mint az enyém?” – kérdem.

Hetvenhárom évet leéltem belőle.

Milyen lehetett az a mag, melyben eljövendő életem benne volt?

Azt mondtam a beszélgetésünk elején, hogy megpróbálok visszaneézni és megkeresni, hogyan alakult ki a sorsom.

Hogyan alakult ki az a személy, akinek a sorsát élem, és akinek a nevét s arcképét látod a könyv fedelén?

Hogyan alakult ki az az ember, aki naponta visszanéz rám a tükörből?

Nemcsak az arcomra gondolok, hanem arra a Valakire, aki a szememből néz.

Mindjárt megpróbálok válaszolni a kérdésre.

De előbb még el kell mondanom valami fontosat, hogy jobban értsük egymást!

* * *

Az biztos, hogy nem két-három éves koromban jött létre a személyiségem. Akkoriban az én-élményemet nem megteremttem, csupán *fölfedeztem*.

Itt téved a lélektan.

Fordítva lát.

A kisgyerekekben az én-tudat nem „megszületik”, hanem „rájön”.

Fölfedezi, aki benne rejlik. Külső-belső hatásokra „kibomlik” a lelkéből az a valaki, aki lappangott idáig, és valahonnan magával hozott.

Anyám azt mondta – ötvenhárom éves voltam akkor –, hogy éppen olyan lettem, amilyennek születésem pillanatában megismert.

Készen jöttem ki az öléből.

Ő már látta, ki vagyok. Azt mondta, minden kis rezdülésemet fölfedezte a későbbi évtizedek során. Szelíd, derűs, mosolygós, de roppant félénk és visszahúzódó gyerek voltam. Szinte újszülötten is. Viszonylag keveset sírtam, nem nagyon hangosan és

főleg nem követelőzően. Nagyon korai szándékomra már én is emlékszem: *nem akartam gondot okozni senkinek.*

– Jó gyerek voltál – mondta anyám. – Soha nem volt veled problémám.

És gyakran elmesélt egy humoros történetet, ami a mai napig jellemző rám. Amikor cipőt vettünk és felpróbáltam, a legelső cipőre, amit éppen a kezembe nyomtak, azt mondtam, hogy ez pont jó. Nem akartam, hogy szegény eladó még egyszer föl-másszon a magas létrára. Pontosabban: nem tudtam volna elviselni az érzést, hogy megharagszik rám. Hogy bosszús lesz. Vagy meggyűlöl... Nem volt jó a cipő. Szűk volt. És csúnya. De nem akartam, hogy valaki ellenséges érzülettel gondoljon rám. Fél évig szűk cipőben jártam. Nem szívesen hordtam, mert nagyon fájt. De inkább nekem legyen rossz, minthogy másnak bajt okozzak...

Erről mesélek még, mert ebben a gyengeséget és taktikus áljóságot mutató történetben előző életem sok keserves tapasztalata benne volt.

De mikor és hogyan „készültem” én?

Ahogy egy magban ott rejlik a leendő fa jellege és sorsa, úgy jelenik meg az emberi szellemben, földi születése előtt, „magyszerűen” eljövendő jelleme és életsorsa.

Idő kell hozzá, míg kibomlik.

„A mennyek országa – mondja Jézus – hasonlít a mustár magjához, amelyet a gazda elvetett a kertjében. Ez kisebb minden magnál, amikor azonban felnő, nagyobb minden ve-

teménynél, fává terebélyesedik, úgyhogy jönnek az ég madarai, és fészket raknak az ágai között.”

A mag lényege nem az, hogy nagyon kicsi, hanem az a titok, ami még a legfejlettebb mikroszkóppal sem látható benne.

Láthatatlan.

„Amit nem látsz benne, az vagy te” – mondja az Upanishad bölcse a tanítványnak.

Ne feledd, a genetika is csak azt látja, ami még szemmel – vagyis sokszoros nagyítással – látható. Még látja a molekulákat. Mert azok még láthatók. De már a formáló Erőket és a kvantummezőket nem látja. És főleg azt a teremtő Értelmet nem, mely a biokémia folyamatokat irányítja.

Az láthatatlan.

És nem lesz látható soha.

Hogyan vegyülnek és alakulnak egymásba a sejtek, azt még látja. A biokémia szintjéig még lát.

De azon túl már semmit.

Az Energiát s főleg az átváltozásokat és a növekedést irányító Formáló Értelmet már nem érzékeli.

Végső soron nem tudja, mitől lesz valami olyan, amilyen lesz.

S az ember hajlamos azt hinni, hogy a valóságnak ott van a határa, ameddig a szeme ellát.

Hogy ott a végső ok.

Tévedés.

A magban hatalmas lehetőség rejlik.

Egy eljövendő fának és élettörténetének a lehetősége.

Még az arra szálló madarak történetének egy állomása is benne lehet.

Ha a költöző madarak között van egy Jósmadár, minden biztonnal azt mondja majd:

– Erre szálljunk, gyermekeim, mert itt lesz egy fa a tenger partján, melynek ágain fészket rakhatunk és megpihenhetünk.

Ha ezt murisnak tartod, idézd fel emlékezetedben, hány történetet ismersz az állatok csodálatos jövőbe látó képességéről. A kutyád, a macskád megérzéseitől, a földrengést vagy vihart jelző patkányokig: éreznek és látnak ott is, ahol mi már vakok vagyunk. Gondolj a költöző madarak biztonságára, ahogy egy háromezer kilométer távolságra lévő fészkekhez tévedhetetlenül odatalálnak.

Minden, ami lesz, magyszerűen jön létre.

Ha házat építesz, először „fejben” születik meg a terve – ott jelenik meg az elképzelésed csírája.

Még nem látod a részleteit, csak a lényegét. A magját. S ha az életképes, elkezd érlelődni benned, és „sorban” kibontakoznak a részletei is.

Ha láttad már filmen, hogyan alakul ki egy magzat az anyaméhben a megtermékenyítés pillanatától a szeszélyesnek tűnő osztódás, burjánzás után, hogyan lesz végül egy karakteres kis emberke belőle, nem is kérdés, hogy egy Valaki érik előtted, akin fokozatosan láthatóvá válik az, ami kezdetben még láthatatlan volt – de volt! Már az elején eldőlt, hogy férfi vagy nő. És ha a szülők tudják a nevét, az is, hogy Rizmayer Béla lesz. Hogy

mi mindent hozott magával a Béla, egyelőre rejtély... Még benne rejlik....

Majd idővel megnyilvánul.

A genetika felfedezte az anyagvilág folyamatos egységét.

A magból fa lesz, a fa magot érlel, abból új mag, abból új fa...
A mag végtelen múltat őriz magában, s végtelen jövőt idéz meg.

S hogy egyelőre még az anyagnál maradjunk: a mag magába sűríti (figyelj: magmagába!) és megőrzi a fának az *élettapasztalatát*. Bármilyen élete volt a fának, vihar, perzselő forróság, árvíz vagy vízhiány, arra a magja „emlékezik”. Belerejti, belekódolja magába. Még a madarakra is emlékszik, melyek az ágai között fészkeltek. És a macskára is, mely üldözői elől a lombjai közé menekült, és hegyes karmával a törzsébe kapaszkodva iszkolt fölfelé...

A fa életének tapasztalatát a magjába sűríti össze.

S ezzel mi, emberek is így vagyunk.

Számunkra, „kis időre érkezettek” számára felfoghatatlan csoda, hogy minden sejtünk több milliárd évre emlékszik, hogy őseink minden élettapasztalata az örökítő génjeinkben benne van. Életünk jó és rossz tapasztalatát genetikusan is átadjuk gyermekeinknek.

A „magodban” benne van őseid élete, a te életed, s benne rejlik a beláthatatlan jövő lehetőség is.

A mag a magyar nyelv csodálatos szava.

Mag, maga, önmaga, magvas, magas, magasrendű magasságos, s véleményem szerint benne van a perzsa-szkíta eredetű szó, a magia jelentése is.

A mágia ugyanis ezt a teremtő hatalmat jelenti.

Magerőt.

A világ mágikus úton – tehát magszerűen jött létre. És minden teremtés mágikus – vagyis magszerűen működik.

Ha a gondolatomnak ez a Magja megtermékenyített, tovább már nem is érdemes olvasnod a könyvet – mert mindent tudni fogsz, Magadtól is.

Benned van.

Az idő majd kibontja.

Karmalánc

Ahogy az anyagi világ alakulása időtlen lánc, *a szellemi történetünk is az.*

Ha sorsról beszélünk, tudomásul kell vennünk, hogy *szellemünknek éppolyan végtelen múltja van, mint a testünknek.*

Nem is értem, hogy az „egyszer élünk” hiedelmében élő valóságok hogyan képzelik el szellemünk-lelkünk teremtését, jövőjét és főleg múltját. Feltételezik, hogy Isten minden egyes földre küldött lelket úgy szaggatja ki Magából először és utoljára, mint a jó háziasszony a friss nokedlit? Ebbe az egyetlen villanásnyi életbe pottyant bele minket, ebbe a sokmilliárd éves anyagvilágba? És mit hozunk magunkkal? Miért? És honnan? És hová megyünk? És mi van egy elvetélt magzattal? Egy tíznapos csecsemővel, aki meghal? Nem sikerült nokedli?

És mi ez az emberek és életsorsok közötti végtelen különbözőség? Hol találsz ebben a teremtői igazságnak és bölcsességnek akár a leghalványabb jelét is?

Egy fűszálnak, de még a csontjaidban lévő sejteknek is sok évmillió tapasztalata van – csak éppen a lelkednek, szellemednek nincs?

A *reinkarnáció* fogalma nélkül a teremtés egyszerűen értelmetlen, és a sorsról nem is lehetne beszélni.

A keleti tradícióban a sors fogalmát több szóval fejezik ki.

Az egyik a *karma*, ami tetteink időtlen időláncának az érlelő folyamatát fejezi ki.

A folyamatos karmalánc úgy a hinduizmusnak, mint a buddhizmusnak is a lényege.

A reinkarnáció törvénye éppen úgy működik, mint a természeti világban a magról magra öröklődés végtelen folyamata.

Az egyedek mások – de a sorsuk mégis egymásban folytatódik, és összefüggő láncolatot alkot.

Ugyanez van a szellemi világban is; ahogy testünket a szüleinktől és ősszüleinktől örököltük, beláthatatlan múltból, úgy szellemünk is végtelen múlt örökségét viszi magával, és beláthatatlan jövő áll előtte.

A láma orvosa, a buddhista pap ebben a tudatban élt, ezért nem sietett.

A karma törvénye pedig lehetőséget ad, hogy teljes tapasztaláshoz jussunk, hogy tettünk és életünk minden hatását megéljük, mintegy a „saját bőrünkön” megtapasztaljuk.

Ez nem büntetés, hanem a létezésünk értelme. Teremtő hatalmunk tapasztalatát csakis akkor éljük meg, ha a saját varázslatunkba belelépünk, és átéljük, milyen benne lenni.

A karmának a lényege nem a büntetés, hanem a *megtapasztalás*.

Amikor a kisbaba belecsíp az anyja karjába, az asszony felszisszen.

– Juj, anyukának ez fáj! – mondja.

De hiába sajnáztatja magát, hiába mutatja, hogy ez neki rossz: „Nézd, anyuka sír!” – a baba nem érti.

Később a mama megpróbál visszacsípni a fenekébe, de még akkor sem fedezi föl a kicsi, hogy az ő csípése és a mama csípése között összefüggés van. Nem jön rá, hogy nem szabad fájdalmat okozni, mert az előbb-utóbb *visszafáj* nekünk.

Vannak picik – ezek már sokat tapasztalt, „öreg lelkek” –, akikben ez a bölcs felismerés, ez a tapintat nagyon korán megnyilvánul. Nyolc-tíz hónapos csecsemő elkezd „visszaetetni az anyját”, és boldog, ha egy-egy kanál bébiételt beletukmál az anyja szájába.

Boldog, hogy ő is adhat. És hamar megtanulja, mi az, ami „anyukának fáj”.

Ez az *érett lélek* tévedhetetlen jele.

Érzékenyebb. Finomabb. Nemesebb.

A másokra hangoltabb.

A lelki „magasrendűség” nem azt jelenti, hogy valaki rendkívül okos, és nagy verseket tud írni, hanem az, hogy a szeretetre való képessége érettebb állapotban van benne. (Az ilyen mögött minden bizonnyal igen sok karmikus tapasztalás áll.)

Az emberek zöme azonban felnő, és élete végéig sem tanulja meg, hogy minden kölcsönhatásban áll. Hogy a saját varázsvilágának a foglya.

* * *

Amikor eljövendő életünkre készülünk, az új „én”-be, az új jellembe beöltözünk.

Megálmodjuk eljövendő életszerepünket. S a sztorit is. A tapasztaláshoz szükséges eseményeket, korlátokat, visszahatásokat, bajokat mi magunk állítjuk magunk elé. Mert azt, hogy fájdalmat okozni: fáj, csak akkor tanulja meg az ember, ha neki is fáj. Csakis a megéltség az, ami az igazi önismerethez elvezet. Semmi más. Könyv, tanítás, anya, apa segíthetnek – de önismerethez csakis a megéltség élménye vezet. És ezt az új életszerepet, mely a végtelen láncnak a következő szeme, mindig az elmúlt életek tapasztalatai, egyszóval a karma törvénye alapján építjük meg.

Ha egy emberi szembe belenézel – főleg egy kisbaba szemébe –, az idők mélységesen mély kútjába nézel.

– Bátyuska, miért vagy te ilyen jó? – kérdik egy bölcselkedő, jószágos kis muzsiktól, a vén Lukától, Gorkij színdarabjában.

– Attól, hogy sokat vertek – feleli az öreg.

Sohasem felejttem el a színész, Pécsi Sanyi barátom apró, huncut, csillogó szemét.

Önmagában ez a mondat nem igaz.

Van, aki a sok veréstől rosszabb lesz.

Sőt, elvetemült. Gonosz, bosszúálló, hetedíziglen.

Pécsi Lukája azonban attól lett jó – s ezt nem mondta ki, de csodálatosan eljátszotta –, hogy a verést nem tartotta „igazságtalannak”. Eljutott odáig, hogy egy igazságtalan társadalom felháborító és gyalázatos működése mögött megpillantotta mégis az igazságos világrend működését.

Ez a legnagyobb bölcsesség: nem tartani érdemtelennek, ami velünk történik.

Ha méltatlanság ér, tudni, hogy valamiért kaptuk. Nem azért, amiért adták, hanem más, rejtett okból.

Ha nem így lenne, nem élnénk itt és most. Vannak súlyos pofonok, melyeket mi magunk adtunk sok száz évvel ezelőtt – most csattannak az arcunkon.

Nem az ok a lényeg, nem is az okozat – hanem a zűrzavaros élet mögött rejlő érett értelem.

Ez nagy, végső felismerés.

Nem belenyugvás, hanem derűs, értelen, isteni tudás.

Ez csillogott Pécsi Sanyi szemében.

Az érett lélek titka

Ilyen „érett lélek” csillogását fedeztem fel legutoljára legkisebb unokám, Veronika szemében. Négy hónapos magzat korában láttam először a mamája hasában. Már akkor, abban a nagy fejű, félig béka, félig ember korában is hasonlított arra a tündérre, akit később volt szerencsém személyesen is megismerni. Fülének cimpáját a két ujjával simogatta, mint egy szórakozott professzor, vagy mint egy tűnődő angyal, és ezt a szokását a mai napig megőrizte.

Ha fáradt, álmos vagy töprengő, ma is „pengeti” a fülét.

Még alig volt füle és keze – de a gesztus már benne volt –, csak azt várta, hogy füle-keze nőjön hozzá.

Ma már egyéves, de ha elgondolkodva battyogni kezd a teraszon, a két kezét éppúgy hátracsapja, ahogy én teszem. És ahogy azt az apám is tette valaha, ha tűnődött valamin.

Soha nem látta ezt a mozdulatot.

Vannak szokásaink, melyeket az ismeretlen múltunkból örököltünk. A korán kibomló képességeknél és tehetségeknél pedig nyilvánvaló, hogy ezt valahonnan hoztuk.

Ezek azonban még nem az érett lélek jelei.

Elmondok azonban egyet, hogy értsd, mire gondolok.

A lányomat úgy becézem: Hörcsög.

Hirtelen kirobbanó, vulkánikus indulatok feszülnek benne. Ilyen a természete. (Hozta magával.) Ezek a számomra előzmény nélkül kisülő villámok mindig megráznak, végigfutnak rajtam, szinte az áramütést is érzem magamon; indulata átszalad az egész idegrendszeremen. Remegni kezdek, azonnal megsértődök, s hosszú ideig tart, amíg a rezgések lecsillapodnak bennem.

Néha napokig nem szólok hozzá.

Sértetten visszahúzódok.

Egész életemben próbáltam „nevelni” a lányomat, leszoktatni a „hörcsögségről” – teljesen reménytelenül.

Elfogadtam, hogy ez a természete.

(Karácsonyra egyszer egy állattani könyvet adtam neki ajándékba, hátha ez használ. A címe: *A hörcsög.*)

Kicsit aggódtam, hogy ezzel a természetével hogyan fog majd gyereket nevelni, egy pici babát, aki még védtelen az ilyen hirtelen kirobbanó, nagy erejű indulatokkal szemben.

Most megpróbálom leírni a helyzetet, hogy lásd, mi történt:

A lányom eteti az egyéves Veronikát.

A gyerek az etetőszékben ül, háttal nekem.

És elkezd erőszakosan kapkodni a lányom szemüvege után. Először kedvesen rászól, majd elhajtja a duci kis kezét – még egyszer, még egyszer, még egyszer. Hiába. Veronikának kell a szemüveg. Újra és újra nyúlkal érte, hiába szó, kérlelés. Végül lányomban elszakad a cérna, és....

Bumm! Robbanás.... Felüvölt.

Hörcsög-dühvel.

Én, aki a gyerek mögött ülök, megrettenek.

Megremegek, mint akit áramütés ért.

A lányom szeme szikrákat szór, és akkorát kiált (drámai színésznő!), hogy a távoli szomszéd is hallja.

És a gyerek nevetni kezd.

Őszintén. És szívből, mintha nem is az anyját, egy dühödt istennőt, hanem egy kedves cirkuszi bohócot látna.

Nem fél, nem ijed meg. Édesen kacag rajta.

Mulat.

Boldogan tapsikol a kezével.

És követeli, hogy még, még... ismételje meg a számot.

Lányom arcán a villámszemű indulat minden átmenet nélkül átvált nevetéssé.

Nem tud másképp nézni a vidám gyerekére, csakis nevetve. Még azt se bírja ki, hogy a szigort megőrizze az arcán. Elneveti magát.

Együtt kacag vele.

De úgy, hogy a könnyek csurognak a szeméből. Sírva nevet. Megrendülten.

Kacagnak mindketten. Önfeledten, boldogan. És összekocantják a homlokukat.

Én pedig döbbenetesen tapasztalom, hogy Veronika valami bölcs és megtanulhatatlan bravúrral elintézte azt, amire *én negyven éven át képtelen voltam.*

Egyetlen jó gesztussal egy ember megváltható.

Csak hogy ehhez olyan lény kell, aki nem pszichológus, és nem egy sok ezer könyvet olvasott, művelt író, hanem aki rendelkezik az angyalok képességével.

Más szóval: *az érett lélek bölcsességével.*

Ha csak egyszer nem sértődtem volna meg lányom hörcsögkitörésén, ha csak egyetlenegyszer elnevettem volna magamat ilyen megértő, derűs szeretettel – lehet, hogy a lányom ma már más ember lenne.

Majd most a Vera megneveli.

Hogyan készültem én?

Most leírom röviden azt, amivel adósod maradtam.

Leírom, hogyan „készültem” én, aki ezt a könyvet írja, és aki a tükörből visszanéz rám.

Ez a cím persze így mókásan hangzik, hiszen Én-tudatunk időtlen és leírhatatlanul sokrétegű. De egyrészt szeretem a mókát, másrészt a kifejezés mögött sok igazság rejlik. Én most ennek a jelenlegi én-szerepemnek a kialakításáról szeretnék néhány dolgot elmesélni.

Segít ebben egy „öregkori” felismerés: életünk bármilyen szövevényes és gazdag, mégis úgy működik, mint egy zenemű: *van néhány témája.*

Nem tudom, tapasztaltad-e, hogy van néhány alapvető motívum, mely végigkíséri az egész életedet. Születéstől a halálig.

Hogy mik ezek a főmotívumok, rendszerint nem tudjuk. Miközben „élünk”, nem halljuk a zűrzavarban, hogy mikor szól a „mi dalunk”. De így, a vége felé már kezdjük felismerni, hogy mik voltak azok a dallamok, melyek különböző tételekben és hangszerelésben vissza-visszatértek sok évtizeden át.

Lélektanilag ezt úgy mondhatnám, hogy vannak bennünk olyan sorsgubancok – ahogy ma mondjuk: „problémák” –, amelyeket meg kell oldanunk. És az életrajzunk bármilyen bonyolult, szövevényes és eseményekben elmondhatatlanul gazdag, a vége felé ráismerünk a „gubancokra” – látjuk, hogy a sokféle emberi kapcsolataink, helyzeteink és regényes életmesénk mögött mindig ugyanazok a problémák tértek vissza. A helyszínek változtak, a szereplők is, még a mese is alapvetően változott – de ami mozgatja az egészet láthatatlanul: a *probléma, a téma ugyanaz maradt.*

Ahhoz, hogy meghalljuk a „mi dalunkat”, nincs is szükség az elmúlt inkarnációk ismeretére.

Minden egyes élet önálló mű, még akkor is, ha ez csupán egy tétele a végtelen sorsszimfóniának.

De ha sikerül visszalátni vagy „visszahallani” elmúlt én-szerepeink témáit, sokkal tágabb és hatalmasabb kompozíció bontakozik ki előttünk.

* * *

Előző életemnek három nagy tanulsága volt.

Az egyik, hogy minden „tehetséges, igazságra törekvő, művelt, vallásos és imádságos” életem ellenére *nem tudtam szeretni.* Próbáltam, de nem ment. Egész életemben a szeretet min-

denhatóságát hirdettem – de minden fogcsikorgató, sőt kétségbeesett igyekezetem ellenére nem szerettem senkit. Tudtam, hogy ez a „Végső Igazság”, amelyet szenvedélyesen kerestem – mégsem tudtam szeretni. Kemény és látványosan nagyra hízott egóm volt. Barátaim nem voltak, csak tisztelőim. Családi életem pokollá vált. Szerettem volna szeretni – de nem ment. Botránnyá vált körülöttem minden. Végül elhagytam mindenkit, mert úgy véltem, nem ért meg senki.

Tiszteltek – de nem szerettek. S aki szeretett, az nem kellett nekem. Tönkretettem.

Ez volt az első nagy „lelki bajom”.

Nem tudtam volna megírni a Szeretetkönyvet, ha mindezt valaha nem tapasztalom meg. Ebben az életemben már meglehetősen kevés új tapasztalatot gyűjtöttem hozzá. Túl „együgyű” élet ez a jelenlegi életem, élményekben szegény, szinte eseménytelen. Kevés egy ilyen könyvhöz. De nem kellett hozzá friss élmény, mert megéltem már valaha.

A másik nagy bajom a *hiúság* volt.

Saját „nagyság-tudatomat” képtelen voltam legyőzni.

Tudtam, hogy baj. Nagy baj. Megvetettem, sőt néha gyűlöltem is magamat ezért, de képtelen voltam megváltozni. Tudtam, hogy az egyszerűség, a szerénység és az alázat: minden. De nem tudtam szerény lenni, és az alázat mindig a „Nekem van igazam!” meggyőzhetetlen gőgjévé torzult.

Nem ment az egyszerűség.

Ahhoz azonban túl éles volt a szemem, hogy ne lássam a hibáimat. Láttam. Változtatni azonban nem tudtam rajta.

A harmadik bajom, hogy szerettem volna *szelíd* lenni – az se ment. Vad, vulkanikus késztetések feszültek bennem. Ezt a tulajdonságomat – ebben az életemben – viszontláttam az apámban és bizonyos fokig a lányomban is. Környezetünk néha tükröt tart elénk. Ez is a sorsszereposztás rejtélyes része. Egymás szemében tükröződünk. Gyakran kellett szembesülnöm azzal, milyen az, amikor az igen tehetséges és nagy gyúanyaggal teli sérített ego egyetlen érintésre robbanásra kész – azzal fedezve magát, hogy „Igazam van!”

Valaha igazam is volt. Nem ott volt a baj. Hanem ott, hogy ezért türelmetlenül kardot rántottam, és ilyenkor nem az „Igazságot”, hanem a saját fölényemet védtem. Vagyis az egómat. Ravasz önáltatás. Érdekes, hogy ezeket a „rokon vonásokat” kölcsönösen fölfedeztük egymásban.

Messzire vezető kérdés, hogy az igazi erő miért szelíd.

„Boldogok a szelídek, mert övék lesz a föld.”

Egyszer, ha már méltó leszek rá, írni fogok erről.

Gyűlik hozzá a tapasztalatom.

Minden jót, amit az életben elértem, a szelídségemnek köszönhetek.

Maradt még bennem a feszültségből valami. Ritkán robbanok – ez számomra is ijesztő –, inkább megsértődök.

És elvonulok.

Ki a világból...

Előző életemben sok embert bántottam meg. Mindig azzal igazolva magamat, hogy én az „Igazságért” harcolok. Kérlelhetetlen, szókimondó természetem volt. Ez nemcsak gyengesé-

gem, de erényem is volt. Sajnos ahol a legjobbak vagyunk, ott vagyunk néha a legrosszabbak is – nagy erényünknek nagy árnyéka is van. És az „Igazság” nevében megbántottam a felesége-met, a gyerekeimet és a barátaimat is.

(Ha voltak egyáltalán barátaim. Senkit sem tartottam magamhoz méltónak. Híveim, tisztelőim voltak, nem is kevesen – barátaim nem. Ez volt a legrosszabb jel. Pályatársaim közül sokan látták a hibáimat, főleg a roppant ellentmondásos természetemet. Fölnéztek rám, amit nehezen tűrtem, mert ez távol állt az eszményeimtől – ugyanakkor senkit nem tartottam magammal egyenrangúnak. Valaki úgy búcsúztatott a halálom után, mintha a nehéz természetű apját veszítette volna el: „Megg halt a Szörnyeteg... egyedül maradtunk!”)

Ezt a Szörnyeteget írtam meg pár évvel ezelőtt a Lugosi című drámámban...

Beszélünk róla még.

Azért tudtam megírni ezt a zsenitudatban élő, önsorsrontó művészt, mert azért ma is eleven még bennem a múltbeli tapasztalatom. Csak már nem olyan félelmetes hatalom, mint régen volt; kicsit szelídítettem rajta.

Jóval kisebb lángon égek.

Nem Szörnyeteg – csak szörnyecske.

Félnék újra igazi Szörnyeteg lenni – mert az igen sok szenvedést okozott. Nem csak az életemben – a halálom után is. Mert a valódi szembesülés ott van – a köztes létben.

A függöny lehullása után.

Abban az életemben nem volt bennem rend, a születésemtől fogva szinte a halálomig. Csak pillanatokra éltem át a harmóniát. Örökös viharok dúltak bennem. Egy Lear királyt képzelj el. Naplóimból a tűnékeny boldogság mellett az önmagával örökké elégedetlen lélek töprengése, gondja beszél. Mintha egész életem nem lett volna egyéb, mint a Hiúság hálójából való kivergődés reménytelen kísérlete...

Isten nagy alkotóerővel áldott meg, melyet elfelejtettem megköszönni – magamnak tulajdonítottam.

Ennél nagyobb hibát elkövetni nem lehet.

A katarzist – vagyis, hogy az egész életem összetörök – csak a halálom előtt éltem meg.

De ez is megkönnyítette, hogy odaát, a köztes létben megálmodjam ezt az új szerepemet, amelyben jelenleg látsz.

Még régebbi életeim emlékeiből fölhoztam azokat a tapasztalataimat, amelyekben már kezdtem szerénységet tanulni. Mostani lényemhez ugyanis sok lágyság kellett. Puhaság, derű, odaadásra, alkalmazkodásra való képesség, gyengédség, megértés, olyasmi, amit „női erény”-nek neveznek.

És amit a Hold szimbolizál.

Születésem pillanatában is erősen állt a Hold a Rák jelében.

A jin erővel kellett kiegyensúlyoznom elmúlt én-szerepem túlzottan önös jang erőit.

Nem véletlen, hogy első tanítómesterem az anyám volt.

Most már látod, miért állítottam magam elé akadályokat – miért nem lehettem sok évtizedeken át sikeres író. Miért bukdácsoltam és vesztettem ennyit. Én akartam így. Jó, hogy így tör-

tént, mert a kudarcokból sokat tanultam. Minden rossz kritikát, indulatot, irigységet, közönyt és lenézést, bár nagyon fáj, hálá-
san fogadok ma is; jó, hogy nem ment semmi! Minden bírálat-
ban, még a kifejezetten gonosz bírálatban is volt és van valami
igazság. Elfogadható igazság, mert erre az életemre valóban ke-
vés talentumot hoztam magammal. Szerény képességet. Megta-
pasztaltam ugyanis, hogy minél nagyobb kreatív energiát hoz
magával valaki, lelki erőinek rendezése, kiegyensúlyozása an-
nál nehezebb.

Nagy lángon égni veszedelmes, mert az erők uralhatatlanná
válnak. Ennek az életemnek a sorsfeladata éppen az volt, hogy
egyensúlyt, harmóniát teremtsék magamban. Nagyfeszltségű
életekben ez szinte lehetetlen.

Mostanában már valamennyire sikeres vagyok.

Ezt most a lelki feladatomra értem: lényegében azt mondha-
tom, hogy harmónia van bennem. És körülöttem is. Ez manap-
ság nem kis mutatvány. Örökké elégedetlen múltbeli természe-
tem után ez is eredmény: megtanultam néha megdicsérni ma-
gamat. Az ember apja is a lelkének, és nem jó, ha túl szigorú
apa.

De „sikeresek” lettem a műveim is. Nem szeretem ezt a szót,
azért tettem idézőjelbe.

Nagyon kell vigyáznom.

Érzem a visszaesés veszedelmét.

Ha találkozol velem és éles a szemed, észreveszed rajtam az
önhittség veszélyes jeleit. Ez akkor jelentkezik, ha megfeledke-
zem arról, hogy *minden adás: továbbadás*. És nincs olyan ember

a világon, aki ne lenne éppen olyan végtelenül gazdag, szent és fontos teremtménye Istennek, mint jómagam.

Igyekeztem megvalósítani a szelídségét is.

Sajnos azonban ez túl jól sikerült: *konfliktuskerülő lettem.*

Mondjuk egyszerűen így: *gyáva.*

Vagyis átestem a ló túlsó oldalára.

Az a kis történet, melyet a cipővétélről meséltem, végigkísérte az egész életemet.

Nem akarom az embereket megbántani.

Nem jóságból. Nem is valódi szelídségből vagy szerénységből – félre ne érts.

Félek megbántani őket. Félek, hogy megharagszanak rám. És aki fél, az nem jó, hanem gyáva.

Inkább fájjon a lábam, minthogy bármiféle gondot vagy nehézséget okozzak bárkinek is, mert megtapasztaltam, hogy az a lelki fájdalom, amit más emberek megsértése okozott valaha, nem is bennük, hanem bennem, sokkal keservesebb kín, mint az, amit egy szűk cipőben élek át.

Így működik a karmikus tapasztalat.

Ez persze nem igazi szelídség.

Igazán szelíd – ma már tudom – csak egy szamuráj lehet.

Vagy egy jézusi szellemiség.

Aki erős. Akiben szemernyi félelem sincs. És aki nem azzal törődik, hogy neki mi fáj vagy a másiknak mi fáj, hanem hogy mi az Univerzális Szellem akarata.

Aki bátorság nélkül szelíd, az csupán *gyáva.*

S én az vagyok.

Ezért is lett példaképem a pincér, Pereszlényi bácsi.

Ezért írtam azt, hogy elkövetkező életem sorsfeladatát láttam meg benne, a Véres Mikulásban.

Ő ugyanis megvalósította azt, amit én még nem merek.

Nem is tudok.

Nem hoztam kardot ehhez az életemhez.

Utólag beszerezni pedig nemigen lehet.

Nem tettem bele a „magba”. Nincs, ami kicsírázzon belőle.

Itt egy nagyon fontos lélektani ténytet kell kimondanom: amit nem hozol magaddal, mint jellemedbe épült erőt, tulajdonságot, képességet, tehetséget, azt semmiféle varázslattal előidézni nem fogod.

Jellem és sors összefügg.

Soha a hozott lényeden túllépni nem tudsz.

Ez is a Mag titka: csakis az valósulhat meg, ami eleve benne van.

Egy fűmagból csakis fű lehet.

Nincs olyan mágia, hipnózis, agykontroll, nincs olyan különleges képesség, amely olyasmit is előhozhatna belőled, melyet nem rejtettél magadba.

Vannak, persze, rejtett képességek és határesetek, és vannak csodálatos égi segítségek is; néha tanácsot kérhetsz a már lezárt, előző életeidről is – én is azt teszem most –, de a lelked éppúgy erre az életedre készült, mint a fejed, a szíved, az agyad és a szemed... az egész lényed.

Ez nemcsak a jellemünkre, de életünk egész meséjére, a sztorira is vonatkozik.

Kissé lehet változtatni rajta – de lejátszani csak azt a kottát tudod, melyet magaddal hoztál.

Sok mindent variálhatsz. Elronthatod. Rosszul játszhatod. Szépen játszhatod. Rögtönözhetsz. Szólamokat megváltoztathatsz benne; oda is vághatod a hegedűdet, hogy darabokra törjön, „én ezt nem csinálom tovább!” – de a Nagy Kottádtól nem térhetsz el lényegesen.

Elronthatod az életedet, és kihozatsz belőle gyönyörűséget is: de akár csúnyán, akár szépen, sőt csodálatosan játszod: a TE DALOD SZÓL!

A konfliktuskerülő természetemen egész életemben változtatni akartam.

Nemigen sikerült!

Nemcsak azért – és most mondom a lényegét –, mert nincs a lelkemben és a testemben ehhez szükséges energia, hanem azért, MERT A KONFLIKTUSKERESŐ, EGOCENTRIKUS ÉS AGRESSZÍV TERMÉSZETEM MIATT ANNYIT SZENVEDTEM AZ ELŐZŐ ÉLETEMBEN, ÉS FŐLEG UTÁNA, A KÖZTES LÉTBEN, HOGY NEM MEREM A VAD ERŐKET ÚJRA FELIDÉZNI!... FÉLEK A SZENVEDÉSTŐL!... NEM AKAROK MÉG EGYSZER ENNYI GYÖTRELMET!... INKÁBB GYÁVA MARADOK!

Ilyen félelem nehezíti, hogy megváltozzak.

Most, ahogy beszélek hozzád, jöttem erre rá magam is.

Változtatni magunkon azért nehéz, mert ez nem csupán egy „hibás program”, amit egyszerű gombnyomással „átkódolhatunk”, hanem keserves tapasztalatok lenyomata bennünk. Nem akarunk még egyszer „pokolra kerülni”.

Mindannyian így működünk.

Egyrészt meg akarjuk ismételni, amiben sikeresek voltunk, másrészt szorongva kerüljük azt, amiben megbuktunk.

Ez a jelenlegi életem, többek között, a szelídség tanfolyama.
Egyelőre még csak a gyávaságig jutottam el.

Lehet, hogy kell még egy, vagy több élet is talán, amíg az erőimet sikerül kiegyensúlyozni.

Szeretni azonban a szó emberi (és nem jézusi) értelmében azt hiszem, megtanultam. Ezt most már nyugodt szívvel ki-
mondhatom.

Most nem csak a családomra gondolok.

Emberszerető vagyok. Ezt onnan látom, hogy sok mosolygó szem csillog vissza rám. Öt perc után számomra már nem létezik „idegen” ember. Ismerem a barátság csodáját. *(S. L., akiről a könyv elején írtam, ma is elevenen él bennem – hatvanöt év után.)* Ez, látod, olyan tapasztalat, amihez már jórészt ebben az életben jutottam.

És iszonyodom a diszharmóniától. Annyira, hogy inkább elmenekülök. Annyit éltem már zűrzavarban, botrányban, gyűlöletben, lelki és fizikai káoszban, hogy nem bírom már! Még egy vendéglőben se. Másokban sem. A magam lelkében sem. Sehol. Bár a múlt démonai még mindig kísértenek; jelenleg is nagy a családom, de ha túl nagy a lárma, a zűrzavar, a feszültség, elmenekülök. Néha, nagyon ritkán, a gyerekeimmel való konfliktusok során is kicsap még belőlem a régi, jéghideg villám – a Nagy Ego szikrája –, de ma már, azt hiszem, lehet rám számítani.

Fontos megjegyzés!

A fiam, aki szerkesztette ezt a könyvet, a következő személyes megjegyzését írta ennek az oldalnak a szélére:

„Velem nemigen voltál ilyen, és ez így helyes. Max. vívódsz magadban, és ezt érzem... Velem egyetlen egyszer kiabáltál, és akkor is csak röviden. 1964 szeptemberében az Üllői úton, a 63-as megállójában. Azért, mert kértelek, hogy bemehessek veled a mamához a szülészetre... Puszi!”

Most képzeld el, milyen „kiabálás” lehetett ez, ha valaki egy életen át, és ilyen pontosan megőrizte magában!

Egy atomháború emléke.

Az esetre én is emlékszem.

De azt hittem, azért csapott ki belőlem a „jéghideg villám”, mert ő „nyúzott” valamiért.

Valamit akart, erőszakosan és leállíthatatlanul akart valamit – és én kirobbantam.

De hogy mit akart, arra nem emlékeztem. Nyilván akkor sem tudtam. Meg se hallottam igazán.

Most tudtam meg.

Látod, így működik a Nagy Ego szikrája.

Kisül – de csak önmagát érzékeli, a másikat nem.

Rendet tudok teremteni magamban – néha.

Békét is – bár nem tartósan.

De ha megkérdem a feleségemet, legnagyobb meglepetésemre azt mondja, hogy nem könnyű élni velem.

Ez biztos így van.

A szelíd Szörnyeteg is szörnyeteg.

Igaza van.

Csak szeret.

Neki is megvan a mélységesen mély múltja és ismeretlen jövője.

Keveset tudok róla.

Mindannyian végtelenül mélyek és végtelenül magasak vagyunk.

Vagyis megismerhetetlenek.

Nagyjából ennyit akartam elmondani.

Az én-szerep kialakítása

Sorstervünk a szellemvilágban készül.

Az anyagba való leszállás: *beöltözés*. Szellemünk fokozatosan veszi magára a különféle tudati rétegeket, azokat az energiaburkokat, melyekről csak sejtéseink vannak.

A folyamat hasonlatos ahhoz, mint amikor egy színész beleéli magát egy szerepbe.

A nagy színézpédagógusok, akik az *átélés iskoláját* tanítják, ösztönösen visszanyúlnak azokhoz a tradicionális lélektani iskolákhoz, ahol erről még sokat tudtak, mivel ez nem egyéb, mint az *inkarnáció* folyamatának lélektani megisméltése.

Írtam már erről a *Titkos tanítások* című könyvemben.

Ez egy japán no-színész „beöltözéséről” szól.

Arról a folyamatról, amikor a színész belebújik egy sorsszerepébe.

Ez egy *rítus*.

A rítus nem más, mint egy teremtési folyamat megisméltése, kicsiben.

Látjuk, hogyan lesz az Isteni Én-ből emberi személyiség.

Ez roppant érdekes és szép szertartás.

Ül a színész a tükre előtt. Tíz-tizenöt percenként megjelenik az öltöztetője, meghajol előtte, és fokozatosan beöltözteti. Új és új ruharéteget borít rá. A ruhák azokat a lelki tulajdonságokat jelképezik, melyeket a lét színpadára igyekvő Isteni Én fölvesz magára és átél. Ezek eljövendő sorsszerepének mentális, asztrális és éterikus tulajdonságait, érzések és gondolatok erőit jelképezik.

Itt formálódik meg az, amit jellemnek és habitusnak nevezünk.

Ezekben ott rezegnek az elmúlt életek és szerepek tapasztalatai éppúgy, mint az eljövendő szerepéhez szükséges „új” képességek: érzések, szenvedélyek, temperamentumok. A színész képzelete itt már túl van a megtermékenyülés állapotán. Képzeletében élni kezd az a Szerep, akivé lenni akar.

Egy embert álmodik, akivé lesz.

Még nem egészen az, de belül már látja, kezdi érezni, sejteni azt az asszonyt, akivé lesz. Ismeri a darabot is, melyet el kell majd játszania.

Az utolsó stáció, amikor belép egy „tükörszobába”.

Itt nincs senki.

Egyedül van.

Ott hever előtte a „maszk”, amelyet éltetni fog.

Ott az asszonyarc.

Masagó – nevezzük így.

Ez lesz a szerepe.

Mindent tud róla, ismeri – de lelkileg még nem azonosult vele.

Még nem ő.

Most lassan, összeszedett lélekkel lehajol és arcát belenyomja a maszkba.

Éppen fordítva, mint ahogy halotti maszkot vesznek egy elhunytól, ott a holt emberarcot „maszkosítják” – itt a holt maszkot „emberiesítik”.

A színész most átéli, hogy „Én ő vagyok”. „Masagó vagyok!” És amikor fölemeli a fejét, és belenéz a tükörbe, már nem önmagát látja. *Egy féltékeny asszony lett!* Masagóvá vált, kinek lelkében egy hiú, önző démon lakik, aki a drámában gyilkos indulatokat érez majd, és megszenved ezért.

Másképp csillog a szeme. Női szem néz vissza rá a tükörből. Olyan érzéki fények szikráznak benne, melyek egészen más lelkületet tükröznek, mint az övé, a színészé. A szerep élni kezd – és a Színész egy időre elfelejti saját életét és személyét.

Átváltozott. Beleélte magát elképzelt szerepébe.

A tükörben azt látja, akivé lett – az néz vissza rá. Még a szeme is más lett! Ez a szem már a saját életét éli; akkor sír, ha Masagót gyász éri, és akkor villan gyilkos gyűlölettel, ha Masagó féltékeny indulatot érez.

Innen már nincs visszaút. Csak egy: az élet színpada felé. Egyetlen keskeny híd vezet rá. Olyan, mint egy szülőcsatorna, melynek végén most már mint a szép és szenvedélyes Masagó jelenik meg.

És belesodródik egy sorsdrámába, melyet szenvedélyes jelleme idéz s a színész jól ismer – de a szerep, akit játszik, a Masagó, nem.

Masagó nem tudja még, mibe keveredett. Nem ismeri önmagát.

Én sokszor láttam ilyen átváltozást.

A színház, ahol élek, valóban alkimistaműhely, melyben különféle énszerepeket öltünk magunkra. Amikor még kezdő voltam, döbbenet figyeltem a színészeknek ezt a rejtélyes átváltozását. Barátomat, ha Hamletté vált, nem tudtam már tegezni. És láttam, hogy a fiatal Pécsi Sanyi, miközben vaskos ujjaival szürke festéket ken az arcára és a szeme alá, a szó szoros értelmében megöregszik előttem. A beleélés folyamata pedig olyan erős lehet, hogy amikor Tolnay Klári az örület folyamatát játszotta el Blanche szerepében, volt egy pillanat, amikor meg kellett óvnunk attól, hogy a szereppel túlságosan azonosuljon. Féltettük, hogy valóban megőrül.

(Ezt ő mesélte nekem, s azt a baráti tanácsot is, mely megóvta ettől a veszélytől. Lényegében azt mondták neki, hogy ez csak játék: a művészi átélést az különbözteti meg az ilyen totális „beleveszettségtől”, hogy a művész benső szeme, „isteni Én-je mindig nyitva marad: tudja, hogy szerepet játszik.)

Lugosi Bélával pedig ez a „beleveszettség” meg is történt: oly mértékig beleélte magát Drakula szerepébe, hogy a szerep elkezdte őt játszani: magánéletébe átütött a „meghalni nem tudó” vámpírsors tragikum. Felesége, Lillian elmondta a válóperi tárgyaláson: sokszor az volt az érzése, hogy egy vámpírral él együtt.

Így is temették el; Drakula köpenyében és piros bársonybéléses koporsójában.

Pedig Lugosi igen művelt, jó kedélyű és tehetséges színész volt, aki valaha Ádámot játszotta a Tragédiában, és felejthetetlen Petrucchió volt.

Az átélés – a metamorfózis – nem csupán a színháznak, hanem az életnek, születésnek, halálnak és minden valódi lélektannak az alapfogalma!

A halálnál például ez a folyamat mintegy fordítva játszódik le: az ember leveteti magáról énszerepét, és rendszerint nehéz küzdelemmel megszünteti azt az „azonosulás”-t, mely ehhez az egóhoz és ehhez a sorsszerephez kötötte.

A no-színház rítusa az inkarnáció folyamatát ismétli meg. Az Isteni ÉN létbemerülését éli át a színész. Azzal a különbséggel, hogy amíg a színházban ez magányos művészi folyamat, *a szellemvilágban mindig kollektív esemény.* A „külön” – a mi, földi világunk szava. A szellemi világban az „együtt” és a „közös” az alapszó, mivel ez a világ – minél magasabb tudati szféra, annál inkább – szeretetalapon áll.

Nincs magánvállalkozás.

Ahogy magánsors sincs.

Összefüggések vannak. Áthatások, összerendezések, vonzások és taszítások.

Az Isteni ÉN-ek egyeztetik egymással a sorsszerepeiket: mint leendő apád, anyád és a földi szemmel már átláthatatlanul bonyolult szellemi közösség formálja meg külön-külön és együtt a sors szövetét.

S ha csak nincs szó törvénytelen létbezuhanásról (ilyen is van, sajnos, nem is kevés), *az inkarnációkat rendszerint mesteri szellemiségek, bölcs tanítók és a szellemcsalád vezetője irányítja, akik a sorserőket és az összefüggéseket hatalmas mélységekben és távlatokban látják át.*

Sorsunk szereplőivel a kapcsolatunk a születésünk után csak is a felszíni tudat síkján szűnik meg – tudattalan síkon állandó összeköttetésben maradunk velük.

Sorsunk láthatatlan vezetőivel is megmarad öntudatlan kapcsolatunk.

Lényegében a színházban is ez történik, ahol az Írónak és a Rendezőnek jut az a mesteri feladat, hogy a közös játékot megszervezze.

Nemcsak a főszereplő sorsát, hanem mindenkiét, együtt – az egész sorstragédiát.

Ehhez mindentudás kell. Egyszerre kell átélnie az egészet, s benne mindenkit külön-külön.

Életünk színdarabja – így tanultam –, az Isteni ÉN-ek közös megegyezése alapján jön létre. Így vállalunk szerepeket egymás drámáiban.

Ezt főleg a családukban érzékeljük. Ez a különféle családterápiáknak a spirituális alapja is. Bár ott is jó, ha szélesebb körben tájékozódunk: Hellinger „klán”-nak nevezi azt a biológiai familiánál jóval tágabb közösséget, melynek sorsszövetébe belehurkolódtunk. Főleg nők érzik, ha férjük mélyebben beleszeret valakibe, hogy itt nem egyszerűen arról van szó, hogy megcsalták őket, féltékenyek vagy a párjukat elveszíthetik, hanem arról, hogy a sorsszövet ezentúl rejtélyes módon összebonyolódik; az új szereplő lelki kapcsolata átterjed rájuk is, a gyerekekre, az egész családra, s ki tudja még, kire... A klán kollektív karmájára valaki még ráhurkolódott, s véle az egész láncolat rejtélyesen összebonyolódott; egyetlen szereplő mások sorsát is átírhatja.

Ebben is, mint minden történetben, éppúgy működhet a sors-szerűség, mint az utólagos rögtönzés.

Az én jelenlegi életem is ilyen módon, az Isteni Én-ek összeműködése alapján jött létre.

Volt, akit az új „maszkjában és jelmezében” nagyon hamar felismertem.

(Anyám például egész nyilvánvalóan mélyebbről volt ismerős, mint ha „csak az anyám” lett volna. Ezért tudtunk nagyon korán túllépni az „anya-gyermek” szereposztáson. Mély barátság is fűzött hozzá, és olyan kapcsolat, amelyet az ember nem az anyjával, hanem a lelki testvérével vagy a legjobb barátjával él meg. Mindketten tudtuk, hogy „régebbről” ismertük egymást.)

Mindazt, amit magamról elmondtam, a saját sejtelmeimen túl, a szellemi Mesteremtől tudom.

Ő az, aki régóta vezet, aki az új és új inkarnációimba elindított, és ma is a láthatatlan Rendező szerepét tölti be életemben.

Most is látja, amit írok. Van a könyvemnek olyan része, melyet kifejezetten az Ő tanácsai alapján próbáltam megírni.

Így például az, hogy a saját személyes példámból is villantsak föl valamit. Nem volt könnyű leírni még ezt a pár mondatot sem, mert olyan rejtélyhez nyúltam itt, melyet én is csak „tükör által, homályosan” látok.

Lélektan – szellemtan

Minden élet: társasjáték.

Emberi ésszel felfoghatatlan kolosszális mű, bonyolult háló, átláthatatlan kapcsolatrendszer és rejtett időzítés, ami ráadásul nem úgy működik, mint egy színpadi dráma, mely első monda-

tától az utolsóig „meg van írva”, hanem dinamikusan, szüntelen áradásban, rögtönzésben, szövésben, alakulásban, az akaratnak és a kényszernek, a vonzásnak és választásnak a küzdelmében; a zuhanásnak és emelkedésnek, az elhibázásnak és megjavításnak, a hűségnek és az árulásnak állandó lüktetésében él és formálódik.

Mi állóképekben gondolkodunk. Nem tudjuk átélni, hogy a lét *dinamikus*. Minden most születik, és most hal meg. A hálót nemcsak megterveztük, de folyamatosan szőjük is, s az életünk, melyet minden percben „teremtünk”, nemcsak „meg van írva”, *de szüntelenül íródik* is általunk. Nem „készzen van”, hanem állandóan „készül”. A csoda az, hogy ez a rögtönzésekkel teli történet végül mégis valami végső rend törvénye szerint áll össze.

Most mondom a lényegét.

Azoknak a sejtelmeknek és „Láttam már!” élményeknek, amelyekről beszéltünk, egy jelentős része innen eredhet.

Valóban láttuk már sorsunk előképét, helyszíneit, sőt néha még a részvevőit is.

Ez persze ritkán működik tisztán: lelkünk szüntelenül dolgozik, s mivel a harmadik szemünk zárva van, a szó szellemi értelmében ritkán LÁTUNK. Inkább csak sejtünk, érzünk – de legtöbbször, sajnos, becsapjuk magunkat.

Itt van az oka annak is, hogy bizonyos látomások NEM VALÓSULNAK MEG. A tervben még benne voltak, de az élet sodrában az ego lázadása miatt mégse válnak valóra.

A gondolat a megvalósulás során eltorzulhat. Egy vállalkozástól vissza is lehet riadni. Föl is lehet adni. A főcsapás irányától el lehet térni. Azt, hogy mai életünket „abszurdnak” neveztem, ép-

pen ezért van, mert minél egoistább egy világ, annál hamisabban játszik, zavarosan, kuszán, önkényesen.

Értelmetlenül.

Sorstalanul.

A MAGBAN VALÓBAN MINDEN BENNE VAN.

MÁS NEM LEHET BELŐLE, MINT AMI BENNE REJLIK, SEMMIFÉLE MÁGIA HATÁSÁRA. DE A MEGVALÓSULÁS LEHET SZÉP IS, RONDA IS.

NÉHA EGY ÉLETTERV FELISMERHETETLENÜL ELTORZULHAT.

ÉLETÜNKET EL IS LEHET RONTANI.

ÉS MEG LEHET FORMÁLNI SZÉPEN, CSODÁLATOSAN.

AKÁRMILYEN NEHÉZ VÁLLALKOZÁS IS.

AZONFELÜL: MINDIG MÓDUNK VAN VISSZALÁTNI ISTENI ÉN-ÜNK FÖLDI SZEREPÉN TÚLI VALÓSÁGÁRA.

EZ AZ ÖNISMERET.

AMIKOR VALAKI A SZEREPE FÖLÉ LÁT.

KILÉP A JÁTÉKBÓL, ÉS TANÁCSOT, SEGÍTSÉGET KÉR A TEREPTŐ ÉNJÉTŐL.

„HOGYAN TOVÁBB?”

AZ IMÁDSÁG CÉLJA IS EZ.

Mint látod, itt jóval túllépünk a lélektan legkülönfélébb iskoláinak területein. Ez már nem lélektan, hanem „szellemtan” – ha szabad ezt a kifejezést használni.

Ha a sorsunkról beszélünk, tudnunk kell, hogy vannak olyan sorserők, melyek mélyebben vannak, mint az érzelmek, szenvedélyek és gondolatok világa. A léleknél, vagyis a pszichénél is mélyebb helyen dőlnek el néha életünk sorsdöntő dolgai. A

nagy görög drámaírók, de még Shakespeare is tudtak erről. Ezért az ő műveiket lélektanilag magyarázni lehet ugyan, de ez olyan, mintha az óceán világát csak addig vizsgálnád, míg a reflektor fénye leér.

És azt hinnéd, hogy alatta nincs már semmi – mert nem látsz tovább.

Az istenek világa, a szellemvilág, de még az ún. „tündérvilág” sem csupán „jelképe a pszichikai jelenségeinknek”, nem „költői mese”, hanem létező, emberfeletti vagy emberalatti valóság, mely természetesen a lelkünk rétegei alatt és fölött is jelen van, működik, s néha felbukkan.

A sors nagy döntései itt születnek.

Vegyünk egy példát.

Ha azt vizsgáljuk mondjuk, hogy *miért gyűlölünk* valakit, mindig találhatunk valami jól körülírható, lélektani okot rá.

Irigység, megvetés, féltékenység, nagyravágyás, mohóság, bosszú, félelem, önzés; főleg kivetítés, hogy valami olyasmit látok a másikban, amit magamban utálok; elrontotta az életemet; elrabolta a szabadságomat; nem bírom a természetét... Utálok a szagát... Taszít... Nem vagyok vele „kompatibilis”... Elárult... Elhagyott... Ő is gyűlöl, és visszagyűlölöm... Mondhatjuk, hogy előző életek rossz tapasztalatai miatt...

Sorolhatnám az okokat.

Ezek a lélektani okok a maguk szintjén mindig igazak, tudnunk is kell róluk, feltétlenül – csakhogy ezek nem a végső igazságok.

A pszichológia csak felszínes indokokat tud találni, de a végső okot nem ismeri.

Az ember, különösen mióta tudomány lett a pszichológia, a magatartásoknak csak a lelki motívumait s nem a végső okait keresi. Az érzelmek s gondolatok világánál mélyebbre nem lát.

Nem véletlenül nevezi magát „pszichológiának”, mert csakis a lélekkel foglalkozik, a szellemet nem ismeri.

Ezeket a lelki motívumokat csak akkor fogadd el, ha nem akarsz mélyebbre ásni.

Ha megelégszel a fél válaszokkal, így is hasznosak lehetnek.

De egy tett sokszor mélyebbről ered, mint ahonnan a pszichológia sejti.

Shakespeare, aki nemcsak lélektani, de „szellemtani” ismeretekkel is rendelkezett, erre a gyűlöletkérdésre nagyon fura válaszokat ad.

Mondok néhányat.

* * *

Amikor Hamlet az anyjával való dúlt jelenete közben észreveszi, hogy valaki kihallgatta a beszélgetésüket, azt hiszi, hogy nagybátyja, a gyűlölt király lapul a hálószoza függönye mögött.

Gondolkodás nélkül kirántja a törét és odaszúr. Beledöf a függönyt mozgató testbe – de legnagyobb döbbenetére nem az ősellensége, a király, hanem szerelmének, Oféliának az édesapja, a vén Polonius zuhan ki holtan a függöny mögül.

Kémkedett a király öreg minisztere. Akit egyébként nemigen szeretett. Unalmas, vén bolondnak tartotta.

Megölt egy embert, de mintha semmi sem történt volna. Folytatja az anyjával való heves, kétségbeesett ütközetét. Beszél, beszél, mert most ez a fontos neki, szerencsétlen, bukott anyjának

a „megtérítése”, s mikor nagy nehezen megnyugszik végre, és az asszony zokogva megáldja őt, megfogja a hulla lábát, s ahogy kihúzza a színről, azt mondja:

*„Ezt a jó urat
Sajnálom; de ha így tetszett az égnek
– Büntetve őt velem, s engem vele –,
Hogy én legyek szolgája, ostora.
Eltakarítom, és kezem miatti
Haláláért felelni én fogok.”*

Hamlet rádöbben, hogy SORSSZERŰEN ölt.

Nem bosszúból, nem gyűlöletből, nem tévedésből, nem is „véletlenül”, hanem mert megtette azt, ami közös élettervük eddig ismeretlen része volt – gyilkosnak és áldozatnak az volt a sorsa, hogy egymás büntetései legyenek.

Belelátott a sorskönyvbe!

Pontosan úgy beszél, mint egy igazi szamuráj, aki tudja, hogy karmikus okból ölt, és karmikusan is kell majd felelni érte.

Tudjuk, hogy egy másik, nagyon felszínes és morális síkon Polonius „megérdemelte” a halálát, még akkor is, ha összetévesztették valakivel, és Hamlet egy olyan vállalkozást hajtott végre a történetben, mely sok ember halálát okozza még, akik szintén, „sorsszerűen” megérdemlik majd a végzetüket.

Ez az első sorsítélet.

Az anyja ebből persze semmit sem ért.

„Ó, mily hebehurgya véres munka ez!”

Ennyit lát az egészből a mama.

Ennyit látna a lélektan, sőt egy bűnügyi vizsgálat is.

És ez, a maga szintjén, igaz is.

Ez a bölcs és töprengő fiú valóban hirtelen haragú.

Mi azonban egy isteni költő szemével nézünk, s bár először megrettenünk a hirtelenség és a nyilvánvaló szörnyű tévedés miatt, utólag megértjük, hogy egy sorsszerű pillanat tanúi voltunk.

(A darab végén ugyancsak ilyen ítéletszerűen öli meg a királyt.)

* * *

Másik példa.

Több száz éve vitáznak, miért gyűlöli Jago Othellót.

Miért teszi tönkre? Miért kergeti féltékenységbe, őrületbe, gyilkosságba, s főleg, az utolsó pillanatig, amikor boldogtalan áldozata a saját mellébe döfi kését, miért élvezi olyan fenemód a gyűlöletét?

Ahány rendező, esztéta és színész, annyiféle érv.

Egyiket sem tudtam egészen elfogadni.

Érdekes, hogy ő maga, Jago is, keresi az okokat. Maga sem érti, miért ilyen gonosz. Utólagos érveket és igazolásokat keres hozzá.

Tényleg, miért vagyok én ilyen elvetemült?!

Nem tudja.

De egyetlen saját maga által talált érvében sem hisz.

Tudja, hogy a felesége nem csalta meg a mórral, vagyis egyáltalán nem féltékeny. Tehát ez nem stimmel. Az pedig, hogy

Othello nem őt nevezte ki kapitánynak, hanem Cassiót, bántja ugyan, de nem nagyon.

Nem karrierista. Ez sem lehet ilyen feneketlen gyűlölet oka.

Irigyli talán?

Ahogy a kis ember irigyli a nagyot?

Ebben lehet valami.

„Volnék a mór, nem vágnám lenni Jago.”

Ezt mondja.

De mindjárt kiderül, hogy ez sem igaz. Mert nem önmagának, hanem valaki másnak mondja.

Vagyis hazudik.

Merő taktikából beszél így.

Tehát ez sem végső érv.

Nem tudja, miért működik így! Fogalma sincs! Miközben élvezi a rontást, élvezi sötét lényének fölényét, hogy abszolút biztonsággal ráérez, hol van mások leggyengébb pontja, s mint a szúnyog, aki mindig a legérzékenyebb, legviszketőbb erekbe döf, ott nyúl bele ennek a szerencsétlen mórnak a lelkébe, hogy az végül a két kezével fojtja meg a nőjét, akit „nem okosan, de nagyon szeretett”.

Lélektanilag nem lehet megérteni ezt a jagói aljasságot.

Nincs motívuma.

Ha Jago őszintén akarna válaszolni arra a kérdésre, hogy „Miért vagy te ilyen gonosz?” ennyit tudna mondani: Csak.

Ez ugyanis nem lélektani, hanem spirituális érv.

És ez a korrekt válasz. A végső ok.

Csak.

Hamarosan kópádra fogják húzni, hogy kisedjék belőle gátlástalan, pusztító gonoszságának az okát. Ugyanis senki sem érti. Nem csak ő maga, az emberek sem értik. Megkérdik majd tőle: „Miért tetted ezt?” – de ott sem tud többet mondani:

– Csak.

S ha még őszintébb választ akarnak, azt mondja majd, hogy nincs a világon nagyobb élvezet, mint a Hatalom.

A darab végén ki is mondják rá a megfelelő szót: SÁTÁN.

A Sátánnak és a sátáni szolgálatnak nincs „lélektana”, csak sötét, metafizikai szerepe a kozmikus világdrámában. És ez jóval mélyebben van minden pszichológiánál.

Aki a Sátánt szolgálja, próbálja ugyan nemes okokkal fedezni a gyűlöletét; lélektani, erkölcsi, politikai, társadalmi, gazdasági és ideológiai érveket ránt maga elé, hogy ezért meg azért meg amazért – de a végső ok a CSAK. Ilyen fedő érv a vallásgyűlölet, a fajgyűlölet, a népgyűlölet és általában minden gyűlölet – mert a gyűlölet valamennyi jelmezében és álarcában és indulatában és haragjában a szeretet szellemével ellentétes: vagyis Isten elleni.

Lényegében Jago rossz oldalra állt.

A sötét oldalra.

Az ego vélt mindenhatóságának oldalára.

Bármelyikünkkel előfordulhat, sőt elő is fordul, s akkor ez így működik. A szintiszta, gátlástalan „én-hatalmat” nevezzük sátáninak.

Ugyanakkor az is igaz, hogy megbüntette Othellót. Szembesítette azzal a ténnyel, hogy önzőn és ostobán szeret. Vagyis, hogy valójában nem szeret. Csak birtokol. Mohón, szenvedélyesen,

görcsösen, bután, vakon... Sőt, pusztító indulattal is, ha úgy fordul a kocka...

A Sátán persze nem szembesíteni akar, nem az a célja. Ő csak ártani akar, mindig és mindenkinek csakis ártani, mert ez jelent számára saját fölényének és hosszú ideig egyéni győzelmének is az elmondhatatlan örömét – mégis azt éri el vele, hogy szembesít.

A Kígyót nem lehet megkérdezni a paradicsomban: „Tessék mondani, miért tetszett ezt csinálni?” – mert nem tud mit mondani.

Odanyúlt, ahol a kozmikus szerepe van a sorsunkban. Összedöntötte azt, aminek – mint kiderült – nem volt semmi stabilitása.

A békénk, a nyugalmunk, a gyermeki ártatlanságunk öntudatlan és sebezhető volt.

Ez nem maradhatott így.

És ebbe a Sátán kíméletlenül beletúrt.

Ez volt a feladata.

És azóta „Megsokasodtak a terhesség kínjai, fájdalommal szül az asszony, a föld átkozott lett, s fáradsággal szerezzük meg rajta a táplálékot életünk minden napján.”

Ha nincs Kígyó, még most is a Paradicsomban élnénk.

De milyen lenne az?

Nem lett volna emberiség, élet, történelem, földi lét – Madách Imre még a második színt se tudta volna megírni nagy művéből, így azonban Ádámot a Tragédia végéig, tehát az összes történelmi koron át, Lucifer vezeti... És semmilyen pszichoterápia

nem tudná meggyógyítani, csak egyetlenegy: amelyik fölismeri és megszünteti lényének odaadottságát, Lucifernek.

A szellemtan első kérdése nem a „miért?“, hanem a „kivel vagy?“

*Gonoszság mindaddig létezik, míg az ember nem ébred önma-
gára.*

Utána eltűnik – ahogy a fényben megszűnik a sötétség.

A sors szövete

Az előbb fölillantottam, hogyan vagyunk egymással össze-
bogozva.

Van azonban az irodalomban egy különös történet, ahol az
egész sorsszövet nemcsak a színéről, hanem a fonákjáról is lát-
ható: látszik, hogyan van „összehozva” az egész.

Ez az evangélium.

Nézzünk most bele a nem hívő lelkületével. Olvassuk el úgy,
mint egy regényt. Vagy még inkább: mint egy sokszereplős szín-
darabot.

Gyere velem, és kövesd egy drámaíró tekintetével a bibliai
sztorit.

Ezt a kalandot azért érdemes megtennünk, mert a *sors rejtett
működésrendszere itt tisztán látható*. Ami az életünkben vagy
bármilyen irodalmi műben csupán sejtelem, az itt teljesen nyil-
vánvaló.

Látni, hogyan szövődik a sors szövete.

Ez azért is lehetséges, mert a történet hőse: Látó.

A világirodalomban ez példátlan.

A hősnek nyitva van a „Mindenlátó Szeme.”

Tudomásom szerint más műben ilyen nincs. Én nem olvastam hasonlót soha. Sejtések vannak, prófécia, pontos jövőbe látások is, de az, hogy a történet főszereplője *mindent tud előre* – ilyen nincs.

Ettől rendkívül érdekes és tanulságos ez az olvasmány, mert a szereplők minden rejtett szándéka azonnal „röntgenfénybe” kerül – belelátasz az isteni dramaturgia működésébe.

Miránk, akik a jövőnket nem ismerjük, azt mondja Jézus:

„A szél fúj, ahová akar, s hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jött és hová megy. Így van mindenki, aki a szellemtől született.”

Igen, így vagyunk mi. Érezzük, hogy valahonnan jöttünk s tartunk is valahová, de ezt csak úgy észleljük, mint sötétben a szél zúgását. Az idő szele sodor bennünket.

Honnan?... Hová?... Kivel?... Miért?

Fogalmunk sincs.

Nem tudjuk.

Néha megálmodjuk...

Vagy homályosan sejtjük.

Jézus azonban nem így van!

Ő nem felejtette el, honnan jött és hová megy.

Ami nálunk csodaszámba megy, nála természetes képesség. *A sorstervét pontosan ismeri, és életének minden pillanatát előre látja.*

Azokat a sejtelmeket, amikről az előző fejezetekben beszélünk, hogy néha megálmodjuk a társunkat, látjuk jövőnk életünk helyszínét, hogy egy megrendült pillanatban elénk vetül

eljövendő nagy ellenfelünk képe, egyszóval mindazt a szokatlan jelenséget, amely számunkra kivételesen ritka pillanat, azt Jézus „hétköznapi szinten” éli. Minket még ezek a fura bevillanások is megzavarnak. Nem tudjuk hová tenni, rendszerint el is felejtjük őket. Ő azonban pontosan ismeri sorsfeladatát, életének tragikus végét, sőt még az iszonyú módját is.

Pontosan tudja, hogy ebben a kolosszális tervben minek és mikor jön el a pontos ideje.

Soha előbb nem lép, és nem késik, ha lépnie kell.

Híres mondásai: „Az idő elérkezett” vagy „Az én időm még nincs itt”, csakis az ő lelkében hallható végszók.

Olyan, mintha a vakok között egyetlen látó élne.

Bárkivel találkozik, azonnal fölismeri benne nemcsak azt, akivel neki a játékban közös jelenete lesz, hanem azt is, hogy annak a másiknak mi a sorsa – milyen feladatot vállalt a kollektív drámában, egyrészt önmaga, másrészt a többiekkel való közös története miatt.

Nem „véletlenül” bukkan a tanítványaira, hanem egy belső Rendező intésére. Tudja, hol várakozik rá az ismeretlen halász, aki később a tanítványa lesz. Tudja, hogy Simon Péternek milyen a jelleme, mennyi küszködés áll még előtte, hány gyáva árulás vár rá, és végül egy nehéz halál is, míg megtanul szeretni.

Ismeri Péter teljes sorskönyvét. (Meg is mondja neki előre.)

A sajátjáról nem is beszélve, mert annak számos részletét már századokkal a születése előtt megírták.

Visszatérő mondása: „Hogy az Írás beteljesedjék.”

Az, hogy sorsot vetnek a köpenyére, hogy nem törik el láb-szárát a keresztfán, életfilmjében mind-mind látható volt sok évszázaddal a „valóságos” történés előtt.

Az egyik legdöbbenetesebb rész az, amikor bevonul Jeruzsálembe.

„Menjetek a szemközti faluba – mondja Jézus. – Találtok ott egy megkötött szamarat a csikójával. Oldjátok el, s vezessétek ide. Ha valaki szólna érte, mondjátok, hogy szüksége van rá az Úrnak, rögtön elengedi.”

Ez a szamár a csikóval már több száz évvel ezelőtt megjelent Zakariás próféta látomásában:

*„Mondjátok meg Sion lányának:
Nézd, királyod jön hozzád,
Szerényen, szamárháton,
Egy teherhordó állat csikóján.*

Vagyis az isteni rendezés ilyen apró részletekig látható előre. Nemcsak a szamár, de a kiscsikója is, sőt még az is, hogy ez az állat egy „hívő” gazdáé lesz, aki boldogan odaadja majd saját tulajdonát: Vigyétek, ha kell az Úrnak.

Egy önző paraszt, vagy akár egy józan gazda, azt mondhatta volna:

– Dehogyan adom én oda a szamaramat! Már miért is adnám egy idegennek?

Ha a gazda netán mégis így dönt, akkor át kellett volna rendezni az évszázadokkal ezelőtt megálmodott nagy bevonulási je-

lenetet!

Vagy venni, netán elkötni egy szamárcsikót?

Nem volt szükség rá, mert a csikó menetrendszerűen ott várakozott.

És a gazda, természetesen, odaadta.

De a történetnek ez csak rendezési része.

Mögötte ott egy gyönyörű jelkép: a Király nem úgy lovagol be a fővárosba, mint egy diadalmas Horthy Miklós a fehér lován, hanem szamárcsikón üget be Jeruzsálembe. A szerénységnek már-már komikus képe ez. Gyalog is jöhetne. Helyette vezna csikón, egy kamaszszamáron üget, melyről leér a lába.

Képzeld el ezt a bohóctréfába illő kedves jelenetet!

De van ám itt nagyobb titok is.

Ahhoz, hogy egy dráma létrejöjjön, szükség van nemcsak a hősre, hanem az összes szereplőre is, akiknek a jellemük és tudati színvonaluk szerint részt kell venniük a történetben, melyet végső soron kollektívan hoznak össze.

Végzót kell adniuk, hogy a jézusi sors viszontválasza megszülethessen.

Minden történet összjáték.

Bárki rosszul játszik vagy elfelejti szerepét, nem gördül tovább a cselekmény.

Júdásnak az áruló szerepe jutott.

Hálátlan szerep.

Három evangélium szerint harminc ezüstpénzért vállalkozik rá.

Az utolsó vacsorán kiderül, hogy Jézus minderről pontosan tud.

Magának a vacsorának a helyszínét így jelöli ki:

„Menjetek be a városba. Ott találkoztok egy vizeskorsót vivő emberrel. Szegődjetek a nyomába, aztán ahová bemegy, mondjátok meg a házigazdának: a Mester kérdezi, hol az a terem, ahol a húsvéti bárányt a tanítványaimmal elfogyaszthatom. Ő majd mutat nektek egy tágas, emeleti helyiséget. Ott készítsétek el.”

Olyan ez, mintha mai, gondosan elkészített titkos konspiráció lenne, egy földalatti mozgalom rejtélyesen megszervezett akciója, pedig ez az isteni előrelátásnak a működése.

Egy pontos „filmjelenetet” lát előre a történet hőse – hogyan tudná hát, mit vállalt a drámában Júdás!

János evangéliuma azonban – a legmisztikusabb, gnosztikus írás – döbbenetes dolgot mond!

Jézus a vacsorán bejelenti, hogy egyik tanítványa áruló lesz. A tanítványok nem tudják, kiről beszél. *Sőt, ebben a pillanatban mintha maga Júdás sem tudná!*

Ez a döbbenetes igazság!

Elfelelte a szerepét?

– *Kérdezd meg, kiről beszél – kérik kedves tanítványát, aki Jézus mellére hajol, s megkérdi:*

– *Uram, ki az?*

És Jézus azt feleli:

– *Akinek a bemártott falatot adom.*

„És bemártotta a falatot, fogta, és odaadta Júdásnak, az iskarióti Simon fiának. És a falat után rögvest beleszállt a sátán.”

És Jézus azt mondta:

– „*Amit tenni akarsz, tedd meg, mielőbb!*”

Színházban akkor történik ilyesmi, amikor valaki elfelejti a végszót, és miatta nem megy tovább a cselekmény.

Súgni kell neki.

Biztatni. Nógatni.

Gyerünk, mi lesz?! Tedd, amit kell! Miattad állunk mind!
Nem megy tovább a mese!

Amikor először olvastam ezt a jelenetet gyerekkoromban, azt hittem, itt valami csúnya nyomdai hiba van. Lehet, hogy ez csak az én példányomban van így?

(Bálint atyától meg se mertem kérdezni, mit jelent ez az egész!)

Nem akartam hinni a szememnek!

Egy jámbor lélek, de még egy racionálisan gondolkodó ember számára is döbbenetes ez a jelenet.

Miről van itt szó?!

Nem kevesebbről, mint hogy *Jézus Krisztus maga adja neki azt a bemártott falatot, amellyel tanítványa a sátánt magához veszi.*

Az Úrvacsorán.

Itt olyan titok lappang, melyet nem merünk megérteni. Mint hívő nem is vállalkoznék rá.

Amikor kezdődő Jézus-rajongással olvastam a Bibliát, ezt az oldalt mindig gyorsan átlapoztam.

Borzongtam tőle.

De később, mint drámaíró, aki úgy teremtett világokat, hogy lelkem egyik felével az ördög, a másikkal az angyal lényébe búj-

tam, s a két erőt egymással ütköztette... akinek szüksége volt nemcsak a Világosság Erejére, de a Sötét Ellenerőre is, különben nincs játék, nincs dráma – ezzel az írói tapasztalatommal azt mondhatom: sejtem, hogy mi történhetett itt.

Az Ellentét szelleme a világdráma aktív része.

(Lásd: Madách Lucifere, Goethe Mefisztója... vagy az Ótestamentum kígyója, a paradicsomban... stb.)

„A Sátán – mondja a bölcs – Isten sátánja.”

És a dráma végtelen kicsiben és kozmikus nagyságban is így működik: hogy néha a sátánt is nógatni kell, hogy mi lesz már, te jössz!

Mert ő hajtja az eseményeket.

Jaj neki, ezerszer, jaj! – és mégis.

* * *

De még különösebb Pilátus szerepe, aki angolnaként akar kicsúsítani kínos sorsfeladata elől.

Amikor Jézus eléje kerül, kiderül, hogy Pilátus fél tőle.

A nagy hatalmú római helytartót megszállja a félelem.

Retteg.

Azóta tudjuk: a hatalom fél.

Sztálin fél, a zsarnokok félnek, akiknek a kezükbe kerülünk, és nyeregben érzik magukat, és úgy hiszik, hogy ők az életünk korlátlan és mindenható urai: félnek. Legbelül. Rettegnek. Ez nem lélektani, hanem metafizikai rettenet. Kívülről nem látszik rajtuk. Kívülről abszolút fölényt és önbizalmat mutatnak. Valahol azonban mégis tudják, hogy a pillanat bábjai; olyan magaslaton állnak, melyről csakis a mélységbe zuhanhatnak.

Nem szeretem ezt a szót, de erre mondják, hogy ez a kárhozattól való félelem. A feneketlen mélységbe való zuhanástól való iszonyat.

Mondom, ez ritkán látható, mert mi, az áldozatok is rettegünk, alulról s elveszetten nézzük őket – s ettől nem vesszük észre, hogy ők sokkal jobban félnek, mint mi.

Így volt Pilátus is.

– „Honnan való vagy te? – kérdi Pilátus, borzongva. De Jézus nem felel neki. – Nekem nem felelsz? Nem tudod, hogy hatalmam van arra, hogy szabadon bocsássalak, de hatalmam van arra is, hogy megfeszítselek?”

A válasz különös.

– „Semmi hatalmad nem volna rajtam, ha felülről nem adott volna neked!”

Vagyis Pilátus is sorsszerepet játszik!

És ez a szerep nagyon nem tetszik neki. Bár a jelleme predestinálja rá – hiszen jellem és sors összefügg –, nem érzi jól magát a bőrében.

Hálátlan szerep. Sátáni szerep. Nem neki való. Ezért is fél.

Tudja jól, hogy Jézus nem bűnös.

Ki is mondja: „Nem tartom bűnösnek ezt az embert.”

Ráadásul a felesége éjszaka álmodt látott. És azt üzenté neki:

„Ne avatkozz ennek az igaz embernek a dolgába, mert sokat szenvedtem ma álmomban miatta!”

Az asszonyok, látod, megint az érzékeny asszonyok! Akik álmokat látnak, és az ujjuk hegyén is érzik, ki az igaz, és ki a hamis. Akik meg akarják óvni gyáva és ostoba férjüket a helyrehozhatatlan bajoktól.

Így működtök, igen – ha működtök!

Mint Pilátus felesége.

Megtapasztaltam.

Nem véletlen, hogy amikor kiejtik ezt a szót, hogy „gondviselés”, mindig egy női arc jelenik meg, nemcsak előttem, de szinte valamennyi nép kollektív képzeletében. A sors istenei mind nők.

A hazájukat is nők oltalmába ajánlják.

Mi, magyarok is azt tettük.

És már előtte is, ősi hitvilágunkban a Gondviselőnk nő volt.

Az evangéliumok, sajnós, szegényesen ábrázolják a női alakokat.

Keveset tudunk róluk. Még Máriáról is nagyon keveset. De itt van egy asszony, egy jelentéktelen epizódszereplő, akiről kiderül, hogy mélyebben látott, mint korának sok nagy személyisége. Bölcsőbb volt, mint a rabbik, a főpapok és az írástudók, értelmesebb, mint a római helytartó.

Érett lélek volt.

Hosszú életem során sok ilyen „Pilátus-feleséggel” találkoztam.

Csodálatos asszony! Egy külön drámát tudnék írni róla. Megtestesíti mindazt, ami egy nőben a legfőbb érték lehet: hogy fölfelé él.

Ne feledd, Jézust azzal vádolja a népe, hogy a római császár hatalmára tör. Ez aljas és veszedelmes rágalom: „Nem vagy a

császár barátja, ha elengeded!” – mondják a helytartónak.

Vagyis ebben a pillanatban Pilátus egész karrierje veszélyben van! Belebukhat ebbe az ügybe.

Ennek az asszonynak mégis többet ér férjének tiszta lelkiismerete, mint a karrierje.

Gondold meg, milyen nagyszerű nő ez!

Nem akarja, hogy urának lelke, emberi lényé méltatlan helyzetbe keveredjen.

Még azon az áron se, hogy a pályája derékba törik.

Nem azért gondolkodik így, mert „Jézus híve”, hanem azért, mert szereti a férjét. Azt akarja, hogy a szívére hallgasson. És éljen a benső értékei szerint – bármilyen áron. Akár a nehezen kivívott, magas társadalmi pozíciója elvesztése árán is. Inkább bukjon meg!...

Jól házasodott Pilátus.

Kifoghatott volna egy másik, manapság sem ritka nőt is, aki a hatalom érdekében bármire képes, és férjének nem őrzőangyala, hanem ördöge lesz.

Sok jót írtam már nőkről, de most a legrosszabbat mondom: a hatalomra szomjas nő, ha gátlástalan, sokkal ocsmányabbul és könyörtelenebbül tud viselkedni, mint egy férfi. A gyerekeit tűzbe dobja a hataloméért. Cafatokra tépi őket. A nő ugyanis ilyenkor önmagából gyökeresen kifordul. Magát a Nőt árulja el a lelkében, az asszonyt, a feleséget. Főleg az anyát! A méhét átkozza el ilyenkor, azt a bölcs, befogadó, mindenkire kiterjedő szeretetét, mely lényének alaptulajdonsága.

Ilyenkor nem „férfias” lesz, hanem démoni.

Lady Macbeth jó példa erre.

Hatalom nőnek csak akkor való, ha nő marad: bölcs, megértő és mindenkit elfogadó; ha a legyőzhetetlen jin erejével uralkodik. Ez az anyauralom követhetetlenül erős és isteni hatalma. Ha nem ez történik, a nő fúriává válik. Ilyenkor rondább lesz, aljasabb, kegyetlenebb, perverzebb, undorítóbb és elvetemültebb a legcsúnyább férfinál.

És most fura dolog történik.

Pilátus, ez a racionálisan gondolkodó józan reálpolitikus, *hisz az álomban!*

Nem azt mondja a nejének, mint a legtöbb férfi, hogy „Te egy buta tyúk vagy, ha álmokban hiszel!” – hanem komolyan veszi asszonyának kérését.

Más kérdés, mit tesz.

El is engedhetné a foglyát.

De mivel *jogkövető ember* (ne feledd, a római jogrendszer ma is az európai jogrendszerek alapja), kitalál egy „okosságot”. Így mondom, mai szlengben, mert ez nagyon mai történet. Szóval talál egy olyan zsidó szokásjogot, hogy húsvétkor a népnek jogában áll szabadon bocsátani egy rabot. S mivel éppen akkor volt egy másik hírhedt rabjuk, Barabbás, Pilátus megkérdi a népet: melyiket bocsássa el a kettő közül: Krisztust vagy Barabbást.

Át akarja passzolni a felelősséget a zsidó népre.

Mert fél.

A nép pedig – melyet a főpapok manipuláltak – halálra ítéli Jézust.

Pilátus mindenki szeme láttára megmossa a kezét: „Ennek az igaz embernek vére ontásában ártatlan vagyok.”

Jézus tehát teljesen jogszerűen, törvényszerűen halt meg.

Egyetlen paragrafus sem sérült.

A zsidókat a hatalmi ösztön manipulálta. Pilátust pedig a racionalitás: azt hitte, hogy személyes felelőssége ily módon átpasszolható.

Mindketten tévedtek.

És ebbe mindketten beleroppantak.

Sőt, később beleroppant Róma is – és Jeruzsálem is.

A nagy pillanatok kollektív karmája így működik. Egy látszólag jelentéktelen esemény ilyen hatalmas, új létkorszak csíráját hordozhatja. Senki sem gondolta volna akkoriban, még Pilátus ihletett felesége sem, hogy egyetlen ember halála az egész emberiség történelmét gyökeresen meg fogja változtatni.

A pilátusi élet tanulsága pedig az, hogy más az emberi és más az isteni jogrend: ha fölismerem valaki ártatlanságát, s módomban állna megmenteni, de nem mentem meg, *az épp olyan vétek, mintha halálra ítéltém volna.*

Ez nem a polgári büntetőjog, hanem a karma törvénye.

Az események sorsszerűen gördültek tovább.

És ezekbe bele voltak „kódolva” az ún. negatív szereplők, a hazug írástudók, a főpapok, az egész romlott zsidó szellemi elit, a szellemileg alacsony színvonalon élő nép, a hatalomféltő írástudók, az őrült Heródes, a riadt tanítványok, az áruló Júdás, de még a „jók” is mind: Mária, Péter, a „Kőszikla”; a tanítvány, aki kardot rántott...

A törvénynek és szabadságnak, a kényszernek és lehetőségnek, a jónak és a rossznak, de főleg a szentnek és a sátáninak olyan bonyolult összeműködése ez, melyet nem értünk.

Pedig, látod, így szövődik a sztori.

Ha a drámaíró szemével olvasom, azt mondom: Hát persze, hogy így van! Ennek így kell lennie! Másképp nincs dráma! Nem működik az egész! Erő, ellenerő, vonzás és taszítás: ez pörgeti a világot. Mindenki a maga szerepét kell, hogy játssza, bárki megtagadja feladatát, összeroppan az egész cselekmény. Meggyőződésem, hogy minden emberi történet mögött – az enyém mögött is – ilyen láthatatlan motívumok százai és ezrei vannak.

De ha a saját, rövidlátó emberi eszemmel olvasom, nem értem az egészet.

Nem tudom felfogni, hogy Lucifer bele van kódolva az isteni teremtés kolosszális világtervébe!

„Megbotránkoztatásnak kell lenni – de jaj annak, aki megbotránkoztat!”

Erről van szó.

Ha csak egy pillanatig sikerülne ezzel a Mindenlátó Szemmel körülnézned a saját életedben, másképp látnád a negatív szereplőket, az aljasokat, a ravaszokat, az árulókat, az önzőket, a gonoszokat és a hűtleneket. És az idegeneket is, akikről most azt hiszed, hogy semmi közöd hozzájuk. És fölvillanna talán annak az érzelmileg teljesíthetetlen parancsnak az igazsága, hogy szeresd az ellenségedet is.

Ne hidd, hogy csak Jézus élete van tele csodákkal, a tiéd nincs. Épp olyan gazdag és bonyolult a te életed is, csak a Mindenlátó Szemed zárva van, s ezért nem látod a sorsod szövetét. Ha egy pillanatra kinyílna, megdöbbenél, micsoda bonyolult és gyönyörűségees kompozíció az életed.

Fölismernéd benne mások sorsszerepét.

És főleg ellenségeid fölbecsülhetetlen értékét a sorsod megvalósításában.

Szellemi terv és emberi valóság

De a legnagyobb pillanat mégsem a népszavazás.

A legnagyobb pillanat az, amikor már minden összeállt, minden el van intézve, minden stimmel, *már csak magán a főszereplőn múlik az egész*, és jöhet végre a cselekmény csúcspontja: a Golgota. Jézus váratlanul azt mondja, iszonyatos halálfélelmében:

„Atyám, ha lehetséges, távozzék el tőlem ez a pohár – de ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem amint te.”

Vagyis két akarat van benne!

Az egyik a félelemé.

Az emberi én-je nem akarja ezt az egészet.

A halandó szerepe, amelybe „beleélte magát”, nem akarja ezt a szörnyűséget.

Nem akarja megvalósítani a sorsát.

Nem akar meghalni.

Halálfélelme van. Retteg, mert tudja, mi vár rá. Nemcsak testi kín, de a kollektív gyűlölettel való magányos szembesülés is.

És döntenie kell a két akarat között.

Ez olyan nehéz döntés, hogy *kérését még egyszer megismétli!*

Sőt, harmadszor is!

Háromszor mondja az Istennek: „Ha lehetséges...”

Alkuszik.

Mint Noé, mint Jónás... Mint sok tragédia hőse... Mint Hamlet... És Ardzsunával, a Bhagavad Gitá hőisével nem ez történik? Megriad a sorsfeladata előtt! Égnek áll a haja a rémülettől, eldobja a kardját, és azt kiáltja: „Nem harcolok!”... Az isteni Krisna segítsége nélkül nem tenné meg, amit meg kell tennie: megszökne a sorsfeladata elől.

Ez, látod, örök emberi szándék, egyúttal a mi legnagyobb drámánk: a személyiségébe süppedt ember küzdelme a halhatatlan lelkével. Hatalmas figyelmeztetés, hogy ez még az eszmélés ilyen magas, jézusi szintjén is milyen iszonyatosan nehéz döntés.

Hogy mennyire más az égi terv és ez a mi véres, földi valóságunk!

Minden pillanatunkban ott lapul ez a menekülési ösztön.

Kérdés, hogy kire hallgatunk magunkban.

S mivel ez a kérdés az utolsó pillanatig nincs eldöntve, nemcsak egy Júdásban és egy Pilátusban, de még egy olyan kivételes lényben sem, mint Jézus, azt kell, hogy mondjam, *minden sors-terv csak akkor teljesül, ha megvalósítjuk.*

Állandóan döntenünk kell, melyik utat választjuk.

Hogy ami „fent” – a szellemvilágban – mint életterv megjelent, és „fejben-lélekben” kész, az itt a földön a megvalósulás nehézségei között is létrejöjjön. („Amiképp a mennyben, úgy a földön is.”)

Ez nem megy magától.

Ehhez még segítséget kell kérni, mert egyedül nem megy.

Erről szól a Miatyánk.

De erről szól a mindennapi életünk is.

S az esetek legnagyobb részében a földi mellett döntünk; az ego mellett. A szerep mellett. Az „átmeneti arcunk” érdekei mellett.

Az emberiség országútja tele van nem vállalt, eldobott kezesztekkel.

Sok évtized tapasztalatával mondom: a sorstervünket a maga szépségében csak nagyon ritkán sikerül megvalósítanunk.

Ezért lett abszurd az életünk.

Vagyis értelmetlen.

Látod, itt a megfejtése a mi zenétlen, kaotikus, örült életünknek!

Gyakran letérünk az útról. Más véget írunk. Megúszásra játszunk. Rövidtávra. Gyors haszonra. Eltorzítjuk az életmesénket – és rosszul játszunk el szerepeinket.

Erre mód van, mert a lét nyitott, a káosz és a rend küzdelme folyamatosan zajlik, és a varázsló bennünk él. Nem azt játszunk el, amit odafönt elképzeltünk.

A földön nem az lesz, ami a mennyben.

A színdarab, amit odafönt megírtunk, sokkal szebb és értelmesebb, mint amilyen pocsékul eljátsszuk idelent. A „személyiségébe süppedt ember” (Weöres Sándor kifejezése) elvesztette kapcsolatát lelkének valóságával, sorsterve mélyen a tudatlanságába süllyedt, a szellemvilágot valótlannak tartja, és csakis a rövid távú „földi” céljaiért él.

Ezért a jövődönk pontosan megjósolhatatlan!

Sejthető, érezhető – de nem bizonyos, hogy úgy lesz!

Ne felejtse el, hogy a teremtés folyamatosan zajlik. Az önteremtés mágiája nemcsak a születésünk előtt, de a megvalósítás minden pillanatában is működik... Most is!... Ebben a pillanatban is döntesz valamit!... Én is!... És miközben van egy megírt zenénk valahol a lelkünk legmélyén, a játék közben vadul rögtönzünk is.

A magyar „jós”, „javas” szavak ezt a titkot őrzik: nem azt mondják meg, hogy mi lesz, kikerülhetetlenül és eleve elrendeltem, hanem azt, hogy mit tégy. Nem a megírt jövődöt mondja ki, hanem azt a sorshelyzetet, melyben a jövőd éppen készül, s rajtad múlik, mivé alakítod.

Az, hogy mi az a tett és gondolat, ami a „javadra” válik – és mi az, ami nem.

Hogy mi az, amivel a jövődet elronthatod.

A jóslás és jövődmondás közötti döntő különbséget tudtommal csak egyetlen nyelv, a magyar őrzi.

A jóslás a formálódó, alakuló és tőled függő jövődőről beszél.

Hatalmas, mindentudó kincstár a nyelvünk!

És miközben írok, tudom, hogy ez a Gondviselés című könyv, amit te már a kezeden tartasz, valahol már készen van bennem... És látod, még sincs kész, mert még csak most szülöm!... Ebben a pillanatban is azon töprengök, hogy megtaláljam a pontos szavakat, és a következő mondatban leírjam azt, ami az elmémbe itt és most megszületik...

Látlak.

Te már a kinyomtatott, bekötött, kész művet olvasod, előrelapozhatsz, olyan szerencsés vagy, hogy megnézheted a végét is – de én csak sejtem még, mi lesz a vége... Csak a lelki szememmel

látom, hiszen nem jutottam még odáig... Most még csak ezeket a sorokat írom, hogy...

Mit is...?

Mit gondolok most?

Azt, hogy minden pillanatunk sorsdöntő.

HARMADIK RÉSZ
Az élet értelme

Gyermeki kérdés

Azt mondják, az élet értelmén tünődni gyermekes dolog.

Ebben annyi az igazság, hogy ez a kérdés először kamaszkorunkban vetődik fel.

Én is onnan hoztam.

Később a felnőtt már gúnyosan mosolyog. Legyint. Túl nagy kérdés ez, nem érdemes firtatni, mert az *életnek semmiféle értelme nincs*.

De ez a válasz még senkit nem nyugtatott meg.

Az emberi gondolkodás, művészet és vallás lényegében nem egyéb, mint erre a gyermeki kérdésre adott válasz.

Azokat, akik az életünk értelmetlenségéről verseket, regényeket, színdarabokat vagy filozófiai műveket alkottak, megkérdezném: miért írtad le? Miért törted magad éveken át, miért javítottad lázasan a kéziratodat? Az alkotásnak miféle szenvedélyével hirdeted, hogy nincs értelme az egésznek? Hiszen akkor az alkotásnak sincs.

Kinek írod a panaszkönyvedet, ha nincs egy Tökéletes Intelligencia? A többi embert akarod meggyőzni, hogy az életük értelmetlen? Megvan nekik a saját panaszkönyvük.

Ki az, aki ezt az „igazságot” elfogadja benned?

Nem fontosabb inkább a hiányérzeted?

A világ megértésére tett legtöbb intellektuális kísérlet a papíron maradt. Kevés bölcselő volt, akinek gondolata átszivárgott az életbe és élni segített. A filozófia ma is egy egészen szűk kis szellemi kör játéka; ha valaki nem ismeri ezt a játékot, kimarad belőle.

Igazság, sajnós, nincs.
Csak végső igazság van.
A többi nem az.

* * *

Én nem adtam föl ezt a kamaszkori kíváncsiságomat soha.
Sok embert faggatok.

Persze először mindenki legyint:

– Az élet értelme?... Ugyan!... Gyerekek foglalkoznak ezzel.
Vagy a régi orosz írók sok vodka mellett.

De hamarosan rájössz, hogy valamit mindenki kitalált magának. Ugyanis az ember, mint szellemi lény, mint *Logosz-teremtény*, nem tud értelem nélkül élni. A gyerekéért él. A családjának él. A munkájának él. (Sokan, a legyintősek közül, összeroppannak, ha nyugdíjazzák őket. Nem szerettek dolgozni, robotnak tartották – de munka nélkül, amikor úgy érzik, hogy „nincs rájuk szükség”, megbetegszenek. „Nincs már értelme az életemnek” – mondják, és hamar meghalnak.)

Valami életcélja mindenkinek van.

Figyeld meg.

Bélyeget gyűjt. Bulikra jár. Szenvedély hajtja, szerelem, karrier, pénz... De még ha a testi vágy megszállottja is, ha őszintén magába néz, látja, hogy többet jelent számára a szexualitás, mint puszta kéjt.

Élnünk kell, ez igaz... de miért?

Ami az embert megkülönbözteti az állattól, hogy értelem nélkül, csupán ösztönei parancsára élni nemigen tud. Szelleme van, s ezért ott van benne a „Miért élek?” – kérdése.

És nincs ember, akit az élet értelmetlenségének érzése vagy gondolata ne töltene el megmagyarázhatatlan szorongással.

Valaha, az ősi időkben, ahonnan a hagyományaink erednek, és az élet értelmének még a tudatában voltunk, a különféle szakmák mind szakrális tevékenységek voltak. Hivatások. (*Figyeld a szót, mert az is innen ered: hívnak!*) Kereskedni, adni-venni, házat építeni, főzni, táncolni, betűket írni, virágokat rendezni, kertet ápolni, építeni, földet művelni, állatokat nevelni vagy csak meditálva köszönteni a hajnali napot, és imádkozni a Legfőbb Értelemhez, beszélgetni a barátoddal, vagy éppen egyedül lenni, és a saját lelkeddel barátkozni – ez mind értelmes tevékenység volt.

Művészet. Hivatás. Elhívás.

Kereskedni, adni-venni: szent dolog volt.

A sok hivatás közül ezt csak azért ragadom ki, mert nagyon divatos manapság.

Nincs olyan hagyomány a világon, ahol ezt ne tudták volna. A Korán, a Tóra, de főleg a hindu *artha* tanítások részletesen leírják, hogy a mára értelmetlen profithajszává züllött kereskedelem épp olyan szent művészet, mint a versírás vagy a templomi ének.

A becsületes kereskedő nyugodtan halt meg, mert tudta, hogy értelmesen élt. Anyai nagyapám eperjesi hentes volt, de ez számára nemcsak pénzkereset volt, hanem hivatás. Isten elhívta őt, hogy hússal kereskedjen. Esténként Vele számolt el. Szilárd erkölcsi kódex élt a szívében, és szerette, amit hajnaltól napestig művelt. Büszke volt, hogy a legjobb árukat kínálhatta; maga választotta ki a gazdáktól a legszebb marhákat és sertéseket. És

tudta, hogy a gátlástalan pénzszerzéssel belépne az életébe az értelmetlenség. Ha este látta, hogy véletlenül rosszul számolt, nem várt másnapig: biciklin vitte el a pénzt a vevőjéhez.

Nagyapám a hentes hivatását *istentiszteletnek* tartotta.

Nem elvontan. A szó szoros értelmében.

Örömmel állt a pult mögé, és mintha láthatatlan Gazdát szolgálna, magában sokszor kacsintott fölfelé.

Ebből csak annyit láttak az emberek, hogy nagyon vidám ember volt.

De az ősi korokban harcolni is értelmes cél volt. Sőt, háborúzni is. Az egyik legszentebb jelkép a kard.

(„Kardot hoztam – nem békességet!”)

Mi a „szent”?

Szent az, aminek magasabb *értelme* van.

Ne a vallásos áhítatra gondolj, ne a térdre esésre, hanem a fölfelé élés értelmére.

Egy kő a zsebemben szent, mert az apámtól kaptam.

Áldás van benne.

De ha nem az apámtól kaptam, csak az út szélén találtam – egy kő úgy is szent lehet. Ha meglátom létezésének értelmét: szent.

De ha nem látom, még egy székesegyház se más, mint egy halom kődarab. Por, malter, cserép, deszka.

Egy vándorló szerzetes az ujjá hegyére vesz egy hangyát, mert úgy látja, hogy ami a világban él, annak univerzális oka van.

A barbár hordák lángszórával füstölik ki a templomokat, és istállóvá teszik – mert számukra ezek az épületek nem szentek,

és semmiféle értelmük nincs. Csak annyit látnak, hogy buta emberek ülnek benne, vagy pláne térdelnek, és az üres semmivel beszélnek.

Az ember létének hajnalától fogva imádkozik, mert sejti, hogy élete egy magasabb Értelem kezében van. Mély értelmű jeleket fest barlangjának falára, mert önmagában az, hogy nem ázik meg, és nem fázik, nem elég neki: még szépséget is akar, szellemet is akar, magasabb értelmet is akar.

„Meg vagyok győződve róla, hogy a világot Tökéletes Intelligencia irányítja” – ez a legvégső megállapítása az újkor legnagyobb fizikusának.

Viktor E. Frankl, a múlt század egyik legnagyobb tudósa pedig Auschwitzban találta meg élete értelmét. Azt mondta: értelem még a pokol legmélyebb bugyrában is van. A halálban és a menthetetlen rákbetegségben is.

Értelem nélkül csak az „utolsó időkben” élünk, amikor létünk irányítását átadtuk az élettelen technikának, a számítógépeknek; egyedüli célunk az értelmetlenné züllött pénz megkaparintása lett.

A legtöbb „hivatás” elvesztette szakrális jellegét; a futószalag mellett az ember éppúgy nem tudja önmagát megvalósítani, mint ahogy egy supermarket pénztárában sem.

Lakatos apai nagyapám megmutatta nekem, hogy simára reszelni egy vasdarabot éppolyan művészet, mint egy szobrot faragni vagy egy jó színdarabot írni. Szeretni kell a vasat, mondta, amit a kezed megmunkál! Ez a titka. Időnként lefújta róla a finom vasport, tenyerével és hüvelykujja begyével meg is simította, mint egy asszonyt. És olyan fényes tükörré reszelte a vas fe-

lületét, hogy megláttam benne az arcomat. De ma, a gépesített nagyiparban ez a művészet nem kell már.

A nagyapám se kell.

Ember se kéne, ha nem lenne pénze, s a terméket, melyeket gépek állítanak elő, nem venné meg. Egyetlen gép háromezer nagyapát helyettesít; pontosabban dolgozik, és nem kerül annyiba. A háromezer nagyapa csak akkor kell, amikor a terméket el akarják adni valakinek: vevőknek kellene a nagyapák.

Kár, hogy nincs pénzük, mert munkanélküliek.

Embervoltunk hanyatlásával „fogyasztóvá” züllöttünk.

Mi már nem emberek vagyunk, hanem vevők és befektetők és hitelezők és adósok és adófizetők és vállalkozók, és természetesen tolvajok, akik igyekszünk kijátszani a rákosan burjánzó bürokratikus szabályokat.

Fájdalmas tapasztalat, hogy nincs már Értelem az emberi kapcsolatokban. Alig van igazi barátság, szerelem, házasság és család. Nincs értelem már a beszélgetésekben sem. Hiányzik az együttérzés, az egymásra figyelés – egyszóval a szeretet. És megszökött az értelem az idegen emberekkel való váratlan találkozásokról is.

Valaha volt, ne feledd! Egy idegen emberrel néha felüdülés beszélni! Világok találkoznak ilyenkor hirtelen! Az első pillanatokban csodák nyílhatnak ki. Nincs nagyobb gyönyörűség, mint amikor egy emberi kapcsolat szűz még – újak vagyunk egymás számára, és olvasatlan, izgalmas regények.

Még olyan helyekről is eltűnőben az Értelem, mint a templom, a színház és a hangversenyterem, ahonnan nem úgy jövök

ki, hogy *több lettem és nemesebb*, hanem legjobb esetben is csak úgy, hogy néhány órára megfeledkeztem a nyomasztó valóságról.

Vagyis arról, hogy értelmetlenül élek.

A „szórakozás” és a „hobby” ma azokra a helyekre került, ahol egy értelmes életrendben az istenivel való kapcsolat állt.

Nézzük sorban!

HOBBI az, amit szívesen csinálunk.

Amit szeretünk.

Éppen ez volt a lényege minden szakrális tevékenységnek. Nem az, hogy milyen haszna van, hanem hogy mennyi öröm van benne. Hogy mennyit formál és emel valakinek a lelkén. Egy írótól ne kérdezd, mi a hobbija, mert azt mondja, hogy az írás.

A papnak pedig az Isten szolgálata.

Egy zen szerzetesnek a meditáció.

Még a múlt század közepén is (ma már sajnos csak nagyon-nagyon ritkán) egy igazi asztalosnak az volt a hobbija, amiből élt. Amit örömmel művelt reggeltől estig, és közben – szinte ráadásaként – anyagilag is eltartotta.

Ma ez már szokatlanul hangzik, de a nagyapám, aki így élt, még kilencvenöt éves korában is kerti padokat, székeket, szögvasakból hajlított hintaágyakat csinált.

Akkoriban már csak önmaga és a család örömére.

Ma is ott leng egyik műve az öreg diófán.

Volt egy kis műhelye az alagsorban, ahonnan még aggkorában is pompás darabok kerültek ki; esztergált, fűrt, mart, vasakat

hajlított, menetet vágott, hegesztett és szegecselt; mindezt olyan elmondhatatlan élvezettel, hogy gyakran elfelejtett ebédelni.

Azt hiszem, ez volt hosszú életének titka.

Hogy szerette, amit művelt, mert örömet és értelmet talált benne. (A kettő szétválaszthatatlanul összefügg!)

Azt mondtuk rá: „szorgalmas” ember.

De e mögött a szó mögött ott volt a mélyen fekvő ok is: szeretett dolgozni.

Értelmes minden olyan tevékenység, mely többé tesz.

És értelmetlen az olyan, amely lefokoz.

Ez tehát a hobbi.

És mi a munka?

MUNKA az, aminek nincs értelme.

Muszáj csinálni, mert élni kell valamiből.

Ez a munka.

A meló.

Néha megpróbáljuk még az ilyen lélekölő munkát is valamilyen formában megszeretni.

Egy szupermarketben hosszú sor áll. Türelmetlenül nyomulok a kasszához, felpúpozott kocsival. Amikor odaérek, megpillantom az idegesen kattogó pénztárgép mellett a halálosan ki-merült pénztárosnő unokájának fényképét.

Odatette maga elé.

A gépies robotban néha ránéz. És a kép visszánéz. Rámosolyog. Kedves, tiszta, gyermeki szemecskék... – s ez erőt ad neki.

És némi értelmet is talán: *Van kiért!*

A SZÓRAKOZÁSRÓL nem érdemes sokat beszélni.

„Szórakoztatással – mondja Hamvas Béla – egész népeket lehet hülyévé tenni.”

Ezt akkor mondta, amikor nem volt még televízió.

A „kikapcsolódás” pedig ugyanezt jelenti: felejtsd el az életedet! Felejtsd el, hogy amibe állandóan „*be vagy kapcsolva*”, nyomasztó, zaklatott és teljesen értelmetlen.

Nem szépséget ad, örömet, nem fölemel és nemesít – hanem felejtést akar.

Önelfelejtést.

Felejtsd el, hogy az életed – értelem nélkül – kibírhatatlan.

Már a szó is jó! „Kikapcsolódás.”

Mert egyébként „*be vagy kapcsolva*”.

Mint egy villanyóra vagy egy berregő jégszekrény.

Nem élünk már – csak működünk.

* * *

És most arra kérlek, fogd meg a kezem.

Az út, amelyen elindulunk, az emberi eszmélés csúcsára vezet, s ehhez az én eszközeim egyedül kevesek.

A végső kérdéshez nem vagyok méltó. Nem is vagyok elég jó író.

Az élet értelméről csak a legnagyobbaknak volt bátorságuk írni, s én – ahogy a beszélgetésünk elején mondtam – csak szuster vagyok, aki használható cipőket akar készíteni, melyek megbízhatóak és tartósak.

Nem vagyok sem költő, sem filozófus, legkevésbé teológus: igyekszem a lehető legegyszerűbben elmondani a tapasztalataimat.

Gondolkozzunk együtt.

A kiindulópontunk pedig ez:

A mi egyéni életünknek nem lehet értelme, ha az egész Életnek nincs!

Ha a „Teremtés” értelmetlen, akkor mindenkinek az élete értelmetlen.

Lehet, hogy találok valami időtöltést, ami leköti a figyelmet, időnként élvezem is talán, de értelmet csakis önmagamnak nem adhatok, mert lehetetlen.

Egy szakadékba zuhanó vonatszerelvény egyik kupéjában lehet, hogy önfeledten mulatnak, zene is szól, vidám tangóharmonika, szerelem is szövődik talán, de ahhoz, hogy elborítsa őket a valódi boldogság mámora, meg kell feledkezniük arról, hogy *hová tart az egész vonat.*

Innen kezdve már a Gyermekek beszél belőlem.

A Gyermekek, akik még nem fél kérdezni.

Megismerkedtem az emberiség őshagyományával. Nagy metafizikákkal, filozófiákkal, ezoterikus tanokkal, vallásokkal.

Elmondhatatlanul sokat kaptam és kapok tőlük ma is.

De a gyermeki kérdésekre, hogy mi az élet értelme – egyik sem válaszolt.

A Védák elmondják a világ létrejöttének titkát, elmondják, hogy Brahma hogyan álmodik világot – de hogy *miért*, arról nemigen beszélnek, legfeljebb azt mondják, hogy játékból. „Lil-lá”... Játék!... Isten *játékos gyönyörűségéből* teremtette mindazt a káprázatot, mely létrejött és a világkorszakok végén elmúlik majd.

Csakhogy ez a játék az én életemben borzalmassá vált.

A háborúkban, a légerekben és a kínzókamrákban nem lehet megérteni egy olyan Teremtőt, aki csak játszani akart.

„Fel kell ébredni!” – tanítják a Védák, és az összes jógatanok – mert amit élsz, rossz álom csupán.

Káprázat. A lét, amit tapasztalsz, egy öntudatvesztésből született. Ma is abban élsz.

Ugyanezt tanítja Buddha is: a létszomj hozott ebbe a szenvedéssel teli világba, értelmed elhomályosult, tudattalan lettél, álmodó: ébredj föl, és megszűnik minden szenvedésed.

És megszűnsz te is.

Nem lesz „én”.

A gyermeki kérdésekre, hogy ennek mi értelme van, Buddha sem válaszolt. Azt felelte, ha valakinek ég a háza, meneküljön vagy kezdje oltani, és ne kérdezzesse a tűz okát.

Siddhárta Gautama elkényeztetett királyfi volt, aki – nem is olyan fiatalon – rádöbbsent arra, hogy az életben szenvedés van, betegség, öregség és halál. S otthagya fényűző jólétét és királyi családját, elindult a végső igazság keresésének útján – és buddhává vált.

Megvilágosodott.

Ha mint Gyermekek találkozhattam volna vele, azt kérdeztem volna:

– Az, hogy szenvedünk, megöregszünk és meghalunk, valóban riasztó, s ha az én-teremtés és a világteremtés ezzel jár, föl kell ébredni valóban. Csakhogy az én kérdésem nem az, hogy mi az oka a *szenvedésnek*, hanem mi az oka a *szenvedtetésnek*? Mi az oka az emberi gonoszságnak? Hogy nemcsak halált akar

hozni a másokra, de gyötrelmet is. Kínt is. Elviselhetetlen fájdalomat is. Honnan ez a pusztító gyűlölet és aktív romlottság, mely többet akar, mint a halál? Miért kell megkínozni valakit, ha utána úgyis megölöm?

Buddha élettörténete a felébredés története.

Maga az élete nem is érdekes.

Élt, otthagya családját, vándorolt, fölébredt, és meghalt gynomormérgezésben.

Őt nem verték, nem rugdosták, nem korbácsolták, nem árulták el, nem feszítették keresztre, amelyen lassú és iszonyatos a halál; nem itatták ecettel; nem lett sohasem a kollektív emberi gyűlölet tárgya.

A gyűlölettel nem is igen szembesült.

Honnan kerül a Gonosz, mégpedig a sátáni Gonoszság a világba?

És ha már krisztusi sorsot említettem: miért akarja ezt az Isten?

„Ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd, Atyám!” – mondja a halálos rettegés pillanatában Jézus.

– De miért ez az Atya akarata?! – kérdi a Gyermekek.

Miért teszi ki ilyen szadista, beteg gyűlölet tárgyának a szerelmes fiát?

Egyáltalán: miért van szadista és beteg gyűlölet az Isten világában?

Honnan került ide?

Bűnbeesés?

Ez igaz.

Csakhogy azt mondja a Biblia, hogy Isten a *saját lelkét* lehelte az emberbe.

De milyen lélek ez – kérdi a Gyermekek –, ha Kajafássá, Pilátussá, Judássá, Heródeussá, Nérová és az ember kínzásával hivatászerűen foglalkozó brutális katonává válik, szadista hóherrá, aki véresre ostromoz, szöveget ver az áldozat kezébe-lábába, és élvezettel gyönyörködik a fuldokló, hörgő, de meghalni nem tudó ember lassú kínszenvedésében?

Ezekbe az emberekbe milyen lelket lehelt a Teremtő?

Vagy ez talán nem az ő Lelke?

A sátáné?

Ki teremtette a sátánt?

Ki teremtette a világban mindenhol tapasztalható Gonoszt?

A válaszok különbözőek, de a Gyermekek számára mindegyik elfogadhatatlan. Nem úgy, hogy nem igazak, hanem úgy, hogy egyik sem *végső válasz* – tovább kell kérdezni!

Zarathustra, a perzsa vallás prófétája azt mondja, hogy két teremtő van. Egy jó és egy gonosz.

Ami abszurdum.

A hinduizmus és buddhizmus pedig azt tanítja, hogy mindez a létezés szomjának és a tudat elhomályosulásának a következménye.

Trisná és Avidja.

De miért homályosul el az isteni tudat?

A bennünk élő isteni Önvaló hogyan lesz látóból vakká és Mindentudóból gonosz tudatlanná?

Műhiba történt?

Rövidzárlat?

A zsidók – és később a keresztények is – azt mondják: az ember bűnbe esett.

Eredendő bűnbe, és kiesett az édenkert békéjéből.

Hallgatott a kígyóra, és evett a Jó és Rossz Tudásának fájáról.

Mérhetetlen igazság van ebben a jelképes történetben.

De a Gyerek azt kérdi:

– Tessék mondani, és a kígyót ki teremtette?

Miféle Teremtőnek a genetikus, lelki-szellemi kódjait hozta magával a kígyó formáját felöltő Sátán?

Őt ki szülte, tessék nekem megmondani!

És ha nincs kígyó, akkor megáll a teremtés műve az édenkertnél? Nincs földi sors, nincs emberiség, nincs történelem, nincs megismerő és főleg megkülönböztető tudás?

Nem indul el a polaritás drámája?

Az emberi lélek, így tanítják, bűnbe esett, és kizuhant az isteni egységből.

Ez igaz.

De hát miféle lélek az, amely ennyire el tud fajulni?

Milyen apa az, akinek ilyen fiai és lányai vannak?!

A Gyermekkel, az istenkereső gyermekkel, aki ma is él bennem, azért nehéz beszélgetni, mert mindig tovább mer kérdezni.

Miért?... Tessék mondani: miért?!

Nem áll meg elfogadhatatlan fél válaszoknál.

A felnőtt igen. A felnőtt megáll. Elfárad a kérdésben, és az utolsó miértnél megtorpan.

Ezt is megértem.

Nem tudunk bizonytalanságban élni. Ezért letesszük az ásót; nem ásunk mélyebbre.

„Világnézet”-nek nevezzük azokat az elméleteket, melyekbe beleöltözünk, hogy megnyugodjunk, s az életünknek valamiféle elfogadható értelmet adjanak.

A baj ott van, hogy ezek a fél válaszok csak addig tudják megnyugtatni az embert, míg a végső kérdés föl nem bukkan.

Főleg, amíg nem kerül a Gulágra vagy Auschwitzba.

Én átéltem a második világháborút, ne feledd! Átéltem több borzalmas rendszert, forradalmat, sokféle örületet, poklot, elvetemültséget, aljasságot, beteges rosszindulatot, képmutatást, gyermekgyilkos brutalitást, buja szadizmust, és az én nagy kérdésem *nem a szenvedés volt, hanem a Gonosz*.

Szenvedtem egy torokgyulladásától is, meg fogfájástól is, meg attól is, ha láttam, hogy szegény anyám sír – de ez sohasem volt számomra Kérdés, mert valahogy természetes volt, hogy van a világban öregség, szenvedés fájdalom és halál. Van szomorúság. (Sok halottat láttam, és vesztettem el kedves élőket is.) Nem kérdeztem meg az Istent, miért történik ez, mert elfogadtam, hogy így van.

Ez a világ rendje.

De azt, hogy *miért van Tudatos Gonoszság*, amely nemcsak halált akar, hanem ennél sokkal többet: gyötrelmet, iszonyt és elviselhetetlen kint is – ez már igenis Kérdés volt!

Eltelt több mint hetven évem. Jelenleg, a huszonegyedik században, az apokalipszis előrehaladott stádiumában ezzel a kérdéssel mindenkinek szembesülni kell.

Nem lehet megkerülni.

Nap mint nap látod.

Nem a szenvedést. Az természetes. Hanem az elaljasodást.

Amit Hamvas Béla úgy hív: létrontás.

És ha nem vakult meg a befelé néző szemed, ezt nemcsak a külvilágban és másokon veszed észre, hanem mint átsuhanó, gonosz érzést, a saját lelkedben is.

Azt a felszínes magyarázatot, hogy a Jóistennek rossz gyerekei vagyunk, én, mint kisgyerek sohasem tudtam elfogadni. Később a lélektan és a saját tapasztalatom is engem igazolt; apám minden gyengeségét és vétkét hordozom magamban. Főleg azt, amit a sejtjeivel és a lelkületével *átörökített* belém!

A hajlamok, de még a rosszra való hajlandóságom sem kívülről került belém.

Valahonnan hoztam magammal.

Elromlani csak az tud, akiben a romlásra való hajlam benne van.

Jóval később, amikor felnőttem már, és a saját kis vegykonyhában magam is „teremtőt” játszottam, drámákat, regényeket írtam, és sorsok százait álmodtam meg, akik között volt gyilkos, tömeggyilkos, szent, gyáva és vakmerő, szadista keretlegény és önfeláldozó hős; bátor forradalmár és hősokeket játszó nagy színész, aki félelmében összevizezi magát... Sorolhatnám a teremtényeim, de nem ez a lényeg, hanem az, hogy *én ezeket mind magamból írtam meg!*

Alkotni, még ilyen szerény szinten is, azt jelenti, hogy mindenkévé kell válni!

Különben nem megy.

Minden lélek tulajdonságát meg kell élnem.

Tudom, mit él át a Gonosz.

Tudok a fejével gondolkodni.

Miért?

Mert bennem is ott lappang!

Ami születik, belőlem születik.

Minden teremtés *önmagunkból teremtés.*

De mást mondok!

Ha nem író vagy, hanem olvasó, és jól olvasol egy regényt – te is így működsz! Te leszel minden regényhős, sőt a regény minden szereplője is te magad leszel, mert *átéled* őket.

Mit jelent ez?

Mi az, hogy „átéled”?

Azt, hogy fölismered őket önmagadban.

Nem kívülről költöznek beléd, hanem „fölbrednek benned”.

Ott alszik a lelkedben egy szerelmes Júlia. Nem is tudsz róla. És amikor Shakespeare darabját nézed, egyszerűen fölbred ez az alvó éned, és amíg tart a varázslat, szerelmes leszel.

De néha Drakula is te leszel; taszítva vonz, és átéled a lényét.

Először iszonyodsz tőle, de ahogy átéled, máris szomjasan kívánod az eleven, fiatal testet és az életadó vért: mert élni akarsz, élni, élni, bármi áron. A létszomjúság benned is ott van. És onnan kezdve, hogy átéled a vámpír mohó életszomját, bármennyire taszít is, *nem akarod, hogy ne szívjon vért!* Nem akard, hogy a szép, fiatal lány megmeneküljön Drakula halálos csókjától, és ne történjen semmi szörnyűség, mert megunnád a mozit és otthagynád.

Minden élményed: „Én vagyok!”-élmény!

Ha nem történik *azonosulás*, az azt jelenti, hogy a tapasztalataid tárházából hiányzik még az a sajátos emlék, jó vagy rossz, amivel – ha volna benned – akár magadból is megteremthetnéd a képzeletbeli alakot.

Az evangéliumot csak akkor tudod megismerni, ha átéled a Pilátus-lelkületet, a Júdás-lelkületet, a Kajafás-lelkületet, Heródes hatalomféltő rettegését, ismered a péterség misztériumát, a farizeusok és a rabbik mentalitását, át tudod élni az anya sorsát, s főleg, ha a történet főhősének, Krisztusnak a tudata, akárcsak egy pillanatig is felvillan benned.

Mondja is, hogy „Én benned vagyok!” Ha nincs – kívül maradsz az egész mesén.

Aki azonban csak a Krisztust hajlandó fölfedezni magában, a Pilátust és a Júdást nem, az álszent.

Legtöbben azok vagyunk.

A jó emberrel vállaljuk az azonosulást – a rosszal csak stikában éljük át.

Ez a krimik és rémtörténetek sikerének titka. Nem a mai divatra gondolok. Ne feledd, hogy a világirodalom legnagyobb drámái és regényei bűnügyi históriák! A Biblia, a görög drámák, a mitológiák, a Mahabharata, Shakespeare... föl sem lehet sorolni... Mind véres történetek!

Az előbb nem akartam megszakítani a beszélgetésünk fonalát, de Lugosi Béla, a Drakula alakítója tízezerszámra kapta a szerelmes leveleket a világ minden tájáról. Lányok és asszonyok kérték, hogy szívja ki a vérüket.

Szerelmesek voltak a vámpírba. És Lugosi eljátszotta ebben a híres szerepében a férfileleknek azt a sötét titkát, hogy érzéki vá-

gyával nem adni akar, hanem mohón elvenni a másik életét; kiszívni a nők véréét, mert kell neki.

Ez élteti!

A női test ereje.

A férfi szexualitásában mindig van valami rejtett vámpírszerűség. Ez főleg akkor derül ki, ha megöregszik, s fiatal nőbe lesz szerelmes. Ilyenkor derül ki gátlástalan, mohó létszomjúsága. Élni, élni! Élni!!!... És nem meghalni! És mikor él? Ha érzi, hogy férfi még, hogy működik még a teremtőereje... Az élet kell neki a nőkből! És a nők átadják magukat ennek a mohó szomjúságnak, még akkor is, ha utána úgy érzik, hogy kifosztották őket.

Egy pillanatig se ülj fel annak az álszent elméletnek, hogy a szeretkezés a férfit gyengíti, mert erőt vesz el tőle.

Ez nem igaz. Lehet, hogy biológiailag valóban erőleadással jár, viszont lelkileg hatalmas gazdagodással. ÉLEK!-élménnyel. VAGYOK VALAKI!-élménnyel.

Jó szeretkezés után a férfi erősebb! Széles mellkassal jár, és többre is képes. („Istennek” érzi magát.)

Tudják ezt az összes sportoló barátaim, akik nagy versenyek előtt – bevallották – gyakran szeretkeznek.

Freud sokat tudott erről. (Lásd: libidó)

A vámpírsors a kielégíthetetlen létszomjúságunk tragédiája.

Többen élnek, mint hinnéd.

Minden ember Isten teremtménye. „Saját képére és hasonlóságra teremtve”, bármilyen kínos ezt elgondolni.

Még az a keretlegény is, aki Krisztust ostorral veri.

„Bocsásd meg néki, Uram, mert nem tudja, mit cselekszik.”

Ezt csak akkor láthatod így, ha kinyílik a jézusi tekinteted.

Különben nekiugrasz, kiteped a szívét, és átharapod a torkát.

Emberi szemmel ugyanis, vagyis a gyűlölet szemével nézve, ez a katona nem Isten teremtménye, hanem egy szörnyeteg, akin ezerszer nagyobb kínnal kellene megbosszulni, hogy szenvedést okozott. Manapság a haláltáborok, a kínzókamrák és valatósobák világában ezt így látjuk. (És sajnos régóta így látják: véres bosszút kell állni Jézus kínhaláláért.)

A végső valóság kutatásában értelmünk megtorpan ilyenkor, és azt mondja:

„Vagy nincs Isten, vagy ha van, akkor ez a katona nem az Ő teremtménye.”

Ez az a mozzanat, amit a *Szeretetkönyv*ben már nem tudtam megírni.

Sok szállal akartam itt tartani a *szereetet* fogalmát a földön, az ismerős, emberi tapasztalataink szintjén: a szerelemnél, a barátságnál, az anyai szeretetnél... a gyermeki szeretetnél... Mert ezeket ismerjük. Nem mertem elvágni a léghajónk kötelékeit, hogy felröppenve az égre időtlenebb távlatból nézzük meg ezt a szót, mert ha felszállunk a fényvilág mínusz kétszáz fokos birodalmába, elveszítjük a földi élet biztonságot nyújtó, ismerős félszekmelegét.

A Krisztus-tudat a Mindenlátó Szem tudata.

A lentit és a föntit egybelátja, s valamennyi lény lelkét, a tetűtől az arkangyalig, Heródestól Szent Péterig.

Ez emberfeletti tudás, amelybe az Egész belefér.

„Legyetek *teljesek*, mint a ti Mennyei Atyátok!” azt jelenti, hogy az embernek a Teljességet birtokába kell vennie.

A féregtől undorodó és a kutyáját szerető ember már a Természetet sem tudja megérteni, mert finnyásan szelektál, és nem meri látni, hogy a természet működése mögött milyen élethalál dráma van! Csodálja egy pók zseniális hálósövő művészetét, de egy légy lassú és gyötrelmes elpusztítását már nem bírja végignézni.

Gondolkodtál már azon, hogy amikor füvet nyírsz, hány millió lény véres küzdelme és könnyörtelen halála zajlik éppen a talpad alatt?

Hogy amikor egy békés erdő nyugalmát keresed, s leülsz egy kőre, mi van körülötted? És a kőben? És a kő alatt? És benned? Van fogalmad arról, hogy a pusztulás és újjászületés kolosszális drámájában élsz, amelyben a legritkább a végelgyengülés? És sokkal több a föladás és az erőszakos halál.

Van bátorságod fölfogni Hérakleitosz mondatának igazságát: „A háborúság mindennek az atyja”?

Isten világdrámát teremtett

Csak, ha egy pillanatra kinyílik a Mindenlátó Szemed, s látod, hogy ez a sokféle jó-rossz mind a Teljesség része, és befogadod magadba a pók-tudatot, a légy-tudatot, a vérszomjas tigris-tudatot, a rémült antilop-tudatot, minden gyönyörűt és iszonyatosat, amit a történelem a Kozmikus Elme memóriájában felhalmozott – csak akkor értheted meg, hogy ez az egész: Egy!

És akkor már azt is tudod, *miért kell szeretned az ellenségedet.*

Mert egy veled!

Sőt, ha a világot szelektálni kezded szeretetre méltókra és ellenségekre, azt tapasztalod, hogy szinte az egész világ az ellenséged! Rossz az arány. Egyet imádsz, kettőt-hármat szeretsz, húszat elviselsz, száz közömbös – a többi taszít. Akit ma átölelsz, holnap már az ellenséged lehet. A legkedvesebb is, ha „kiesik a piksziszből”, rögvest a túloldalra kerül.

Néha a saját családot is.

Látod, írtam egy könyvet a szeretetről, amiből a lényeg kimaradt.

Ez pedig az, hogy akinek szeretetébe az ellenség szeretete nem fér bele – az nem is szeret igazán.

Az csak vonz és vonzódik, együtt rezeg és együtt érez. Megérinti valami a Csodából – de ez nem az, ahogyan az Isten szeret, és nem is az, ahogy a lelked legmélyén élő Önvalód szeret.

Mert az átöleli az Egészet.

Egy vele.

Most már repülünk!

Kérlek, ne szálljunk le!

Repüljünk együtt, mert a végső nagy kérdéshez a válasz már nem a hétköznapijainkban, nem is a könyvekben – hanem a Napban keresendő.

Ez már nem földi utazás, hanem Napba szállás!

Veszélyes repülés, mert lehet, hogy soha nem jutunk oda. És ha odajutunk, úgy járunk, mint a pillangó: meg akarta ismerni a tüzet, nézte, nézte a lobogó lángot, míg végül rádöbbsent, hogy a tüzet csakis a tűz ismerheti meg, és belerepült a lángba.

Én most egy ilyen kalandra csallak el.

Huszonnyolc évvel ezelőtt találkoztam szellemi Mesteremmel.

A találkozás megrendítő volt. Ma már nem az. Megszoktam. Mert a kapcsolatunk azóta is tart: legjobb barátom és tanítóm nem a földön él.

Ezt így leírni még ma is fura – bár az igazság az, hogy természetessé vált. Huszonnyolc év nagy idő. Állandóan figyelmeztetni kell magam, hogy csodában élek, s ha másokhoz szólok, óvatosnak kell lennem, mert tudom, hogy manapság ez igen ritka élmény.

Valaha nem volt az.

Föltehető, hogy a működő kereszténység idején a Szentszellemmel való találkozás ilyen rendszeres és *tudatos* kapcsolat lehetett.

A Szentszellem (ahogy tévesen mondjuk: Szentlélek) nemcsak „érint” és „sugall”, hanem fontos gondolatokat közöl; eszméket, melyeket le lehet írni és ki is lehet mondani.

Ritkán beszélek erről, de most kell, mert a lényegről lesz szó.

Az égő kérdésemmel, a nagy Miért?-tel hozzá fordultam.

Ő tanított arra, hogy a Teremtést és az azt megelőző Ősállapotot, amikor még nem volt „semmi”, emberi ész nem értheti meg, csakis szellemi lény, azok közül is csak a legmagasabb szférákban élők, mert a létezésnek ezen a szintjén már nincs Megértés, csakis MEGÉLÉS – csak ha átéled, akkor ismerheted meg.

Mint a pillangó a tüzet.

Megélés nélkül megérteni nem lehet.

„Nincsenek szavak – így mondta – a Csoda csodálatára.

A TEREMTŐNEK OKA VOLT A MEGÚJHODÁSRA. Mindennek szüksége van megújulásra – a Mindenségnek is. A Benne örvénylő legtisztább fény energiáját kivetítve, mint egy ősrobbanással elindította a megújulás kozmikus folyamatát mely a nem lét sötétségének és a lappangó káosz-nak a legyőzése.”

A „Legyen világosság!” – fényt akar a sötétben, létet a nemlétben, értelmet a megzápult homályban. A teremtő Szó, hogy: „LEGYEN!” nemcsak a Világ, de egy kolosszális *háborúság* kezdete is, mert a Sötétség nem akar Fényt. A homály nem akar értelmet. A nem lét nem akar életet. És hogy ismerős drámát mondjak: a gonosz nem akar jót.

Így a Teremtő *világdrámát* szült. Elindította a fény harcát a sötétség ellen, s önmagát megsokszorozva két dolgot adott teremtményeinek önmagából.

Az első: *a teremtés képessége.*

Minden teremtmény az eredetből ezt az alapvetőt hozza magával, hogy önmagát újra és újra megalkotni képes, mindig magasabb és magasabb szinten, mert „*Magatokban hordjátok az ősi teremtő aktus képességét.*”

A másik: *a Sötétség és Világosság drámája.*

(„Az élet célja: a küzdés maga!” – ez *Az ember tragédiájának* alap gondolata. Madách Imre ismerte a mesteri tanítás lényegét!)

A kozmikus világdráma áthatja az egész létezést – mert ez a célja és értelme.

Ezért van nemcsak létesülés, de elmúlás is, ezért van a győztes kibomlás és virágzás után félelmetes halál is, az alkotás után

pusztulás, sőt pusztítás, halál után diadalmas feltámadás, még-hozzá újra és újra. Mert ez örök körforgás, melyben Világosság és Sötétség küzd, a Rend és a Káosz birkózik, hol ez, hol amaz kerül felülre. Ez az ősküzdelem benne van az egész kozmoszban, minden csillag és minden atom születésében és pusztulásában; benne van minden lény sorsában, a tiédben és az enyémben is. Bennünk van nemcsak a fényes lét, hanem a sötét halál is: mert az „ősállapoton”, amikor még nem volt világ és világosság, újra és újra keresztül kell mennünk.

Mindig meg kell halnunk.

És mindig föltámadunk.

A haldoklás – tudom, mert megtapasztaltam – nem egyéb, mint hogy átéljük, milyen lehetett akkor, amikor nem volt még világosság. Milyen volt a Teremtés előtt. Milyen lehetett a nem lét homályában való őszrettegés, milyen a káoszba beleomlani, és a semmiben iszonyodva botorkálni. Milyen lehetett az a sötét, szorongó őszállapot, melybe a Legszentebb belekiáltott, hogy: „LEGYEN VILÁGOSSÁG!”

A Teremtés a halálos sötétség ellen indított hadjárat. *Kolosszális megújulási tett.* A Teremtő lángra lobbantotta önmagát. Világossággá és világgá lett. (A magyarban ezek testvérszavak!) Lobogójára nemcsak az Értelem, hanem a Boldogság és Szeretet jelszavát is fölírta.

Ez a három: egy. Csak a tudatunk választja külön.

Istenre semmiféle jelző nem érvényes.

De valaki azt mondta: *Isten az, aki önmagánál erősebb.*

Ez áll talán a legközelebb Hozzá.

Halálélmény pedig nemcsak az, amikor a földi testünket levetjük, hanem az is, hogy ilyenkor a Teremtés előtti ősállapoton átmegyünk: kialszik a világosságunk.

Ez rendszerint nem tart sokáig – de amikor belezuhansz, úgy éled meg, hogy örökké. Elhagyott a Teremtőd.

Halálélmény a szellemvilágban is van.

Ezen át kell mennünk. Az „Én Istenem, miért hagytál el engem?” – jézusi kérdése minden ember kérdése, aki átmegy a teremtés előtti bezáputt Semmi szorongásán.

Ez az ősrettenet.

Amikor a lélek a Sötétség fogságába kerül, a halálban jár. És aki a halálban jár, halált is akar: a látót megvakítani az egyetlen célja. Ezért mondja Mózes a végakaratóban, hogy *„Elétek adtam az áldást és az átkot, az életet és a halált, válasszátok az életet”* – mert áldás és élet, átok és halál párban járnak.

És az embernek választania kell.

Az, hogy a Teremtő az embert „saját képmására, hozzá hasonlóvá teremtette”, azt jelenti, hogy *örökítette bennünk azt a hatalmas drámát, amellyel az egész Teremtést létbe hívta.*

Így lett a mi lelkünk a legnagyobb háborúság benső színtere.

Háborúság pedig azért van, mert a sötét iszonyodik a fénytől, gyűlöli, és vissza akarja rántani az egészet a félhomályos rettegésbe.

Ez a küzdelem zajlik bennünk.

„A TEREMTŐ A TEREMTMÉNYEI ÁLTAL VÁLTÓDIK MEG.”

Ezt könyvekben ritkán olvasod.

Ezért vagyunk mi, emberek, létbe küldve.

Ez a mi sorsfeladatunk.

Kilehel bennünket Magából, harcba küld, s amikor visszatérünk Hozzá, és újra eggyé válunk Vele, győzelmünkkel Önmagát növeli.

Valamennyien a Világosságából kirepült szikrák vagyunk – lángnyelvek az Ő tüzéből – s miután, sok-sok élet során, megharcoltuk harcunkat az össötéttel, a „sátánival”, fényesen és tisztán visszatérünk Hozzá.

Így érthető a példabeszéd: hogy miért fogadja az apa a hazatért, „tékozló gyermekét” nagyobb örömmel, mint aki hű maradt hozzá.

Mert a világosság harcosa érkezett haza.

Tapasztalatokkal gazdagabban és tisztábban, mint amikor lázadva elhagyta Őt.

De így érthető a jézusi élet misztériuma is: hatalmas példasorsa erről a győztesen megvívott kozmikus háborúról szól.

S bár a különböző vallások ezt másképp fogalmazzák, lényeg, hogy embernek lenni: küzdelem.

* * *

A Teremtő mindent Önmagából álmodik.

Mindenkit Önmagából hoz létre.

Lényének egy részével belebújik, és átéli.

Tud tulipánná, szarvasbogárrá, lomha tehénné, de még ürge ondósejtté is változni. És tud százmilliárd különféle ember is lenni...

A csoda az, hogy az egész nemcsak „felülről” irányítja, hanem úgy is, hogy mindennek külön-külön *középpontot*, saját szí-

vet ad, amely belülről élteni. Egy sejtnek éppúgy magja van, mint egy atomnak. Ahogy szíve van minden állatnak és embernek, vagyis *önálló látszathatalma éltet mindent és mindenkit.*

Bennem is egy külön szív ver. Benned is.

Mindenki *autonóm.*

Magyarul: „önműködő”.

A saját feje után jár.

A Központi Áramforrás elrejtőzött.

Ahogy a Biblia mondja: „Deus absconditus” – az Isten elrejtőzött.

Látszólag mindenki önműködő.

Te is.

Én is.

És itt van a legnagyobb csapdánk, hogy akit magunkban énné érzünk, akiről azt hisszük, gondoljuk és érezzük, hogy ez vagyok én... Én!... és addig élek, amíg tudom, hogy „én”... és ha már nem lesz „én”, Élet sem lesz, soha – szóval ott a mi csapdánk, hogy ez az „én” nem független, mert az Örökkévalónak a része.

Egy földi szerepe, akinek arcot, testet, lelket kölcsönzött.

Sőt, odaadta önmagából a legnagyobb tehetségét, a *teremtés képességét* is – Tudunk teremteni!... Igen!... Testtel, tettel, gondolatlanul tudok „teremteni”... De ha elfelejtem Őt, vagyis önállósítom magam, ha szuverén Hatalmat akarok, és mint egy lázadó Pinokkió elindulok, hogy végigjárjam az élet „önálló” kalandjait, abban a pillanatban elkezdődik a háborúság a Teremtő és teremtménye között – az „én akaratom és a Te akaratom” között. Sőt, konfliktusba keveredek a többi elszabadult Pinokkióval is,

akik szintén mindent maguknak akarnak: kiszakadtunk a Szeretet egységéből, és nem éljük át, hogy mindannyian Egyek vagyunk.

Egymáshoz tartozunk, szétválaszthatatlanul.

A „bűnbeesésnek” ez a lélektana.

Most már látod: ez nem gikszer volt, hanem SORSSZERŰ mozzanat.

De ez a hindu „avidja” (nem tudás) értelme is: az ember az út elején SORSSZERŰEN felejtí el, hogy ő az Istennek csupán egy szerepe.

És elindul a nagy Pinokkió-kaland.

Végigjárjuk az élet minden kálváriáját, eljutunk a forrástól a tengerig, majd honvágyunk támad, megkeressük a folyót, a patakot, a forrást – vagyis létünk rejtett eredetét.

Itt aztán rádöbbenünk valóságunkra. És visszanezve látjuk már a sok-sok tapasztalatunkat, főleg bukásainkat, „önakarunk csapdáit”, látjuk, hogyan küszködtünk magunkkal; látjuk, hogy saját teremtő hatalmunkkal visszaélve elvesztettük szerelmes egységünket a Teljességgel.

Az út első felében az embert a különváltság „sátáni” gőgje vezérli – a második felében, a hazatérő fázisban, az alázat és az odaadás.

Az első centrifugális – a másik a centripetális fázis.

Szétröppenés és összevonzás.

Ez a kaland a te kalandod, és az enyém is. Minden ember kalandja. Nem tudom, hol jársz éppen. Ha távolodsz, nem értesz meg, ha közeledsz, sejted már, hogy miről beszélünk.

És amikor visszatérsz, hozod magaddal bukásaid tanulságait, szenvedéseid értelmét.

„Visszanézve felismered, hogyan vergődtél életről életre személyiséged foglyaként, saját teremtő hatalmadtól elvakítva, hogyan vesztetted el egységélményedet a Teremtővel”...

Az önzés páncélja leomlik... És megtanulsz végre szeretni.

Legyőzted a sötétséget.

Ez a világdráma értelme.

A magyar irodalomban Madách Imre magasról ihletett műve ezt írta meg gyönyörűen.

Kevesen értik, mert ez nemcsak irodalom, hanem egy magasról ihletett beavatási mű.

Háborút csak katonákkal lehet nyerni.

Mi vagyunk a katonák.

Így értendő, hogy a Teremtő az emberben önmagát váltja meg: Isten gyermekei vagyunk, harcos gyermekei valamennyien.

Győzelmünk nem csak a miénk – az Övé.

Minden az Övé.

Mi is az Övé vagyunk. Lángnyelvek az Örök Tüzéből.

S amit manapság a külvilágban látsz háborúságot, nem más, mint az *emberi lélekben – az én lelkemben s a te lelkedben zajló kozmikus világdráma.*

Bennünk dől el a Sötétségnek és a Világosságnak a küzdelme.

A lényegről beszélünk, ugye tudod?

Hogy miért van Gonosz.

A mai világnak pedig döntő kérdése éppen ez: ki teremtette az Antikrisztust?

S erre a választ sem a tudományok, sem a vallásos dogmák nem adják meg – csakis a saját lelkünk megismerése. Mert ezt a csatát magadban már régóta vívod, akkor is, ha nem tudsz róla, és ha ügyes trükkel az összes ördögidet kivetíted magadból, és a másik arcán látod meg.

A világ talán legnagyobb írója, Shakespeare, azt mondatja a legnemesebb hősével, Hamlettel:

„Én meglehetősen becsületes vagyok: mégis oly dolgokkal vádolhatnám magamat, hogy jobb lett volna, ha anyám világra sem szül. Igen büszke vagyok, bosszúálló, nagyravágyó; egy intésemre több vétek áll készen, mint amennyi gondolatom van, hogy beleférjen, képzeletem, hogy alakítsa, vagy időm, hogy elkövessem benne...”

Ez lehetne írójának önvallomása is. Shakespeare ugyanis ezeket a „bűnöket” mind kiírta magából: a nagyravágyást, a hatalomszomjat, a szadizmust, a pusztító, perverz gonoszságot – és természetesen a tisztaságot, az ártatlanságot, a hűséget és a szerelmet is.

Vagyis az Embert írta meg a maga teljességében. Akiben ezek a kaotikus sötét és világos őserők mind-mind harcban állnak egymással.

*De nincs egyetlen műve sem, még azok közül se, melyekből csurog a vér, és árad a gonoszság, hogy **A VÉGÉN A VILÁGOS-SÁG NE GYŐZEDELMEKEDJEN!***

Közeledünk a lényeghez...

Pusztítani lehet, ölni lehet, embereket tönkretenni, meggyötörni, megalázni, megkínozni lehet, de mivel nincs halál, csak Örök Élet – a holtak szellemei mind élnek, és visszatérnek, és a gyilkost a döntő csatában térdre kényszerítik. Ez Shakespeare tanítása. A megölt Banquo szelleme ott ül a gyilkos Macbeth lakomáján. Nem tesz mást, csak néz... Nézi a gyilkosát! Ettől a néma tekintettől Macbeth éppúgy a tébollyal kezd küszködni, mint ahogy Kádár János is megzavarodott a szótlan Nagy Imre lelkétől, akit csakis ő látott egyedül, ő a gyilkosa, és miközben hatalma és elméje bomlani kezdett – úgy tűnt, mintha Macbeth szerepét játszáná a Központi Bizottság utolsó ülésén.

Shakespeare, aki tudta, hogy a színház az egész embervilág mikrokozmosza, nagy műveinek döntő pillanataiban a túlvilág előtt is föllebbenti a fátylat. A holtak szellemei és transzcendens lények népesítik be a játék terét.

Éppúgy, mint a miénket – bár mi nem látjuk őket.

Transzcendencia nélkül nincs valóság.

A gonoszság – mint Krisztus sorsában is történt – nem tud győzedelmeskedni, mert az isteni világ nem fejeződik be a földi világ látható peremén. Van „természetfeletti világ” – valóságosabb, mint ez a testi világ, amelyben pillanatnyilag élünk s küzdünk.

Az a hazánk – majd megtapasztalod.

Itt, a földön idegenek vagyunk.

„Átmenők.”

Halhatatlan harcosok egy mulandó világban, ahol csatánkat vívjuk.

A föld: hadszíntér. Régen is az volt. Az is marad. Lehet itt jól élni, dalolni, jókat enni, álmokat szőni, még szeretni is néha, de azért itt szüntelen háborúság van – mert ez itt a Teremtés frontvonal.

De utána hazamegyünk.

Van föltámadás.

Van megölhetetlenség.

És van Sors – vagyis hogy bármit tehetsz ugyan, de el kell számolnod vele.

A Világosságot legyőzni nem lehet.

EZT A TUDÁST, VAGYIS A VILÁGOSSÁG LEGYŐZHETETLEN-SÉGÉT NEVEZZÜK AZ ÉLET ÉRTELMÉNEK.

Ez minden gondolatodban, érzésedben, életed egészében, és a legkisebb tetedben vagy benne van, vagy nincs.

Ahogy szólsz hozzám, ahogy hallgatsz, ahogy gondolkodsz, ahogy szeretsz, ahogy este lefekszel és átgondolod a napodat; ahogy tervezel, álmodozol, félsz vagy bátor vagy; ahogy reggel takarítasz és elmosod az edényeket; egy képet fölakasztasz a falra vagy gyorsan csomagolsz, mert menekülnöd kell; ahogy szólsz valakihez, bárkihez, s meglátod benne a testvéredet, vagy sem; ahogy a sikert vagy a veszteséget fogadod; ahogy a betegségedet, még a gyógyíthatatlant is tűröd; ahogy megérted vagy nem érted szenvedésed mélységes okát; ahogy a saját lelkeddel beszélsz, ha egyáltalán tudsz: az lehet értelmes – és teljesen értelmetlen is.

Bármilyen nyomorúságban, mentőautóban, börtönben, bajban, kínban, még a gyermeked halálában és a saját halálodban

is megtalálhatod az életed értelmét – mert benne van.

Belemehetsz a legsötétebb alagútba – ha ismered az életed értelmét, tudod, hogy nem „véletlenül” kerültél ide, s végül kijössz a fényre.

Gazdagabban, mint ahogy belementél.

Az nem lehet, hogy ne jöjj ki – mert egy Értelmes Teremtő gyermeke vagy.

Ez a végső tudás – a Világosság legyőzhetetlensége – adja meg minden pillanatot alapvető *hangoltságát*.

És ez nem hit kérdése – hanem tudásé.

Aki ezt tudja, mindig derűs – bármilyen nehéz helyzetbe kerül. Nem történhet vele olyan baj, ami kedvét szeghetné, ami lelkesedését, örömét, bizakodását és erejét elvehetné. Tudja, hogy MINDEN NEM JÓ VALAMIRE JÓ! És minden „igazságtalanság” valamiért tanulságos. És mélységes oka van! És minden sebesülése, fájdalma és veresége: a győzelmének záloga.

És bárkivel találkozik, annak oka van...

Testvéred lelke vándorol bárki idegenben, még ha félsz tőle, és gyűlölöd, akkor is...

Aki azonban ezt nem tudja, mindig szorong – bármilyen könnyű és jó helyzetben van. Mosolya kényszeredett, tettei görcsösek. Idegenek között él. Létét beárnyékolja az aggodalom, a szüntelen félelem, nem tud felejteni, és a jövőjétől retteg – mert az egésznek nem látja semmiféle értelmét.

Annak börtön minden világ.

Transzcendencia nélkül élni olyan, mintha nem lenne égbolt a fejünk felett.

Búcsúzás

Mi hát a sorsunk?

Sok mindent sejtek róla – de látod, nem tudom jól elmondani.

Pedig ezt tanultam egész életemben. Erre tanít a szellemi Mesterem. Ezt tanultam a számomra lélektani műhelyt, sőt néha templomot jelentő munkahelyemen, a *színházban*.

Mindig eszembe jut Pereszlényi bácsi.

Tudod, a pincér, a Véres Mikulás.

Ő mondta egyszer:

– Ha nagy dolgokról van szó, inkább éld, mint hogy beszélj róla! De ha már mindenáron írni akarsz, igyekezz legalább olyan mondatokat írni, amelyeknek szemük van.

– Az mit jelent?

– Hogy látnak. Az olvasó ezt érzi. Nemcsak azt, hogy a „szemes” szavakkal beléjük látsz, hanem hogy ők is tudnak nézni vele!

– És hogyan lehet ilyen „szemes” mondatokat írni?

– Egyszerű. Csak azt írd le, amit élni is tudsz már. Nem olyasmit, amit olvastál, hanem ami a tied. Azt írd le. És akkor van egy sanszod, hogy a könyved nem kerül papírsírba, és nem lesz az oktatás martaléka... És eléred azt a dicsőséget, amit nálam csak kevés könyv ért el a sok tízezer közül: hogy a poros polcokról kikerül a vécémbe! Mert amit még ott is olvasok, az nagyon kell nekem, elhiheted!... *És talán másoknak is.*

Megpróbálom követni a pincér tanácsát.

Hogy lesz-e szemük a mondataimnak, nem tudom. De olyasmit írok le, amit megéltem már.

* * *

Havonta egy-egy előadást tartok a Madách Színházban, ahol több mint ötven éve... dolgozom?...

Nem jó szó.

Hogyan nevezzem?

Álomszövés? Teremtési kísérlet? Önismereti gyakorlat?

Ötvennégy éve úgy járok ide, mint tudós a laboratóriumába, és „alkimista” kísérleteket folytatok.

A lélek működésével kísérletezem, és megpróbálok létrehozni, vagy – nevezzük nevén – *teremteni* világokat.

A Lélek Színpada – ez a címe annak a műsoromnak, mely egyrészt önvallomás, másrészt találkozás; itt látom azokat, akiket csak képzeletemben idéztem meg: az olvasóimat.

A legutolsó találkozásnk későn ért véget.

Fél tizenegy körül.

A nagy színpadon befejeződött már az előadás.

Éppen az én művemet játszották, melyhez zenét s verset a barátaim álmodtak. Így lett közös művé.

Az Isten pénze ment.

A nézőtéri ajtók már zárva voltak. A portás is hazament – csak a színpadon keresztül tudtam elhagyni az épületet.

Homályban tapogatóztam.

Székek... lépcső... vaskorlát... valami papírszobor...

Kinyitottam a vasajtót.

A színpad üres volt, sötét.

Ezt a képet nem ismered.

Egy néma barlang, kihalt univerzum, melynek tetején nincsenek csillagok.

Botorkálni kell a nyomasztó úrben. A vészlámpák szinte semmi világosságot nem adnak. Lidércfények, kék halállámpák.

Teremtés előtti sötétség van itt.

És úr.

Csend.

Alaktalan, formátlan állapot ez.

Eur soph – így nevezi a kabbala ezt az állapotot, amikor nincs még világ.

Ez az őszállapot, amikor az Isten még nem szánta rá magát a teremtésre.

Még – vagy már – nincs világ.

A régi megszűnt. Az új nem született meg.

Nincs fény, nincs élet, nincs szó, beszéd, ének, tánc, zene...

Nincs még semmi.

Teremtő sincs... mert az Univerzális Elme, akinek a nevét tilos kimondani, még nem teremtett.

Sok darabom ment ezen a színpadon.

Itt húzta egy kézikocsin a halott férjét (Bessenyei) a boldogtalan Márta (drága Tolnay Klári!). Feküdt a nagy darab halott férfi a nyikorgó kocsin, pertlis gatyában, a felesége szűk, bundagalléros kabátjában, mert háború volt, és nem volt semmije, még ruhája sem. Ezt hordta a halálig. Itt temette el az asszony, a saját kabátjában, körülbelül ezen a helyen, ahol állok. Itt volt a nyitott sír. Mellette földkupac.

Látom Márta tanácstalan arcát, amint felnéz a hajnali égre, kendőjét fújja a szél, és a halotthoz beszél:

– Azt hittem, minden rendbe jön. Bocsáss meg, neked volt igazad!... Most látom, hogy igazad volt. Azt hittem, elmúlik

ez a háború... és élünk, mint eddig... Most nem tudom, mit csináljak... Hová menjek?... Itt maradok veled...

És tanácstalanul leül a homokdombra, melyet nem lapátolt még a gödörbe. Belenéz a sírba. És megborzong.

– Így eltűnni!... Huuu!...

Én Tolnay Klári arcával látom ezt a jelenetet, mert neki írtam ezt a szerepet, de amikor először megjelent bennem ez a nő, a képzeletemben, ott még a nagyanyám arcát láttam magam előtt.

De nem!

Nem jól mondom!

Magamat éltem bele ebbe a szerepbe! Én voltam Márta, én temettem a férjemet, én éltem meg azt, hogy hiába cibálok vissza valakit az életbe, akit szeretek, és akitől két gyereket szültem, hiába tartom foggal és körömmel – ha *egyszer az a sorsa, hogy meg kell halnia: meghal!*

Nem azért, mert a világ meg akarja ölni – hanem azért, mert megáll a szíve!

És én voltam a Golda József nevű hentes, Márta férje, akit eltemetett.

Én voltam az, aki fehér gatyában és a felesége szűk, prémgaléros kabátjában kirohan az éjszakai udvarra az ócska kis sufni-ból, ahol bujkál, s azt kiáltja a sötét égbolt felé hatalmas hangon, bömbölve (mert akkor már tudtam, hogy Bessenyei Feri játssza majd a szerepet, az ő oroszánordítását hallottam), hogy:

– Nem élek úgy, mint egy patkány a csatornában!... Elegendem van a félelemből! Mitől félek én?! Kitől rettegek örökké?!...

Én szabad ember vagyok!... Ezt vegyétek tudomásul!... BEN-NEM HALHATATLAN LÉLEK VAN, ÍGY ÁLL A BIBLIÁBAN!... Ki az, aki azt meri mondani nekem, hogy maradjak csöndben?!

És a szívéhez kap (kaptam?), elveszti az egyensúlyát; még visszaviszik a sufniba, ahol némán, észrevétlenül és engedelmesen meghal. (Meghaltam.)

Tudtam, mert átéltem, hogyan lehet egy méltatlan életből nem tudatosan, de őszinte halálvággyal, pszichoszomatikus módon szívinfarktussal kikeveredni.

Átéltem, hogyan lehet a szívemet leállítani.

És egy kicsit arrébb, igen, itt táncolt farkasbundában a tébo-lyult Pongrácz gróf (Husztai Péter) a „hófehér galambra emlékeztető ruhába öltözött” gyönyörű Apolkával (Varga Klári), de nem sikerült neki a tánc, csak néhány tétova lépés, mert meg volt lőve; szerelmi párbajban megsebeztek az örült öregembert, és ahogy megtántorodott, látszott, hogy fehér ingét vörösre áztatta a vér...

Hallom a zenét... az eszelős mulatást... táncoslábak dobogását... Reng, döng, dübörög a talaj a lábam alatt...

(Zeng Tolcsvay Laci zenéje: „Ha kifele, ha befele, hej tedd rá!...”)

És odafönt a magasban (ahol most komor semmi van) dalolt egy csodálatos kettőst Doctor Herz (Dunai Tamás) és bolondos társa (Hűvösvölgyi Ildikó). És itt táncolt ezüstfrakkban és ezüstcylinderben a boldogtalan, öreg virágárusnő (Psota Irén) és szerelme, Olivér, a segédszínész (Szerednyey Béla), aki a darab végén fölládozza az életét a többiekért.

Kiáll a háztetőre, és szitává lövik.

Igen, meghaltam, mint Olivér. Képes voltam egy krisztusi áldozatra. Sőt, föl is támadtam, mert mint a legtöbb hősöm, a halála után ő is visszatért.

És megelevenednek körülöttem London utcái; mint boldogságtól részeg bankár kétmillió fontot szórtam széjjel... Az „Isten pénzét”... Kapkodták a gyerekek a levegőből a kellékpénzeket...

És látom Szűz Máriát a mennyországba emelkedni. Izzó napban vitte föl fia, Jézus (Sasvári Sándor és Sáfár Mónika)... Igen!... Jézus is voltam, akit a görcsösen kapaszkodó anyai szeretet nem enged meghalni. Félti. (Én voltam az anya is!)... És itt volt a szőnyegbombázás, a keresztre feszítés, a részeg borozás, a színes esernyők kavalkádja... Itt jött föl a mélységből Drakula gróf bársonybéléses koporsója, s szállt ki belőle az öreg színész, Lugosi Béla (Darvas Iván), itt csábította el legjobb barátjának tizenhét éves lányát (Igó Éva – de mindkettő én voltam! A vámpír és a szűz is)... És itt volt a csók, a kastély, a barátság, a narkós kábulat és a teljes összeroppanás...

Sokféle sors, mese, jellem, élet, halál és feltámadás...

És lenyugvó napkorong, hold és fénylő csillagok...

Mennyi szerelem, szenvedés, bánat, jókedv, rettegés, iszony, csók és magány...

Mennyi boldog tánc és tönkremenés!

Mennyi szentség és aljas büntett!

(Én követtem el, mások mögé bújva.)

Mennyi önfeledt dal, és hányféle keserves halál!...

És mindezt én teremtettem!

Érted már?!

Én.

Belőlem született ez a sok lény és sok világ.

Először az én fejemben jött létre a látomás. Ott élt először mindenki – az én teremtmény képzeletemben!...

Aztán persze jöttek az alkotótársaim, az együtt álmódók, Tolcsvay Laci, Bródy, a fiam, Nagy Viktor, Berki, Rényi és Garas... És hányan még a nagyvilágon!... És éltek tovább az én álmomat, idegen nyelveken, melyeket nem is értettem!

Színész barátaim, akik átértétek a lelkem álmait, hol vagytok?

Bizony, sokan már odaát.

Azért írtam le a neveteket, mert most ti is itt vagytok bennem.

Csend van.

És nincs itt semmi.

Halott a tér, mint amilyen a Föld lesz majd a világ vége után.

Nincs ének, szóváltás, sírás és röhögés.

Hihetetlen, hogy mindez megtörtént itt!

A sötét semmiben.

Nem tudom, művésztársaim lelkei járnak-e itt valaha.

Visszajönnek-e éjjel, hogy képzeletükkel újra benépesítsék ezt a kihalt deszkaporondot?

Hallom Pécsi Sándor, Dajka Margit, Tolnay Klári, Kiss Manyi és Domján Edit hangját.

De mindez csak bennem szól.

Az emlékeimben.

Kellene írni nekik egy darabot.

Egy szellem-színházat.

A teremtés titkáról szólna.

Mert ebben a kietlen, csillagtalan semmiben én egykor teremő voltam.

Mint egy Isten, világokat teremtettem itt önmagamból.

* * *

Ha meg akarod érteni ennek a világteremő folyamatnak a lényegét – sőt, mivel magad is „teremtmény” vagy, inkább így mondom –, *ha meg akarod érteni önmagadat*, akkor tudnod kell, hogy ez a sok szerep *egyik se tudta, hogy én teremtettem őket!*

Azt hitték, csak úgy vannak.

Léteznek. Önmaguktól.

Élték az életüket a jellemük, a lelkük, a jó-rossz természetük szerint.

Fogalmuk se volt, hogy mindannyian belőlem „vetültek” ki!

Nem tudták, hogy van egy teremőjük.

Éltek, küszködtek, mentek a saját fejük után.

És ha jól írtam meg őket, hagytam is, hogy menjenek!

Én nem szóltam bele a sorsukba, még akkor sem, ha láttam, hogy hová vezet. De közben azért tereltem is őket. Láthatatlan kézzel, csupán a gondolatom erejével. Határt szabtam álmaiknak, és rögeszméikkel szembesítettem őket. A szabadság voltam bennük – és a megkerülhetetlen korlát.

Lugosinál, a színésznél, láttam, hogy mérhetetlen sikervágya előbb-utóbb összeroncsolja. Elárulja érte a művészetét, a tehetségét. A szerelmét is. Mindent. Hiába menekült drogba, alkoholba, csak önmagát tette tönkre. És az élettársát is. Belepusztult abba, hogy a hírneve miatt olyan életet kezdett élni, mely mél-

tatlan volt hozzá. Úgy hívta magában ezt a vesztébe húzó erőt, hogy a „Szörnyetegem”.

Mindig a mellkasára mutatott, ha beszélt róla.

És ez nem csak az övé – az én Szörnyetegem is volt!

Lugosiban éltem meg – vagy talán úgy is mondhatnám: ő élte meg helyettem – Szörnyetegemnek a sorsát.

És nem azért lett az élete ilyen lepusztult roncsélet, de még romjaiban is mágikus erővel rendelkező, boldogtalan művészsors, mert én, a „teremtője” *ilyet írtam neki*, hanem azért, mert a Szörnyeteg ezt a sztorit varázsolta maga köré.

A Sorsa nem ez lett volna.

Ha nem a Szörnyetegre hallgat, hanem az igazi valójára, élhetett volna egy hozzá méltó, szerény és tehetséges művészeletet, szép alakításokkal, melyekért minden bizonnyal nem kapott volna sokmillió dollárt, és nem lett volna világhírű sztár. Névtelen magyar színész maradt volna, hozzá méltó szerepekkel, és a nevére sem emlékeznénk már. De Lugosit vonzotta a példátlan világhírnév és siker – Drakula lett. Vámpír, rémszínész és ebbe belerokkant.

S végül belehalt.

(Amikor már nagyon méltatlannak érezte az életét: megállítottam a szívét. Ő még élt volna, akármilyen nyomorultan is – de én azt mondtam: „Ne tovább!” És meghalt, olvasás közben, orrán a félig lebillent szemüvegével.)

Végigjátszottam benne a lelkemben lappangó „Szörnyeteg” életét.

Benne próbáltam megváltani önmagamot.

Így működik az emberteremtés.

(Volt olyan darabom – nem mutatták be soha, a *Dávid király* –, melynek írása során kilazultak a fogaim, és hullani kezdett a hajam. Ez a langyos szeretet mögé bújt gyávaságról és a sátánnal szembeni rettegésemről szólt.)

S mivel én ezt az önmagamból teremtést sokféle lélekkel megcsináltam, azt hiszem, megértettem a világ egyik legnehezebb metafizikai írását, *Sankara* magyarázatát, melyet a *Brahma-szútrához* és a *Védákhoz* írt.

Azt írja, hogy a teremtés a következő módon történik:

1. *A Teremtő Isten (Brahma) a lényt kivetíti magából. Ekkor már látja kívül, ami benne volt. Az első lépés tehát: a KIVETÍTÉS.*
2. *Az önmagából kivetített lénybe belelép: azonosul vele. Ez tehát a második lépés: az AZONOSULÁS. Én-ként éli meg a saját kivetítését. Ezt mi úgy hívjuk, hogy ego. A Teremtő egy én-tudatot, egy szerepet formál magának minden teremtményében.*
3. *És innen kezdve elfelejti, hogy Ő egy teremtményében él. Elfelejti a Kivetítést és az Azonosulást. Már csakis a szerepében él, aki nem emlékszik rá, hogy Teremtője benne rejtőzik s tőle ered. Vagyis a harmadik mozzanat: A FELEJTÉS.*

Mesterünk egyszer azt mondta:

„Nemcsak passzív szereplői, de aktív szerzői is vagyunk az életünknek.

Innen kezdve két akarat működik bennünk.

Az egyik az ego akarata. Az „én akaratom”.

A másik a Teremtő akarata: a „Tiéd, Atyám”.

Ugye emlékszel, ez a nagy jézusi döntés lényege: „Legyen meg a Te akaratod.”

Ez a *Sorsunk*.

Minden egyes életünkben, mert sok életet élünk.

Minden életünk egy-egy én-szerep, amelyben bővülnek a tapasztalataink, és megvívjuk harcunkat az eredendő sötétiséggel.

Egy-egy megváltási dráma.

Sorsunk egy nagy távlatú, sok életen átívelő, külön-külön is értelmes, mégis összefüggő, kozmikus életterv. Életkőről életkőrré terel a teremtés ősdramájának megoldása felé: azt akarja, hogy a Világosságod győzzön a Sötétiséged felett.

Sorsod, hogy élsz, hogy vagy, hogy olyan vagy, amilyen; olyan a tested, a lelked, a személyiséged, olyan a tehetséged, a vágyad, a szenvedélyed – vagyis a szereped... Hogy azok az embertársaid vesznek körül, akikkel életed drámáját jól-rosszul el kell játszani: apád, anyád, testvéreid, gyermekeid... Mind a te játékos-társaid!... De még a szomszédod, az idegenek, sőt a halálos ellenségeid is!... A kör igen széles, mert a tér nagy: ne feledd, hogy ez világszínház!

És a sorsod minden időszerű *gubanc*, amit ki kell bontanod. Az aktuális „probléma”, a benned lévő én-görccs melyet életed során különböző helyzetekben élsz át, s amelyet fel kell oldanod.

A Sötétiség ezerfejű sárkány. A sorsod pedig a sárkánynak az a feje, melyet ebben az életedben le kell vágnod.

A sárkányom fejét Lugosi életében úgy hívják: *sikervágy*. Az ego magának akarja bezsebelni a dicsőséget a tehetségért és a mágikus erejéért, amit a Teremtőtől kapott.

(Ha emlékszel még arra, amit magamról meséltem: ez előző életemnek is a nagy sárkánytörténete volt!)

Seress Rezső azt a sárkányfejemet élte a *Szomorú vasárnapban*, melyet úgy hívnak: *félelem*. Végigszorongta az életét. És ez képtelenné tette arra, hogy önmagát és a párját szeresse.

Dávid király sárkányfejét úgy hívták: a *gyávaságom*...

Márta sárkányfejét úgy, hogy *önző szeretetem*...

De még Szűz Mária is ezzel a sárkányfejemmel harcolt a színpadunkon: az „enyém vagy!” birtokló ragaszkodásával. Az anya szeretetével, aki azt hiszi, hogy gyermeke az övé, s ezért képtelen elszakadni tőle. Csak amikor „levágja magában a sárkány fejét”, jön rá arra, hogy Jézus nem az övé, hanem az Istené.

*„Anyám, ó, anyám,
Csak te állsz az utamba.*

– kiáltja a fia nem sokkal a golgotai útja, s a kereszthalála előtt:

Ki megtart: elveszít.

Ki elenged: megtart.

Ha szeretsz: elengedsz.

Ha marasztalsz: elhagysz.

És ekkor Mária így búcsúzik tőle, gyönyörű dalával:

*Legyen hát,
Ahogy a Teremtő akarja!
Menj, fiam, menj!
Ég áldjon téged gyermekem!*

...

*Menj, Jézus, menj!
Ott lelked békessége vár.
Hagyj itt, fiam,
Ne aggódj már anyád felől!
Menj, Jézus, menj!
Indulj csak trónusodra, föl!
Fennen tündökölj!...*

(Müller P. Sziámi – Tolcsvay L.)

Ez a dráma az eredeti történetben nincs. Máriáról semmit sem tudunk. Tragédiája az írásból hiányzik. Mi álmodtuk meg először színpadra. Nem a fájdalomát – hanem az elengedés tragédiáját.

Azért beszélek Szűz Máriáról úgy, mint a saját teremtményemről, mert benne van nemcsak az anyám és nagyanyám emléke, hanem a saját, önző szeretetemtől, a görcsös „enyém vagy” érzéstől való megszabadulási kísérletem is.

Mária megoldja a sorsfeladatát.

A legtöbb anya azonban képtelen erre. Mert a vállalt sorsa szemben áll az önzésével, azt hiszi, egyszer él, s ezért minden érzelmes, birtokló szeretete itt kell, hogy beteljesüljön, a földön.

Amíg Máriában tombol a rémült önzés, így dalol fiának:

Örökre! Örökre

*Ez férfiszó,
Mit asszony teremt,
Az mindig mulandó!
Az arcod, a szemed,
A tested halandó*

És kétségbeesetten felkiált:

*Jézus,
Rossz napok jönnek,
A nép elhagy,
S a főpapok megölnék!*

Megírhattuk volna a történetet úgy is, hogy Mária képtelen elengedni a fiát?

Hogyne.

Sőt, úgy lett volna tipikus, mai történet.

Nem úgy, persze, hogy Jézus nem indul el a Golgotára és nem hal meg a keresztfán, mert ez az ő sorsa – hanem úgy, hogy Mária villámsújtott, boldogtalan nő marad. Sebzett és magányos, aki lelke mélyén sohasem tud megbocsátani az Istennek.

Sok ilyen viaszarcú, örökké könnyes, boldogtalan Mária-arcot ismerünk az életben, és a művészettörténetben is.

Ez az „Enyém vagy!” anya-arc, melyre az iszonyatos csapás után ráfagy a gyógyíthatatlan fájdalom.

A legtöbb anyában sohasem gyógyulnak be a sebek. Különösen, ha fiatalon hal meg a gyermekük.

– Nincs Isten – mondják.

Máriával nem ez történt.

Ez a női sors tragikuma, amit az én nagyanyám is megélt. Négy gyermekét vesztette el, közülük a legkedvesebbet szörnyű módon – de arcáról a bölcs mosoly csak ritkán tűnt el.

Azt mondta: Az ember a gyerekeit nem *elveszíti* – hanem *visszaadja*.

Ezt írtam meg „Márta” sorsában is.

Azt, hogy milyen küzdelemmel jár, amíg eljut egy asszony eddig a mondatig.

Ez a küzdelem a Sors.

* * *

Itt állunk hát a sötét színpadon.

Alig látlak.

Csak sejtem, hogy itt vagy...

Itt állunk most a csendben. Körülöttünk érzések, gondolatok rezegnek.

Melyikünk gondolja?

Nem tudni pontosan.

Te mire gondolsz most?

Nekem az jut eszembe, miután felidéztem itt a szerepek meséjét, hogy *vajon melyikük tudta közülük, hogy teremtőjük van?*

Mert hogy nem tudtak egymásról, nem tudták, hogy egy közös *Teremtő gyermekei*, hanem csak élték a saját életüket a saját személyiségük foglyaként, az bizonyos. Márta nem tudta, hogy Lugosi és Seress meg Scrooge és Szűz Mária meg Marley és Dávid király, és az összes többi szereplő mind-mind az *én lelkem inkarnációja!* Nem tudtak egymásról. Nem láttak át egymás világába. Fogalmuk sem volt, hogy szellemileg testvérek, *mert egy*

közös atyjuk van, akinek képzeletében megszülettek. Minden én-szerep, minden inkarnáció ilyen egyetlen életre szóló zárt világ.

Egyáltalán: melyikük tudott rólam?!

Melyikük eszmélt föl, hogy nemcsak úgy magától értetődően vannak itt ezen a színpadon, hanem valaki megálmodta őket! Melyikük tudta, hogy valakinek a lelkéből születtek, van egy atyjuk, akihez hasonlítanak?

Azt hiszem, egyik sem.

Nagyon ritka az ilyen föleszmélés.

Hamlettel fordul elő.

Őt is ezen a színpadon láttam valaha. Itt van most ő is velünk, a szőke dán királyfi, két mélybarna, okos szemével az árnyak között.

Azt mondja, hogy miután „rablázadás” volt a szívében, és végre életében először *szabadon cselekedett, vagyis önfeledten*, hirtelen minden gondját megoldotta:

Ez tanítson arra:

Van egy istenség, aki céljaink

Formálja végre, bármiképp nagyoltuk is.

Vagyis elég egy önfeledt pillanat, és az ember ráébred, hogy ő egy Teremtő teremtménye. S a halandó énje hiába töpreng, lázad és okoskodik – a Teremtőjét nem lehet legyőzni.

Rádöbben, hogy *van gondviselés!*

* * *

És most, ahogy állunk, itt, a varázslat nélküli üres színpadon, arrafelé fordulok, ahol sejtelek.

És azt kérdelem tőled:

– Gondoltál már arra, hogy téged ki teremtett? Hogy ki az a benned élő Csoda, akinek egy megvalósult szerepe vagy? Aki ezt az embert álmodta magából, aki jelenleg vagy? Jó és rossz tulajdonságokkal, lelkülettel, egyéniséggel, testtel és főleg olyan sorsal, melyet éppen élsz, és tele van nemcsak örömteli pillanatokkal, de nehézségekkel, súlyos próbatételekkel is...?

Itt állok melletted, közel. És miközben elmeséltem, hogy mi-féle „teremtőt” játszottam én, hirtelen eszembe villan:

De hát ki írta az én szerepemet?! Ki alkotta önmagából azt az embert, aki itt áll melletted? S akinek nevét e könyv fedőlapján olvasod? Ki álmodta azt, akit úgy hívok magamban, hogy „Én”?...

És ki álmodja azt, aki te vagy, és akihez beszélek most?

Ki teremtett téged?

És ki teremtett engem?

Abban a pillanatban, amikor ez a kérdés fölvilágosul bennünk, átéljük egy pillanatra azt, amit úgy neveznek: *istenélmény*.

Fura, megrendítő állapot!

Hogy az énünk fölött van egy TEREMTŐ, aki minket álmodott, és most is bennünk él! Valahol a fejtetőm környékén érzem Őt...

Ez a felébredés.

Ez a megvilágosodás.

Azért hoztalak ide, a homályba, ahol a magasban csak egy sötétbe vesző zsinórpádlás van, kietlen barlang és egy föltekert

ponyva, melyen este még csillagos égbolt ragyogott. Oldalt semmi. Nincsenek városok és távoli hegyek, csak fekete falak, huza-
lok. A lábunk alatt a fölmosatlan, sötét deszka... Azért hoztalak
ide, hogy az Istent ne fönt keressük, az egekben, nem is a temp-
lomokban vagy a hegycsúcsokon –, csakis magunkban.

És egymás szemében.

Maradjunk még itt egy kicsit.

Csöndben.

Jó itt.

Kissé borzongató – de jó.

Az istenélménytől megborzong az ember.

Most nem kell játszani.

Nem a szerepem beszél hozzád – hanem Magam.

Az, aki vagyok.

És nem a szerephez beszélek, akit régóta élsz, aki reményke-
dik, szeret, szenved és szorong, s akit mások is látnak az arcod
„maszkjában”, hanem ahhoz, aki teremtett téged.

Hozzád beszélek most, aki legbelül vagy.

S akiről talán te sem tudtál idáig.

Hogy egy csodálatos nagy Úr földi megtestesülése vagy.

Most nem kell játszanunk.

Nincs kinek, s miért.

Fölébredtünk.

S úgy nézünk le magunkra, mint a saját gyerekeinkre.

Nézd meg a két karodat, mintha csak a két kabátujjad lenne.
Nézd meg a két tenyeredet, melyekkel fogsz és simogatsz; ta-
pintsd meg az arcodat, mint egy maszkot; érezd át, hogy lüktet a

szerep-tested mellkasában a kölcsönkapott élet. Nézd meg, mi-féle érzések kavarnak a lelkedben!

Nem a Te érzéseid ezek.

A teremtményedé.

A gyerekedé. Ő fél, ő szorong, ő szenved, ő került bele önzésének csapdájába, ő az, akit gondok gyötörtek, hogy mi lesz vele... Ő az, aki boldog akart lenni, és sokszor elbizonytalanodott. És volt szorongó, mohó, ostoba és ravasz és erőszakos... és néha gonosz is, sajnós.

Szereted?

Szereted ezt a gyerekedet, akiről azt érzed, hogy te vagy?

Szeresd.

Ő a Világosság harcosa.

Te küldted őt a harcba, szívében a legyőzendő, sötét ellenfelével.

És tudod, hogy győzni fog.

Akármilyen nehéz sorsfeladatot adott neki, győzni fog.

A Világosságot nem lehet legyőzni. Mondd meg neki, mert ha ezt elfelejti, fél.

Mondd meg neki, hogy ennek a semmilyen más nyelven nem létező magyar szónak, hogy GONDVISELÉS, csodálatos értelme van!

Mert te vigyázol rá. Te, a Teremtője.

Mint atya a gyermekére.

Mint anya a gyermekére.

Nem úgy, hogy ne essen el, és ne történjen semmi baja, hanem úgy, hogy állni, járni, szaladni, sőt repülni is tudjon.

Úgy, hogy amikor elveszti hitét, és azt mondja: „Nem bírom tovább!” – törj föl a lelke legmélyéről, és világíts neki a sötétben!

Adj neki erőt az Erődből!

Ha aggódik, mondd neki: „Ne félj!”

És ha szenved, súgd neki: „Ennek mélységes értelme van!”

És ha elesik, parancsolj rá: „Emelkedj föl!”

Segítsd, mint a *gondviselő szülő*, vigyázó szemmel és láthatatlan kézzel.

És ha eljátszotta már szerepét, s elkövetkezik az a pillanat, amikor ennek az életének vége, és itt hagyva zokogó családját, gyerekeit, szüleit, párját, barátait, kilép majd erről az egyetlen valóságnak hitt földi színtérről; ha vége a játéknak, és leteszi arcát, a két szemét, a kezeit, elfáradt lábait, ha itt hagyja szorgalmas agyát, lejárt szívét, és kilép a kulisszák e világából a hegyek mögötti ismeretlen világba, mondd neki, hogy:

Ne rettegj, önfejű, lázadó gyermekem, szenvedő teremtményem: várlak téged... És találkozunk majd a hegyeken túl. Minden kis győzelmed úgy világít ott, mint csillagok az égen. S ami nem sikerült, amit elrontottál, azért majd visszajövünk és eljátsszuk még egyszer. Segíték! Eljátsszuk jól, amiben megbuktál. Pihenj és örülj! S nézz majd körül: hazajöttél. Amit kerestél, amiért küszködtél, ott van. Hogy mi az, arra nincs szó. Az nemcsak a hegyeken, de mint majd látod, a szavakon is túl van. Ott minden együtt van: a Megismerés, a Boldogság és a Beteljesült Szerelem.

Eddig nem tudtál rólam – de ott velem leszel.

„Bizony mondom néked: még ma velem leszel a Paradicsomban.

Vége

Tartalomjegyzék

MÜLLER PÉTER - GONDVISELÉS

ELSŐ RÉSZ - A várakozás művészete

Mit érlel a sorsunk?

Hányat kell aludni még?

Csak úgy!

A „csak úgy” misztériuma

Hová sietsz?

Már a paradicsomban sem volt jó

Várandósság

Az áldozatról

Tendzing és Hillary

Tudnod kell átváltozni

Nőj meg, hogy elérd az almát a fán

Vágy és valóság

Meg kell érni rá

Az ország bennünk van

Az élet álom

A Kóbor Lovag

A vesztés gyönyöre

A tapasztalás jelentősége

Mókuslélektan

Az idő folyamában

Egyszer élünk?

A mókus megáll?

„Ne légy az ügyek intézője!”

A sorsszerűen elvesztett boldogság

Az okos szüzek várakozása

KÉSZEN KELL RÁ LENNI!

Másik idő, másik valóság

Van-e idő a túlvilágon?

A tett gyógyító ereje

Mire várunk?

A pincér tanítása

A rosszra készülni – a jóra várni kell

Illetlen emlékeink

A várakozás művészete. 1. Mágia

A várakozás művészete. 2. Türelem

A várakozás művészete. 3. Szeretet

A várakozás művészete. 4. Hit

A várakozás művészete. 5. Őszinteség

A várakozás művészete. 6. Öröm

MÁSODIK RÉSZ

Jövőbe látás

Isteni előrelátás és a magszem

Sors és élet

Kire hallgassunk magunkban?

Sorstalanság?

A mag mágiája

Karmalác

Az érett lélek titka

Hogyan készültem én?

Az én-szerep kialakítása

Lélektan – szellemtan

A sors szövete

Szellemi terv és emberi valóság

HARMADIK RÉSZ

Gyermeki kérdés

Isten világdrámát teremtett

Búcsúzás